VASILE PISTOLEA

VIZIUNEA DESTINULUI UMAN ÎN MITUL URSITOARELOR ȘI ALTE CREDINȚE DIVINATORII

EDITURA DALAMI
Caransebeș – 2015

VASILE PISTOLEA

Viziunea destinului uman în mitul ursitoarelor și alte credințe divinatorii

Un gând de nemărginită recunoștință adresăm fostei noastre eleve Anca Natalia Murgoi, actualmente masterand în română și engleză și, sperăm, viitor doctorand, pentru rigurozitatea, acribia și profesionalismul demonstrat în culegerea manuscrisului cărții.

VASILE PISTOLEA

VIZIUNEA DESTINULUI UMAN ÎN MITUL URSITOARELOR ȘI ALTE CREDINȚE DIVINATORII

„Ursitoare mi-a trimis
Să-mi cânte cu glas curat
Întreg poemul vieții scris.”

(Valeria Pintea)

Editura DALAMI
Caransebeș – 2015

Lucrare tipărită sub patronajul
Muzeului Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță
din Caransebeș

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PISTOLEA, VASILE
Viziunea destinului uman în mitul ursitoarelor şi alte credințe divinatorii / Vasile Pistolea. - Carabsebeş : Dalami, 2015
ISBN 978-973-1717-61-6

39

Fiicelor noastre Dana și Diana,
cu iubire stelară și dragoste paternă

. . . .

CUPRINS

Cuvânt înainte

Indiferent de cultura în care a trăit, omul a dorit dintotdeauna să afle măcar o frântură din viitor. Istoria popoarelor antice demonstrează că principala preocupare din punct de vedere religios a unei comunități, a unui popor, a fost aceea de a afla viitorul.

Adoptând concepții religioase dintre cele mai diverse, poporul român și-a creat un sistem propriu de credințe, concepând raporturile cu divinitatea nu sub forma unei transcendențe, a unei exaltări spirituale, ci în conformitate cu un ansamblu de practici minuțioase de la care se așteptau eficacitate și randament.

Mai întâi a cunoscut natura și forțele ei, a cunoscut pietrele, plantele și animalele de care se folosea și cu care lucra pentru a descifra tainele acestei lumi. Cu trecerea timpului, cunoașterea s-a îmbogățit și s-a extins și în afara lumii noastre, către planete și stele, soare și lună, către constelații și univers. Astfel s-a dezvoltat o întreagă filosofie și mitologie în ceea ce privește astrele cerești și legătura lor cu pământul.

Cum, când și unde a început omul să creadă că Soarele, Luna și planetele vizibile îi influențează caracterul și viața, precum și orice aspect al vieții pe pământ, un posibil răspuns: când a avut putința să observe și să înțeleagă că Soarele, ca sursă de căldură și lumină, guverna toate lucrurile vii și Luna, care afecta alte cicluri naturale, având efect inclusiv asupra stabilității emoționale. Atunci omul a simțit nevoia să găsească un sens pentru toate cele ce există în jurul și deasupra sa din vremuri imemoriale.

Un interes pentru formele timpurii ale astrologiei a fost comun mai multor civilizații străvechi, nu doar în Orientul Mijlociu, din Anatolia până în Persia, ci și în Extremul Orient, la incași și mayași, unde acele planete care puteau fi văzute cu ochiul liber, Mercur, Venus, Marte, erau identificate ca zei cu diverse nume și personalități, și unde mișcările lor pe cerul înstelat erau văzute ca având semnificații evidente.

Practicile divinatorii au jucat și ele un rol esențial, căci oamenii nu săvârșeau nimic fără a consulta în prealabil zeii și fără a se asigura de sprijinul și protecția lor. Credințele magico- religioase se agregă în jurul unor spirite malefice și benefice care intervin în favoarea sau în defavoarea individului uman, fiind invocate sau apelate în cadrul diverselor practice.

O serie de credințe și practici vizează modalități concrete de intrare sau ieșire din rău, de provocare sau anihilare a răului, de protecție împotriva răului, de construire a unei stări de bine. Există așadar o magie agresivă sau ofensivă de cauzare a răului, o magie divinatorie de prevestire și anticipare a răului sau a binelui, o magie defensivă și protectoare împotriva răului, precum și o magie proiectivă ce urmărește prefigurarea unei realități pozitive.

Raportul între om și legile implacabile firii, care nu se pot ocoli, au dus la conceptul mitic al destinului atotputernic, căruia i se supune orice existență și de la care nu se poate abate nimeni. Lucrarea *Viziunea destinului uman în mitul ursitoarelor și alte credințe divinatorii,* cuprinde trei părți si anume, *Mitologia sorții, Soarta sau destinul, Prevestirea ursitei.* Toate se remarcă prin multitudinea surselor de informare și prin ampla documentare. În condițiile parcurgerii atente a unei imense bibliografii aferente temei, a tuturor categoriilor de izvoare istorice publicate și a multora inedite, autorul au alcătuit o lucrare închegată, sistematică și originală.

Nu putea să sondeze adâncurile acestei problematici, ale sufletului românesc confruntat cu atâtea necunoscute, întâlnite de la naștere până la moarte, decât un om pasionat, care s-a născut, a crescut, s-a format în acest univers spiritual, lumea satului, un om bine informat, un profesionist care a parcurs cu acribie o vastă bibliografie.

Specialistul în etnologie Vasile Pistolea s-a născut parcurgând cu pasiune și stăruință drumul de la experiența de viață, la profesionalizare prin studiu, la cercetare de cea mai bună calitate.

Carmen Neumann

Muzeograf

I. MITOLOGIA SORȚII

1. PREEXISTENȚĂ, EXISTENȚĂ ȘI POSTEXISTENȚĂ

Întreaga existență umană, de la naștere și până la moarte, este pusă sub semnul oblăduitor sau distructiv al Sorții și al „acoliților" ei. Cuvântul *soartă*, de origine latină și de genul feminin, are următoarele sensuri în dicționar: a) *soartă* (lat. *sortem*), forță sau voință supranaturală despre care se crede că hotărăște ce se petrece în viața oamenilor; b) *situație*, concurs de împrejurări existente la un moment dat (*Dicționarul enciclopedic*, vol. VI, R-Ș, p. 461).

Soartă are mai multe sinonime, majoritatea de genul feminin, asemeni cuvântului de bază: destin, fatalitate, menire, scrisă, dată, noroc etc. și majoritatea se referă la primul sens al ei de „voință supranaturală". Termenul de „fatalitate" (și „fatalism") apare mai ales în concepțiile religioase cu sensul de „voință divină" care determină și dirijează viața oamenilor, iar *noroc*, pe lângă sensul său de bază („concurs de împrejurări favorabile care asigură reușita unei acțiuni sau împlinirea unei dorințe") mai are și sensul secundar de „soartă, ursită, destin favorabil" care, în demersul nostru analitic, apare ca sens de bază. De altfel, în vechime, Soarta mai era denumită și „menire, noroc, scrisă, dat etc.", termeni care exprimă, așa cum precizează Romulus Vulcănescu, un alter ego european al destinului, corespunzător, în antichitate, *moirei* la greci și *fatum-ului* la romani (Romulus Vulcănescu, *Mitologia Sorții* în vol. *Mitologie română*, p. 162).

În viziunea acestui reputat etnolog, Soarta își exercită puterea atât în *preexistența* și *existența* umană (a comunităților etnice și familiale, cât și a individului) dar și în *postexistența cosmică*, la cele trei nivele: cer, pământ și subpământ. Așadar, ea are puteri discreționare pentru menținerea echilibrului cosmic (în general), iar exercitarea acestor puteri o face prin interpreții și acoliții ei. Astfel, ea ține cumpăna unei drepte rânduieli, exercitată prin demiurgi în sfera divină și în cea materială și spirituală a omului. În acest sens, *predestinarea* este cunoscută omului prin opera demiurgilor și ea prefigurează evenimentele principale și desfășurarea lor în viața individului (naștere, nuntă și moarte) ca făptură cosmică și etno-istorică.

După Romulus Vulcănescu destinarea sau destinul este opera semidivinităților din Panteonul mitologiei române, iar postdestinarea plutește

într-un vag mister global al cosmosului și al lumii. În această privință, Soarta urmărește drumul ființei umane pe pământ și al reintegrării ei în cosmos, pe căi previzibile sau imprevizibile. De aceea, Soarta nu trebuie confundată cu *fatalitatea*, care neagă rosturile vieții, îndeosebi prin sensurile ei spirituale.

La începuturile ei, mitologia românească s-a prezentat ca o mitologie pastorală sau agro-pastorală care indică ca ipostaze divine *trei ursitori ciobani* și *trei ursitoare ciobănițe*. Nu se știe când și în ce împrejurări acestor ipostaze pastorale ale Sorții le-au luat locul făpturile specializate, numite Urse sau Ursitoare. Ele trasează, în linii mari, generale, momentele biografice ale noilor născuți, fără amestec în anecdotica (partea mai puțin cunoscută sau hazlie) a destinului celui ursit. Profețiile lor nu pot fi combătute pentru că ele acționează în numele Sorții. Împotriva acestor preziceri se poate interveni (cum vom vedea) doar parțial, pe căi ocolite și cu șanse mici de izbândă: prin vrăji, descântece, rugăciuni, apel sau contracte cu Diavolul, spiriduși etc.

2. DESCÂNTECE DE FACERE, DESFACERE ȘI ÎMBLÂNZIRE

Cât privește deciziile sau hotărârile Ursitoarelor, Romulus Vulcănescu afirmă că există două teorii: a) împotriva lor nu se poate face nimic pentru a le schimba cursul general (acțiunea); b) împotriva acestora se poate face ceva. Întrucît prima teorie nu ridică probleme de ordin explicativ, autorul se oprește la a doua, cu aplicații rituale de natură mitologică. Aceste aplicații le relevă folclorul medical și ele se referă la descântecele de facere, desfacere și îmblânzire (Romulus Vulcănescu, *lucr. cit.*, p. 165).

Practicile contra Urselor sunt descântecele de boală în care bolile sunt clasificate în cinci categorii: *boale de la Dumnezeu, de la Sfânta Maria, de la Sântele zile grele* și, deopotrivă, *de la Alte sfinte* și *de la oameni* (Artur Gorovei, *Descântecele românilor*, 1931, p. 311). O descântătoare bătrână susține că numai bolile provocate de ultimele patru categorii de făpturi mitice (în care intră și oameni predestinați a face rău) pot fi combătute prin descântece de ursită, iar acestea se referă numai la anumite aspecte ale ursirii și la anecdotica ei (Grigore Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. II, p. 137). În acest sens, autorul dă și un exemplu pentru desfășurarea ursitei în caz de boală, care are următorul conținut: „Ha! Ursâtă roasă poroasă/ albastră proalbastră,/ galbenă progalbenă,/ cu chicioarele nu frământați,/ trupul nu-i mâncați,/ în grea boală nu-l băgați,/ de l-o pocit o fată, crapă-i țâțele,/ de-o pocit-o codru, cadă-i frunza" (G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, 1982, p. 329).

Această invocaţie se referă la cele trei Ursitoare (poroasă, proalbastră şi progalbenă) pentru a nu-i frământa trupul cu o boală grea.

Descântecul de ursită este o încercare de îmblânzire, de ameliorare a efectelor bolii sau ale unei nenorociri, fiind doar o componentă a Sorţii. În această categorie intră: descântecele de deochi, de ceas rău, de bubă neagră, de apucat, de potcă, de săgetături etc. Aceste descântece implică şi nenumărate rituri de apărare, de vindecare şi de luptă împotriva nenorocului ori de provocare a norocului.

Dar descântecele de ursită nu au ca finalitate o vindecare a bolii, ci doar o ameliorare a efectelor ei. Ele implică şi nenumărate rituri de luptă împotriva forţelor demonice sau malefice, reprezentate prin acoliţii negativi ai Sorţii.

Ursita mai poate fi abătută şi printr-o mică înşelăciune, efectuată de moaşele care au auzit-o şi n-au spus-o nimănui. Ea se poate abate şi prin captarea bunăvoinţei Nenorocului sau chiar prin activitatea demonică a unor spiriduşi care acţionează în numele Nefârtatului prin „magia neagră" (Romulus Vulcănescu, *lucr. cit.*, p. 162-167).

3. IMAGINEA TRINITARĂ A SORŢII

A. Ritul Ursitoarelor şi derularea lui

În viziunea lui Romulus Vulcănescu, Ursele (trei la număr) sunt înfăţişate în două ipostaze:

a) tinere şi frumoase ca nişte zâne, de unde şi numele de fete/ fecioare/ *fete care ursesc;*

b) fecioare bătrâne, urâte ca nişte vrăjitoare şi numite *babe care ursesc:* fecioria lor semnifică starea de puritate fizică şi spirituală, necesară în derularea ritului ursirii şi în activitatea prezicerilor;

În mitul nostru autohton, ele nu aveau nume individuale ca moirele la greci (Clotho, Lachesis, Atropos) sau fatele la romani (Nona, Decuma şi Morta), ci nume atribuite după activitatea desfăşurată (torcătoarea, depănătoarea şi curmătoarea), fiind interzisă invocarea pe numele lor sfinte. În memoria culturală a strămoşilor noştri s-a păstrat imaginea lor aproximativă de fecioare bătrâne şi tăcute, cu priviri întunecate şi neîndurătoare.

În perioada formării credinţei despre Soartă şi Ursitoare, părinţii copilului credeau că pot să vadă sosirea lor noaptea şi să le audă cum rostesc menirea pruncului. Pentru aceasta, trebuia să stea liniştiţi, fără agitaţie sau accente de

mirare, pentru a nu tulbura ursita. De asemenea, le era interzis să divulge cele auzite. Întreaga noapte cât stăteau în camera copilului, ei trebuiau să se roage în taină ca zăbovirea lor să fie cu noroc. Însă, datorită unor indiscreții comise, Ursitoarele s-au făcut invizibile, iar rolul părinților l-au preluat moașele, despre ele crezându-se că sunt mai prudente și puteau să audă ursita. Când vedeau că intră Ursele, moașele rosteau în gând: „Urselor,/ zânelor,/ frumoaselor,/ fecioarelor, cu bine veniți,/ bine ne găsiți./ Cum vă primim/ cu pusă masă,/ bucate direse,/ vinaturi alese,/ așa vă ospătați,/ pân' vă dumiriți/ noroc să meniți/ fătului nost".

În mitul românesc al Ursitoarelor au intervenit și influențe străine referitoare la numărul lor impar (3, 7, 9 etc.), la tehnica ursirii în etape sau la citirea ursitei dintr-o *Carte a vieții* și a *morții* ori în șoaptă dintr-o *Carte a Ursitoarelor*. În privința conservării documentului, ghemul cu firul vieții sau a cărților de ursită se ascundea în locurile ferite de profanare: o peșteră, un turn invizibil, în „cămările cosmosului" etc.

Etape în derularea ritului:

a) locul și timpul ursirii;
b) masa Ursitoarelor – alimente și obiecte;
c) rolul și semnificațiile destinului prefigurat de Ursitoare;

Așa cum precizează R. Vulcănescu, mitul Ursitoarelor prezintă două variante de ursire. O variantă în care activitatea se desfășoară în primele trei nopți de la nașterea fătului, după următorul scenariu: în prima noapte lucrează doar Torcătoarea, care toarce firul vieții noului născut; în a doua noapte, Depănătoarea desfășoară firul tors pe ghemul Sorții; iar în a treia noapte, Curmătoarea îl taie cu secera sau cu o foarfecă (Romulus Vulcănescu, *lucr. cit.*, p. 77). În a doua variantă toate cele trei Ursitoare își îndeplinesc activitatea, de obicei, în a treia noapte de la nașterea pruncului. Odată tors, ghemul firului vieții e luat de a treia Ursă (Curmătoarea sau Moartea) care îl ascunde într-o peșteră din munți, unde are acces numai Soarta (Romulus Vulcănescu, *lucr. cit.*, p. 77). Aceasta fiind varianta cea mai întâlnită în studiile de specialitate parcurse, ne vom opri și noi, în demersul analitic, asupra ei.

Mitul Ursitoarelor este ilustrat de o scurtă legendă, narată de Marcel Olinescu în volumul *Mitologie românească*: „Ursitoarele sunt niște zâne care vin în cele trei zile după nașterea fiecărui copil și-i croiesc ursita. Nu se știe bine dacă ele au fost de când e lumea sau mai dincoace. Se crede îndeobște că Alexandru Machedon a luat niște apă vie de la izvorul în care s-a scăldat regele

Ioan. Apa i-a fost furată de trei servitoare, care, bând-o și rămânând de atunci veșnic tinere, Dumnezeu le-a pus să ursească viața oamenilor. Ele trăiesc toate la un loc într-o casă frumoasă ca un palat. Acolo e o sală mare de tot, cu mii și milioane de candele, ce lucesc ca niște stele pe cer. Acestea-s viețile oamenilor. Îndată ce se naște vreun copil, i se toarnă în candelă untdelemn de către ursitoare, atât cât îi va fi viața lui de lungă. În fiecare clipă sute de candele se aprind și sute se sting. Întocmai ca viețile oamenilor" (Marcel Olinescu, *Mitologie românească*, 2008, p. 182).

Ion Ghinoiu precizează că această credință în *ursită* sau *destin* aparține complexului cultural indo-european (aproximativ 3500 î.Hr. – anul 0). De-a lungul timpului, ea s-a prelungit în mediile folclorice, sub diferite forme, ajungând până în zilele noastre. Prin urmare, primul rit amplu al existenței umane – nașterea – e pus sub semnul unor credințe predeterministe care mai persistă și astăzi în conștiința populară prin formulări de tipul: „Așa mi-a fost soarta", „Așa mi-a fost ursita", „Așa mi-a fost dat/ursit", „Trebuie să joci cum îți cântă vremea", „Apa trebuie să vie la matca ei și omul la teapa lui", „Securea la rădăcina pomilor zace", „Moartea nu mai are moarte cât o fi pământul", „Așa mi-a cântat ursita la naștere" (Ion Ghinoiu, *Lumea de aici, lumea de dincolo*, 1999, p. 98).

Același etnolog afirmă că termenul *Ursitoare* apare în Balcani sub forma *Ursiniți* sau *Sudnice*, fiind necunoscut la vechii slavi care le numeau *Rojaniți*. Românii sunt singurul popor neolatin care nu a derivat numele zeiței destinului de la Moirele grecești, Fatele romane și Norsele vechilor germani. Prezența lor este atestată în spațiul Europei de Est prin numeroase credințe și obiceiuri sau prin reprezentări mitice și ceremonii spectaculoase, fapt ce demonstrează că paternitatea lor aparține strămoșilor autohtoni geto-daci.

Lingviștii români arată că termenul *a ursi* este de origine neo-greacă și provine din grecescul *orizo* („a hotărî soarta", „a decide") și este atestat pentru prima oară în anul 1863 și înregistrat în *Atlasul Lingvistic Român*, vol. I (1938), vol. II (1944). De la verbul *a ursi* s-au format substantivele *urseală* (urs+suf. *eală*), *ursire* (faptul de a ursi) și adjectivul *ursită* cu două sensuri: a) „persoană considerată ca fiind predestinată să devină soț/soția cuiva"; b) „destin,soartă, fatalitate, ursitoare" (Dimitrie Macrea, *Dicționarul limbii române moderne*, Ed. Academiei, Buc., 1958, p. 911).

Numărul Ursitoarelor este variabil (trei, cinci, șapte, nouă), dar aproape întotdeauna fără soț. Când ține de fantezia informatorilor folclorici, numărul lor depășește cutuma ajungând până la 12,14,24 sau chiar 40. Ele au fie nume sacre, neștiute și nepronunțate de om, fie poartă mai multe nume, în funcție de zonele folclorice ale țării: Ursători, Ursite, Urse, Ursoni, Ursoi, Ursoaice,

Surori, Zâne etc. Ca surori, ele dețin nume ca Bălașa, Ana, Dumitra etc. În basme ele au primit și alte nume: Ana, Diana, Sânziana, Prița, Rochița, Pricochița. Prisca, Tisca, Doina, Olna, Virja, Hârja etc. Dintre aceste nume, variante literare sunt doar Urse și Ursitoare. Locuința lor se află în cer, pe malul mării, în aer sau în pădurea care le poartă numele (Pădurea Ursitoarelor), situată la marginea Pământului.

Cele trei zâne fecioare, care deapănă soarta omului, au fost numite după funcția lor din timpul ursirii: Soarta, Torcătoarea și Curmătoarea sau Ursitoarea, Ursita și Moartea. Recuzita sau acesoriile lor sunt: o furcă de tors cu un caier de lână, un fus și o foarfecă sau o seceră. Primele două (Soarta și Torcătoarea) sunt faste. A treia, Curmătoarea (Moartea) este șchioapă (de unde și denumirea Șchioapa) și cea mai rea. Ea hotărăște vârsta omului, de la naștere până la mormânt, prin tăierea bruscă a firului vieții, gest din care decurge și expresia întâlnită în unele sate: „Așa a vrut Șchioapa!”. Ele apar întotdeauna împreună, poartă numai veșminte albe și se hrănesc doar cu carne furată. După unii informatori, Ursitoarele vin în săptămâna în care s-a născut copilul, în nopțile fără soț: a treia, a cincea, a șaptea. Alții cred că vin în cele trei nopți după naștere sau chiar în noaptea a opta. De regulă însă, ele apar în a treia noapte de la nașterea copilului.

Potrivit tradiției românești, sarcina întâmpinării Ursitoarelor revine moașei. Moașa e prima ființă care vine în contact cu noul născut și ea joacă un rol important în viața lui. Dacă copilul s-a născut cu calotă (tichie care-i acoperă creștetul), ea are grijă s-o îndepărteze imediat ca să nu devină strigoi. Apoi, ea îl moșea (îi tăia buricul), comunica tatălui sexul copilului, sfătuia mama cum să-l hrănească și să-l îngrijească și efectua prima lui scaldă rituală. Aceasta se realiza înainte de apusul soarelui, într-o albie sau covățică de lemn de brad sau tei, cu apă neîncepută (adusă direct de la fântână, izvor sau pârâu), într-o oală nouă de pământ. În scaldă punea diferite obiecte (un ou, lapte, bani de argint, agheasmă, busuioc, o floare de bujor, un fulg de pasăre, etc) al căror simbolism este redat de zicala populară: „Scump ca argintul,/ Dulce ca mierea,/ Bun ca pâinea,/ Sănătos ca oul,/ Rumen ca bujorul,/ Atrăgător ca busuiocul,/ Și alb ca laptele” (Simion Florea Marian, *Nașterea la români*, 2007, p. 83-84).

Ziua moașei este tocmai ziua Anului Nou. În această zi bărbații, femeile și copiii își vizitează moașele și le duc cadouri. La rândul ei, moașa așază un covrig pe capul copilului și-l ridică până-n grindă pentru ca acesta să crească și să fie sănătos. În mediul sătesc, moașa are o serie de sinonime locale: *moșică*, *Moașă mare* sau *Moașă de coșarcă*, ultimul nume rezultând de la coșul de merinde, adus lăuzei la trei zile după naștere.

După cele două scalde rituale ale fătului și lăuzei, moașa pregătește Masa Ursitoarelor, numită și Masa lăuzei. Masa îndeplinește funcția de altar pe care se pun diverse ofrande: colaci, sare, apă, untdelemn, lumânări, busuioc, bani și, uneori, o oglindă sau un pieptene, o ceașcă cu vin etc., dar și obiecte cu valoare simbolică: un spic de grâu (în satele de agricultori), un fluier (în cele de păstori), un caiet, un condei și o carte pentru ca pruncul să devină om învățat, cu carte. Uneori, pe masă se mai pune și lână pentru a prelungi firul vieții. Tot pentru a face pe plac Ursitoarelor, ceremonia sosirii lor trebuie fixată într-o zi de dulce sau de fruct, nu de post sau de sec. Fiindcă nu le place întunericul, odaia copilului trebuie să fie luminată; de asemenea, nu le plac oamenii supărați, posomorâți sau gâlcevitori. De aceea, părinții, moașa și oricine ar mai fi în odaia pruncului trebuie să fie veseli. La ritualul întâmpinării Ursitoarelor contribuie și părinții copilului. Pentru ca acestea să aibă o primire cât mai bună, ei curăță casa și gospodăria, leagă câinele în lanț, lasă ușile și geamurile întredeschise, așează lumânări pe masă. Când pregătirile sunt terminate, a treia zi după nașterea copilului, în camera unde el doarme, se pregătește o masă rituală pentru a le îmbuna și câștiga afecțiunea în prezicerea unei sorți favorabile. Masa Ursitoarelor este o masă țărănească, joasă și rotundă, asemenea Mesei Tăcerii a lui Constantin Brâncuși, pe care moașa o așază în centrul camerei unde doarme mama și copilul.

În rândurile următoare vom prezenta informații referitoare la masa Ursitoarelor colectate din diferite zone etnografice de către Simion Florea Marian, Artur Gorovei și Tudor Pamfile.

În Banat, pregătirea mesei se derula astfel: când soarele ajungea la chindie, moașa lua o sânie (masă rotundă de lemn) și o acoperea cu o pânză nouă. Împrejurul mesei punea niște brăciri noi, iar la mijloc un blid cu trei pumni de făină de grâu. Deasupra pânzei, care ține locul feței de masă, se mai aranjau: o lingură nouă cu sare, una cu unt și un pahar nou cu apă neîncepută. De torțile blidului prindea trei lumânări de ceară, iar împrejurul lui tot felul de cereale (grâu, porumb, secară etc.). Apoi măsura pruncul cu trei fire de mătase roșie pe care le înfășura împrejurul paharului cu apă. Masa astfel pregătită o punea la capul nepoatei sau al pruncului, aprindea cele trei lumânări, își făcea cruce de trei ori și se ruga către Dumnezeu să-i trimită Ursitoarele, zicând: „Doamne, Dumnezeule!/ Trimite Ursitoarele/ Să vină toate voioase,/ Voioase și bucuroase,/ La sânie să gustească/ Lui X bine să-mpărățească,/ X puțintel să muncească/ Și mult bine să trăiască" (Cf. Artur Gorovei, *Datinile noastre la naștere și la nuntă*, 2002, p. 28). După ce se închina, moașa lăsa masa să stea peste noapte unde a pus-o, având grijă ca, împreună cu mama copilului, fiecare să țină minte ce vor visa. A doua zi dimineața, moașa venea cu trei fetițe (până

la 6 ani) cărora le împărțea produsele de pe masă. Ca și numele Ursitoarelor, produsele care se puneau pe masa lor (obiecte, mâncare și băutură) diferă după unele zone etnografice. Tot în Banat se întindea la capul pruncului: o pogace, trei cruceri (bănuți), o pereche de brăciri, o oglindă, un pieptene și o lingură cu usturoi pentru Ursitoare.

În Transilvania, moașa așterne pe masă un cot de pânză pe care pune: un blid cu făină de grâu, sare, pâine și o monedă; le lasă trei zile și trei nopți.

În Ardeal, se puneau pe masă: trei talgere cu grâu fiert, trei pahare cu apă, trei cu untdelemn și, într-o scăfiță, câțiva bani, iar moașa spunea *Cântecul Ursitelor*.

În Țara Hațegului, pe masă se aranjau: sare, pită și apă; iar în județul Tecuci, pe o farfurie se puneau: bani, pâine, sare, un pahar cu vin, două lumânări și câteva fire de busuioc.

În județul Muscel, obiectele si alimentele distribuite pe masă erau: pâine, ceapă, țuică, vin, o carte (dacă e băiat), ori cusături și fuioare (dacă e fată), un ban, sare și o lumânare aprinsă.

Prin județul Gorj, moașa punea pe masă: o azimă coaptă în spuză, unsă cu miere pe cele trei cruci făcute pe ea, azima o așază pe un scutec nou de prunc, așternut pe niște fașe și apoi pe masă. Pe scutec, lângă azimă, mai aranja: un pahar cu vin, unul cu apă și un ban de argint pe o pâine, o pereche de bete (cingători) ale moașei și trei linguri de care se leagă cu mătase niște flori. După ce moașa le așază, spune: „Sfintelor,/ Bunelor/ Să v-aducă Dumnezeu curate,/ Luminate/ Bune ca pâinea,/ Dulci ca mierea,/ Și line ca apa" (Tudor Pamfile, *lucr. cit.*, p. 192-193).

În Macedonia era obiceiul ca în a treia zi să fie pus un copil, băiat sau fată, în vârstă de 12 ani și a cărui părinți trăiesc, să frământe o turtiță din aluat nedospit, care se coace în cenușa din vatră și apoi se pune să stea 40 de zile sub perna pruncului. În noaptea următoare se culcă toți mai devreme și se închid ușile, care nu se mai deschid deloc în acea noapte, când vin Ursitoarele să menească norocul și soarta copilului (Cf. Artur Gorovei, *lucr. cit.*,p. 287).

După ce pregătirile sunt încheiate se așteapta în mare liniște sosirea Ursitoarelor care veneau pe la miezul nopții, după primul cântat al cocoșilor, să urzească „candela vieții umane". Ele intrau pe coș, pe fereastră sau pe ușa camerei unde se afla copilul și începeau să deruleze ursirea. Ca și bucatele puse pe masă, locul de ursire diferă: la fereastră, în odaia copilului, la căpătâiul patului și, adesea, în jurul mesei. Ritualul ursirii se desfășura strigând sau cântând viitorul copilului după următoarea ceremonie: cele trei fecioare sau zâne, îmbrăcate în alb, se sfătuiesc între ele. Apoi cea bătrână (Soarta sau Ursitoarea) ia în mână furca de tors o pune în brâu, învârte fusul și rostește

destinul pruncului, a doua (Torcătoarea sau Ursita) toarce firul din caier, iar a treia (Curmătoarea sau Moartea) taie firul vieții cu foarfeca ori secera. Șchioapa are totdeauna ultimul cuvânt în hotărârea vârstei morții. După ce i-au tors firul vieții, dacă plodul s-a născut într-un ceas bun, Ursitoarele încep să cânte un viers foarte frumos și să-i ursească de bine; iar dacă s-a născut într-un ceas rău, încep să cânte un viers duios și îi urzesc numai de rău.

Tudor Pamfile menționează că în alte vremuri, „de inimă curată", oamenii vedeau Ursitoarele care, după ce se sfătuiau asupra urselii, cea mai bătrână începea să spună despre copil: „Să aibă traiul meu din cutare zi și somnul meu din cutare noapte!". Celelalte o sfătuiau să fie mai miloasă și porneau spre casa noului născut, unde ajungeau după miezul nopții. Pentru aceasta ușile și ferestrele trebuiau lăsate deschise, iar lumea să fie veselă (Tudor Pamfile, *lucr. cit.*, p. 494).

Alte credințe referitoare la naștere sunt consemnate de către T. Pamfile:

- Dacă Ursitoarele găsesc casa pruncului neluminată, nu intră înăuntru și astfel copilul rămâne neursit;

- În unele părți era obiceiul să se facă trei colaci mici pentru cele trei Ursitoare: unul se punea în fașa copilului, al doilea se atârna la gâtul lăuzei, iar al treilea îl mânca lăuza în a noua zi de la naștere;

- Lăuza n-are voie să ia nicio bucățică de merinde de pe masă;

- În cele opt zile de la naștere, părinții nu trebuie să fie triști pentru ca Ursitoarele să nu fie scârbite și nici viața pruncului;

- Firul vieții tors de Ursitoare este cotit prin toate locurile unde va umbla copilul în viața lui de la ursire și până la moarte. Se spune că acel fir îl dă Dumnezeu Ursitoarelor și acestea îl pun pe pământ, apoi așează pe el toate întâmplările pe care le va avea omul și de la care nu se poate abate defel. „În această privință, se povestește că un om a aflat în vis, de la Îngerul pruncului său, că acel prunc se va îneca în fântâna din ograda lui, atunci când va avea vârsta de nouă ani. Omul, știind aceasta, și-a astupat fântâna, socotind că în chipul acesta copilul va scăpa cu viață, neavând în ce să se înece. Copilul însă, tocmai în ziua când a împlinit nouă ani, s-a dus la fântâna astupată, a pus capul pe cheile fântânii și a murit" (Tudor Pamfile, *lucr. cit.*, p. 495).

- Nimeni n-are voie să asculte predestinarea Ursitoarelor. Pentru aceasta, cel care se uită pe fereastră în cele trei nopți ale nașterii unui copil va fi osândit.

- Se crede că va fi pedepsit prin ologire și cel care umblă în urma Ursitoarelor (Tudor Pamfile, *lucr. cit.*, p. 496-499).

Oamenii n-au voie să asculte povestirile Urselor, iar pentru indiscreția lor există credința într-un blestem prin care Ursitoarea a treia, Moartea, încheie actul ursirii: „Cine m-a ascultat într-un furiș, de mâna pruncului să moară!". În

mentalitatea populară există și convingerea că atunci când Ursitoarele citesc sau cântă în cor soarta pruncului, rostirea lor poate fi auzită de moașă sau de vreun bărbat căruia familia respectivă îi oferă adăpost pentru o noapte. Mai rar, ea poate fi auzită și de părinți. În unele zone folclorice ale țării se vorbește despre *Cartea Ursitelor*, *Cartea vieții* sau *Cartea zilelor* în care este scrisă *„soarta"* copilului.

Despre felul ursirii sau cele ursite se putea afla din interpretarea visului lăuzei sau a moașei, dar și din tălmăcirea sau analiza obiectelor puse pe masă. De pildă, în Vâlcea, visul pe care îl visează moașa despre nepotul său este considerat o adevărată revelație a sorții copilului. Moașa interpretează în bine ori în rău modificările, văzute numai de ea, aduse ofrandelor și obiectelor de pe masă. În alte părți, copilul era apropiat de masă și lăsat să pună mânuța pe obiectele pregătite, iar moașa interpreta viitoarea lui profesie și stare socială după obiectele atinse.

În derularea ursirii, Ursitoarele decid ce aptitudini va avea copilul, dacă va fi bogat sau sărac, fericit sau nefericit, cu cine se va căsători și, mai ales, cum va muri. Multe destine prezic moartea timpurie sub diferite forme: prin înec, cădere în fântână, mușcătură de șarpe, prin trăsnet în ziua nunții etc.

Dacă Ursitoarele nu găsesc masa întinsă și nu au ce mânca, ele ursesc o soartă rea copilului. La fel, dacă vin mânioase sau „mușcate de câini", nu mai pot fi împăcate.

Uneori, ursirea nu are caracter de predestinare absolută, ci oferă posibilitatea menirii în bine, cum se întâmplă în basme, unde soarta eroului are un viitor luminos și, deseori, glorios. În relevarea acestei idei și a altora adiacente un studiu temeinic a realizat Niculina Chiper în volumul *Reprezentări ale destinului în folclorul românesc*. Autoarea efectuează o incursiune analitică a destinului uman cu dublă deschidere: diacronică, în istoria literaturii române, cu relevarea ideii de soartă de la cronicari și Dimitrie Cantemir până în contemporaneitate, și alta sincronică, în care sunt urmărite formele pe care le dobândește destinul în basmele românești (Niculina Chiper, *Reprezentări ale destinului în folclorul românesc*, Ed. Saeculum I.O., București, 2006).

În zilele noastre, când marea majoritate a nașterilor au loc în maternități ori spitale, sub strictă supraveghere medicală, ideea de predestinare a pruncului devine tot mai rarefiată, iar masa Ursitoarelor aproape desființată sau altfel improvizată. Există însă și comunități arhaice, în zone mai conservatoare (Ardeal, Maramureș) în care acest ritual se mai păstrează și se derulează după scenariul relevat deja. În acest sens, Ion Ghinoiu se referă la mai multe informații referitoare la locurile derulării ritului și formele lui, întâlnite în ancheta întreprinsă de etnologul Doina Ișfănoni în satele din Pădurenii Hunedoarei și publicată în revista *Datini* (nr. 1-2/ 1992).

În satele cercetate se crede că Ursitoarele vin în a treia sau a șaptea zi de la nașterea copilului. Pregătirile pentru întâmpinarea lor încep la casa moașei printr-un ceremonial augural (prevestitor): ea mătură încăperea pentru primirea copilului cu o mătură din nuiele de corn, simbol al virilității și cutezanței sau îndrăznelii (dacă copilul născut la maternitate este băiat) sau cu o mătură la care s-au adăugat mlădițe de măr altoit, simbol al fertilității (dacă copilul este fată). Apoi, după ce pregătește mâncărurile pentru Ursitoare, le învelște într-un ștergar frumos și curat și le pune într-un coș de nuiele pe care îl așază pe cap și îl duce la casa nepoatei cu pruncul. Acolo le aranjează cu grijă pe o masă, așezată lângă fereastră, împreună cu diferite obiecte simbolice, dintre care nu trebuie să lipsească brăcira de încins a mamei. Cu aceasta se înconjoară toate ofrandele așezate pe masă. A doua zi dimineața, după noaptea sosirii Ursitoarelor, Moașa revine la casa nepoatei și împarte produsele de pe Masa Ursitoarelor la copiii din vecini, păstrând doar pe cele care se vor pune în scalda rituală a copilului sau la tratarea unor boli. Brăcira de pe masa cu ofrande trebuie să o poarte lăuza încă 40 de zile.

Într-o altă informație de teren, înregistrată de cercetătoarea Florica Lorinț în 1967, în satul Săcele, județul Maramureș, se afirmă: „Atunci când moare cineva, punea pe masă un pahar de horincă, mâncare pentru Ursitori. Ele vin și când moare un om, dar nu le vede nimeni...". De altfel, după unele informații ale aceluiași reputat etnolog, rezultă că: „Ele apar cu aceeași funcție, la deschiderea preexistenței (nuntă) și postexistenței (înmormântarea), unde sunt identificate cu Zorile".

Într-o altă situație, „în spital sau la maternitate, mama copilului, într-o perfectă complicitate cu o soră sanitară sau chiar o îngrijitoare, transformă noptiera salonului în Masa Ursitoarelor după a treia noapte de la naștere" (*Cf.* Ion Ghinoiu, *Ursitoarele zeițe ale destinului pentru existență*, în vol. *Lumea de aici, lumea de dincolo*, 1999, p. 160-161).

O substituire interesantă a rolului nașei cu una dintre Ursitoare este realizată, într-o succintă descriere expresivă a scaldei pruncului, de către Victor Kernbach: „Dar există și obiceiul (mult mai nou), ca nașa să țină locul Ursitoarei (în acest caz, redusă la una singură), într-o măsură mai modestă, firește, numai cu scopul magic al menirii pruncului nou-născut și, implicit al influențării destinului; astfel, nașa strecoară în scăldătoarea băieților zahăr sau miere, grâu sau orz, vin și semințe sau chiar flori de bujor, încât viața să le fie dulce, rodnică, tot mai puternică, pe măsura vârstei și mândră ca bujorul; iar fetelor le pune zahăr sau miere, o pană de porumbel sau de păun și petale de trandafir, încât viața să-i fie dulce și îmbelșugată, mersul ușor, înfățișarea mlădioasă și gingașă" (*Cf.* V. Kernbach, *Universul mitic al românilor*, 1994, p. 200).

Intr-o lucrare de cercetare pe teren, intitulată *Rostirea întru tăcere în contextul oniric al ceremonialului naşterii*, publicată în revista *Nedeia*, nr. 3 (Reşiţa, 2014), colega Maria Frenţiu (prof. dr. la Liceul Teoretic „Traian Doda" din Caransebeş) a înregistrat câteva mărturisiri foarte interesante privind existenţa Ursitoarelor şi derularea ritualului ursirii, realizat în judeţul nostru de baştină, Caraş-Severin. Autoarea clasifică informaţiile referitoare la predestinare în trei categorii de vise: 1) vise în care nu apar figuri umane şi nici Ursitori; 2) vise în care oameni cunoscuţi lăuzei îşi rostesc dorinţele ce vor fi în viaţa copilului; 3) vise în care rostirea aparţine Ursitoarelor.

Lucrarea se deschide însă cu o informaţie foarte interesantă privitoare la existenţa Ursitoarelor, ce reiese din manifestările onirice petrecute la momentul respectiv. Relatarea este oferită de Durca Mia (60 de ani; 1987) din comuna Valea Timişului: „Când a făcut Mia copilu am pus masa pântru Ursâtori. Pe masă am aşezat trei pahare cu apă şi nouă turciţă dă mălai şi le-am aşceptat să vină. O trecut un ceas noapcea şî era aproape jumătace la două. Am zâs că nu mai aşcept şî mă duc să mă culc. Când văd la fereastă o negureală ş-o pară dă foc. Para asta dă foc trece pin fereastă, păstă copil şî păstă mumă-sa, vine cătră mine şî trece pin părece cătră veşinu nostu. După ce o trecut para, m-o fost rău dă tot şî mie şî lu Mia. Am chemat o babă să ne descânce, atunşi, noapcea. D-apăi, tare rău m-o fost atunşi. M-am gândit eu că nu-i bine să stai trează şî să le aşcepţi. Ăl mai bine-i să le-auz în vis".

A doua informaţie face parte din prima categorie de vise (în care nu apar figuri umane şi nici ursitori) şi este oferită de Mădincea Trinca (86 de ani; 1987) din localitatea Goleţ: „Hai să-ţi spun, draga mea! Că io ce-am visat atunşi ţân mince şi oi ţâne cât mai trăiesc pe pământul ăsta. Eu am avut două fece şî m-or murit. Când am făcut băiatu i-am pus ursîtorili ş-am visat în noapcea aia că am trei gheme de adunat: unu alb, unu negru şî unu roşu. Am apucat să strâng ghemu ăla alb şî l-am gătat dă strâns. M-am apucat şî dă ăl negru şî nu l-am mai gătat. Toată noapcea am visat că strâng la el. M-am trezât înfiorată. Când o avut copilu meu tresprece ani o murit înecat. Da atunşi n-am şciut ce vre să fie visu ăsta. Acuma, când mă gândesc la el, văd că aşa o fost viaţa mie cum o fost visu dă ţî l-am povestât".

Relatarea a treia se integrează în categoria a doua de vise (în care apar figuri umane cunoscute lăuzei, care adeveresc rostirea Ursitoarelor) şi a fost expusă de Dodu Ana (82 de ani; 1987) tot din comuna Valea Timişului: „În noapcea dă la ursitori visăz că vine la mine o babă fărmăcătoare dân alt sat şi dzâse: -Ano, făcuşî un copil! – Mă, făcui! – Nişi ăsta n-o să-ţî trăiască! Tare m-am spăimântat că m-or murit şi năincea lui doi copii. D-tunşi, cât o fost copilu mic, tot am purtat frică să nu păţască şeva. Şî tot cu frică am trăit şî

când s-o făcut mare. I-o venit ceasu şî mi l-o luat, nu în cinereţă, numa când o fost mai în pucere. Şî tot şi-o dzâs baba aia-n vis, mi s-o împlinit. Aşa-i. Dă ce urăsc ursâtorili nu poţi scăpa oricât ai vrea".

Urmează două mărturisiri care aparţin categoriei a treia de vise (în care rostirea este făcută de Ursitoare) şi sunt relatate de două informatoare, din aceeaşi localitate, Valea Timişului; ele sunt Dârlea Floarea (72 de ani; 1989) şi Gabriel Silvia (78 de ani, 1987).

1)„După ce-am avut copilu am pus şî io masă să văd ce ursăsc ursâtorili. Şî-n noapcea aia am visat că pe masa pregăcită pentru ele îi o coleşă şî-n mijlocu lu coleşă îi un trandafir roşu mândru rău. Atunşi s-o dăşcis uşa ş-or venit ursâtorili. Erau fece cinere şî frumoasă. A mai mare, că aia ursăşce prima şî stă totdauna la dreapta, o dzîs: - Copilu să fie frumos!; a mijlocare o spus: - Să fie nărocos!, dar a triia, a mai mică o dzâs cătră ălălelalce două: - Da, numa când o împlini dzăşe ani să-i fie împărţâce dzâlili! Şî la dzăşe ani o murit copilu meu frumos ca un trăndăfir".

2)„La trei dzâle după ce-am făcut copilu am pus ursâtorili. Parche văd ca acuma; să făcea că eram încinsă pă pat. Ş-odată s-o dăschis uşa şî le-am văzut pă toace trei venind cătră mine. Or venit şî s-or pus toace la capu meu. A mare o-nşeput să vorbească ş-o dzâs: - Copilu să fie dăscurcăreţ în târg!. A doua o dzâs şî ea: - La opt ani să-l muşce un câne! La urmă o vorbit şî a mică şî ea io ursât să cadă dă undeva la tridzăci şî opt dă ani şî să-ş rupă spinarea. Toace trei or avut şeva-n mână ş-or pus mâna pă copil. A mai mare ţânea în mână firu dă busuioc, a mijlocare o pus mâna pă faşie, a mică o luat paharu cu apă şî după ce-o gătat dă ursât le-o dat şî la alealalce două să guşce dân el. Toace erau bătrâne şî la una (îmbrăcate la fel, cu dâlogi). Nu pot să spun dacă erau frumoasă ori urâce. Şciu numai că erau totuna".

Toate aceste mărturisiri certifică existenţa Ursitoarelor şi acţiunea lor de predestinare a existenţei umane. Desigur, fiecare persoană trebuie să-şi accepte ursita aşa cum i-a fost derulată la naştere. Există însă şi indivizi care se revoltă împotriva ei, aşa cum mărturisesc versurile cântecului următor, înregistrat de autoare de la Liuba Stuţa (57 de ani; 1987), tot din localitatea Valea Timişului: „Ursâtoare, ursâtoare,/ Nu ţ-o fost frică dă suare/ Şî dă bunu Dumedzău/ Să-m ursăşci aşa dă rău!/ Nu ţ-o fost frică dă lună/ Să-m ursăşci o dzî mai bună!/ Au, mamă, nărocu meu/ L-or beut boii-n părău./ Or că boii l-or beut,/ Or că eu nu l-am avut./ Că trecui pă lâng-o baltă/ Şi căzu norocu-n apă;/ Băgai mâna să-l azung,/ Iel să aşedză la fund;/ Băgai mâna ca să-l scot,/ Iel să aşeză dă tot./ Au, mamă, a meu năroc,/ Mi l-ai ars cu lemne-n foc,/ Să n-am pă lume năroc".

Maria Frenţiu insistă însă pe ceremonialul tăcerii în care se desfăşoară ritualul ursirii. Într-adevăr este un moment solemn care impune această

atmosferă. Căci nașterea pruncului (și a omului, în general) este pusă sub semnul celestului. Credințele populare ancestrale afirmă că la nașterea unui copil, pe cer, se ivește o stea care îi veghează și luminează potecile destinului până la moarte; așa cum mărturisește și poetul M. Eminescu în poezia *Stelele-n cer*: „Stelele-n cer/ Deasupra mărilor/ Ard depărtărilor/ până ce pier.../ Floare de crâng/ Astfel viețile/ Și tinerețile/ Trec și se stâng". Generalizând ideea putem spune că aceasta este steaua care i-a călăuzit pe cei trei magi la ieselea din Betleemul Iudeii unde s-a născut Pruncul Iisus. Aici, alături de oameni, au luat parte și îngerii. În categoria lor intră și îngerii păzitori care însoțesc nașterea oricărui copil botezat și pe care îi vom prezenta în capitolul *Acoliții Sorții.*

Apoi, cele care derulează sau deapănă predestinarea nu sunt ființe obișnuite. Ele sunt zâne fecioare, iar statutul de zână impune, indiferent de tinerețe sau bătrânețe, niște calități ieșite din comun: frumusețe, bunătate și îndeosebi puteri miraculoase. Ele întruchipează trei ființe diafane de origine divină, dar cu nevoi și tabieturi umane. De aceea, prima grijă a moașei și a părinților copilului este pregătirea și aranjarea mesei pentru a le îmbuna să rostească un destin favorabil pruncului. În acest sens, ritul ursirii devine un mit (povestire fabuloasă) în care celestul se îmbină cu teluricul, într-o îngemănare unică și într-o rostire sepulcrală.

Ursirea nu reprezintă o simplă derulare anostă și plată a sorții umane. Ea include și urzirea (crearea, plăsmuirea, întemeierea) acestui destin, cu toate sincopele și deformările lui, cu suișuri și coborâșuri ori înălțări și prăbușiri. Această ursire nu se poate desfășura decât într-o tăcere mormântală, căci ea include un destin uman derulat între leagăn și mormânt.

Tăcerea desăvârșită este impusă și de locul realizării mitului care este Masa Tăcerii a lui Constantin Brâncuși, devenită Masă a Destinului, cu 12 scaune în formă de clepsidră, care simbolizează cele 12 constelații ale zodiacului, numite uneori și „ursitoare".

Este meritul geniului brâncușian de a exprima în trei opere sculpturale, de profundă originalitate și de mare valoare artistică, toate cele trei etape fundamentale ale existenței umane – nașterea, nunta și moartea: *Masa Tăcerii* devenită *Masă a Destinului*, *Poarta Sărutului*, cu simbolul logodnei perpetue între bărbat și femeie, exprimat prin cele două semicercuri, gravate pe stâlpii care susțin lada de zestre a Porții, și *Coloana Infinitului,* numită și *Coloana Cerului* de reputatul etnolog Romulus Vulcănescu, într-o carte cu numeroase răsfrângeri simbolice. Ea sugerează, prin traiectorie, înălțarea sufletului, după moarte, în spațiile celeste, de unde a venit.

Şi totuşi, ritului predestinării îi lipseşte ceva: textul menirii pe care Ursitoarele îl adresează copilului. După cercetarea întreprinsă de noi, n-am aflat un asemenea text. El există însă, în formă versificată, la poetul Mihai Eminescu. Este vorba despre poemul *Muşat şi Ursitorile,* inspirat de domnia Muşatinilor din Modova, în perioada Evului Mediu. Principele Petru Muşat este unul dintre domnitorii acestei familii care a avut domnia cea mai lungă (17 ani; c. 1375-1391) dintre ceilalţi fraţi, Roman şi Ştefan.

În rândurile următoare reproducem integral acest poem (34 de strofe a trei versuri fiecare) în care poetul derulează, într-o formă aproape desăvârşită şi în imagini expresive, predestinarea realizată de Ursitoare tânărului prinţ Muşat, căruia, la cererea mamei sale, acestea îi menesc tinereţe veşnică şi viaţă fără de moarte. Noi considerăm că aceasta este încheierea cea mai potrivită pentru capitolul despre Ursitoare şi ritualul ursirii la români.

Sub vântul rece-al amorţitei ierne
Îşi pleacă codru crengile 'ncărcate;
Sub alba-i haină câmpul se aşterne,

Cu stele dulci e bolta presărată;
Din fundul lumii, ce se pierde 'n zare,
Prin rumeni aburi luna se arată

Iar din bordeiu ce sta lângă cărare,
Prin ochiul prins unei fereşti rotunde
Se-aude plâns, se vede luminare

Şi în căldura locuinţei scunde
O mamă mişc 'un leagăn cu piciorul
Şi la scânciri c 'un cântec ea răspunde.

Şi-au adormit încet, încet feciorul,
Sub al lui leagăn a împins o piatră
Gândirea ei spre viitor ia sborul.

Mai licuresc cărbuni colo pe vatră,
Ea cade 'ncet pe-a scaunului spate,
Din codri lupii urlă, câinii latră.

Ea doarme-adânc cu brațe 'n jos lăsate,
Dară prin somn stă țintă să privească:
Un mândru vis în sufetu-i străbate.

Da, când a fost copilul să se nască
Opri Orion ale sale pasuri
Ca soarta 'n lume el să i-o croiască.

Jur împrejur se auziră glasuri
Și s'au oprit Neptun din drumu-i sferic.
Muțit-au limba de l'a vremii ceasuri.

Șoptind ușor treceau cu pas feeric
Pe lângă leagăn dând mereu ocoale:
Trei umbre albe ies din întuneric,

La cer ridică brațele lor goale,
Ușoare – parcă 'ar fi de vânt plutite,
Descânt' copilu 'n somn să nu se scoale.

Sunt ursitori cari din cer sortite
Revars' asupra-i zarea aurorii,
Cu câte daruri lui i-au fost menite.

I-aduc comori, viață lungă, glorii,
Deasupra lui revarsă raze slabe,
Din ochii lor, adânc-adormitorii.

Pe părul lor – mărgăritare 'n boabe
Bălaiu și moale ca și auru 'n spice
Schânteie 'n umbră ale lor podoabe.

Copilul doarme, ele fac să pice
Deasupra-i flori, se pleacă să-l menească.
Înconjor leagănul și 'ntâia zice:

„- Să fii frumos și fața ta lucească,
Precum în cer e numai unul soare,
Un soare fii în lumea pământească."

„– Puternic fii” – i-a zis cea următoare:
Şi biruind vei merge înainte,
Să-ţi fie viaţa 'n veci strălucitoare.”

A treia zice tainic: - „Fii cuminte,
Pătrunzător ca şi lumina mare,
Tu să 'nţelegi cele lumeşti şi sfinte.”

Iar muma lui cu spaimă 'n somn tresare,
Împreunându-şi mâinile-amândouă
Ea în genunchi se roagă 'n gura mare:

„O, ursitori, a căror daruri plouă
Asupra lumii 'ntregi, mai staţi o clipă
Şi ascultaţi rugarea spusă vouă.

Nu bunătăţi care se trec în pripă
Să îi menească sfânta voastră gură,
Nu bunătăţi supuse la risipă.

Puternici, mari, frumoşi atâţia fură,
Înţelepciuni, comori le-aţi dat multora
Şi toate, vai, cu vremea se pierdură.

Lui dăruiţi ce nu aţi dat altora,
Un dar nespus ce n'are nume
Ca să răsar 'asupra tuturora...”

Atunci la ruga ne 'nţeleptei mume
Zâna privi adânc şi trist ca s 'o priceapă:
„Ştii tu ce dar îi cei şi ştii tu cum e?

Tot ce om se naşte şi se 'ngroapă,
Fie 'n colibă, fie 'n vechi castele,
Pe culmi de munte ori la mal de apă.

Dar e 'mpărat, dar cetitor de stele,
Acelaşi vis îi sună în ureche,
A lor vieţi sunt pururi tot acele.

Pe când sunt tineri se adun pereche,
La joc, la viață și la danț s'adună,
Bătrâni fiind vorbesc de vreme veche.

Și lui ursit-am tot o viață bună
Și măsurată pe un pic de vreme
Să aibă ziua soare, noaptea lună!

Căci de-ar fi încoronat de steme
Sau pe pământul gol de și-ar așterne
Tot viață și tot moarte-o să se cheme.

Tu chemi blestemul neînduratei ierne
Pe capul lui cel tânăr, ne'nțeleapto!
Tu-i ceri durerea unei vieți eterne.

Dar sus la cer privirea ta îndreapt-o!
Plinită e dorința ta nebună.
Și ziua neagră peste el așteapt-o.

Căci i s-a dat să simtă'ntotdeauna
Un dor adânc și îndărătnic foarte
De-o frumusețe cum nu e niciuna.

Și s'o ajungă chiar e dat de soarte,
Căci tineretă neîmbătrânită
Îi dăruim și viață făr'de moarte.

Dar ne'ntrupat e chipu- acei iubite
Ca și lumina ce în cer se sue
A unei stele de demult pierite:

El n-a fost când era, el e când nu e".

(M. Eminescu, *Poezii postume*, Opere 4,
Ed. Saeculum I.O, Buc, 1998, p. 451-454)

B. Ursitoarele în mitologia greco-romană și la popoarele învecinate (sârbi, bosniaci, croați, bulgari, ruși etc.)

După un demers analitic aproape exhaustiv, întreprins asupra rolului și funcțiilor pe care le au Ursitoarele în cultura noastră tradițională, vom încerca în rândurile următoare, o intervenție de același tip, dar mult mai succintă în antichitatea greco- romană, cu extindere și la popoarele învecinate României.

La toate popoarele din sud-estul Europei (cu excepția poporului român) Ursitoarele își au obârșia în mitologia greacă și romană. De aceea, prima noastră intervenție o întreprindem în acest univers mitologic.

La greci, *Moirele* (moire: „parte, porțiune") ori zeițele Destinului erau fiicele nopții sau ale lui Zeus și ale lui Temis („Legea"). Homer, în *Iliada*, vorbește de două: una a vieții și alta a morții. La Hesiod însă și în cadrul tradiției, ele sunt în număr de trei. În *Teogonia*, Hesiod amintește și numele lor: Cloto („cea care toarce"), Lachesis („cea care împarte sau distribuie omului destinul") și Atropos („cea de care nu scapi"). Ele trăiau într-o peșteră din cer și aveau scopul de a hotărî lungimea ori durata firului vieții. Nimeni, nici măcar zeii și regele lor, Zeus nu le poate schimba hotărârile. Zeița Atena mărturisește *că „nici chiar zeii nu pot scuti* de soarta firească pe cel care le e drag, când Moira l-a înșfăcat să-l prăbușească în somnul adânc al morții" (Homer, *Odiseea*, III, v. 236-238).

La origine, au fost divinități ale nașterii care, în momentul venirii pe lume a copilului, stăteau la căpătâiul mamei. În epoca homerică au devenit personificările destinului. După unele credințe, ele însoțeau sufletul omului toată viața. De aceea erau invocate și la nuntă pentru ca uniunea încheiată între bărbat și femeie să fie fericită.

Ca zeițe ale duratei vieții umane, ele apar la nașterea lui Meleagru, fiul Alteei și a lui Oeneu, regele din Calidon. Atropos a ursit că Meleagru va muri când butucul de lemn din vatra căminului va fi ars complet. Auzind prevestirea, mama sa, Alteea a luat butucul și l-a stins, aruncându-l într-un coș. Când Meleagru i-a ucis frații, Alteea, cuprinsă de mânie, a luat butucul și l-a aruncat în foc, iar când butucul a ars complet, Meleagru a murit.

Într-o altă situație Apollo, zeul profetic al cântecului și al muzicii, dar și ocrotitorul turmelor și al animalelor domestice, a reușit să înșele Ursitoarele, îmbătându-le ca să obțină pentru Admetos, protejatul său, un destin privilegiat, diferit de cel al celorlalți muritori.

Poeții greci le prezintă ca pe niște bătrâne grozave pe care adesea le confundă, deși, în iconografie, fiecare are anumite detalii descriptive: Atropos

este cea mai mică dintre ele, Cloto are în mână fusul sau o carte (a destinului), iar Lachesis arată cu un băț către un glob.

O altă viziune asupra Moirelor comunică Platon (*Republica*, V, 2, 616 c): fusul se rotește pe genunchii zeiței Ananche (Necesitatea) considerată mama celor trei Moire care sunt așezate în cerc, la distanță egală una față de alta, fiecare pe un tron, îmbrăcate în alb cu fruntea strânsă în panglici și cântând toate trei; Cloto, cu mâna dreaptă ridicată, călăuzește rotirea cercului exterior descris de fus și, ritmând intervale de timp, cântă prezentul; Atropos, călăuzind cu mâna stângă cercurile exterioare ale fusului, cântă viitorul; Lachesis, care șade între cele două surori, călăuzește alternativ cu amândouă mâinile când cercurile interioare, când cele exterioare, și cântă trecutul care a fost un viitor predestinat, după ce viitorul a devenit prezent. Fusul platonician e un angrenaj complicat din opt cercuri concentrice: cel exterior și mai mare este zodiacul, celălalte sunt orbitele pe care se rotesc Saturn, Jupiter, Marte, Mercur, Venus, Soarele și Luna, Pământul fiind cercul acestui angrenaj cosmic: „Fusul se învârtea, rotindu-se cu totul, cu o viteză constantă; iar în întregul care se rotea, cele șapte cercuri interioare executau fără grabă o rotație contrară față de întreg" și cu viteza crescând de la un cerc la altul, spre interior. Pe fiecare cerc „ședea câte o Sirenă care se rotea împreună cu acesta și lăsa să răsune un glas și un ton" toate adunându-se într-o „armonie", interpretată drept *muzica sferelor* (*Cf.* V. Kernbach, *lucr. cit.* , pag. 401).

Moirele din literatura greacă, apar, în literatura romană, cu numele de *Parce* „cele care aduc pe lume" (de la lat. *parere* „a naște"). O prezentare completă a genealogiei și a specificului lor oferă Hesiod în *Teogonia*. Până la identificarea cu moirele grecești, unicul lor atribut pare să fi fost veghea nașterilor.

Ca divinități metaforice, ele reprezentau forța impersonală, puterea vitală și cauza primară a ceea ce se numea Destin (Fatum), o forță plasată deasupra zeilor și pe care aceștia se străduiau s-o îmblânzească și s-o dirijeze.

La fel ca zeițele grecești, Parcele erau tot trei: Nona (corespunzătoare lui Cloto) care torcea firul vieții din fusul mitic, Decuma (corespunzătoare lui Lachesis) care depăna, organiza și întreținea viața, în timp ce Morta (corespunzătoare lui Atropos) tăia firul și întrerupea viața cu foarfeca ei fatală. Keres (genii feminini ai morții, reprezentați cu unghii ascuțite și umerii acoperiți de sângele corpurilor transportate) erau însărcinați să le îndeplinească dorințele și îi trimiteau spre „lăcașul lui Hades" pe cei care mureau.

Cultul lor s-a prelungit până în zilele noastre, când italienii le numesc *Fate* sau *Fade,* fiind imaginate ca fecioare foarte frumoase sau bătrâne monstroase, după cum vor să facă bine sau rău. Ele sunt în număr 3, 7 sau 13 și înzestrează

copilul, la naştere, cu diferite daruri. Primele două sunt binevoitoare şi faste, iar cea de-a treia este mai rea şi face o prevestire sumbră. Se crede că locuiesc în palate subterane, în apropierea fântânilor, a copacilor sau în peşteri ori păduri. Sunt îmbrăcate în veşminte albe şi în calitate de îngeri protectori îi însoţesc pe oameni în momentele cele mai importante ale vieţii, în clipele de cumpănă. În perioada secerişului apar în sate, unde le răsplătesc pe torcătoarele harnice. Cea mai cunoscută dintre ele este *Fata Morgana* .

O variantă a lor este Fata Scribunda („soartă scrisă"), divinităţi care stabileau soarta noului născut, fiind invocate în ultima zi a săptămânii. Ele apăreau cântând, pentru a scrie soarta copilului într-o carte în care erau cuprinse destinele tuturor oamenilor. Erau divinităţi asemănătoare Moirelor, dar n-au avut un cult oficial.

*

În mitologia sârbă, Ursitoarele se numesc *Roieniţe* şi apar ca duhuri feminine, trei la număr şi surori, pentru a meni destinul noului născut. Locuiesc în peşteri, sunt invizibile şi vin în a treia noapte de la naşterea pruncului (mai rar în prima sau a şaptea). Într-o altă variantă, ursesc în primele trei seri de la naştere, ultima menire fiind cea hotărâtoare. De regulă, cea mai bătrână îi hărăzeşte moartea, mijlocia – defectele şi ultima, cea mai tânără şi îngăduitoare, îi predestinează câţi ani va trăi, ce va păţi în viaţă şi dacă va fi fericit sau nu. Este o sentinţă stabilă care nu poate fi schimbată.

Spre deosebire de credinţele altor popoare, Roieniţele nu intră în casă, ci se opresc pe acoperiş, lângă horn. Sunt îmbrăcate în alb, au părul lung şi despletit, iar în mâini ţin lumânări. Pentru a fi îmbunate, în cinstea lor se pregăteşte o masă cu ofrande: pâine, vin şi trei buchețele de flori. Masa poate fi pusă şi în preajma peşterilor, ofrandele pot consta doar în pâine, iar copilul trebuie îmbrăcat cu haine curate (alte nume: *Suieniţe* ori *Kresniţe* – de la *kres* „foc").

*

În mitologia sârbă şi croată mai apar ca personificări ale destinului şi *Sugieniţele.* Adesea, ele sunt trei surori, îmbrăcate în alb şi cu părul despletit care, la naşterea copilului, vin în primele trei seri să-i menească destinul, hotărârea definitivă fiind luată în seara a treia. Pentru a le îmbuna se pregăteşte o masă, ca şi pentru Roieniţe, pe care se pun: pâine, vin şi trei buchete de flori. Prima determină bogăţia, a doua – constituţia fizică şi ultima – fericirea familială, ea având şi cuvântul hotărâtor. Destinul menit nu mai poate fi schimbat (alte nume: *Urisniţe, Rojenice*).

*

Narec' nițile reprezintă divinitățile destinului în mitologia bulgară și macedoneană. Ele figurează în număr de trei și sunt înfățișate ca niște femei frumoase (mai rar trei bărbați), îmbrăcate în alb și împodobite cu bijuterii din aur și argint, iar în mâini țin lumânări aprinse. Menirea hotărâtoare o face cea de-a treia, care este și cea mai bătrână.

*

În mitologia rusă, ca personificare a destinului apare *Rod*, un personaj singular, pus în legătură nu cu o persoană, ci cu un număr mai mare de oameni, un neam, un popor. Se pare că personajul este în strânsă legătură cu un cult al strămoșilor. Probabil că având această origine, Rod a fost considerat destinul unei familii sau al unei locuințe. În subordinea lui se aflau mai multe duhuri – adesea trei la număr – *Rojaniți. Udelniți* – care hotărau soarta fiecărui om în parte. Multe credințe menționează existența fiecărei Rojanița în preajma omului, asemeni unui duh păzitor. Ele veneau în ziua în care se năștea copilul și îi rosteau soarta lui (*usud, norov*). În cinstea lor, femeile pregăteau o masă, găteau *kașa*, fiertura rituală și tăiau părul copilului.

Rojaniți erau „moșitoarele" în mitologia rusă, divinități feminine, personificări ale destinului, în număr de trei sau șapte, care, cu lumânări în mână, erau prezente la căpătâiul lehuzei când aceasta năștea, pentru a o ajuta și a stabili destinul noului născut.

*

În mitologia rusă și ucraineană, *Dolia* reprezintă întruchiparea norocului, a fericirii dăruite oamenilor de către divinitate. La ucrainieni foarte răspândite sunt credințele în personificarea norocului, celelalt tip de personaje, protectoare ale nașterilor (Ursitoarele) fiind neîntâlnit, dacă se face abstracție că Dolia („Soarta") se hotărăște chiar la nașterea copilului, fiind implacabilă. Ea apare odată cu omul, când îngerul îl întreabă pe Dumnezeu ce fel de soartă să-i dea omului. După unele credințe, ea poate fi sufletul omului pe care îl însoțește, dublul lui, având chiar înfățișarea persoanei respective. Bărbaților li se arată sub înfățișarea unei femei îmbrăcate în alb sau a unui bătrân zdrențăros. Ghinionul era personificat și de diverse animale: iapă, pisică, câine jigărit, șoarece, șopârlă, pe când norocul era reprezentat ca un urs, bou. Sunt situații

când informația se bazează pe existența contrariilor: soarta este o femeie urâtă, zdrențăroasă, nepieptănată, somnoroasă. Ea poate fi invocată când omul dorește să-și afle ursita. Dacă este văzută într-o rochie roșie – e semn de noroc, dacă are o traistă – e semn de necaz, sărăcie. Nu sunt puține situațiile în care în locul norocului așteptat apare piaza rea, *Nedolia*. Ea își face apariția când mama îl căinează pe copil, scoțând în evidență greutățile vieții.

*

În mitologia lituaniană, divinitatea nașterilor este *Laima*. Ea le ursește destinul nou-născuților, având și alte funcții: protectoare a femeilor însărcinate și a ordinii cosmice, precum și patroană a riturilor de trecere (naștere, nuntă, înmormântare). Acționa împreună cu surorile ei Dievs (cerul) și Saulas (soarele) ursind soarta oamenilor. Apărea și în calitate de divinitate a morții, alături de Giltine, deoarece moartea reprezenta ultimul stadiu al vieții individului pe care îl supraveghea.

*

*Mira (*pl. *Mirat)* reprezintă, în mitologia albaneză, zânele bune ce apar la nașterea unui copil, pentru a-i statornici destinul. Se spune că au aripi de fluture cu care zboară. Pot să pătrundă în visul unui om și, urmărindu-i dorințele și grijile, au forța să găsească soluțiile potrivite, considerent pentru care sunt invocate adesea de oameni. În mitologia albaneză și *Fatia* reprezintă personificarea destinului uman. Fatia unui om muncitor va munci pentru el toată ziua, în timp ce Fatia unui om sărac va fi leneșă. În număr de trei, ele vin la căpătâiul copilului, la trei zile după naștere. Prima toarce firul vieții, a doua îi stabilește lungimea iar a treia îl taie.

La venirea lor, câinii erau legați. Se aduceau ofrande constând în trei vase cu miere, trei migdale și trei felii de pâine puse pe masa de bucătărie.

*

Nornele („cele care șoptesc") reprezintă ursitoarele în mitologia scandinavă. Ele sunt reprezentate ca trei fete care hotărăsc soarta omului, precizând toate circumstanțele vieții lui.

Își fac simțită prezența la căpătâiul copilului unde îi torc firul vieții. Primele două, personificări ale trecutului și ale prezentului (Urd și Verdandi) sunt binevoitoare, favorabile pruncului, pe când cea de-a treia, Skuld, cea mai

tânără și ipostază a viitorului, este ostilă. Ea este cea care fixează durata vieții și felul morții omului. Divinitățile faste provin din zei și din elfii luminoși, celebrele însă se trag din piticii subterani mohorâți, numiți *zwergi.* Primele stabilesc fericirea oamenilor, iar ultimii încearcă să li se opună, trimițând durere și suferință. Ele locuiesc lângă izvorul Urd și arborele cosmic Ygdrasil. Uneori se spunea că Nornele dau ajutor la naștere sau că fiecare om posedă o Nornă, un fel de înger protector (alte nume: *Norns, Nornir*).

Cu prezentarea Ursitoarelor din Suedia am depășit subiectul propus inițial. Am făcut-o însă intenționat tocmai pentru a sublinia sfera mare de cuprindere a acestui mit oracular, izvodit în mitologia greco-romană.

Bibliografie

1. Ferrari, Anca, *Dicționar de mitologie greacă și romană,* (trad. Dragoș Cojocaru, Emanuela Stoleriu, Dana Zămoșteanu), Ed. Polirom, Iași, 2003;

2. Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989;

3. Olteanu, Antoaneta, *Dicționar de mitologie (demoni, duhuri, spirite)*, Ed. Paideia, București, 2004;

4. Vertemont, Jean, *Dicționar al mitologiilor indo-europene* (trad. Doina Lică și Lucian Pricop), Ed. Amarcord, Timișoara, 2000.

II. SOARTA SAU DESTINUL UMAN

1. CREDINȚE ȘI OPINII DESPRE SOARTĂ

Credința în Soartă sau în fatalism, sublinia Victor Kernbach, este prezentă la toate popoarele orientale. Doctrinele lor sunt impregnate ca un fir roșu de această credință. La aceste popoare, toate actele și experiențele omului sunt coordonate, din perspectiva cosmologică, de un destin implacabil care poate fi dependent sau independent de Dumnezeu. El se prezintă ca un zeu neînduplecat, inert și fără trecut legendar, căruia i se ridică altar și i se fac rugăciuni (Victor Kernbach, *Mituri esențiale*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 246-249).

Mai aproape de noi, această credință în destin o întâlnim, de la vechii greci și romani, până în zilele noastre. Ea este prezentată în oracolele antice, unde existau Pitiile sau Sibilele (preotese dedicate cultului lui Apolo, înzestrate cu darul profeției și al interpretării oracolelor) care îndeplineau acest rol. O descoperim și în *Iliada*, unde: „... mai în urmă el (Ahile) poate să îndure ce soarta torsui-a la căpătâi când mama-l născu" (Homer, *Iliada*, trad. G. Murnu, cântul XX, versul 127-128).

La slavii sudici, în vechime ca și azi, femeile bătrâne se îngrijeau de cultul superstițios. Multe dintre tragediile antice au ca temă inexorabilitatea și imuabilitatea legilor Fatum-ului. Poetul latin Virgiliu o numea „inexorabile Fatum" („neînduplecata Soartă"), iar mitologia clasică a personificat-o într-un bătrân orb care are sub picioare Pământul și ține în mână o urnă cu destinele umane. Pe cap poartă o coroană de stele ca emblemă a stăpânirii lui peste cer și pământ.

La noi, acest fatalism oriental îl întâlnim sub diferite forme. Într-o poezie populară se spune: „Vai de omul cu păcat (cu ursită rea)/ De păcat e alungat/ Și nu poate fi scăpat". Îmbrăcat în haină creștină îl găsim exprimat încă de la cronicarul Miron Costin: „Orice nevoință pune omul, sorocul lui Dumnezeu nu poate să se amistuiască" ori „... ascuns giudețul lui Dumnezeu, toate gândurile omenești le strămută".

El străbate apoi perioada interbelică printr-o lucrare de mare anvergură în epocă, *Destinul omenirii* (4 vol; 1938-1944) ajungând subiect de profundă meditație până la marii cărturari din zilele noastre, ca, de pildă, G. Călinescu care, păstrând proporția între credință și tăgadă, afirmă: „Fără îndoială că soarta

e totul, dar ea poate fi întârziată și poate fi chiar împiedicată, dacă nu merge conștient pe căile ei. Soarta e latentă și facultativă și dacă fără coaborarea ei nu se poate face nimic în viață, e cu putință totuși să te folosești de semnele ei... Soarta trebuie consultată" (G. Călinescu, în vol. *Reflecții și maxime*, cap. *Soartă, destin, fatalitate – întâmplare, noroc, nenoroc*, Ed. Științifică și Enciclopedică, Buc., 1980, p. 252).

Insul zilelor noastre aplică însă principiul lui Goethe: „Trăiește-ți clipa!" care nu este decât o reluare a anticului „Carpe diem!" („Bucură-te de ziua de azi!" – Horațiu, *Odae*, 1, 11, 8).

Despre Soartă, cu legile ei imuabile și imaginea ei mitică, legendară precum și modalitățile prin care poate fi „ghicită", s-au exprimat și alți oameni de cultură români, etnologi și folcloriști.

În acest sens, Marcel Olinescu prezintă marea carte a omenirii în care sunt scrise toate destinele umane: „Românii cred că omul nu e stăpân pe cărările lui, ci îndeplinește pe acest pământ dorința lui Dumnezeu. Această voință este scrisă într-o carte anume, în care fiecare om își are scrisa lui. Toată viața, de la naștere și până la moarte, așa cum i-au ursit-o ursitoarele, i-e scrisă omului de mai înainte și el nu se poate abate cu nimic de la ce i-a fost scris.

Cartea aceasta, în care sunt scrise toate viețile oamenilor, se găsește într-o chilie de piatră la izvorul Iordanului. În chilia aceasta este o masă săpată în stană, acoperită cu un covor frumos, iar pe dânsa stă cartea. În chilie nu se poate băga nimeni, că nu pot intra decât cei care n-au corp, ci sunt numai duhuri necurate.

Oamenii, însă, sunt tare curioși, să cunoască mai dinainte ce-o să li se întâmple și de aceea caută prin toate mijloacele să își afle scrisa. Sunt multe vrăjitoare, care pretind că pot descifra de departe scrisa oamenilor. Soarta se poate afla în bobi, în ulcică, în palme, în cafea, în ghioc etc. (*Cf.* M. Olinescu, *Soarta*, în vol. *Mitologie românească*, p. 184-185).

Imaginea clasică a destinului, cu toate trăsăturile lui caracteristice, a surprins-o Gh. F. Ciaușanu: „Mitologia clasică a prins în personificarea credințelor în Destin toate caracteristicile: un bătrân orb având sub picioare Pământul și ținând în mâini o urnă plină cu sorții destinelor omenești: o coroană de stele îi împodobea capul, ca o emblemă a stăpânirii lui peste cer și zei, iar în mână avea un sceptru de fier, simbol al atotputerniciei și al neînduplecării" (*Cf.* G. F. Ciaușanu, *Superstițiile poporului român*, *Soarta*, Ed. Saeculum, București, 2002, p. 234).

Desigur, de cealaltă parte a baricadei se află oamenii care nu cred în Soarta sau în ursita hărăzită de către către Ursitoare (marea majoritate în zilele noastre) și care aplică principiul: „Omul este mai tare decât Destinul" (G.

Enescu). Cert este că ființa umană se află deseori „între ciocan și nicovală". Când este lovită de ciocanul diabolic atunci vorbește despre fatalismul Sorții. Când drumul/ traseul existențial e drept, neted și limpede, fără urcușuri și căderi, atunci face referire la replica lui Balzac: „Fiecare om poartă în el, în caracterul și aptitudinile lui, întreaga-i soartă" (H. de Balzac, *lucr. cit.*, p. 250).

Dar deciziile Destinului nu pot fi înlăturate prin acțiune umană. Ursita reprezintă o regulă cosmică implacabilă, rostită de Ursitoare la trei zile după naștere, pe care omul trebuie s-o privească calm și să i se supună. În acest sens, într-un basm, un balaur îi spune lui Făt Frumos, care a colindat lumea pentru a-i procura surorii sale obiecte greu de găsit: „De te-o mai trimite soră-ta undeva, tu să te duci că *așa e ursita*".

În fine, Ovidiu Papadima, folcloristul și criticul literar, fixează, printr-o povestire cu tâlc, locul Sorții în „lumea de închipuiri" a folclorului românesc care „are o unitate a ei organică, în adânc." Această lume „a crescut dintr-o profundă și îndelungată frământare sufletească și închide multă judecată și înțelegere". Aici, „peste toți și peste toate e Soarta. Ea hotărăște starea omului: împărat, boier, pălmaș. Hotărârile Soartei au o implacabilitate misterioasă, ce vine din adâncuri, de peste fire. Este o ordine mecanică. Impusă de cine? Nimeni nu ne spune, căci nu o știe...".

„Un tânăr cuminte, povățuit cu de-amănuntul de Norocul său a ajuns cică la Curțile Soartei. Erau curți mari, împărătești. Tânărul s-a ospătat împărătește. Peste noapte au bătut în geam glasuri tainice: S-a născut un copil. – Atâta am, atâta dau... A răspuns Soarta!

Tânărul n-a întrebat nimic, căci în concepția populară adevărul trebuie să fie întotdeauna privit pios, ca o revelație, și nu iscodit. A doua zi, însă, casa era mai puțin fastuoasă. Soarta era acum o boieroaică înstărită. Noaptea au bătut la geam mai multe glasuri. Și iarăși răspunsul: Atâta am, atâta dau!

A treia zi tânărul s-a trezit într-un bordei dărăpănat și a împărțit cu Soarta – acum o babă zdrențuroasă – o ceapă și o fărâmă de mălai. Noaptea, potop de chemări de afară. Și iarăși răspunsul: „Atâta am, atâta dau! Tânărul a plecat lămurit de ce era cuminte și totuși sărac. Se născuse în ziua din urmă" (Ovidiu Papadima, *Destinul*, în vol. *O viziunea românească a lumii*, ediția a II-a, revizuită, 1995, p. 109-118).

2. SOARTA ȘI ACOLIȚII SAU AJUTOARELE EI

Așa cum precizam în rândurile anterioare, Soarta își exercită puterea în toate cele trei etape ale existenței umane: preexistență, existență și postexistență. Dar Soarta nu acționează numai prin propriile forțe, ci și prin ajutoarele sale. În această categorie intră: zânele bune și zânele rele, norocul și nenorocul, ceasul bun și ceasul rău, piaza bună și piaza rea, stelele și îngerii precum și opusul acestora, diavolii. Aceste ajutoare ale Sorții se contracarează reciproc într-o luptă acerbă și continuă în care se confruntă forțele benefice ale vieții cu cele malefice ale morții. În prezentarea acestor acoliți ai Sorții dăm întâietate mesagerilor cerești care sunt îngerii (cei buni) și stelele.

1. Îngerii păzitori

Îngerii (gr. *soli, vestitori, trimiși*) sunt ființe spirituale create de Dumnezeu înainte de celelalte făpturi (Iov 38,7). Ei reprezintă spiritele slujitoare lui Dumnezeu și sunt apărătorii oamenilor (Evrei 1,4). În Testamentul Vechi și Nou îi întâlnim în toate momentele mai importante. Din aceste considerații a izvorât cultul îngerilor și chemarea lor ca mijlocitori către Dumnezeu. Biserica Ortodoxă are, pentru venerarea lor, sărbătoarea „Soborul Sf. Arhangheli Mihail și Gavril și al tuturor cereștilor puteri".

Despre *îngerii păzitori* se spune că sunt destinați pruncului după naștere, la botez. În rândurile următoare vom efectua o prezentare generală a lor, atât în viziunea creștină, cât și în cea tradițională. În viziunea creștină, îngerii sunt prezentați de Victor Aga.

Numărul îngerilor este foarte mare (zeci de mii, cete, legiuni) și se împart în mai multe categorii după slujba ce li s-a dat. Într-o armonie desăvârșită, ei sunt împărțiți în nouă cete. Aceste nouă cete sunt concentrate în trei trepte sau clase, fiecare treaptă având câte trei cete, așa cum îi prezintă Dionisie Areopagitul – clasa I: Scaunele (*Troni*), Heruvimii, Serafimii; clasa II: Stăpânirile (*Dominationes*), Domniile (*Principates*), Puterile (*Potestates*); clasa III: Îngerii (*Angeli*), Arhanghelii, Începătoriile (*Virtutes*).

În Vechiul Testament și în iconografia creștină, îngerii sunt înfățișați cu corp omenesc și aproape toți în chip de bărbați; abia din secolul al XVI-lea iau și chip de femeie ori sunt reprezentați ca niște copii mici, adesea fără organe genitale, pentru a simboliza nevinovăția, curăția sufletească, starea lor fără de păcat. Deseori ei sunt reprezentați numai sub forma unui cap înaripat, fapt ce arată că sunt imateriali, fără corp, dar au conștiință și voință. Ei apar mereu ca

tineri, relevând ideea că nu sunt supuși erodării timpului și nu îmbătrânesc, ci trăiesc veșnic.

Ca împuterniciți ai cerului, aceștia poartă aripi și îndeplinesc cu iuțeală voia lui Dumnezeu (Daniel 8,15; 9,21). Sunt îmbrăcați în straie albe (Ioan 20,12; Faptele Apostolilor 10,30), simbol al nevinovăției, încinși cu un brâu, iar în mână poartă atributul misiunii lor.

Mihail ține în mâna stângă sabia de foc (ca luptător contra Diavolului), iar în dreapta poartă cântarul dreptății. Crinul Buneivestiri îl are Gavril. Rafail are ca simbol peștele și toiagul. Alți îngeri țin în mână ramuri de măslin ori trâmbițele cu care vestesc Judecata din urmă. Harfa și cădelnița din mâna unor îngeri semnifică preamărirea Divinității, prin muzică și cântări, laude și rugăciuni.

Îngerii buni sunt simbolul ascultării, adorării și supunerii față de Dumnezeu. Ei rămân statornici în credință și ascultare și mereu aplecați voinței divine. Acești îngeri reprezintă simbolul stăruinței în bine și în lupta contra Satanei și a ispitelor (Romani 8,35). Prin împărtășirea cu Sfântul Botez, fiecare creștin se învrednicește să primească un înger păzitor care îl însoțește până la sfârșitul vieții.

Înger păzitor se numește îngerul cel bun, care, de la primirea Sfântului Botez, este tovarășul nevăzut și nedespărțit al creștinului. Acest înger îl îndeamnă pe om numai spre bine și îl păzește până ce acesta se arată vrednic de tovărășia sfântă. Când omul calcă pragul păcatului, îngerul se depărtează. La moarte, îngerul păzitor primește sufletul și îl petrece în calea spre cer.

Îngerii răi sunt simbolul păcatului, a cărui răutate ni se arată prin căderea lor din fericirea veșnică și prin aruncarea lor în Iad. Sunt chipul semeției, al mândriei și al încrederii în sine, adică a celor mai detestabile păcate, care i-au și răzvrătit contra Ziditorului și în urma cărora au pierdut ajutorul și grația divină. Căderea lor din cer simbolizează pedeapsa păcatului (Proverbe 16, 18), pentru că în cer nu este loc pentru păcat. Iconografia ne înfățișează căderea îngerilor răi astfel: în cer și aproape de cer ei au încă formă de îngeri, frumoși la chip, dar, pe măsură ce coboară, își pierd frumusețea și lumina, devin tot mai urâți, mai întunecați, mai negri, iar spre mijlocul văzduhului se prefac în chipurile dracilor. Transformarea aceasta în cădere este simbolul păcatului și al treptelor de decădere morală (*Cf.* Victor Aga, *Simbolica biblică*, 2005, p. 186-190).

Portretul acestora este completat cu viziunea tradițională, realizată de Ion Taloș și Ion Ghinoiu. La începutul lumii, Dumnezeu a creat doar doi îngeri, pe Mihail și pe Satanil și le-a dat o carte să învețe tot ce scrie în ea. Satanil însă s-a crezut mai înțelept și a vrut să își așeze scaunul în fața scaunului lui

Dumnezeu. Atunci, Dumnezeu îl prefăcu într-un țigan cu buze groase și îl aruncă pe fundul mării. Cartea, pe care o păstrase Mihail, se prefăcu într-o pasăre din ouăle căreia au luat ființă alți îngeri. Satanil observă totul și făcu și el o pasăre și anume barza. Din ouăle acesteia nu ieșiră însă îngeri, ci tabacul (*Cf.* Ion Taloș, *Gândirea magico-religioasă*, 2001, p. 76).

Îngerii țin serviciul divin nocturn în cer și înlătură toate spiritele rele de pe Pământ. Când cântă cocoșii, acesta s-a terminat. La rugămintea lui Iisus, Dumnezeu a lăsat ca fiecare om să aibă câte un înger al lui, care-l apără de Diavol. Uneori îngerii se ceartă: de pildă, odată s-a stricat carul de foc al Sfântului Ilie, iar îngerii nu au vrut să-l ajute să-l repare, de aceea, toți au fost prefăcuți în rădaște.

Odată Dumnezeu a luat câțiva îngeri, când a făcut o vizită pe Pământ. La întoarcere, în zborul lor spre cer, Dumnezeu i-a întrebat ce le-a plăcut cel mai mult pe Pământ. Unuia îi plăcură frumoasele biserici, altuia pădurile sau plantele. Unul însă tăcu. La rugămintea lui Dumnezeu, el povesti, rușinat, că s-a îndrăgostit de o ciobăniță căreia i-a mărturisit că ar renunța la viața lui de înger de dragul ochilor ei albaștri. Dumnezeu nu vru să-l pedepsească pentru acest lucru, dar pe drum se gândi că îngerii, care văzuseră atât de multe, vor povesti celorlalți îngeri din cer și le vor trezi dorința de a vizita și ei Pământul. De aceea hotărî să-și transforme însoțitorii în stele . Toți împodobiră cerul și luminau, fiecare câte puțin, Pământul. Numai îngerul îndrăgostit nu lumina, ci scânteia din când în când. Dumnezeu îl luă de pe cer și îl aruncă pe Pământ, acolo unde se afla ciobănița. Dar aceasta nu i-a adus noroc, deoarece el se risipi în mii de scântei, din care au luat naștere licuricii.

Fiecare om are îngerul lui. Acesta se află întotdeauna pe umărul drept al omului, iar diavolul pe cel stâng. Îngerul însoțește pe om pretutindeni. Uneori, îngerii preiau rolul Ursitoarelor, adică prezic fetiței nou-născute că se va căsători cu acela căruia părinții i-au oferit adăpost în noaptea în care s-a născut ea.

Între înger și diavol are loc un fel de concurs: care, dintre ei, poate atrage mai multe suflete omenești. Odată, un om biciuia un cadavru, deoarece omul murise înainte de a-și achita datoriile. Îngerul ajută mortul să și le plătească apoi se ridică la cer (Ion Taloș, *lucr. cit.*, p. 77-79).

Ion Ghinoiu schițează portretul îngerului păzitor. Îngerul păzitor este ghidul omului în lumea pământească și al sufletului mortului în Lumea de dincolo. Sufletul, dezorientat de drumul mitic, poate fi ajutat de îngerii păzitori, metamorfozați în cocoși. De aceea, mortul este inițiat, prin *cântecul de zori,* cum să-i recunoască și cum să se poarte pentru a-i arăta calea spre Rai: „... Haide, bre-nainte,/ Unde-i auzi/ Cocoșei cântând,/ Nu sunt cocoșei/ Și-s

îngerii tăi,/ Lor să le-ngenunchi/ Poala să le-o pupi,/ De ei să te rogi/ Ei să-ți mai arate/ Pe unde să dai,/ Ca să ajungi în Rai..." (*Cf.* Ion Ghinoiu, *Panteonul românesc, Dicționar*, 2001, p. 94).

În cultura noastră tradițională un portret legendar, cu nașterea, chipul și atribuțiile îngerilor realizează Marcel Olinescu în volumul *Mitologie românească*. „După ce Dumnezeu a făcut lumea și tot ce se află pe dânsa cu ajutorul Diavolului, că de aceea numai pe jumătate e bună și există și rău pe lume, s-a dus Atotziditorul să se spele pe mâini, așa cum se cuvine după isprăvirea lucrului. Din stropii care au căzut din mâinile lui s-au născut îngerii. Diavolul, ambițios cum era, s-a spălat mai mult și de aceea au ieșiti mai mulți draci decât îngeri.

La început nu era mare deosebire între draci și îngeri, doar că îngerul era alb și dracul era negru. Trăiau toți în cer și îngerii slujeau pe Dumnezeu, iar drăcușorii pe Diavol. Dumnezeu, însă, pentru a nu se amestea cu Diavolul, s-a urcat în al nouălea cer, iar Diavolul, ca să fie mai aproape de pământul pe care îl râvnea, și de făpturile lui Dumnezeu, pe care voia să le stăpânească, a rămas în cerul dintâi" (Marcel Olinescu, *Mitologie românească*, 2003, p. 37-42).

În mintea oamenilor, îngerul este întruchipat ca un copil de 10-14 ani, frumos, cu păr galben ca spicul grâului și cu ochii ca cicoarea, îmbrăcat în haine albe, ca straiele preoțești și cu aripioare. Îngerii stau în ceruri și în Rai și-l preamăresc pe Dumnezeu în cântări de slavă. Dumnezeu, în bunătatea lui, ne-a dat și nouă, fiecărui om, câte un înger de pază, care să ne învețe de bine și să ne păzească de rău.

Îngerii sunt slujitorii lui Dumnezeu. Tot Raiul e plin de îngeri, care așteaptă poruncile lui Dumnezeu, zburând unde îi trimite El. În Rai, ei alcătuiesc o armată așezată pe trei rânduri, după rang. Această armată a îngerilor este condusă de arhanghelii Mihail și Gavril. Slujba lor în cer e rânduită astfel: se îmbracă în straie albe, îngerești și în timpul nopții bat toaca și poartă făcliile, dănțuind în jurul scaunului dumnezeiesc. La miezul nopții, mătură lumea de duhuri necurate. În ceasul acela cântă cocoșii și orice duh necurat sau drac fuge să se ascundă în Iad sau în morminte, acolo unde li-i sălașul de veci. Îngerii își păstrează chipul și trupul de copil numai că au aripi. De multe ori ei primesc de la Dumnezeu însărcinări pe Pământ, însă ei nu pot fi văzuți de nimeni, căci ochii oamenilor nu-i pot prinde.

Așa cum am mai menționat, fiecare om are câte un înger, care să-l îndrume spre bine, dăruit de către Dumnezeu și câte un drăcușor, dăruit de Diavol, care să-l sfătuie de rău. De-a lungul vieții omul e veșnic hărțuit de povețele unuia și de îndemnările altuia. Când omul ascultă de sfaturile din partea stângă (de drăcușor), atunci îngerul plânge, și de multe ori, când omul s-a dedat cu totul

relelor, îl părăsește. Când omul e în mare impas, îngerul intervine pentru el la Dumnezeu.

La nașterea unui copil, e bine ca să se aprindă noaptea câte o lumină, până se botează copilul, ca să nu vină Dracul să-l schimbe. Tot așa, oamenii se feresc să pomenească de Dracul, ca să nu vie să-i ia. Îngerul păzitor vine numai după ce copilul e botezat. Fiindcă îngerul păzitor șade pe umărul drept, omul trebuie să doarmă pe partea stângă, pentru ca îngerul să stea deasupra și să-l păzească. Când omul e pe moarte, îngerul îi ia sufletul de la gură și pleacă cu el, să-i arate calea spre Rai. Dacă, însă, a fost rău, îl părăsește, îl lasă Diavolului (M. Olinescu, *lucr. cit.*, p. 58-61).

O altă viziune foarte importantă asupra îngerilor cu clasificarea, portretul, ocupațiile lor și „simbioza" dintre ei și diavoli în slujirea omului o realizează Tudor Pamfile: „După unele credințe, în cerul lui Dumnezeu sunt trei straturi de îngeri: mai pe sus, mai pe la mijloc și mai pe jos". Cu toții fac slujba de noapte a cerului, poartă făcliile, dănțuind în jurul scaunului dumnezeiesc și purtând straie îngerești.

După unele credințe, la miezul nopții, îngerii mătură pământul de duhurile necurate: atunci cântă cocoșii. Din cuvântul lui Dumnezeu aceștia nu ies niciodată, iar în noaptea de către Iordan, Dumnezeu îi sloboade pe toți și le zice: „Noaptea asta-i a voastră; faceți și voi ceea ce doriți". Toți îngerii au trup omenesc, însă au aripi; ei nu se văd decât rareori.

De cum se naște un prunc, Dumnezeu îi trimite îndată îngerul său păzitor care se apropie de casă, dacă nu află sare pe fereastră, dacă nu găsește ferestrele închise sau vede pe cei dinăuntru ascultând pe la geamuri. Îngerul, ca slugă a lui Dumnezeu, e trimis pe lângă copil și o dată obișnuit, nu se mai desparte de dânsul până la moarte. El veghează omul, îl păzește, îi arată drumul cel bun, îl îndrumă la bine, pe când Dracul, îl îndrumă la păcat și la rele. Îngerul este responsabil de faptele bune făcute de om, iar Diavolul de cele rele.

Îngerul păzitor al fiecărui om se luptă pentru a depărta pe Necuratul. Îngerul e în dreapta, iar Necuratul în stânga, de aceea, tot ce se bate în stânga prevestește ceva rău. Atât Îngerul cât și Diavolul știu ursita omului și de aceea fiecare în parte încearcă să îl atragă pe om. Necuratul, dacă vede că omul e blând, bun, se duce la dânsul. "Doamne ferește să fie Necuratul totdeauna lângă om! De aceea, omul să-și calce totdeauna pe inimă. De ce se zice: rabdă un ceas, că-i trăi un an?" Acel ce e rău e al necuratului, el se lipește de dânsul și îl îndeamnă la rău, de-i vin fel de fel de gânduri în cap; și dacă nu-și aduce aminte și nu-și face cruce, Dracul n-are putere, fuge și numai de departe umblă și-l păzește până când să se poată iar apropia.

De aceea nu-i bine să zici din gură, cum au o seamă obiceiul: „am să mă înec", „am să mă spânzur", ori altceva de rău, că el vorba aceea și-o scrie, și dacă omul zice de trei ori că are să se întâmple ceva, atunci chiar se poate întâmpla.

Deseori, de bun augur pentru om sunt sfaturile și prevestirile îngerului păzitor, precum și interdicțiile pe care acesta le impune. Îngerul păzitor spune câteodată de-a dreptul celor păziți câte una din tainele viitorului. Astfel, la Bobotează, când cerul se deschide, unii flăcăi și fete ce-și așteaptă casătoria, află de la îngerii lor, soarta ce o vor avea după nuntă.

Când omul este pe un drum, să nu se uite înapoi pe partea stângă, căci vede Diavolul și se înfricoșează, ci să se uite pe partea dreaptă, ca să-și vadă îngerul păzitor și să prindă putere.

Sâmbăta îngerii merg în cer, ca să se împărtășească. În această dimineață nu trebuie să mături gospodinele, ca să nu se colbăiască împărtășania îngerilor. Nimeni nu trebuie să mănânce până nu va răsări soarele, iar fumătorii se vor feri de tutun. Alții nu mănâncă vineri seara usturoi, tot spre acest scop, ca nu cumva îngerii să fie mâhniți și prin urmare, ca nu cumva să se poată împărtăși la slujba lor de sâmbătă dimineața, când se roagă pentru oameni.

Când vine sfârșitul omului, Îngerul păzitor îi ia sufletul. Această credință o aflăm în următorul bocet transilvănean:

„Puișorul meu iubit
Eu de asta m-am gândit,
Că ai de călătorit
Și de la noi de pornit:

O, prea sfânt Îngerul meu,
Ce i-aș da lui Dumnezeu
Să-mi lese puiuțul meu!"

În finalul capitolului despre îngeri, Tudor Pamfile consemnează peste 20 (23) de rugăciuni adresate Îngerului păzitor al omului, care se rostesc seara, la culcare, făcând cruce și pe pernă. Dintre acestea reținem două:

„Înger, îngerelul meu
Roagă-te lui Dumnezeu
Pentru sufletelul meu
Și în zi și în noapte,
Până-n ceasul cel de moarte.
Cruce-n casă,
Cruce-n masă,
Îngerii împrejur de casă,
Dumnezeu cu noi la masă."

„Înger, îngerelul meu
Ce mi te-a dat Dumnezeu
Totdeauna fii cu mine
Și mă-nvață să fac bine.
Doamne, îngerii tăi,
Fie păzitorii mei!"

(Cf. Tudor Pamfile, *Îngerii*, în vol. *Mitologia poporului român*, p. 502-520).

Câteva credințe despre îngeri consemnează și A. Gorovei:

- Cu cuțitul asupra altuia să nu te răstești, că fuge îngerul de tine;
- Când ești pe drum, noaptea, să nu te uiți înapoi pe partea stângă, fiindcă îl vei vedea pe Diavol care te va speria, ci să te uiți în partea dreaptă că-ți vezi îngerul păzitor.
- Toți copiii de țâță care mor vor fi îngeri. De aceea, cămașa în care se schimbă li se despică dinainte de sus până jos, ca să poată zbura;
- Când primește cineva capra la Sfântul Vasile, nu se apropie îngerul cincizeci de zile de acea casă;
- Nu ridica degetul în sus către cer, vrând să arăți soarele ori luna, căci scoți ochii îngerilor;
- Cine-ți spune „bag sucala-n tine" ori „bag frigarea" și se răstește, fuge îngerul de la el patruzeci de zile și-ți ia șapte păcate (Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, 1995, p. 277).

2. Diavolul

Forța malefică opusă îngerilor este Diavolul. El este personajul principal al mitologiei române și creștine, fiind considerat adversarul Divinității și încoronarea răului în lume. Adesea este asociat cu universul Infernului, cu întunericul pământului și lumea morților. Are mai multe sinonime de proveniență livrescă: Satan, Belzebut, Mamona, Lucifer, Antihrist. În popor, toți aceștia sunt considerați „căpetenii ai dracilor".

Dracul are chip semi-uman ori semi-animal cu: coarne, aripi de liliac, picioare de țap, urechi ascuțite și mari, corp păros și negru (ori roșcat sau verde) și cu coadă lungă. Toate aceste însușiri fizice (inclusiv șchiopătatul) se întâlnesc și în denumirile lui populare: Bălțatul, Cornică, Codilă, Cornea, Împielițatul, Slutul, Șchiopul etc. Diavolul se poate transforma în orice animal cu excepția mielului (simbolul lui Hristos) și a porumbelului (simbolul lui Dumnezeu).

Se teme de Divinitate și fuge de semnul crucii, de toacă, de clopot sau de tămâie. De aici s-au născut și expresiile prin care este caracterizat: Ucigă-l crucea, Bată-l crucea, Ucigă-l toaca, Ucigă-l mânia lui Dumnezeu etc. Necuratul se mai teme și de: usturoi, leuștean, mușețel și avrămeasă. Poate fi alungat prin miros de tămâie și stropire cu agheasmă. Nu intră într-o casă cu icoane, candele sau lumânări aprinse și nu se apropie de oamenii care poartă un obiect de fier. Este considerat patronul vrăjitoarelor și inspiratorul descântecelor, texte folosite de oameni împotriva lui.

În sistemul credințelor, al axiologiei și al moralei poporului nostru, obiectele lumii înconjurătoare sunt împărțite, pe scara de valori, în două categorii: a) *sfinte*: biserica a fost creată de Dumnezeu împreună cu tămâia, bărbatul etc. și b) *satanice*: cârciuma, băutura, tutunul, femeia etc. Și practicile magice implică forțe diavolești: în magia „neagră", Diavolul este patron sau executor, pe când în magia „albă", el reprezintă ținta, adversarul sau victima principală (*Cf.* Ivan Evseev, *Dicționar de magie*, *Diavolul*, 1997, p. 116-117).

Diavolul simbolizează toate forțele care întunecă, tulbură, slăbesc conștiința și o fac să regreseze spre ambivalent: centru al întunericului, în opoziție cu Dumnezeu, centru al luminii. Unul arde în lumea subterană, celălalt strălucește în cer. Necuratul este simbolul răutății. Fie că se îmbracă întocmai ca un domn foarte bine sau că se schimonosește pe capitelurile catedralelor, fie că are cap de țap sau de cămilă, picioare despicate, coarne, păr peste tot corpul, indiferent de înfățișare (niciodată nu-i lipsesc posibilitățile de a se deghiza), el este întotdeauna Ispititorul și Călăul. Când este reprezentat sub forma unui animal, constituie un simbol al căderii spiritului. Rolul Diavolului se reduce la a-l deposeda pe om de harul lui Dumnezeu, pentru a-l supune dominației sale. El este îngerul căzut cu aripile tăiate care vrea să frângă aripile oricărui creator. Este sinteza forțelor care dezintegrează personalitatea. În schimb, rolul lui Hristos este de a smulge pe om din ghearele diavolului prin misterul crucii. Crucea lui Hristos îi eliberează pe oameni, adică le redă, prin harul lui Dumnezeu, posibilitatea de a dispune liber de ei înșiși, putință care lipsește unei tiranii diabolice.

Pe plan psihologic, Diavolul semnifică sclavia care-l așteaptă pe cel ce se supune orbește instinctului, dar el subliniază în același timp și importanța fundamentală a libidoului, fără de care nu există dezvoltare umană (*Cf.* J. Chevalier, A. Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, Vol. I (A-D), Editura Artemis, București, 1994, p. 443-445).

Ion Taloș și Ion Ghinoiu amplifică imaginea Diavolului cu viziunea populară sau tradițională, iar Victor Aga i-o rotunjește cu reprezentarea lui creștină. Astfel, Ion Taloș susține că în limba română, Diavolul cunoaște peste cincizeci de denumiri eufemistice (cuvinte sau expresii înlocuitoare) precum: Necuratul, Încornoratul, Antihrist, Scaraoțchi, Ucigă-l crucea etc. Conform legendei, Diavolul a luat naștere dintr-un vierme aflat pe spuma mării originare sau a fost primul născut pe pământ de către o femeie care înghițise două bucăți de fier.

Ca înfățișare, Diavolul este foarte urât, are o față lungă și ochi roșii, coarne ca la țapi, copite de capră ori de cal, aripi de liliac și o coadă de animal. Poate fi recunoscut după fesul roșu pe care-l poartă, după joben sau prin aceea

că are un picior mai scurt decât celălalt. Necuratul este foarte rău, arogant, viclean și se furișează în corpul uman pentru a-l supăra sau pentru ca omul să se îmbolnăvească. Cu toate astea, Diavolul este prost și fricos. Nu poate suporta nici semnul crucii, nici tămâia. Când Sfântul Ilie fulgeră și tună, Diavolul se ascunde sub o salcie ori se preface într-un animal. Doar femeia are ac de cojocul lui, adică numai ea îl poate îmbătrâni și încărunți. Diavolul e activ noaptea, până la primul cântat al cocoșilor. Se poate preschimba în toate animalele cu excepția oii, albinei, porumbelului, vacii și cocoșului.

Cum Dracul a avut o contribuție la crearea Pământului (Facerea lumii), el s-a împotrivit ca Adam să cultive pământul, până când acesta i-a garantat că toate sufletele celor morți îi vor aparține, potrivit Contractului pe care l-au încheiat împreună. Dracul a vrut să-l concureze pe Dumnezeu și a creat și el ființe, dar nu le-a putut însufleți. A creat și obiecte pe care nu le-a putut termina, neștiind cum pot fi utilizate.

Diavolul încearcă să facă rău oamenilor. Dacă oferă ceva unei persoane, așteaptă să primească, în schimb, sufletul ei. El este considerat paznicul comorilor îngropate. Ultimii trei sau treizeci de ani înainte de sfârșitul lumii, Diavolul va stăpânii Pământul. El se va lupta cu Sfântul Ilie pe care îl va răni. Sângele Sfântului va cădea pe Pământ și va aprinde planeta (Ioan Taloș, *Gândirea magico-religioasă*, p. 50).

În concepția lui Ion Ghinoiu, Dracul este un zeu htonian, uzurpat de creștinism și devenit cel mai periculos demon al Panteonului românesc. El se poate metamorfoza în orice ființă sau obiect de pe pământ (capră, cal, berbec, porc, iepure, șoarece, muscă, pește, plantă, bob de mei, ghem etc). Nu se poate preface însă în oaie, albină, miel, porumbel sau măgar. În unele expresii și zicale populare, Dracul apare mai puțin respingător: „un drac de fată" = tânără deșteaptă, frumoasă și descurcăreață; „a face pe dracu în patru" = înseamnă un om ambițios, o reușită a omului în viață.

Cuvântul *drac* sau *diavol*, de origine livrescă, a pătruns în mitologia populară prin biserică și cărțile populare. El are mamă (Mama Dracului), tată (Scaraoschi, Satan, Tartorul) și frați mai mici (Aghiuță).

Mama Dracului ar fi născut demonii, tutunul și obiceiul fumatului. Aceasta ar semăna cu o babă, bătrână cât lumea, neagră și urâtă ca întunericul Iadului, cu coarne în cap ca rășchitoarele, cu nasul lung și încârligat, cu ochii umflați, ca de capră înecată, cu colți de mistreț, cu gheare, cu coadă ca de vită, lungă și îmbârligată, c-o lulea sau pipă mare între dinți, cu flăcări care îi ies pe nas și duhoare de tutun pe gură. Ea este cel mai invocat demon în înjurăturile românești.

Aghiuță, fratele mai mic al Dracului, este tot un zeu al Panteonului geto-dac. Asemănător lui Tichiuță, Naiba, Ghighiuță acesta este un drac mai puțin periculos, uneori simpatic, invocat în afara contextelor malefice.

Dracii sunt de două feluri: *văzuți*, care au coarne, gheare și coadă lungă: *nevăzuți*, cei fără coarne, care au fost îngeri izgoniți de Dumnezeu din cer. Reședința Diavolului este Iadul sau tărâmurile pustii, menționate în descântece: „unde cocoșii nu cântă", „unde oaia nu behăie", „unde popa nu toacă". Uneori, acesta își ia numele de la locul unde stă de obicei: „Ducă-se pe pustii", „Ăl din baltă", „Bălțatul". Originea lui htoniană (subpământeană) este confirmată de înfățișarea fizică și comportamentală: este negru și urât (Întunecatul), cu defecte fizice (Șchiopul, Slutul), are coadă (Codică), coarne (Cornilă, Cornea, Împieliţatul), este necinstit față de Dumnezeu (Nefârtate), poartă tichiuță care-l face nevăzut (Tichiuță, Cel cu șapca roșie), este respingător (Bălosul, Boală spurcată, Dihanie), se metamorfozează în animale, păsări, balauri.

Necuratul poate fi alungat cu semnul crucii, făcut cu mâna pe corp și cu limba în gură, de agheasmă, de mirosul tămâii, de bătutul clopotului și toacei, de unde și numele eufemistice: „*Ucigă-l Crucea*, „*Bată-l Crucea*", „*Ucigă-l Toaca*". Ingenios și neastâmpărat, inventează, din joacă sau din întâmplare, din propria inițiativă sau la sugestia fratelui (Dumnezeu), lucrurile, plantele și animalele de pe pământ. Este invocat de vrăjitoare și alungat de descântătoare. Oamenii îi trimit, prin înjurătura cu dracul, obiecte, vietăți cuvântătoare sau necuvântătoare.

Frate dintru început cu Dumnezeu, a contribuit la zidirea Pământului și la facerea lumii. Creațiile Diavolului rămân neterminate, le face însă nu știe să le folosească sau le folosește în scopuri distructive: construiește casa fără ferestre și cară cu poala lumină în interior, inventează ciurul să care apă, se căznește să încalțe ambele picioare într-o singură ciubotă. Uneori, creațiile Necuratului sunt preluate de Dumnezeu care le găsește întrebuințarea cuvenită (casa, ciubota), alteori se iau la întrecere creând animalele, plantele, obiectele de pe Pământ: Dracul face capra, Dumnezeu oaia, Dracul construiește cârciuma, Dumneazeu biserica, Dracul inventează tutunul și țuica, iar Dumnezeu tămâia și vinul (I. Ghinoiu, *lucr. cit.*, p. 66-67).

În opinia lui Victor Aga, Diavolul (evr. Satan, gr. Demon, Lucifer, Beelzebut, Belial), prin păcatul semeției a căzut din lumina cerului și de aceea simbolul lui este întunericul, fiind înfățișat cu corpul negru (sur și verde) și cu nimb negru. Nu este un principiu al răului, cum ar fi Ahrimanul perșilor, ci reprezintă ispita, îndemnarea la păcat, la rău. Pentru a se imagina păcătoșenia și răutatea lui, e înfățișat adesea ca un monstru: gol, negru, cu coarne de țap și cu picioare de om, șchiop din cauza căderii din cer, cu coadă, cu gheare, cu aripi negre ori cu aripi de liliac și suflând foc pe gură.

În scopul ispitirii poate prelua figura oricărui animal (excepție miel și porumbel). În icoana Raiului, Diavolul apare ca șarpe înșelător; ca țap ce simbolizează păcatul; în chip de câine sugerând că e slujitorul oamenilor. Apocalipsa ni-l prezintă ca pe un balaur în care s-au însumat toate animalele. Adesea e reprezentat sub chipul unei femei nude, acoperită numai de coapse, părul despletit și gheare la picioare.

Lucifer, căpetenia diavolilor, e zugrăvit cu figură de om, păros, cu mai multe fețe, cu coarne și legat în lanțuri, ca simboluri ale răutății și ale păcatului.

Simbolurile Diavolului, ce servesc și ca tipuri, sunt în Biblie: Egiptul, Asiria, Isav, Irod, Iuda, Varava, Faraon, Pilat; alte simboluri: vulturul, ursul învins de către David (*I Samuil* 17, 34), mistrețul care strică via Domnului (*Psalmi* 79, 14), maimuța, țapul (*Levitic* 16, 22), câinele, care era privit ca animal necurat (*Exod* 22, 31) și simbolul ereziarhilor; leul cu referință la *Psalmi* 21, 23 și *I Petru* 5, 8; vulpea, simbolul minciunii și al șireteniei; dragonul, broasca, simbol al avariției; leviatanul (*Psalmi* 73, 15; 103, 27); corbul, șarpele, adesea cu cap de femeie; porcul, ca reprezentant al spiritelor necurate, pe care Iisus le mână în porci (*Matei* 8, 31-32) și ca simbol al lăcomiei și indecenței (*Cf.* Victor Aga, *lucr. citată*, p. 117-118).

3. **Steaua/ Stelele**

După perechea antinomică îngeri/ diavoli, stelele reprezintă a doua grupă de acoliți ai Sorții din universul celest. Stelele ocupă un loc important în simbolistica astrală a tuturor popoarelor, fiind considerate ochii cerului, dar și fiii lunii și ai soarelui. Reprezentate pe bolta unui templu sau a unei biserici îi subliniază semnificația celestă.

Ca lumini ale cerului simbolizează spiritul și sunt considerate, în credințele populare, călăuze ale oamenilor și simboluri ale destinului individual. Se crede că fiecare om are o stea care se ivește pe cer la naștere și, după ce îl călăuzește întreaga viață, se stinge la moarte, precum în balada *Miorița*: „Că la nunta mea/ A căzut o stea" (Ion Otescu, *Credințele țăranului român despre cer și stele*, Editura Paideia, București, 2002, p. 54).

În *Vechiul Testament* se afirmă că fiecare stea găzduiește un înger, iar în tradițiile mito-poetice, ele reprezintă sufletele morților. Ele îndeplinesc și funcția de ferestre ale cerului prin care pătrund, în spațiile siderale, sufletele celor aleși. În același timp, stelele reprezintă și farurile îndreptate spre noaptea inconștientului (*Cf.* J. Chevalier, A. Gheerbrant, *lucr. citată*, vol. 3, p. 257-258).

Artur Gorovei subliniază credința că „fiecare copil capătă la nașterea sa o stea, și cât timp steaua căpătată lucește pe bolta cerului, până atunci trăiește și

individul, iar când îi cade steaua, i se curmă și zilele". Același autor mai relevă două credințe nefaste pentru om și una favorabilă:

- Stelele mari cu coadă vestesc războaie, boli cumplite etc.
- O seamă de stele poartă în popor numele de *comoară*, altele *sfredelul*; când *sfredelul* va cădea drept în *comoară*, atunci aurul și argintul se vor vărsa pe toată fața pământului, și va fi vremea de apoi;
- Dacă dorește cineva ceva sara, pe când e cerul plin de stele și într-un acel timp cade o stea, apoi se crede că dorința i se va împlini (Artur Gorovei, *lucr. cit.*, p. 223).

În acest fel, steaua devine simbolul soartei omului, idee ce se regăsește și în expresiile: „a crede în steaua ta"; „a se naște sub o stea norocoasă;" „vai de steaua lui!" etc. Această idee o evidențiază și Tudor Pamfile: „De soarta omului, steaua lui nu se desparte niciodată. Când îi este scris cuiva să i se întâmple vreo nenorocire, steaua lui se întunecă, se întristează oarecum" (Tudor Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, 2001, p. 165).

În istoria culturii universale, steaua figurează în diferite simboluri și rituri precum:

a)*Steaua lui David sau Pecetea lui Solomon*, este alcătuită din două triunghiuri inversate și suprapuse care înmănunchează un șir de simboluri: unirea cerului cu pământul, conjuncția focului cu a apei, a spiritului cu materia, complementaritatea principiului masculin și feminin, simbolul perfecțiunii etc.

b)*Steaua cu cinci colțuri* este simbolul microcosmosului uman, semnificând unirea lui doi și trei, a principiului activ și pasiv, dar și totalitatea cosmică, solidaritatea și perfecțiunea etc.

c)*Steaua cu șase colțuri* este emblema iudaismului cu cele două triunghiuri inversate și înlănțuite (din Pecetea lui Solomon).

d)*Steaua cu șapte colțuri* ține de simbolismul numărului șapte care unește pătratul cu triunghiul; ea semnifică cele șapte culori ale curcubeului, cele șapte planete, lira cosmică, muzica sferelor, armonia lumii, ființa umană în totalitatea ei;

e)*Steaua Magilor* este simbolul creștin care a vestit nașterea Mântuitorului și a condus pe cei trei magi până la Betleem; în amintirea acestui eveniment la noi s-au păstrat și perpetuat colindele de stea cu care umblă copiii în Ajunul Crăciunului. În Creștinism și Iudaism, stelele ascultă și vestesc voia Domnului; asupra fiecărei stele vegează câte un înger, iar Apocalipsa vorbește despre stelele cerului căzute pe pământ ca despre niște îngeri căzuți (*Apocalipsa* 6, 13).

f) *Luceafărul de dimineață*, cu culoarea lui roșie, vestește renașterea perpetuă a zilei (principiu al veșnicei reîntoarceri) fiind și simbolul principal al vieții.

g) *Steaua polară* are mai multe semnificații în simbolistica universului:

- este simbolul centrului absolut în jurul căruia se rotește veșnic firmamentul;
- cerul întreg se învârtește în jurul acestui punct fix care reprezintă întâiul motor imobil și centrul universului: poziția stelelor, a navigatorilor, a nomazilor, a drumeților ce călătoresc în caravane, a tuturor rătăcitorilor prin deșerturile pământului, mărilor și cerului;
- ea pare a fi legată de misterul creației;
- în religiile primitive reprezintă sălașul ființei divine, jilțul lui Dumnezeu;
- strâns legată de cer, ea evocă și misterele somnului și ale nopții;

Steaua mai apare și sub formă:

- de steluță, ca motiv ornamental pe ceramica populară, pe broderii, ouă încondeiate etc.
- în motivul folcloric *stele logostele*, legat de magia sorții sau de vrăjile de dragoste etc. (J. Chevalier, A. Gheerbrant, *lucr. citată*, vol III (P-Z), p. 257-264).

În credințele populare, însumate de Marcel Olinescu, stelele reprezintă candelele vieții și stâlpii cerului.

Stelele nu sunt altceva decât candelele ce se aprind la nașterea fiecărui copil și reprezintă durata vieții lui. Fiecare om își are steaua lui, care stă acolo sus pe cer, atâta timp cât trăiește el. Când moare omul, atunci i se stinge și steaua sau se desprinde de pe cer și cade, ca o scânteie, trăgând un fir luminos de-a lungul cerului. Încotro cade steaua, într-acolo stă cel care a murit. Candelele acestea sunt aprinse în fiecare seară de către îngeri, ca să lumineze întunericul nopții, iar dimineața, după ultimul cântat al cocoșului, încep să le stingă.

Stelele sunt de mai multe mărimi, după cum și pe pământ sunt oameni de diferite ranguri: împărații au stelele cele mai mari – luceferii; dregătorii – stelele mari; iar simplii muritori – stelele mici și mărunte.

Cerul se sprijinește pe pământ, pe patru stâlpi, care nu sunt altceva decât tot stele, foarte luminoase, pentru că sunt tăiate din pietre prețioase și de aceea lumina lor face ape luminoase ca diamantele. Ele se văd la marginea cerului și niciodată nu se văd toate o dată. Tot așa, mai sunt șapte stele care nu stau locului, mutându-se tot spre răsărit. Ele au lumina colorată diferit: una e roșie, alta galbenă, alta albăstrie, alta vineție, alta portocalie, în culorile curcubeului. Acestea hotărăsc cum va fi drumul omului prin viață, după steaua în care s-a

născut. Când aceste stele se vor așeza într-o linie ca mărgelele, atunci va fi sfârșitul Pământului.

Dumnezeu, în bunătatea sa, s-a gândit să ajute oamenii ce călătoresc noaptea pe drumuri grele și necunoscute, punând pe cer anumite stele, care să le arate încotro să apuce. Așa e Calea Laptelui sau a robilor pe care Dumnezeu a așezat-o sus pe cer, ca să știe românii pe unde să apuce când se întorceau din robia tătărască.

Celelalte stele, care nu sunt candelele sufletelor omenești, sunt puse de Dumnezeu sus pe cer ca să le vadă oamenii în fiecare noapte, ca să-și aducă aminte de bunătatea lui, când l-a ajutat pe om într-o anumită împrejurare, când s-a luptat cu Dracul și l-a învins.

Mai sunt încă șapte stele așa-numite stele logostele, dar acelea nu se văd, decât rareori și numai câte una. Acestea sunt stelele zilelor. Când e să fie cutremur în lume, rupturi de pământ sau scufundări s-arată steaua galbenă a Sfintei Luni; la holeră, la boli grele și la molimi pustiitoare, s-arată steaua Sfintei Marți; la vărsare de sânge, la cumpene grele, la războaie, s-arată steaua roșie a Sfintei Miercuri. Steaua Sfintei Joi se arată când e să fie potop mare, ploaie cu trăsnete și inundații; steaua Sfintei Vineri se vede doar atunci când e să fie înmulțire de fiare sălbatice, iar Sfânta Duminică își trimite steaua atunci când se prevestește foamete, secetă sau lăcuste multe.

Steaua a șaptea era să fie a Sâmbetei, dar pentru că ea nu e sfântă ca celelalte, a luat-o Maica Domnului. Ea nu se va arăta decât atunci când Dumnezeu va hotărî sfârșitul pământului. Toate aceste stele logostele poartă crugul cerului și sunt în mare cinste în lumea nesfârșită a luminilor de pe cer.

Uneori apar pe cer stele cu coadă. Acestea sunt de dimensiuni mici, însă dacă cresc vestesc războaie sau cumpene grele. Stelele au anumite influențe asupra oamenilor. Așa că, dacă privești cerul seara și-ți dorești ceva, tocmai când cade o stea, atunci dorința aceea se împlinește (Marcel Olinescu, *Mitologie românească*, 2003, p. 61-65).

4. Norocul

În *Dicționarul de divinație populară românească* (al lui Valeriu Bălteanu), se precizează că termenul *noroc* provine din slav. *noroku* (DEX, p. 699) și are două variante: 1. *năroc. noroc* și este atestat pentru prima dată în secolul al XVII-lea (DLR, tom VII, partea I, 4969).

Ca sens este un substantiv cu mai multe „deschideri" de ordin divinator:

a) are sensul de *soartă, ursită, destin* (favorabil) (DEX, 699);

b) apare în expresiile: „la un noroc", „a-i fi scris în noroc", „a avea noroc" etc. Aceste expresii atrag atenția asupra unei anumite înțelegeri a hazardului.

c) are și un sens învechit: „talisman" (obiect căruia i se atribiue puterea magică de a proteja pe cel care îl poartă sau îl păstrează" (DLR, tom VII, partea I, p. 496): „Ceia ce poartă baiere sau nărocul [...] aceia să se canonească ani patru" (Moses Gaster, *Chrestomație română*, I, p. 162).

Norocul era un element cu valoare magică și oraculară în credința populară. Simpla lui purtare prevestea, după aceleași credințe, reușita în diverse acțiuni, sănătate etc.

Termenul apare și într-o serie de formule verbale tradiționale care își au originea în valențele orale ale norocului: „Nu e nicio îndoială că urarea noastră tradițională: Hai noroc! (Noroc și sănătate!, Noroc și bine!) a fost cândva o formulă de magie augurală" (Ivan Evseev, *lucr. citată*, p. 308).

În concepția etnologului Ion Taloș, norocul apare personificat, alături de Îngerul păzitor. El trăiește într-o „țară a noroacelor" și are mai multe semne exterioare după care poate fi recunoscut: „Așa cum fiecare om are Îngerul lui, tot astfel are și un noroc personificat. Norocul se naște odată cu omul, e bun sau rău, harnic sau leneș și-și aduce contribuția la destinul perechii lui umane. Norocul se îndepărtează de oamenii răutăcioși sau de cei care-i insultă sau batjocoresc pe alții, dar îl însoțește pe cel care e vesel, care cântă și chiar pe acela care bea mult, dacă nu face rele.

Există o țară a noroacelor, unde trăiește norocul fiecărui om. Ea arată la fel ca lumea noastră. Și acolo se nasc copii, și acolo mor oameni, o dată domnește bucuria, o dată tristețea, au loc târguri anuale, noroacele se luptă între ele și se omoară.

Omul se duce în țara noroacelor pentru a-și întâlni perechea și pentru a afla ce ar putea face ca să-i meargă mai bine. Și norocul își vizitează perechea umană și anume într-o seară din postul Paștilor. Atunci ușa casei omului respectiv se deschide singură, dar norocul este invizibil.

Semnele exterioare ale norocului sunt: cuiburi de rândunele sub streșinile caselor, un cuib de berze pe casă, părul încărunțit înainte de vreme; printre cei norocoși se numără și cei născuți într-o duminică sau într-o luni și cei care au văzut cum s-au deschis cerurile (*Cf.* Ion Taloș, *lucr. citată*, Norocul/ Destinul, p. 106).

Dintr-o altă perspectivă, Antoaneta Olteanu susține că în credințele românești, Norocul poate fi întâlnit sub două aspecte: fie ca însoțitor permanent al omului de-a lungul existenței sale ori ca forță pozitivă a destinului său care acționează numai în anumite momente ale vieții.

Ca și în practicile propițiatorii legate de Ursitoare, Norocul trebuie stimulat printr-o ofrandă. În acest sens, la Lăsatul Secului din postul Paștelui, nu se strânge masa căci peste noapte Norocul venea și mânca. Meglenoromânii cunosc și procedee prin care se putea „fura" norocul cuiva. De aceea, în

noaptea de Crăciun, ei nu deschid ușa nimănui și nu răspund la nicio întrebare din afară, de teamă să nu li se fure norocul (Antoaneta Olteanu, *Dicționar de mitologie*, 1998, p. 316).

Un portret cvasicomplet al „norocului" realizează Ivan Evseev. Norocul reprezintă „personificarea destinului benefic al omului în mitologia română" (Ivan Evseev, *Dicționar de magie*, 1997, p. 307). Parțial se confundă cu Îngerul păzitor: „Norocul e ca un înger, el umblă peste tot cu omul" (Tudor Pamfile, *Dușmani și prieteni ai omului*, 1960, p.49). Ființa umană primește norocul la naștere, „când se naște omul, acolo i se naște și norocul lui; cât trăiește omul, îi trăiește și norocul, până la naștere când se sting amândoi . (*Ibidem*). Uneori e imaginat ca o ființă invizibilă a cărei prezență poate fi sesizată prin deschiderea de la sine sau prin scârțâitul ușii: „Când îți scârțâie ușa dimineața, îți intră norocul în casă". (Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, 1995, p. 168).

În basme și în povestiri populare, Norocul seamănă, ca două picături de apă, cu omul căruia i-a fost sortit. Altă dată, ia chipul concret al bunurilor (comori, bucate, pungi cu bani din scorbura unui copac sau din burta unui pește) dobândite în chip miraculos de om.

În limba și mitologia românească, Norocul este sinonim cu Soartă. Norocul este strâns legat de credința în rolul tutelar al spiritelor strămoșilor. Lucrul acesta este evident atât în actele de magie menite să aducă noroc, cât și în interdicțiile care mențin norocul aproape de om și de casa lui. La Lăsatul Secului de Postul Mare, nu se strânge masa, se lasă bucate și vin, ca să poată mânca Norocul peste noapte. Nu se recomandă sau chiar se interzice să se mănânce pe pragul casei, la gura hornului sau chiar pe vatră. Norocul părăsea casa, dacă se scotea gunoiul după asfințitul soarelui. El putea fi menținut în casă și prin respectarea unor datini de înmormântare, în credința că sufletul celui răposat devine un *lar* (divinitate protectoare) al familiei: „Dacă un mort a fost norocos în viață, membrii familiei lui îi iau măsura și o țin în grinda casei. Norocul să nu se îndepărteze de acea casă. Uneori se păstrează și păr din capul mortului" (Tudor Pamfile, *lucr. citată*, p. 74).

Există numeroase semne care prevestesc norocul în viață; au noroc:

- cei care se nasc dimineața, pe vreme bună;
- oamenii pe casele cărora își fac cuib berzele ori rândunelele;
- cei care au „doi colaci" în vârful capului, adică au părul răsucit în formă de cruce;
- cei care găsesc un trifoi cu patru foi etc.

Prezicerea norocului se face cu ajutorul cojilor de ceapă, al crenguțelor de măr, al ouălor de Paște, cu ajutorul lingurilor și vaselor umplute cu apă și lăsate să stea o noapte etc. Numeroase sunt și semnele de noroc desprinse din

întâmplările vieții de fiecare zi: dacă îți iese cineva cu plinul, dacă găsești pe drum un bănuț sau o potcoavă, dacă dormi cu fața în sus și cu mâinile peste cap, dacă în casă nouă intră mai întâi un bărbat etc. Nu este nicio îndoială că urarea noastră tradițională „Hai noroc!" a fost cândva o formulă de magie augurală (semn bun) (Ivan Evseev, *lucr. citată*, p. 307-308).

O prezentare revelatoare, cu multiple sensuri și semnificații ale norocului, realizează și Marcel Olinescu:

„Tot omul își are norocul lui. Când se naște i se naște și norocul lui în Lumea Noroacelor. Lumea Noroacelor e un târg mare, în care trăiește norocul fiecărui om. Când moare omul îi moare și norocul.

Norocul omului bogat e foarte muncitor. Asudă și muncește de dimineața până seara, numai ca omul lui să fie bogat. Cel sărac are un noroc bogat sau leneș, care stă toată ziua și nu face nimic, și atunci omul trebuie să muncească singur pentru el. La alții, la care le merge totul în plin, norocul e orb.

Norocul omului este hotărât de Dumnezeu și de Ursitoare. Când i se face Ursita, ursitoarea îi zice: „... și norocul lui va fi sărac ori bogat, leneș sau muncitor, adică pe dos de cum vrea să fie omul". Cine are noroc, dacă doarme, îl așteaptă, dacă e grăbit, îl ajunge iar dacă fuge, aleargă după el. Dar cine n-are noroc, orice-ar face, cu norocul nu se-ntâlnește. Așa au fost odată într-un sat doi frați, unul norocos și altul, al cărui noroc era leneș, de nici nu se mișca din loc. Ce n-a făcut omul să-și înfiripe și el o gospodărie, dar totul era în zadar. Fratele norocos îl ajuta ori de câte ori venea la el. Odată, făcându-i-se milă de strădaniile lui, se ascunde în calea lui, pe unde trebuia să vie de la câmp și-i așează pe un pod o pungă de bani s-o găsească. Omul nostru, fără noroc ca întotdeauna, când ajunge lângă pod, ce-i veni în minte: „Mă totdeauna am trecut pe podul ăsta, ca pe un drum bătut, oare nu l-aș putea trece și cu ochii închiși?". Și cum zise așa și făcu. Închise ochii și trecu pe pod și pe lângă pungă fără să se lovească de ea măcar. Se uită fratele după el și, clătinând din cap, zise: „Dacă-i omul fără noroc, orice ai face e degeaba". De aceea bine zice vorba veche: „Fă-mă mamă cu noroc și aruncă-mă în foc!", că dacă ai noroc și din foc și apă ieși, dacă însă n-ai, te îneci și pe uscat.

Norocoși sunt:

- cei care postesc duminicile și lunea;
- cei ce postesc vinerile;
- cei ce se nasc pe vreme bună, dimineața, duminică sau luni;
- cel ce se naște în cămașă;
- cei ce văd în noaptea de Ajun sau de Bobotează deschizându-se cerul;
- celor ce le plouă la nuntă;
- cei care au cuiburi de lăstuni, de rândunele ori de cocostârci;

- cei care albesc la păr repede;
- cei care au pecingeni, negi, semne etc.

Tot românul când începe un lucru zice: „Noroc să dea Dumnezeu!". Românii mai cred că nu e bine să mănânci în prag, la gura hornului sau uitându-te în oglindă, că-ți fuge norocul. Tot așa să nu dai gunoiul afară la apusul Soarelui, că-ți dai norocul afară. Multi mai cred că odată ce schimbi locul, schimbi și norocul" (Marcel Olinescu, *lucr. citată*, p. 306-309).

Cele mai multe credințe despre noroc le însumează Artur Gorovei (peste 80), dintre care am selectat pe cele mai interesante și expresive:

- dacă oul de Paști îl păstrezi patruzeci de zile și acesta nu se strică, e un semn că ești norocos;
- copilul născut lunea are noroc și viață îndelungată;
- în noaptea Ajunului de colind, cine vede cerul deschis la cântecul cocoșului, are noroc, bani și sănătate;
- când îți scârțâie ușa dimineața, îți intră norocul în casă;
- dacă un copil se naște într-un ceas bun în toată viața lui va fi norocos și fericit, iar dacă se naște într-un ceas rău are să fie nefericit;
- în locul unde se îngroapă „casa" unei lăuze, se pune și o para de argint, ca să aibă copilul care a stat în „casă" noroc de bani;
- dacă se ia ceva de la însurăței, se crede că li se ia norocul;
- cine scaldă nouă morți, toată viața are loc la căpătuială;
- cine are noroc la porci, are noroc la toate;
- să nu omori șarpele de casă că omori norocul;
- când pleci cu animalul la târg să iei din părul lui fire de păr și să zici: „Nu-ți dau norocul, ci dobitocul";
- când mănânci din poală îți mănânci norocul;
- nu e iertat să mănânci de pe brațe, nici mergând la fântână ori mergând pe drum, căci îți mănânci norocul;
- să nu mănânci cu traista de cărți la gât, căci îți mănânci norocul;
- omul care are doi colaci în vârful capului, adică părul răsucit în două părți, în formă de cruce, va fi norocos;
- când te trezești dimineața cu fața în sus, ești norocos;
- copilul care doarme cu fața în sus și cu mâinile ridicate va fi norocos și va avea o viață îmbelșugată;
- când îți vin păsări sau vite străine în bătătură, e semn de noroc;
- când rândunica cântă înainte de revărsarea zorilor în fața casei, e semn de mare noroc;
- se zice că dacă fuge mâța de la o casă și se duce la alta, apoi ia cu sine norocul de la casa cea dintâi și-l duce la cea de-a doua;

- dacă un mort de-a lungul vieții sale a fost norocos, membrii familiei lui îi iau măsura, pe care o țin în grinda casei, ca să nu se depărteze norocul de acea casă;

- colțurile batistelor mirilor nu se leagă, ca să nu li se lege norocul;

- banul de găsit să-l strângi, că-i cu noroc (Artur Gorovei, *lucr. citată*, p. 169-174).

Un bogat material epic și liric despre noroc furnizează Tudor Pamfile. Autorul însumează circa nouă povestiri (unele cu variante) precum și multe credințe cu același subiect, în bună parte incluse deja în considerațiile parcurse. Reținem, în rândurile următoare, mai multe și diverse asertiuni:

- Șarpele casei, câinele, vita, pasărea și omul pripășiți pe lângă casă aduc noroc;

- Despre oamenii fără noroc: „Fiind hotărât de soartă, Ursitoare, Noroc ori Dumnezeu, norocirea rămâne nestrămutată. Prin urmare, spre mângâierea celor fără de noroc, se poate spune pentru dânșii:

„Când s-au împărțit noroacele,
Eram pe câmp cu vacile;
Iar când s-a împărțit norocul
Păzeam pe coastă porcul!"

Sau, fără teamă de păcat, se poate amenința:

„Hai Noroc, Noroc, Noroc,
De te-aș prinde la un loc,
Să-ți pun paie, să-ți dau foc!"

O scurtă povestire despre Noroc și Parte:

„În înțelepciunea sa, românul a așezat pe langă noroc, - norocire, așezământul Norocului, - un alt cuvânt, pe care l-am putea foarte bine boteza „noroc de Noroc" care arată că cel dintâi poate fi cu adevărat folosit cum se cade. Acest cuvânt este „Partea", care de multe ori înlocuiește cu totul Norocul și care, ca și Norocul, se personifică în unele povestiri ale poporului.

Alteori, Norocul se împerechează cu Mintea, după cum spune următorul proverb:

"Fă-mă, Doamne, cu Noroc,
Și măcar m-aruncă-n foc!"

Alteori, chiar se strigă:

„Dacă nu-i Noroc și Parte,
Degeaba te mai scoli de noapte!"

Alte urări cu noroc și despre noroc:

Cu toate că Norocul este o părticică din scrisa sau data omului, poporul are credința că uneori se poate aduce, se poate mări și deci, se poate și micșora

dacă nu se ține seama de unele lucruri. Până „una-alta", celui ce-i dorești binele trebuie să îi urezi noroc:

„Hai, noroc să dea Dumnezeu!"

Iar celui ce îi urezi acest lucru îți răspunde:

„Să dea Dumnezeu!"

Sau:

- „Hai noroc!"
- „Într-un noroc!"
- „Norocul cel bun!"
- „Norocul cel mare!"
- „Noroc și bine!"
- „Tot norocul!"
- „Noroace!"
- „Norocire!"
- „Hai noroc și sănătate/ Că-s mai bune decât toate!"

Cu aceste urări se încep toate lucrurile din nou, însoțindu-le cu facerea crucii și ridicarea privirii spre cerul lui Dumnezeu (Tudor Pamfile, *Mitologia poporului român*, p. 521-536).

În credințele privitoare la păstrarea, aducerea sau mărirea norocului, pomenim următoarele:

- Dacă vrei să ai noroc, în ziua dinaintea zilei în care o să te împărtășești, să nu mănânci nimic. Numai apă poți să bei sau să mănânci numai moare. Dacă ești bătrân, săptămâna întâi și cea din urmă a postului se cade să o postești, mâncând numai pâine și apă.

- Când cineva îți cere acul să nu i-l arunci, ci să i-l dai în mână, că-ți fuge norocul, lucru și practic, căci acul fiind mic, se poate pierde ușor, iar pierzându-se, poate aduce primejdia înțepatului;

- În timp ce un naș ține în brațe un copil la botez, să nu-l sâsâiască, dacă plânge, căci îi sâsâie Norocul;

- Să nu te duci mâncând la apă, că îți mănânci norocul;

- Să nu mănânci stând în genunchi ori pe glezne, pe pragul unei case, sau să nu mănânci mult, dacă ești fată ori flăcău, că-ți fuge norocul;

- Să nu mănânci la gura hornului, că-ți mănânci norocul;

- Să nu te uiți în oglindă când mănânci, că-ți fuge norocul;

- Când la nuntă îți fură cineva ceva, îți fură norocul;

- Să nu mănânci de pe vatră că-ți mănânci norocul;

- Să nu pui traista cu cărți în căpistere, nici să mănânci fiind cu ea la gât, că-ți mănânci norocul;

- Prin Transilvania, ca să nu plece norocul de la casa unui răposat, i se taie câteva fire de păr din cap, înainte de înmormântare;

Alte credințe se referă la diferite practici care pot aduce noroc peste an: „Pentru a fi cineva norocos, trebuie însă să îndeplinească anumite lucruri:

- Să nu mănânce nimic în Ajunul Bobotezei, astfel urmând cea dintâi comoară ce-i va ieși în cale, va fi a lui;
- Să mănânce multă „pâne mucezită";
- Când vede întâia dată curcubeul, să ia două cofe de apă și să se ducă în coate și în genunchi până acolo unde bea el apă, și acolo va afla o comoară;
- Să se pună în ziua de Sfântul Gheorghe pe pântece lângă un iaz sau apă curgătoare și să se uite neclintit în apă până ce va vedea un pește. „Săpătorul de comori trebuie însă ca să vadă în apă un șarpe alb; în contra mușcăturii lui ajută chiar apa în care se mișcă el; trebuie să-i taie capul cu o monedă de argint, să-l îngroape în pământ și să sădească usturoi pe el. Dacă mănâncă săpătorul de comori din acest usturoi copt, nemijlocit înainte de ziua Sfântului Gheorghe, nu numai că câștigă darul de a vorbi cu toate pe câte le-a făcut Dumnezeu, ci poate chiar auzi cum crește iarba. Prin aceasta, câștigă puterea de a găsi comori ascunse (Simion Florea Marian, *Sărbătorile la români*, vol. II, 2001, p. 248).

5. Zânele bune

Alături de Noroc, în cadrul acoliților benefici ai Sorții trebuie incluse și alte făpturi, cu antinomia lor malefică, precum Zânele bune și Zânele rele, Piaza Bună și Piaza Rea, Ceasul Bun și Ceasul Rău etc.

Zânele bune sunt făpturi benefice care aduc noroc la casa omului. Aceste zâne sunt prezentate de Marcel Olinescu ca fiind niște fecioare frumoase și bune, care vin în ajutorul oamenilor. Nu se știe câte sunt, dar se crede că e o zână a florilor, o zână a pădurilor, una a poienilor, alta a pâraielor, alta a păsărilor, o zână a lacurilor și toate acestea au o Zână a Zânelor, care de frumoasă ce e, nu o poți vedea, fiind mai frumoasă și mai strălucitoare decât Soarele. Ele locuiesc în palate de cleștar, în parcuri ca rupte din Rai și nu au dușmani mai mari ca zmeii.

În unele părți e obiceiul ca miercuri seara și joi dimineața din Săptămâna Patimilor, să se facă focuri prin curți cu lemne de jugastru, alun și corn. Lângă foc se pun: un ciob de tămâie, un pahar cu apă, trei azime de pâine și trei scaune. Acest foc nu îl pot face decât copiii până în cincisprezece ani, pentru că sunt curați. Zânele vin să se spele, să mănânce și să se încălzească la foc. Unde vin, acolo aduc și noroc.

În basmele noastre, ele ajută pe toți cei ce luptă pentru dreptate, pentru frumos, pentru dragoste. Câteodată se îndrăgostesc de câte un Făt-Frumos

și se căsătoresc cu el, devenind femei muritoare (*Cf.* Marcel Olinescu, *lucr. citată*, cap. *Zânele bune*, p. 308).

6. **Zânele rele**

Dacă zânele bune apar mai ales în basme cu atributele unor semi-divinități, zânele rele se ivesc sub două înfățișări: o dată se arată ca fecioare bătrâne, urâte și răutăcioase, iar altă dată tinere și ispititoare, dar mereu capricioase, rele și chiar sadice față de cei care le calcă hotarele sau nu respectă anumite interdicții.

Ca și alte spirite ale lumii de dincolo, ele se pot preface în bufniță, broască, cerboaică, ciută sau șerpoaică (Lazăr Șăineanu, *Basmele române*, Editura Amarcord, București, 1998, p. 756).

Uneori au și însușiri specifice lumii morților. În acest sens, copiii zânatici sunt sortiți morții ori predestinați să devină strigoi: „doi copii născuți în aceeași zi sunt zânatici. Aceștia când se căsătoresc, sau moare vreunul, celălalt se bagă în fiarele de la coș" (Artur Gorovei, *lucr. citată*, p. 448) [I. Evseev, *Dicționar*, p. 498].

7. **Piaza Bună**

Alt acolit al Sorții, este un geniu bun al casei care apare adesea întrupat în șarpele casei, dar și în alte ființe sau obiecte: câinele pripășit ori pasărea de pripas, banul găsit sau chiar omul străin, adăpostit pe lângă casă. Ea poate fi și un om din casă, care e cu mai mult noroc. Toate aceste ființe și obiecte aduc numai bine omului la casa căruia locuiesc (Tudor Pamfile, *lucr. citată*, p. 552).

8. **Piaza Rea**

Piaza Rea sau „duhul rău al nenorocului" este întrupată într-o ființă sau într-un obiect (om, animal, piatră etc) și poate distruge într-o zi tot ce a adus norocul vreme îndelungată. „Prin deasa repetire a pagubelor se cunoaște că la casa unui om s-a încuibat Piaza rea" (Tudor Pamfile, *lucr. citată*, p.548).

Trăsăturile ei sunt prezentate unitar în folclor, dar aparițile ei materializate sunt variabile în funcție de specificul zonelor etnografice. Întrupată într-un ou care a fost utilizat drept cuibar, ea devine șarpe, câine negru, pisică neagră,găină cu cobe ori care cântă cocoșește, om, pasăre, casă, haină etc. Piaza rea universală este cucuveaua care are și atribut oracular nefast.

Piaza rea a avut și un rol formativ în compunerea unor pseudomituri în

care apare o încrengătură de pieze rele cum sunt păsările „eghipturoaice" care voiau să nimicească Pământul sau păsările cu cioc de fier care vor cotropi lumea la sfârșitul veacului.

De regulă, Piaza rea își stabilește locația în gospodăriile sau casele mai sărace. Există și pieze rele „teritoriale" care stăpânesc un sat întreg sau o zonă mai vastă. Împotriva ei, singurul antidot eficient este purtarea permanentă a unei bucăți dintr-o frânghie de spânzurat (*Cf.* Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, 1995, p. 470).

Portretul ei este întregit de Marcel Olinescu. Când unei persoane îi merge rău tot timpul și pierde tot ce are se spune că în acesta s-a încuibat Piaza rea. Dacă norocul aduce omului „și pe uși și pe ferestre" tot ce își dorește, Piaza rea poate risipi avutul acesta într-o singură zi. Ea este un duh al nenorocului și se întrupează într-un om sau într-una din vietățile amintite.

Povestea fetei cu piază rea arată credința în acest duh. Unui împărat cu doisprezece feciori i s-a născut în cele din urmă și o fată. Cu nașterea ei toate au început să meargă rău și să dea îndărăt încât toată împărăția și împăratul au ajuns la sapă de lemn.

Un filosof sau cititor de stele, ori vreun vraci, tare vestit pe vremea aceea, spune împăratului să cerceteze pe copiii lui cum dormeau și când i-a spus împăratul că a găsit-o pe fată că doarme pe brânci și făcută ghem, răspunse: „- Aceasta e piaza rea a împărăției tale!", și-l sfătui pe bietul împărat s-o oropsească, că nu se va alege nici praful de el și de copiii lui.

Bietul împărat se văzu nevoit să facă după povața vraciului și dete fata unui credincios al lui să o ducă și să o părăsească într-o pădure. Rătăcind multă vreme, copila ajunse, într-un târziu, la o colibă, unde fu primită de o babă. Peste câteva zile, baba rugă fata să plece căci cu dânsa intrară toate relele în casa ei. De acolo, îmbrăcată ca o cerșetoare, ea se duse la o stână unde ciobanii o primiră tare bucuroși, dar câte pagube avură din cauza fetei și aceștia o alungară. Și plecă fata mai departe și oriunde se oprea și nenorocirile veneau o dată cu ea.

Când Piaza rea se încuibă într-o găină, e obiceiul să i se taie gâtul imediat, ca, prin moartea ei, să nu se adeverească cobirea morții și să se alunge astfel primejdia nenorocirii de la cei de-ai casei.

Piaza rea se confundă adesea cu sărăcia deoarece una fără alta nu se poate. Sunt oameni „deocheați" , însemnați care aduc rău celor cu care se întâlnesc în cale. Așa sunt spânii, cei cu părul roșu, încrucișații, pociții și alții.

Tot așa aduc nenoroc călugării și preoții, cucuvelele și păsările de noapte, în general. Ca să scapi de Piaza rea e bine să porți o bucată de frânghie, cu care s-a spânzurat cineva (*Cf.* Marcel Olinescu, *lucr. citată*, p. 311-313).

9. Ceasul Bun

Alt acolit al Sorții este Ceasul Bun. În convingerea lui Ion Ghinoiu, acesta reprezintă momentul favorabil de la naștere, când pruncul primește o stea ce va străluci pe cer, călăuzindu-i viața până la moarte. Românul leagă astfel viitorul copilului nu numai de prevestirile Ursitoarelor, ci și de împrejurările în care are loc nașterea: ziua ori noaptea, locul sau poziția zilei în derularea lor săptămânală, lunară, sezonală și anuală. În acest sens, cunoscutul etnolog precizează: „Cercetările de medicină și astrobiologie confirmă existența unor raporturi între manifestarea proceselor biologice, inclusiv nașterea, și ritmurile terestre cosmice". Aceste bioritmuri ale lumii și ale universului au fost cunoscute pe cale empirică cu multe secole și chiar milenii în urmă. Astfel zilele săptămânii și ale anului favorabile nașterii erau considerate duminicile și marile sărbători, iar pentru timpul diurn se prefera începutul zilei, după primul cântat al cocoșilor, între miezul nopții și ivirea zorilor (*Cf.* Ion Ghinoiu, *Sărbători și obiceiuri românești*, 2002, p. 391-394).

10. Ceasul Rău

La antipodul acestui interval de timp benefic se situează Ceasul Rău. În opinia lui Ivan Evseev, el reprezintă timpul nefast, impur, încărcat cu energii negative. Este un fel de duh necurat care umblă noaptea și îmbolnăvește, pocește sau chiar omoară oamenii întârziați pe drumuri singuratice. În Ardeal este denumit și Ceasul cel Slab.

În general se crede că sunt „trei ceasuri rele" în timpul nopții despre care se spune că nu e bine să prindă omul afară. Ca și alte duhuri necurate, Ceasurile Rele umblă prin văzduh și își fac simțită prezența printr-un fel de țiuit. De aceea se zice că atunci când omului îi țiuie urechile trece un Ceas Rău care încearcă să-l pocească sau să-l îmbolnăvească.

Ceasul Rău poate să apară în orice zi a anului. Dar, spre deosebire de duminică, luni, miercuri, joi, vineri care au câte un singur Ceas Rău, marțea și sâmbăta au, fiecare, câte trei. Pentru a se feri de răul ce-l provoacă, omul trebuie să-și facă cruce, să se închine, să bată cu degetul în lemn și să-l invoce pe Dumnezeu cu formula: „Doamne ajută!". Oamenii care nu au reușit să scape de acest spirit malefic și au căpătat boala sperieturii numită „ceas rău" se pot folosi de următorul descântec:

„Ceas rău cu pocitură,
Ceas rău cu săgetătură,
Ceas rău cu spaimă,
Ceas rău de cu seară,

Ceas rău dela miezul nopții,
Ceas rău de cu ziuă,
Să te duci pe munți,
Pe sub munți,
Că acolo-s ale tale curți!
C-acolo-s mese așternute
Și pahare umplute
Și scaune așternute,
Pentru tine gătite!
Acolo să trăiești,
Acolo să vecuiești,
De X. să nu gândești!"

Dacă descântecul nu ajută, se folosește magia care recurge la combaterea bolii prin utilizarea altui spirit al morții, încarnat în liliacul de noapte: „Să se afume cu păr de liliac, ca să treacă ceasul rău" (Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, 1995, p. 121).

Acestea sunt ajutoarele de nădejde ale mitologiei Sorții. Ele contribuie în mod decisiv la împlinirea Destinului uman, menit de Ursitoare. Potrivnice lor sunt însă ființele demonice pe care le vom aborda în capitolul următor.

3. FIINȚE DEMONICE OPUSE SORȚII

În afară de acoliții Sorții care sunt făpturi benefice omului, la polul opus se situează forțele demonice (întrupate în duh, om , animal, pasăre etc) care sunt ostile ființei sale. În mitologia românească numărul acestora este mult mai mare decât al creaturilor binefăcătoare. În demersul nostru analitic vom întreprinde o prezentare succintă a lor, sistematizată în ordine alfabetică.

Aghiuță este numele popular al dracului. Forma lui diminutivală indică o anumită familiaritate și chiar simpatie pentru această făptură mitică cu atributele Diavolului, dar și trăsături specifice Spiridușului. Principala lui îndeletnicire o constituie vrăjile băbești pe care le face împotriva omului (*Cf.* Ivan Evseev, *Dicționar de magie*, 1997, p. 12-13).

Ala – cuvântul „ală" (hală) e de origine turano-balcanică și înseamnă „șarpe, zmeu, balaur". În reprezentările mitologice ale românilor și popoarelor balcanice aceasta este o ființă demonică care patronează furtunile cerului. Dispune de o forță nimicitoare considerabilă și se caracterizează prin voracitate (lăcomie la mâncare) ieșită din comun. După cum arată B.P.Hasdeu, această imagine mitică a balaurului uranian e prezentă mai ales în sudul țării.

În Oltenia: „Balaurii, care aici se numesc și *ale*, sunt crezuți de popor a fi niște duhuri rele care se fac pe cer în timpul ploii și când se întâlnesc două *ale* – încep a se bate și dărâmă totul în jurul lor: astfel dezrădăcinează arbori, dau jos pătule și coșeri, iau carele ce se află la lucru și le duc departe. Se zice că *ale* se fac din oamenii care au duh necurat și care în timpul furtunii dorm un somn greu. În acest interval, sufletul celui adormit făcându-se *ală*, se duce a întâmpina pe cealaltă *ală*, care este sufletul altei ființe, din altă localitate și se bat amândoi" (Plenița, Dolj). În Banat: „Despre vânt se crede că este o *hală* sau un balaur mare care suflă numai pre o nare de nas, căci de ar sufla pre amândouă, ar prăpădi tot pământul" (Etym. Mag. 678) [Cf. I. Evseev, *lucr. cit.*, p. 15].

*

• •• •

Ala sunt duhuri ale furtunii, în mitologia noastră, reprezentate ca niște balauri care se înfruntă pentru a obține supremația asupra unor teritorii. Au fost considerate, uneori, sufletele unor oameni cu puteri deosebite, care, la apropierea furtunii, se cufundă într-un somn adânc. Semnul luptei dintre cele două ființe este ploaia cu grindină (A. Olteanu, *Dicționar de mitologie*, p. 27).

Angheluță este un demon care provoacă durerea de măsele (A. Olteanu, *op. cit.*, p. 27).

Anticristul, numit și *Antihârț* este, după cum îi arată și numele, dușmanul lui Dumnezeu, fiind preconizat să apară la sfârșitul veacurilor. Un portret sintetic al Antihristului este realizat de către Marcel Olinescu: „În acest timp de nevoie și lipsă, va apărea Antihârț umblând cu un car închis, în care va zice că e pâine, însă înăuntru nu vor fi decât putregaiuri de arbori, și cu un alt car, în care va fi un poloboc, ud pe dinafară, dar înăuntru va fi gol și uscat. Cu el va căuta să înșele lumea, spunându-le oamenilor: – Veniți la mine, că eu sunt mai bun decât Dumnezeu. El vă pedepsește cu foamete și cu sete, iar eu, iată, vă dau vouă și pâine și apă, numai să vă supuneți mie și să-mi dați ascultare!

Lumea va alerga năucă după el și-l vor ruga cu lacrimi și în genunchi și se vor închina lui și îl vor asculta. Iar Antihârț îi va trimite să-și ia singur, fiecare ce dorește și vor găsi putregaiuri și gol și se vor amărî și nici plânge nu vor putea. Și se vor bate cu capul de ziduri și pietre, că au fost înșelați" (M. Olinescu, p. 512). Cel care îl va birui va fi Sf. Ilie: „Sf. Ilie va avea multe de luptat cu Antihârț și va birui" (I. Evseev, lucr. cit., p. 28-29).

Avestița este tot o ființă demonică care are, în mitologia populară românească, mai multe nume: *Samca, Avezuha, Aripa Satanei*. În descântece poartă și alte denumiri secundare: *Iuza, Avaruză, Dezana, Năfruța, Cadochia, Necorânda.* Victor Kernbach o consideră „ființa cea mai primejdioasă dintre

toate duhurile rele" (*Dicționar de mitologie*, p. 61) pentru lehuzele și copiii mici pe care îi omoară în pântecele mamei sau imediat după naștere. În descântecele de *Samcă* este descrisă ca o ființă respingătoare și înfricoșătoare: „A întâmpinat pe Avezuha,/ Aripa Satanei,/ Și era foarte grozavă:/ Părul corpului îi era până în călcâie/ Și ochii ei erau ca stelele,/ Și mâinile de fer,/ Și unghiile/ La mâini și la picioare/ Erau ca secere,/ Și din gura ei,/ Ieșea pară de foc" (G. Dem Teodorescu, *Poezii populare*, 1999, p. 458).

Se arată lehuzelor pe care „le frământă", le tortureaza și le sminteşte încât acestea mor înainte de naștere. Are o putere mare de metamorfoză; se poate transforma în: muiere, pisică, capră, găină, câine, muscă, dar și bob de mei (I. Evseev, *Dicționar*, p. 37).

*

Avestița – o amuletă redutabilă, împotriva ei, era un răvaș ce se purta la gât sau o inscripție ce conținea cele nouăsprezece nume ale sale. Singurul adversar redutabil este Sfântul Sisoe. Alte nume: Avestia (A. Olteanu, op.cit. p. 46).

Ăl din Baltă/ Cel-din-Baltă/ Dracul din Tău este numele popular al dracului la daco-români unde duhurile rele sunt asociate mai ales cu apele stătute și bâhlite, cu mlaștinile greu de trecut și periculoase pentru viața oamenilor. Cel-din-Baltă a preluat în mitologia românească, atributele dracului, dar și unele însușiri ale spiritului masculin al apelor dintr-o mitologie autohtonă precreștină, având numeroase paralele la alte popoare ale Europei. Pe tema Celui-din-Baltă poporul român fabulează în felul următor: „Cel-din-Baltă e numele dracului care a căzut în apă, când a azvârlit Dumnezeu și Sfântu Ilie toți dracii din cer și de atunci s-au înmulțit atât de mult încât nu-i apă cât de mică și de neînsemnată să nu-și aibă drăcușorul ei. Ei și-au făcut locuințe frumoase în fundul apelor și își fac de mâncare acolo, la foc, ca și noi, pe pământ pentru că focul lor apa nu-l poate stinge. În mări și în apele mari, ei au palate minunate, frumos împodobite cu flori, cum nu cresc pe pământ și cu pietre nestemate, cu focuri ce-ți iau privirile. Au o mulțime de slujitori, dar nimeni nu-i cunoaște pentru că au forme, pe care ochiul omenesc nu le-a văzut. Dracii nu stau liniștiți acolo în ape, ei pândesc oamenii și corăbiile lor și caută să le facă rău, necazuri și chiar, dacă pot, să-i omoare. Ei dau cârceie înotătorilor și tot ei găuresc fundul vaselor și îneacă grele și mari corăbii.

Copiii știu că la scăldat, când le intră apa în ureche și aud un țiuit, atunci dracul caută să-i ademenească la adânc și să-i înece. Ei sar atunci într-un picior și ținând o piatră la urechi zic: „Aurici/ Păcurici,/ Scoate apă din urechi,/ Că

ți-oi da parale vechi/ Să le pui la cheotori,/ Să le ai la sărbători./ Nu mă scutura pe mine,/ Scutură-l pe ăl-din-baltă,/ Că-i mai mare/ Și-i mai tare,/ Cu patruzeci de picioare" (M. Olinescu, *Mitologie românească*, p. 424) [*Cf.* I. Evseev, *lucr. cit.*, p. 38].

*

A. Olteanu îl consideră un duh al bălții, al apelor stătătoare, care îi îneacă pe cei ce înoată noaptea (p. 48).

Baba Coja este un spirit demonic feminin, cunoscut în Transilvania, care îi omoară pe copiii nebotezați și le răpește sufletul.. Portretul său este schițat de Simion Florea Marian: „Baba Coaja... care e regina tuturor spiritelor necurate și rele, are, după credința românilor transilvăneni, un picior de fier, unghii de aramă la degetul mâinilor și un nas lung de sticlă. Ea omoară copiii nebotezați, iar sufletele lor le închide în tufișe de soc, unde le putrezește capul" (Simion Florea Marian, *Nașterea*, p. 20) [*Cf.* I. Evseev, *lucr. cit.*, p. 40].

Baba Hârca este marea vrăjitoare din mitologia românească care încheagă apele, coboară stelele din cer și locuiește într-o văgăună; aparține categoriei strămoșilor mitici, fapt ce reiese din ambele componente ale numelui: *Baba* (Muma, „Alma Mater") și *Hârca* care denotă legătura cu cultul craniilor umane sau animale, străvechi obiecte apotropaice de pe teritoriul României (I. Evseev, *Dicționar*, p. 40).

Baierul Zburătorului – baier(ă) este un accesoriu purtat sub formă de cingătoare sau colier la gât. El avea o dublă funcție: stimularea fecundității femeii și apărarea viitorului prunc de atacurile strigoiului (Zburătorului). Femeia purta brâul-amuletă în jurul taliei până la nașterea copilului, făcând să sune brelocurile pentru a îndepărta spiritele rele (C. Nicolaescu Plopșor, *Le Collier de Șimlăul Silvaniei*, apud. R. Vulcănescu, *Mitologie română,* p. 30) [*Cf.* I. Evseev, p. 44-45].

Balaurul este un demon – patron al spațiului acvatic și aerian, reprezentat ca o reptilă de mari dimensiuni, uneori cu cap de pasăre și aripi. Cea mai răspândită imagine a balaurului în mitologia noastră este aceea de personificare a furtunii, a norilor de furtună sub conducerea unui Solomonar (om demonizat care stăpânește fenomenele meteorologice; este descris cu ochii roșii și două cozi – una în prelungirea coloanei vertebrale, cea de-a doua din pene, sub braț – îmbrăcat în alb, cu aparență de cerșetor). Devin balauri șerpii care nu au văzut timp de șapte ani lumina soarelui sau oamenii care au fost sortiți la naștere să petreacă șapte ani sub pământ (A. Olteanu, p. 54).

*

Simbol arhetipal de mare persistență și cu o arie largă de răspândire în miturile și basmele lumii, încărcat cu multiple semnificații și având forme variate (dragon, zmeu, șarpe, bazilisc, behemoth, leviathan etc.). Cel mai adesea este întruchipat într-o ființă fantastică având forma unui șarpe uriaș cu unul sau mai multe capete, cu aripi și gheare ascuțite, vărsând foc pe gură. Întruchipează forțele haotice ale universului și instinctele primare, neîmblânzite ale omului. Are o latură benefică fiind asociat apei, fertilității, bogăției (este păzitor al comorilor), focului uranian și strămoșului mitic, dar și o față întunecată, fiind întruchiparea răului universal, a diavolului, a forțelor obscure și pulsațiilor inconștientului. Omorârea balaurului (dragonului, monstrului) primordial, înfăptuită de zeul solar sau eroul civilizator (Indra, Marduk, Apollo, Siegfried etc.), semnifică începutul cosmicizătii lumii și instaurarea ordinii sociale (I. Evseev, p. 69-70).

Boglodate sunt duhuri rele, a căror căpetenie este Iuda care atacă nou-născuții (A. Olteanu, p. 71).

Borza este un gândac mare, negru care trăiește în locuri umede și elimină la atingere o secreție rău mirositoare. Acesta a împrumutat numele său unei ființe malefice din arsenalul sperietoarelor pentru copii, unde apare alături de *Bau-Bau, Bâja, Goța, Goga, Baba* ș,a. Se crede că ea aduce sperietura, dar și moartea. Copilul neastâmpărat este amenințat astfel: „St! Vine Borza!". Despre ea se cântă: „Merge Borza pe perete,/ Și mănâncă-un car de fete". Apare în descântecele de sperietură cu unele însușiri de strigoi: „Borză îmborzată,/ Borză blestemată!/ Cu dinți rânjiți,/ Cu ochi beliți.../ - Am purces la N./ Ca s-o-nspăimântez,/ S-o înfierbântez/ Și s-o înfiorez./ Să mi-o îngrozesc,/ S-o sfărm, s-o zdrobesc,/ Sângele să-l beau,/ Viața să i-o iau..." (S. Fl. Marian, *lucr. cit.*, p. 30) [*Cf.* I. Evseev, p. 53].

Bosorcoiul este un duh rău al nopții cu însușiri vampirice, semnalat de Ion Mușlea în folclorul din Oaș: „Bosorcoiul oșenilor este strigoiul viu, copilul pe care moașa, observându-l la naștere că va fi boscoroi, îl destinează să fie boscoroi pe cutare animal" (Ion Mușlea, *Cercetări folclorice în Țara Oașului*. Anuarul Arhivelor de Folclor, Cluj I, 1932, p. 142)[*Cf.* I. Evseev, p. 54].

*

A. Olteanu consideră Bosorcoiul ca fiind numele vrăjitorului ce ia mana holdelor și laptele vitelor (A. Olteanu, p. 75).

Brâncă este numele demonului care produce boala cu același nume (A. Olteanu, p. 76).

Brehnele sunt duhuri silvestre, mici ca niște spiriduși, care sperie pe cei fricoși și proști. Locuiesc în scorburi și prin tufișuri; sunt urâți, pociți și croiți din membrele amestecate ale animalelor, păsărilor și insectelor; unele au cap de broască, trup de pasăre și gheare de șopârlă, încât, când le vezi, te cuprinde greața ori spaima (M. Olinescu, *lucr. cit.*, p. 312) [*Cf.* I. Evseev, p. 56-57].

Bubă este demonul care produce bubele (A. Olteanu, p. 78).

Cățelul Pământului (numit și Țâncul Pământului sau Orbetele Pământului) este o ființă mitică din demonologia românească care trăiește în adâncurile pământului, dar mai ales în preajma cimitirelor, crucilor și troițelor de hotare ori la răspântii de drumuri. Are un glas strident, un fel de lătrat în pustiu, prin care tulbură somnul oamenilor și odihna veșnică a morților. A fost semnalat de Mihai Eminescu: „În numele Sfântului,/ Taci s-auzi cum latră/ Cățelul Pământului/ Sub crucea de piatră" (*Strigoii*).

Într-o legendă populară românească, menționată de Tudor Pamfile în volumul *Dușmani și prieteni ai omului* (1916, p. 327-328) se spune că, împreună cu *Ariciul*, Cățelul Pământului a participat la zidirea lumii, ajutându-l pe Dumnezeu să adune pământul, adică „să încăputeze pământul sub cer".

Pentru a preîntâmpina agresiunea acestui spirit malefic asupra morților, în Transilvania, după înmormântare, merg două-trei neamuri la mormânt , îl stropesc cu apă, îl tămâiază și fac cincisprezece mătănii în timp ce toiagul (lumânarea) arde înfiptă în pământ (idem, p. 367).

El sperie, terorizează și pedepsește pe cei care nu cred în forța lui chtonică (subpământeană) și cei care îl urmăresc să-l stârpească. Lătratul lui strident și ieșirea lui la suprafață prevestește moarte sau alte nenorociri pentru cei care îl aud „la miezul nopții între toaca din cer și cântatul cocoșilor" (R. Vulcănescu, *Cățelul Pământului,* în vol. cit. p. 534) [*Cf.* I. Evseev, p. 75].

Cel din Baltă (Ăl din Baltă, Dracul din Tău) sunt numele îngerului aruncat din cer și devenit duh al apei. Poate lua înfățișarea unor înecați, dorind să-i atragă în apă pe oameni (A. Olteanu, p. 86).

Cel din Puț este duhul apei ce locuiește în fântâni, încercând să-i înece mai ales pe copii (A. Olteanu, p. 86).

Ciuma reprezintă personificarea bolii respective și apare în mitologiile mai multor popoare. La români, dintr-o legendă din Bucovina, publicată de S. Fl. Marian, se desprinde următorul portret al ciumei: „Are cap de om, coarne ca de bou și coadă ca de șarpe, în vârful căreia se află un ghimpe mare, cu care înghimpă oamenii și îi umple de boală". În privința ofrandelor care pot fi aduse acestui demon, ele diferă, de la păsări de culoare neagră până la jertfe omenești sau vestimentare (cămașa ciumei). În afara jertfelor consacrate, împotriva ei se foloseau și descântecele specializate (A. Olteanu, p. 94-95).

*

În folclorul românesc, ciuma are înfățișarea unei femei bătrâne și hâde, îmbrăcate în alb, cu o seceră în mână; uneori are cap de om, coarne de bou, coadă ca de șarpe, în vârful căreia se află un ghimpe mare „cu care înghimpează oamenii și-i umple de boală” (S. Fl. Marian, *Sărbătorile*, II, p. 21).

Ca procedee magice de combatere a ciumei erau: tragerea unei brazde de pământ în jurul satului de către femei sau fete nude și despletite sau cu plugul tras de doi boi negri, folosirea unor alaiuri gălăgioase de flăcăi sau femei și fete care înconjurau satul înarmați cu ghioage sau cu obiecte de fier, tăioase și împunsătoare. Strămoșii noștri au recurs și la puterea magică a cuvântului, încercând să „îmbuneze” groaznicul spirit al Ciumei prin folosirea unor epitete encomiastice, numind-o: Alba, Frumoasa, Maica-Bătrână, Maica-Călătoare etc. Și, desigur, nu au ezitat să apeleze și la ajutorul unor sfinți creștini prestigioși precum Sf. Haralambie, Sf. Antonie cel Mare, Sf. Eftimie cel Mare, Sf. Atanasie cel Mare, sau Sf. Arhanghel Gavril. În zilele acestor sfinți, oamenii țineau post și nu lucrau. Cel mai destoinic și mai performant luptător împotriva Ciumei era considerat Sf. Haralambie care „ține ciumile de păr și le duce unde vrea dânsul” (T. Pamfile, *Dușmani și prieteni*, p. 318) [*Cf.* I. Evseev, p. 84-84].

Cobea este o pasăre care prevestește o nenorocire sau moartea cuiva. La români, printre alte păsări cobitoare se numără: *corbul, cioara, cucuveaua, bufnița, gaia* ori *găina*, atunci când cântă „cocoșește”. În acest caz se consideră că ea cobește, este un fel de Piază rea. O astfel de găină se taie după un anumit ritual: „Unul o prinde, se duce în fundul casei și o dă de-a tumba. Dacă pică cu coada pe prag, i de taie coada; dacă pică cu capul, i se taie capul” (T. Pamfile, *Dușmani și prieteni*, p. 95) [*Cf.* I. Evseev, p. 88].

Crâsnic este un demon, reprezentat ca un purcel. La origine este un copil rezultat din unirea unei femei cu diavolul, a cărui gestație are doar 11 luni. Dacă nu este ucis imediat, îi poate omorî pe cei din casă. (A. Olteanu, p. 98).

Cucuveaua este asociată duhurilor nopții care vin de pe alt tărâm (al morții) ca și suratele ei: *bufnița, ciofıl, striga, huhurezul*. Cântecul ei prevestește moartea: „Când cântă cucuveica pe casă, va muri cineva din casa aceea”. (Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, 1995, p.68). Spre deosebire de suratele ei amintite, cântecul său poate meni și evenimente plăcute: „Când râde cucuvica pe unde este o fată mare, e semn că se va mărita”, iar „dacă cântecul cucuvelei nu-i jalnic, ci mai mult țipător, apoi în acea casă se va naște în curând un copil” (Artur Gorovei, *lucr. citată*, p. 68) [*Cf.* I. Evseev, p. 102-103].

Deochiul sau credința în puterea magică a privirii este atribuită unor persoane cu însușiri demonice: indivizi cu ochi albaștri sau căutătură rea, cu ochi încrucișați și sprâncenele unite etc. Deochiul se exprimă prin diverse manifestări: dureri de cap, slăbiciune și săgetături prin corp, grețuri etc. Cel mai adesea sunt deocheați oamenii, dar și animalele frumoase. Pentru a fi ferit de deochi, copilului i se leagă un fir roșu la mână ori la gât, i se face o crestătură la poalele cămășuței ori un benghi (semn): „moașa ridică piciorul drept, cu călcâiul întors îndărăt, în sus și ia cu degetul puțină tină, o frământă cu scuipat și apoi îi face cu degetul un benghi în frunte, zicându-i: «Să nu-ți fie de deochi!» și scuipă de trei ori" [*Cf.* I. Evseev, p. 112-113].

Diavolul este numele generic pe care îl poartă răul personificat, adversarul creștinismului. Adesea este reprezentat ca un om de culoare neagră sau roșie, cu coarne și copite de țap, aripi de liliac și coadă. Posedă o viclenie deosebită și prin tot ceea ce face se străduiește să-l corupă pe om și să-l atragă în păcat. Adesea este pus în legătură cu *vrăjitorii*, care, pentru a primi de la el puteri dosebite, își vând sufletul.

Conform unei etimologii mai vechi, numele lui este pus în strânsă legătură cu lumea sacrului, fiind reprezentantul marcant al acesteia. *Diavol* ar fi un diminutiv de la rădăcina *div* (care a dat și forma *divin*), având semnificația de „mic zeu". În Evul Mediu se considera că acest cuvânt *diavol, diabolus* vine de la *dia* „duo, doi" și *bolus* „mușcătură", „moarte" – fiindcă Diavolul aduce o moarte dublă – a trupului și a sufletului (A. Olteanu, p. 109).

Dracul este personificarea răului în mitologia noastră; la origine a fost unul dintre creatorii lumii alături de Dumnezeu. Spre deosebire de Diavol care personifică mai ales răul creștin, Dracul este o divinitate minoră cu înfățișare și ocupații umane sau zoomorfă. Căderea diavolilor din înaltul cerului s-a soldat nu numai cu răspândirea demonismului pe întreg pământul (de atunci se spune că s-au răspândit peste tot: în pământ, pe pământ, în păduri și pustietăți, prin peșteri și locuri necurate etc, de unde se credea că ies adesea în calea oamenilor, sub înfățișări diferite). După unele credințe, prin acest act, dracii au luat în posesie câte un teritoriu, devenind ce și-au dorit dintotdeauna – stăpâni ai propriei împărății (astfel se explică natura demonică a duhurilor casei, pădurilor, câmpului, apelor, aerului, minelor, comorilor etc. – care nu sunt altceva decât dracii care au nimerit într-un teritoriu pe care și l-au luat în posesie).

O origine târzie are și următoarea istorisire. Se zice că Adam s-a sfiit să-i spună lui Dumnezeu că are atât de mulți copii, așa că a ascuns o parte din ei. Copiii aceștia ascunși au devenit o forță malefică, stăpâni ai caselor, pădurilor, apelor, fiecare rămânând acolo unde le-a poruncit Dumnezeu să trăiască. Alte nume: Necuratul, Scaraoțchi, Ucigă-l Crucea etc. (A. Olteanu, p. 118-119).

Eresuri de noapte sunt duhuri ale nopții care produc boli, în special copiilor scăldați cu apa peste care au trecut ele (A. Olteanu, p. 131).

Fata de pe Mare este un duh al apei reprezentat ca o tânără frumoasă, având coadă de pește. Prin cântecele sale îi ademenește pe oameni pentru a-i îneca (A. Olteanu, p. 136).

Fata Pădurii este un duh al pădurii reprezentat de o femeie de culoare neagră, cu păr lung până în pământ, despletit, asemănător cu mușchiul brazilor, pe care îl piaptănă foarte des; picioarele îi sunt ca suveica sau prevăzute cu copite, iar când se deplasează stârnește un vânt puternic. Călătorii prin pădure trebuie să-i respecte cântatul și copiii la fel, pentru a nu fi pedepsiți prin pierderea drumului, a vieții. În multe legende este descrisă venind la fântână pentru a se spăla sau a-și spăla copilul. Este prinsă cu ajutorul unei cizme de care ea se minunează; neștiind despre ce e vorba, își bagă picioarele în cizmă și rămâne prinsă (se spune că ea poartă cizme de lemn). Poate avea relații sexuale cu oameni sau poate schimba copiii acestora. Uneori este considerată a fi fata *Mumei Pădurii* (A. Olteanu, p. 136-137).

Feciorii Marțolii sunt duhuri reprezentate jumătate oameni, jumătate animale (cu copite și cozi de cai) care îi pedepsesc pe tinerii și tinerele care petrec în perioadele interzise, mai ales dacă nu și-au terminat treburile (A. Olteanu, p. 138).

Fetele de Apă sunt demoni acvatici considerați a fi fiicele Vâlvei Apei. Apar descrise jucându-se în apă, plângând sau cântând. Au păr lung, până în călcâie, pe care îl spală și piaptănă des. Erau deținătoarele meșteșugurilor feminine (coseau, brodau țesăturile după care le ofereau oamenilor). La origine sunt fetele care au murit înecate (A. Olteanu, p. 140).

Frumușelele reprezintă personificarea vârtejului care poate aduce boli grele oamenilor. Puteau lua pe sus inul, pânza toarsă, țesută sau spălată în momente nepotrivite (A. Olteanu, p. 143).

Goga este o făptură fabuloasă căreia i se mai spune și Gogoriță. Tudor Pamfile o citează printre ființele mitice din grupul sperietorilor: *Bâza, Bâca, Bau, Baubau, Bolea, Diudiu, Borza, Goța, Caua*. Numele ei apare și în jocul funerar *Gogiul* unde reprezintă sufletul mortului (Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, p. 191) [Cf. I. Evseev, p. 163-164].

Hala reprezintă în mitologia slavilor duhurile rele ce provoacă furtunile și căderile de grindină. Pe lângă sensul de „duh rău patronând marile furtuni uraganice", prin extinderea sensului, cuvântul Hala a ajuns să semnifice „duh rău", aducător de boală: „Halele sunt niște spirite cari, dacă intră în om, îi pricinuiesc boala numită: ducă-se-pe-pustiu, epilepsia" (Tudor Pamfile, *lucr. citată*, p. 268) [Cf. I. Evseev, p. 171].

*

Hală sunt spirite ale bolilor (mai ales epilepsie) care atacă oamenii sau animalele (A. Olteanu, p. 163).

Iazma (pl. *Iezme*) sunt „zâne rele" care patronează bolile și provoacă moartea: „Iezmele sunt făpturi thanatomitice prin excelență, fără rival în mitologia morții, a căror putere este limitată de zâna morții" (Romulus Vulcănescu, *lucr. citată*, p. 321). Ele sunt înfățișate ca niște femei bătrâne, cu rânjet înspăimântător și respirație de gheață. Potrivit credințelor populare, Iazma poate lua forma unor boli ca: *holeră, ciumă, brânca* etc. Apariția unei asemenea „zâne a morții" este prevestită prin mai multe „semne": lătratul câinelui la lună, cântatul cocoșește al unei găini, cântecul cucuvelei, spargerea unei oglinzi, căderea icoanei din cui, stingerea neașteptată a candelei etc. (Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, 1995, p. 146-148) [Cf. I. Evseev, p. 178-179].

Ielele sunt ființe feminine supranaturale ce personifică aerul și apa în mitologia noastră. Deși credința în Iele, niște fecioare zănatice, înzestrate cu puteri magice și mare forță de seducție, este răspândită pe întregul teritoriu daco-roman și la popoarele vecine, profilul lor mitologic și însușirile lor demonice diferă de la o regiune la alta a țării, iar numirile lor îmbracă o mare varietate onomastică. Li se mai spune *Dânse, Drăgaice, Vâlve, Iezme, Irodițe, Rusalii, Nagode, Vântoase.* Toate aceste denumiri au un caracter eufemistic, menit să nu atragă după sine apariția acestor duhuri zburdalnice, capricioase și ambivalente. În folclor, Ielele mai sunt numite și prin numeroase epitete flatante (encomiastice): *Zâne, Zânioare, Domnițe, Măiestre, Frumoase, Sfinte, Mândre, Împărătesele văzduhului, Fetele câmpului (codrului), Șoimane, Mușate, Miluite etc.* Pe lângă numele generic, în unele texte se întâlnesc și nume individuale pentru cele 7 sau 9 Iele care alcătuiesc grupul invocat în descântece: *Ana, Bugiana, Dumernica, Foiofia, Lacargia, Lemnica, Magdalina, Ogrișteana, Păscuța, Roșia, Rudeana, Ruja etc.*

Ele locuiesc în văzduh, în păduri sau peșteri, pe malurile apelor, scăldându-se în izvoarele cu apă pură. Apar mai ales noaptea la lumina lunii când organizează „hora Ielelor". Acolo unde joacă Ielele iarba rămâne pârjolită, iar ramurile copacilor din jur sunt pârlite. Ulterior, în aceste locuri cresc o mulțime de ciuperci din specia „lingura zânei". Ele dansează și cântă, iar „cântarea lor de frumoasă ce este, nu se poate asemăna cu nicio cântare de pe pământ". (T. Pamfile, *Dușmani și prieteni*, p. 261).

Textele folclorice le reprezintă ca pe niște ființe feminine seducătoare, pline de voluptate, capricioase, vindicative și rele, fără a fi însă structural

malefice. Sunt năluci imateriale sau ființe invizibile ce nu se pot zări decât în anumite ore ale nopții și de anumiți oameni. Pedepesesc pe cel ce le-a văzut și îl zăpăcesc cu vârtejul horei jucate în jurul lui și îl pocesc la chip sau îi iau mințile.

Ielele sunt răzbunătoare din fire. Se răzbună pe cei ce dorm sub arborii lor, dar mai cu seamă pe bărbații și femeile care nu respectă interdicția de a nu lucra în zilele din calendarul popular, dedicate Ielelor: „Ielele beau noaptea apă din fântâni și oricine va bea apă după dânsele, rămâne pocit. Pentru aceasta, când bea cineva dimineața apă dintr-o fântână, să lase vreun semn acolo, ca poceala să cadă pe acel semn" (T. Pamfile, *op. cit.* p. 203)

Principalele sărbători de peste an consacrate Ielelor sunt: *Rusaliile* (a 50-a zi după Paști), *Sânzienele* sau *Drăgaicele* (23 iunie, ziua Sf. Ioan Botezătorul) și apoi cele ținute prin nelucrare: cele nouă zile de joi de după Paști, Marina, Sf. Foca ș.a. Cine calcă interdicția de a lucra este pedepsit crunt. Aceștia sunt ridicați de vârtejuri, chinuiți și „smintiți", paralizați, schilodiți, le mor vitele, sunt bătuți de grindină etc. Pentru a-și păzi gospodăriile și pentru a le preîntâmpina agresiunea, oamenii pun câte un cap de cal într-un par ori poartă în sân, la brâu sau la pălărie usturoi sau pelin. Cel „bolnav de Iele" se poate vindeca prin descântece speciale sau prin jocul *Călușarilor* (*Cf.* I. Evseev, p. 179-181).

*

Ielele (*Cele Frumoase*, *Nemaipomenite*, *Sfinte*) sunt duhuri ale aerului care au înfățișarea unor fete tinere, trei, cinci, șapte, nouă sau douăsprezece la număr, de o frumusețe uimitoare. Uneori au aripi, sunt îmbrăcate în alb, au zale pe piept și clopoței la picioare. Umblă despletite, iar capul lor e împodobit cu flori. Într-un descântec, Ielele sunt descrise astfel: „Nouă sfinte șoimane,/ Cu nouă lopățele,/ Cu nouă măturele,/ Cu rochii negre-mpodobite,/ Cu sălbi de galbeni gătite,/ Cu rochiile rotate,/ Cu iile răurate,/ Cu sălbile pe piept lăsate,/ De la apus s-au ridicat,/ La răsărit au plecat...".

În calitate de divinități eoliene, Ielele sunt materializătri ale unor fenomene atmosferice, caracterizate prin manifestări auditive și vizuale specifice (le place să cânte și să danseze, lăsând un urma lor iarba arsă) fiind deosebit de periculoase pentru oameni. Dacă unii indivizi sunt martori ai acestor acțiuni, ei pot căpăta boli grave (reumatism, epilepsie, paralizie etc). Cine bea apă de unde au scuipat ele se alege cu arsuri pe piept ori cu sfârșeală de care nu scapă până nu-și descântă. Alt leac ar mai fi jocul Călușarilor (A. Olteanu, p. 185).

Înătoarea este o personificare a zilei de Ignat în Moldova. Ea este „o femeie tare lacomă și urâtă care mănâncă lumea" (Tudor Pamfile, *Dușmani și*

prieteni ai omului, p. 120). Intră pe coş în casele unde femeile n-au terminat torsul şi le pedepseşte: le opăreşte într-un hârdău cu apă fierbinte şi apoi le mănâncă. Ca să scape de agresiunea ei, femeile cu pricina trebuie să urce pe coşul casei şi să strige de trei ori: „Cucurigu gagu!". Atunci acest duh rău dispare din casă. Etnologii consideră Înătoarca o variantă onomastică locală a unor ființe mitice precum: *Marți-Seara* sau *Sfânta Vineri* [*Cf.* I. Evseev, p. 197].

Înecat sunt duhuri ale morților prin înecare, sortiți să bântuie în locul respectiv până la împlinirea sorocului. Aşa cum se întâmplă şi în cazul celorlalte personaje demonice, activizarea lor este maximă la lumina lunii, când încearcă să-şi găsească înlocuitori, pentru a accede la liniştea veşnică. Este reprezentat ca o gâscă sau o rață înotând sau ca un om ce strigă ajutor, încercând să mai înece pe cineva (A. Olteanu, p. 196). • .. •

Joimărița este un spirit malefic al mitologiei noastre care patronează torsul cânepii şi al lânii. Numele ei (Joimărița sau Joimărica) derivă de la ziua de Joi-Mari care este ultima zi de joi înaintea Paştelui, când acest spirit vine pe la casele oamenilor pentru a pedepsi femeile sau fetele care n-au terminat torsul până în aceasă seară. Apare metamorfozată într-o roată de foc sau sub înfățişarea unei femei voinice, înaltă şi urâtă, „cu gura cât grapa şi dinții cât lopețile". Poartă cu ea mai multe obiecte: o găleată cu jăratic, un ciocan de fier, un cuțit, un vătrai, un sac de cenuşă etc , care îi servesc drept instrumente de pedeapsă şi de tortură pentru femeile leneşe care nu şi-au isprăvit torsul şi țesutul până în Joia Mare. Acestora li se toacă degetele, li se zdrobesc unghiile cu ciocanul, li se ard mâinile în jăratic, iar uneori, li se introduce forțat fusul în anus.

Astăzi, în satul tradițional românesc, a fost introdus un scenariu ludic al Joimăriței: o femeie sau chiar un bărbat deghizat în femeie, cu însuşirile ființei demonice amintite, umblă din casă în casă, încercând să pedepsească în mod simbolic femeile la care mai găseşte câlți de cânepă. I. Muşlea consideră că acest demon malefic este specific culturii noastre tradiționale, fiind inexistent în aria culturală a națiunilor vecine: „Acest demon al torcătoarelor nu e găsit în folclorul popoarelor vecine cu noi, nici în acela al naționalităților conlocuitoare" (Ion Muşlea, *Cercetări de etnografie şi folclor*, vol. II, 1971, p. 237) [*Cf.* Ivan Evseev, *Dicționar*, p. 210-212].

*

Joimărița este reprezentată ca o femeie foarte urâtă, cu capul mare, despletită, cu dinții mari şi rânjiți care îşi are locuința în păduri pustii. În casa ei se află numai capete de fete care nu au tors cânepa. Se zice că Joimărița

umblă în dimineața zilei de Joi a Patimilor în fiecare casă; pedeapsa obișnuită pentru fetele leneșe, care nu au tors cânepa până la Joia Mare, consta în arderea acesteia, a caierelor netoarse, iar fetei i se puneau mâinile pe jar. Nu erau prea multe posibilități de a scăpa de demon; nepoftita era scoasă din casă cu strigătul: „Ard casele din Dealul Galileului" (unde este localizată casa acestui personaj). Aceasta iese din casă. Este momentul mult așteptat: femeia încuie ușa, închide ferestrele, întoarce toate obiectele cu susul în jos (A. Olteanu, p. 201-202).

Licuriciul (Lampyris noctiluca) este insecta care are mai multe sinonime populare: *făclieș, fânăraș, focul lui Dumnezeu, lumină de pădure, Scânteiuță* etc. În mitologie, el reprezintă metamorfoza unui înger îndrăgostit de o pământeană care, nedorind să se întoarcă în cer, a fost prefăcut de Dumnezeu în licurici. Într-o altă variantă legendară este considerat întruchiparea unui duh malefic al nopții: „Licuriciul e ochiul Dracului, de aceea nu-l lua în mână că te duce" sau „Cine are licurici pe lângă casă, e semn că acela e prietenul Dracului".

Simbolismul lui a fost valorificat în practica medicinei magice: „Copilul, în a cărui scaldă se va pune trup de licurici, acela va fi luminat la minte" iar „Orbul, care va avea nouă licurici, își va recăpăta vederea" (Sim. Fl. Marian, *lucr. cit.*, p. 53) [*Cf.* I. Evseev, p. 227].

Lohoane (Boglodate) sunt duhuri rele ale căror căpetenie este Iuda, care atacă nou-născuții (A. Olteanu, p. 71).

Lucrul Slab, în mitologia noastră, este personificarea bolii nou-născutului, împotriva căruia se dă foc unui obiect din lână neagră, iar copilul și lăuza sunt tot timpul afumați (A. Olteanu, p. 256).

Mamarca este un duh malefic feminin care locuiește în Iad și se crede a fi „Mama dracilor". Se mai numește și *Mamarniță* și este considerată „nevasta lui Scaraoschi" și „Stăpâna Iadului". Ea deține „liliacul de noapte" sau „trandafirul sălbatic roșu" (un măceș căruia i se atribuie însușiri de plantă infernală din cauza țepilor săi). O legendă apocrifă relatează că, după o luptă cosmică înverșunată cu Mamarca, Arhanghelul Mihail a înlănțuit-o în Iad pentru nelegiuirile ei în fața tronului lui Satan. Va fi eliberată de Scaraoschi la vremea de apoi și va naște pe Anticrist care va participa la distrugerea lumii și a speciei umane (Ivan Evseev, *lucr. cit. p.* 251-252).

Mamona este tot un duh rău, considerat căpetenia dracilor; el întruchipează întunericul în mitologia noastră de inspirație biblică. Termenul *Mamona* apare în predica lui Iisus, când afirmă că „nu puteți să slujiți lui Dumnezeu și lui Mamona", adică demonului banului, al avariției, al egoismului și al posesiunilor materiale. Acest sens a fost generalizat și în credințele populare

unde *Mamona* este sinonim cu Diavolul, Satan sau Anticrist. Mai mult, are și funcția de căpetenie a strigoilor: „Prin Ardeal se spune că strigoii se ung întâi cu usturoi sau altceva și apoi se duc prin văzduh la un munte, călări pe câte-o lopată. Acolo dau de Mamonul lor, căpetenia strigoilor" (Tudor Pamfile, *Dușmani și prieteni ai omului*, p. 150) [*Cf.* I. Evseev, *Dicționar*, p. 251-252].

Marțolea sau *Marțiseara* este o ființă demonică din mitolgia autohtonă care reprezintă personificarea zilei de marți. Imaginată ca o babă slută, ea pătrunde în casele oamenilor în seara zilei de marți spre miercuri pentru pedepsirea femeilor ce lucrează în această zi: le izbește de garduri, le paralizează degetele, le chinuie sau le omoară copiii. În credința noastră populară, ziua de marți este considerată cea mai rea dintre toate zilele săptămânii (I. Mușlea, *Cercetări de etnografie și folclor*, vol. II, 1971, p. 238). Ea impune mai multe interdicții: nu se pleacă la drum, nu se începe aratul, nu se mută în casă nouă, nu se toarce și nu se coase (Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, 1995, p. 137). Se crede că ziua are „trei ceasuri rele". Copilul născut în această zi e lipsit de noroc, iar despre cei năpăstuiți de soartă se spune: „parcă-i făcut marțea!" (Iuliu Zanne, *Proverbele românilor*, vol. II, 2004, p. 553).

În tradiția Bisericii, marțea este ziua închinată pomenirii morților. Marțea apare ca o personificare a acestei zile nefaste, dar și ca întrupare mitică a sufletului strămoșilor. În acest sens, ea are capacitate de metamorfoză (poate lua trupul mamei sau bunicii defuncte) și puteri asupra fenomenelor meteorologice, crezându-se că are un sac din care împrăștie grindină. Pentru a interzice intrarea ei în casă, toate oalele trebuie întoarse cu fundul în sus; în schimb mâța trebuie oprită în casă, fiind de mare ajutor (Tudor Pamfile, *Dușmani și prieteni ai omului*, 1960, p. 110-116) [*Cf.* I. Evseev, *Dicționar*, p. 257-258].

*

Marțolea este un duh protector al torsului, personificarea zilei de marți. Este o femeie în vârstă, foarte rea, care umblă marți seara pedepsindu-le pe torcătoare sau pe femeile care lucrează în ziua consacrată ei. Interdicțiile referitoare la acțiunea de pedepsire întreprinsă de ea, nemulțumirile acestea sunt explicate ca având origini diferite. Astfel se spune că pornirile malefice ale ei au ca sursă invidia față de Sf. Duminică, sărbătorită în ziua consacrată ei. După unele informații, Marțolea vine în sat în seara de 1 martie la casele cu fete, răsplătindu-le pe cele care au mărțișor. Pedeapsa poate fi variată: chinuie femeile, le sperie, le tulbură somnul, le înțeapă cu fusul, le orbește sau chiar le omoară. Uneori, le mănâncă pe femeile care fac leșie marțea sau le aruncă

în apă clocotită. Când este foarte supărată, se poate razbuna pe întreg satul, trimițând grindină, pe care o aruncă dintr-un săculeț ce-l poartă cu ea (A. Olteanu, p. 274).

Miazănoapte (Miezul Nopții) este personificarea miezului nopții, care îi sperie, între orele 12-1, prin înfățișări variate, pe cei care umblă noaptea afară (A. Olteanu, p. 253).

Sf. Miercuri reprezintă înfățișarea zilei de miercuri reprezentată ca o bătrână ursuză, care le pedepsește pe torcătoare sau pe cele care spală în ziua consacrată ei (A. Olteanu, p. 253).

Moartea este simbolul perisabilității vieții, dar ea marchează și un nou început, integrându-se în tematica și simbolistica riturilor de trecere. (Arnod Van Gennep, *Riturile de trecere*, Ed. Polirom, Iași, 1996). Toate fabulațiile și speculațiile arhaice privind moartea și învierea au ca arhetip Luna care moare și renaște în decursul a 28 de zile. În decursul timpului, Moartea a fost personificată sau asociată cu diferite divinități:

• în societățile primitive moartea nu era personificată;

• mai târziu a fost asociată cu o divinitate a răului, cum e zeul Seth la vechii egipteni;

• în multe mitologii este reprezentată ca o bătrână, stăpână a infernului;

• în credințele mai recente ale popoarelor Europei este personificată într-o bătrână cu o coasă în mână ori printr-un schelet sau „hora scheletelor" („hora morții"), iar în carnavalurile populare – printr-o momâie feminină sau masculină care se arde pentru a marca sfârșitul iernii;

• în toate tradițiile mistice și în societățile secrete, moartea a fost asociată inițierii, constituind un preambul pentru trecerea într-o nouă stare;

• două teme ale morții au devenit extrem de productive din punct de vedere poetic și filosofic:

a. moartea ca o călătorie a „dalbului pribeag" pe tărâmurile de dincolo, care constituie tema bocetelor și a cântecelor funerare românești;

b. moartea ca o „nuntă cerească" (tema Mioriței);

• în creștinism moartea este văzută ca o punte de trecere dintre viața pământească spre viața eternă;

• popoarele lumii au adoptat remedii împotriva morții totale (a trupului și a sufletului) cum ar fi: dragostea (procreația), moartea eroică și creația;

• conform eresurilor și legendelor noastre populare, moartea este un duh invizibil;

• înainte vreme, ea era văzută și întruchipată într-o femeie hâdă, bătrână și slabă, cu ochii duși în fundul capului, cu dinți mari, ieșiți în afară și cu fața scofâlcită ori smochinită; avea degete lungi și subțiri și purta o coasă în spinare;

• Dumnezeu a orânduit ca moartea să fie nevăzută, iar oamenii să nu știe ziua și ceasul morții lor;

• totuși omul trebuie să fie pregătit pentru moarte: „Vai de cel pe care Moartea nu-l găsește pregătit!" (T. Pamfile, *Dușmani și prieteni*, p. 342) [*Cf.* Ivan Evseev, *Dicționar*, p. 280-282].

*

Moartea apare în mitologia mai multor popoare și este frecvent descrisă ca fiind îmbrăcată în alb, palidă și slabă, sau ca un schelet într-o haină lungă, albă sau neagră. Ea mai poate fi reprezentată ca o bătrână cu păr alb, cărunt, cocoșată. Atributele ei indispendabile sunt coasa, secera, mătura. Cehii și ucrainienii cred că Moartea, luând înfățișarea unei pisici, zgârie la fereastră; cine o vede și îi dă drumul în casă va muri în scurt timp. Când urlă câinii se crede că aceștia îl văd pe demonul morții. Uneori este descrisă umblând prin lume, alături de Ciumă și personificarea epizootiei (A. Olteanu, *lucr. cit.*, p. 287).

Moroiul este un duh rău, sinonim popular cu vampirul. „Poporul crede că în oamenii și muierile rele, după înmormântare, la trei zile intră diavolul și îi aduce pe la casele lor și ale foștilor prieteni și-i înspăimântă, ceea ce se zice moroi și ține un an, iar după alții, șapte ani. Moroii nu au putere să facă rău, ci doar să provoace frică. În unele sate există datina de a dezgropa la miezul nopții pe cel făcut moroi, bătându-i-se în inimă un cui de sânger și atunci se crede că nu se mai face moroi (C. Diaconovich, *Enciclopedie română*, vol. III, p. 332).

În Bucovina și în Moldova, cuvântul moroi se referă la strigoii morți, mai ales când e vorba de copiii strigoizați: moroi este un copil „mort nebotezat, care după credința poporului, s-a făcut strigoi și vine noaptea de o chinuiește pe maică-sa (I. A. Candrea, Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*, 1931, p. 801) [I. Evseev, *lucr. cit.*, p. 285].

*

În mitologia română, *Moroii* sunt demoni, suflete ale morților, strigoi proveniți din copiii care au murit nebotezați, dar mai ales cei născuți de o tânără nemăritată și uciși sau îngropați de vii. Moroii se înmormântează, de regulă, separat, într-un colț al cimitirului. Ies la șapte ani după ce au fost îngropați și se arată mai ales când e lună. Uneori, asemeni duhurilor nopții, îi pot speria sau rătăci pe oamenii aflați afară noaptea, luând chipul unor animale (de regulă

câine). Dacă sunt îngropați sub talpa unei case, ieșind din mormintele lor, se suie în pod, aleargă peste tot, răstoarnă, hodorogesc, strigă, țipă, se vaită, nu le dau oamenilor pace să doarmă, îi dau jos din paturi, îi ghiontesc, li se pun pe piept și vor să îi sufoce, aruncă toate obiectele în mijlocul casei. Moroiul nu poate fi potolit decât dacă este botezat, inclus în rândul morților obișnuiți (A. Olteanu, p. 291).

Morții nebotezați – în toate mitologiile sunt spirite ale copiilor morți înainte de vreme, chiar uciși de mamele lor, care încearcă să intre în lumea morților prin obținerea unui simulacru de botez de la călătorii miloși. Dacă rugăciunile lor nu sunt ascultate, pot face mult rău (A. Olteanu, p. 292).

Moșul Codrului – este un duh masculine al pădurii considerat adesea soț al Mumei Pădurii. Are o înfățișare umană monstruoasă și omoară oamenii pe care îi întâlnește. Poartă și alte nume: *Păduroiul, Tatăl Pădurii* (A. Olteanu, p. 292).

Muma-Pădurii este un duh al pădurii reprezentat ca o femeie bătrână, neagră la față și foarte urâtă, înaltă cât casa, cu trupul păros, cu păr lung până la călcâie și despletit, aproape cât o claie de fân, cu gura cât o șură, cu dinții cât lopețile, cu unghiile ca furcile și cu copite de cal la picioare, care umblă despuiată, cântând sau bocind prin pădure. Uneori ia chip de călugăriță, alteori apare ca jumătate femeie, jumătate bărbat, sau jumătate trup omenesc și jumătate trunchi de copac ori chiar în întregime ca un copac cu numeroase crengi. Locuința ei este într-o colibă de lemn, în adâncul codrilor. În calitate de protectoare a pădurii, apără copacii de tăieturi peste măsură. Îi atacă mai ales pe copii, cărora le fură somnul, pentru a-I potoli astfel pe copiii ei, deosebit de neliniștiți. Credința cea mai răspândită este că Muma-Pădurii fură copiii oamenilor din leagăn, mai ales pe cei frumoși și liniștiți, și pune în locul lor pe ai ei, pipernicíți, urâți și plângăcioși. Copiii aduși de Muma Pădurii tresar din somn, țipă și uneori plâng toată noaptea, fără să adoarmă cât de puțin. Pe oamenii aflați noaptea în pădure îi poate speria sau rătăci. În general e descrisă ca fiind slabă cu duhul , deosebit de naivă și curioasă. Alte nume: *Vidma Pădurii, Vâlva Pădurii, Fata Pădurii, Surata din Pădure, Mama Huciului, Pădureanca* etc. (A. Olteanu, p. 295).

*

Muma Pădurii este un spirit malefic feminin al pădurilor. În basme, legende și credințe apare fie ca o femeie bătrână, fie ca o femeie înaltă cu părul lung, „cu ochii cât strachina, cu dinții cât secera". Are o mare capacitate de metamorfozare luând diferite chipuri: călugăriță, copac, animal impur (iepure,

cal, bivoliță, câine etc). Este violentă, rea, fioroasă și antropofagă (canibală). Apare îmbrăcată în zdrențe sau în mușchi verde. Se deplasează cu ajutorul unui cal cu nouă inimi. Apariția ei sinistră e provocată de bocetul neîncetat care se transformă uneori în hohot sau chiot. Are mulți copii pe care îi adoarme cu somnul furat de la copiii pe care îi îmbolnăvește cu boala ce-i poartă numele (I. Evseev, *Dicționar*, p. 288-289).

Naiba este numele unui drac mai puțin periculos (A. Olteanu, p. 300).

Năjit este demonul ce produce otita (A. Olteanu, p. 304).

Necuratul este numele eufemistic al diavolului (A. Olteanu, p. 306)

Nefârtatul este numele dracului în legendele cosmogonice românești (A. Olteanu, p. 306).

Noroc: în mitologia română există credințe izolate în legătură cu reprezentările legate de noroc (Piaza Bună, Ceasul Bun). În aceste credințe românești, norocul poate fi întâlnit sub două aspecte: ca însoțitor permanent al omului sau ca intensitate pozitivă a destinului, realizată în anumite momente din viața omului. Ca însoțitor permanent, el își preia atribuțiile în fiecare dimineață. Precum în practicile propițiatorii întreprinse în legătură cu Ursitoarele, trebuie pregătită o ofrandă și pentru Noroc, mai ales la Lăsatul Secului, de Postul Paștilor. Nu se strângea masa, ci se lăsa mâncare și vin, și peste noapte vine Norocul și mănâncă. Meglenoromânii cunosc chiar procedee prin care se poate „fura" Norocul cuiva; de aceea ei nu deschid în noaptea Crăciunului nimănui ușa și nu răspund la nicio întrebare ca să nu li se fure Norocul (A. Olteanu, p. 316)

Omu' Apei este un duh al apei reprezentat ca un om păros, gol, care răcnește ca un taur în apă. Locuiește în păpuriș și în mlaștină. Se spune că nu poate vorbi. Uneori se crede că este soțul Fetei Pădurii. La anumite perioade de timp iese la suprafață pentru a cere jertfe omenești. Alte nume: *Omul de Apă* (A. Olteanu, p. 326).

Omul Nopții este un demon reprezentat ca un om îmbrăcat în negru, uneori cu un singur picior, de dimensiuni uriașe care îi sperie sau îi răpește pe oamenii găsiți afară la miezul nopții. Se spune că este adversarul de temut al Fetei Pădurii pe care o frige și o mănâncă (A. Olteanu, p. 326)

Omul Pădurii este un duh al pădurii reprezentat ca un om cu copite de cal, păros sau ca un vânt puternic. Îi pedepsește pe oamenii care strică sau fac gălăgie noaptea în pădure (A. Olteanu, p. 326).

Pâca, numită și *Pafa*, este divinitatea tutunului și a fumatului în mitologia inferioară românească, fiind cunoscută mai ales în zonele sudice ale țării (Oltenia), dar și în Transilvania. Este imaginată ca o babă infernală, neagră la față și slută, cu nas coroiat, cu ochii umflați, cu coarne în cap, cu colți de

mistreț și gheare, având și o coadă lungă de vită. Ambele nume sub care este cunoscută au origine onomatopeică (de la *paf!* și *pâc!*). Tutunul a fost născocit după ce Pafa a ieșit din adâncurile infernului: „Dracii, feciorii săi, voind s-o premărească și să-i pomenească numele, au dat naștere unei semințe, din care, semănând-o în pământ, a răsărit o buruiană, numită tutun", iar lulcaua poartă numele alegoric *cădelnița Dracului* (I. Evseev, *Dicționar* p. 359).

Pocita este un duh malefic feminin din mitologia noastră asemănător cu *Muma Pădurii, Samca* sau *Avestița.* În Moldova de nord și Bucovina i se mai spune și *Potca.* Trăsătura principală a ei este urâțenia, iar specialitatea o constituie pocirea copiilor mici cărora le strâmbă gura ori îi înăbușă cu sângele care le curge pe gură, pe nas și urechi. Pentru preîntâmpinarea agresiunii ei se folosesc aceleași mijloace ca și în cazul *Avestiței.*

*

Pocita este un demon sperietoare, deosebit de urât, care îi face pe copii să plângă și le pocește gura (A. Olteanu, p. 348).

Pricoliciul (Priculici, Tricolici). După unele opinii ar face parte din categoria strigoilor vii, dar nu are ca însușire obligatorie vampirismul. Născut dintr-o împreunare incestuoasă, este imaginat ca un om cu coadă, pipernicit, care se deplasează cu mare repeziciune, de preferință în timpul nopții. Se dă de trei ori peste cap și se poate metamorfoza în lup sau în câine. Aduce boli și molime și se hrănește cu carne de vită sau de om, cu predilecție de copii. Pătrunde noaptea în casa oamenilor și se așază pe pieptul celor care dorm, chinuindu-i în somn. După propria lor dorință, oamenii pricolici se pot transforma în orice animal, cu excepția celor sfinte (miel, arici, cerb, porumbel și rândunică). Transformat în câine sau lup „se duce pe câmp și întâlnește mai mulți lupi; [...] devine conducătorul și întărâtorul răutăților lupilor: iese în calea oamenilor, se mănâncă cu câinii, omoară caprele și alte vite. Are o existență limitată: trăiește cât un lup. Dacă este dezdemonizat poate trăi o viață de om. Împotriva puterii lui demonice se poate folosi o iarbă rozacee, numită „coada pricoliciului" care crește în păduri (I. Evseev, *Dicționar*, p. 387-388).

*

Pricolici, în mitologia română, este o variantă a Vârcolacului și reprezintă oamenii născuți în circumstanțe speciale (cu coadă, căiță etc) care se pot preface în anumite momente în animale (lup, câine) în urma unui blestem prin ursită (al șaptelea sau al nouălea copil dintr-o familie). Este frecvent motivul transformării în lup a soțului, la câmp, care își agresează soția. Uneori se crede că pricolicii sunt sufletele oamenilor răi, care nu sunt primite pe lumea

cealaltă, sau copiii morți nebotezați. Demonii pot redeveni oameni dacă li se aruncă o bucată de pâine sau dacă sunt răniți (A. Olteanu, p. 354).

Rusaliile este denumirea populară a sărbătorii bisericești ce se ține la 50 de zile de la Paști, fiind închinată Sfintei Treimi (Pogorârea Sfântului Duh, Troița). Cuvântul mai desemnează ființele mitologice, spiritele feminine capricioase și rele, asemănătoare sau identice cu Ielele, care sunt deosebit de active în timpul sărbătorii. Etnologii și istoricii sunt aproape unanimi în recunoașterea stratului păgân al acestei sărbători, consacrată cultului strămoșilor, de unde și numele ei de Moșii de Rusalii sau Moșii de vară. Numele ei daco-român, Rosalia, este de origine latină (*rosalia* = *rosa* = trandafir) și definește o sărbătoare închinată pomenirii strămoșilor morți înainte de vreme; la mormintele lor se aduceau coroane și buchete de trandafiri de primăvară și se organizau ospețe de pomenire. La noi, ca și la popoarele vecine, se consideră că, începând din ziua de Joi-Mari sau din ziua de Paști și până la Rusalii, „cerul se deschide", adică granițele dintre lumi dispar și sufletele morților vin pe la casele lor. Duminica Rusaliilor este ultima zi în care sufletele strămoșilor sunt tolerate printre cei vii. De aceea, majoritatea obiceiurilor și ritualurilor din săptămâna Rusaliilor au drept scop petrecerea spiritelor morților din săptămâna Rusaliilor (*Ielele. Șoimanele, Zânele, Măiestrele* etc.). Lucrul acesta se face prin mijloace de îmbunare (pomeni, jocuri, petreceri, dansuri, descântece etc), fie prin mijloace „forțate", prin folosirea unui bogat arsenal de obiecte și acțiuni apotropaice în care locul principal îl ocupă *Jocul Călușarilor*.

Pentru a se feri de Rusalii, care în toată această săptămână, dar mai ales noaptea dinspre sâmbătă spre Duminica Pogorârii Sfântului Duh (Troița), erau deosebit de periculoase, provocând vătămări fizice și psihice („luatul din Rusalii", „pocitul Ielelor"), oamenii puneau pelin, usturoi și alte plante apotropaice (avrămeasă, crestănească) la uși și la ferestre, nu scoteau niciun lucru afară din casă, nu plecau la drum, nu intrau în pădure, ocoleau răscrucile de drumuri și nu se suiau în copaci, evitau să se scalde în apă (S. Mangiuca, *Călindariu*, iunie, 1883) [I. Evseev, *Dicționar*, p. 403-404].

*

Rusalii sunt duhuri eoliene care acționează în perioada sărbătorii cu același nume. Reprezentate ca niște femei în vârstă, urâte, trei sau șapte surori (eventual servitoarele lui Alexandru Macedon sau fiicele unui împărat mitic, Rusalin). Dansează noaptea la fântână, răspântii și în luminișurile pădurilor. Ele trimit boli și diferite handicapuri oamenilor ce umblă în locuri interzise, mai ales noaptea. Ca element de protecție este recomandat pelinul (A. Olteanu, p. 386).

Samca este o ființă malefică asemănătoare cu Avestița (Aripa Satanei) care chinuie femeile însărcinate și copiii până la patru ani. Poate lua diverse înfățișări: „Eu mă fac ogar și pisică, eu mă fac umbră și lăcustă, eu mă fac păianjen și muscă și toate nălucirile văzute și nevăzute eu mă fac". (Lazăr Șăineanu, *Încercare asupra semasiologiei*, 1978, p. 37). Copiilor le dă boala numită *samcă* (rău, spasmă, răutatea copiilor) sau îi omoară în pântecele mamelor. Are nouăsprezece nume, întâlnite în textele descântecelor (Avestița, Nadarca, Salomia, Nacara, Avezuha, Nadarica, Salmona, Paha, Puha, Grapa, Zliha, Nernuza, Hamba, Glipina, Humba, Gara, Glapeca, Tisavia, Pilaștia) și uneori numărul lor se ridică până la douăzeci și patru. Ele sunt menționate în textele unei rugăciuni (Rugăciunea Sfântului Arhanghel Mihail), le poartă mamele ori sunt scrise pe pereții camerei în care se află mama și copilul (Tudor Pamfile, *Dușmani și prieteni ai omului*, 1960, p. 237-242) [I. Evseev, *Dicționar*, p. 407-408].

*

Samca este un duh reprezentat ca o femeie dezbrăcată, cu părul despletit și lung până în pământ, cu pieptul mare, aruncat pe umeri, ochi mari, unghii ascuțite și încovoiate, scuipând foc. Atacă femeile lăuze și nou-născuții. Mai poate lua și înfățișare zoomorfă. Alte nume: Sanca, Avestița (A. Olteanu, p. 373).

Sântoaderii sunt ființa malefice în folclorul românesc care au formă de cai năzdrăvani sau numai atribute cabaline ce apar în seara de Sântoader (17 februarie) și prezintă pericole, mai ales pentru fete și femei. Este vorba de sărbătoarea Sântoaderului, ce se ține în ajunul Postului Mare sau în prima săptămână din post.

Se crede că în zilele lui Sântoader (numărul lor variază în diferite zone ale țării de la 1 la 17 zile) în hotarele socio-cosmosului uman apar niște ființe mitice, imaginate ca niște cai albi înfocați ori ca niște flăcăi frumoși călare pe niște cai năzdrăvani, care îi calcă în picioare pe oamenii întâlniți noaptea în calea lor „până îi lasă morți". Ținta agresiunilor acestor „centauri autohtoni" sunt fetele adunate la șezători precum și fetele sau femeile care torc în seara lor: „cine lucrează în acea seară se zice că e călcat în picioare de niște cai bălani care vin noaptea și joacă peste el, de-l îmbolnăvesc" [Cf. I. Evseev, *lucr. cit.*, p. 407-408].

*

Sântoaderii sunt demoni reprezentați ca niște bărbați cu copite și cozi de cal, în număr de opt, care își fac apariția în prima săptămână a Postului Mare,

pedepsindu-i pe cei care încalcă interdicțiile de lucru, mai ales în legătură cu torsul (A. Olteanu, p. 178).

Solomonarii sunt personaje ale mitologiei românești, cu atribute șamanice, capabili să încalece pe balauri, să facă ascensiuni cerești deasupra norilor și să înlăture ori să aducă grindina. Numele (*solomonar*, șolomonar) și puterile lor magice se explică prin faptul că sunt succesorii înțelepciunii și ai însușirilor vrăjitorești ale regelui Solomon, personaj bibilic, dar și erou al poveștilor folclorice din Orient. Sunt recrutați dintre oameni, aduc a uriași sălbatici, au chica roșcovană, ochi bulbucați, trup păros cu coadă; îmbracă haine albe sau umblă modest în haine „numai petice", poartă traiste cu unelte magice, printre care o toporișcă de fier, frâu de mesteacăn, o carte de înțelepciune; de gât au atârnată o toacă, iar în mână țin un toiag; locuiesc în peșteri sau prin păduri, în colibe. Despre ei se crede, pe de-o parte, că sunt oameni, „sfinți" sau, dimpotrivă „îs oameni blestemați de Dumnezeu", deoarece își vând sufletele Necuratului" (T. Gherman, *Meteorologia populară*, pp. 141-150).

Știința acestora, *solomonăria* (șolomonăria) ei o capătă la o școală a lor, aflată sub pământ, denumită Ș*olomanță*; învață toate limbile ființelor vii, toate tainele naturii și toate formulele magice, farmece și vrăji denumite *solomonii*.

Recrutarea la școala șolomonărească nu se face la întâmplare, deoarece sunt aleși fie cei care se nasc cu căiță sau „cămașe de piele" (T. Gherman, *op. cit.*, p. 143), fie cel mai mic dintre șapte frați călugări, care merge la școala șolomonărească, unde învață a citi și a scrie șolomonărește (T. Pamfile, *Dușmani și prieteni*, p. 315) [I. Evseev, p. 430-432].

*

Solomonar – om demonizat, în mitologia română, care are proprietatea de a stăpâni fenomene meteorologice. Este descris cu ochi roșii, două cozi (una în prelungirea coloanei vertebrale și cea de-a doua din pene, sub braț), îmbrăcat în alb, cu aparență de cerșetor. Scenariul clasic al legendelor cu solomonari cuprindea următoarele elemente: inițierea la școala balaurului, învățarea limbilor animalelor și a tuturor formulelor magice; în școală intrau zece ucenici, dar ieșeau numai nouă; existența unui instrument inedit – *cartea solomonarului* de care acesta se folosea pentru a-și atinge scopul; scoaterea balaurului din lac, zborul în nori călare pe balaur, stăpânirea stihiilor atmosferice etc. Conform credințelor populare, solmonarii sunt considerați a fi „călugări", „oameni sfinți", „oameni pioși și învățați" etc., oameni predestinați să aibă puteri supranaturale. După unii, ei nu sunt oameni curați, ci blestemați de Dumnezeu, căci și-au vândut sufletul Necuratului, ca să aibă putere asupra

văzduhului. În Maramureș se crede că cei care intră în școala de solmonărie nu ajung acolo de bunăvoie, ci un solomonar mai bătrân fură băieții de pe pământ și îi duce la școala, unde îi ține șapte ani închiși sub pământ, fără să vadă razele soarelui. Acolo, la „școala diavolească", dascăl e Diavolul însuși. Timpul de învățătură e de trei sau șapte ani. Se crede că dispun de o putere demonică timp de șapte ani, după care devin oameni obișnuiți sau *Contrasolomonari* (A. Olteanu, *op. cit.*, p. 393).

Spiridușul – numele lui este derivat din latinescul *spiritus* = „spirit" și semnifică un spirit al casei, de obicei benefic. I se mai spune și Mititelul și este „un fel de drac, drăcușor sau drăculeț" sprinten și neastâmpărat, cu însușiri năzdrăvane. Se spune că s-a născut dintr-un ou părăsit de o puică neagră, care a ouat cu nouă zile înainte de Paște și a fost clocit de o vrăjitoare la subțioară ori de un bărbat sau de un evreu. Apare sub o înfățișare antropomorfă („copilaș mic și negru") sau una zoomorfă (șarpe, gândac, pasăre, pui de găină etc.) și este crescut cu miez de nucă și miere de albină. Dacă are ca stăpân o femeie, aceasta „trebuie să se culce cu el și alte plăceri să-i facă".

Se crede că există un spiriduș pe lângă fiecare casă. Dacă lipsește dintr-o gospodărie, el poate fi „cumpărat": „se capătă de la un negustor ce are o mulțime de asemenea ființe, ținute în sticle și ulcioare" (Ion Mușlea, Ovidiu Bârlea, *Tipologia folclorului*, Editura Minerva, București, 1970, p. 105).

În popor se mai crede că unele babe, vrăjitoare și țigănci care dau cu ghiocul, au fiecare câte un spiriduș: „Cu spiridușul se fac toate farmecele, se aduc călare ibovnicii la iubitele lor, se tămăduiesc boalele". (Gheorghe Ciaușanu, *Superstițiile poporului român, în asemănare cu ale altor popoare vechi și noi*, 2005, p. 174). Despre oamenii care posedă un spiriduș se spune că sunt vânduți Diavolului, iar după moarte trec în stăpânirea lui. Dacă este tratat cum se cuvine ar putea face și treburi casnice: să aducă bani, să ajute la descoperirea comorilor ascunse etc. De aceea, la mutarea într-o casă nouă trebuie întreprinse niște ritualuri de înduplecare. În general, se păstrează într-o sticlă, unde stă „cât vrea stăpânul" (Tudor Pamfile, *Dușmani și prieteni ai omului*, 1960, p. 85) [I. Evseev, *Dicționar*, p. 435-436].

Stafie – reprezintă duhul unui mort, care rămâne legat de locul unde și-a sfârșit viața, ca un fel de păzitor.

În întreg arealul sud-est european era răspândită credința în obligativitatea unei jertfe aduse în momentul ridicării unei construcții (fie în clipa așezării temeliei acesteia, fie mai târziu, în momentul intrării în locuință). În Grecia există credința după care primul om care trece pe lângă construcție, după ce s-a pus piatra de temelie a acesteia, va muri în decursul acelui an. În alte mitologii, jertfa trebuie să fie consacrată, nefiind indiferent cine era sortit să

dea viață construcției: „Se caută mai cu temei să se ia măsura unui om al cărui nume este Oprea sau Stan, sau al femeilor Stanca, căci Oprea oprește duhurile rele de a se apropia de casă". Ele sperie lumea care întârzie noaptea prin locurile acelea unde s-a spânzurat sau s-a înecat vreun om ori unde a fost ucis vreun trecător. Fiind un reprezentant al lumii morților, stafia poate anunța, prin apariția ei nocturnă, moartea unui membru al familiei lângă care s-a stabilit. Alte nume: *Stahia, Arătare, Nălucă, Vedenie, Mătăhală, Borză, Huidumă de Noapte* etc. (A. Olteanu, *op. cit.*, p. 396).

Striga este o divinitate malefică inferioară din mitologia românească, asimilată cu *strigoaica* (*strigoiul de sex feminin*), cu vrăjitoarea sau cu fluturele de noapte. Este numită și „Buha ciumii" și considerată aducătoare de boli. Despre ea se mai crede că reprezintă metamorfoza unui strigoi și, însetată de sânge, se cuibărește în inima victimelor (îndeosebi copiii). De aceea, când este prinsă, se țintuiește cu un ac în grinda casei, la fel cum strigoiul este țintit cu un piron în inimă. În textele descântecelor are mai multe însușiri malefice (Tudor Pamfile, *Dușmani și prieteni*, 1960, p. 93) [I. Evseev, *Dicționar*, p. 443-444].

Strigoi morți – sunt duhuri ale morților care după moarte se întorc printre cei vii pentru a se răzbuna. Pentru a împiedica întoarcerea acestora, se efectuau ritualuri de destrigoire (mutilarea cadavrului, ridicarea unei bariere protectoare în jurul mormântului ș.a.) (A. Olteanu, p. 398).

Strigoi vii – este numele generic pentru vrăjitorii înăscuți, care puteau produce sau opri ploile, fura mana câmpului sau laptele animalelor, trimite boli oamenilor (A. Olteanu, p. 398).

Strigoiul. Credința în strigoi este răspândită în tot arealul indo-european. Ea are la bază convingerea omului arhaic în postexisteța sufletului și în posibilitatea revenirii lui printre cei vii. În mitologia românească, strigoiul este un duh necurat de sex masculin sau feminin, care posedă trăsături de vampir. El se mai numește și *moroi*, fiind un duh al morții ce vine din lumea întunericului.

În vechime se credea că omul posedă două suflete: unul care rămâne în corp și altul care părăsește corpul în timpul somnului, fiind capabil de acte și gesturi independente. De aici s-a născut credința românilor că există două tipuri de strigoi: „strigoi viu" și „strigoi mort". În prima categorie intră „strigoii în carne și oase", adică persoane cu însușiri demonice și vrăjitorești (Vidmele, Pricolicii și Vârcolacii), iar din categoria a doua fac parte Stafiile și Moroii, „morții sculați din mormânt".

Sunt predispuși să devină strigoi copiii născuți cu tichie sau căiță pe cap. Aceștia au fost plăsmuiți de o femeie însărcinată care a băut din apa unde

Dracul și-a lăsat balele ori care a ieșit noaptea cu capul gol. Mai devin strigoi și copiii nebotezați sau cei uciși de mamele lor. Strigoiul sau strigoaica ies din mormânt în nopțile cu lună sau la anumite zile critice ale anului (Sfântul Gheorghe, Sfântul Andrei etc). Se mai fac strigoi și:

- morții nepăziți, peste care trece o pisică sau un câine;
- dacă peste mormânt trece un cocoș;
- dacă omului i-a fost luată umbra cu trestia și clădită în zid (Artur Gorovei, *Credințí și superstiții*, 1995, p. 221).

Ei vin printre cei vii sub diferite chipuri, de la animal impur (pisică, câine, lup, cal, berbec, țap, porc) sau pasăre și săvârșesc anumite fapte malefice: iau mana vacilor sau rodul câmpului, opresc ploile, „leagă" bărbații, sug sângele copiilor etc. Cea mai activă perioadă a lor este noaptea Sfântului Andrei, numită și „Noaptea strigoilor", când încearcă să intre în casele oamenilor sau ies la răscruci, se adună în grupuri mari și se bat între ei. Cea mai bună armă de apărare împotriva lor este usturoiul cu care, în acea seară, se ung toate ușile, ferestrele, intrările la grajdul cu vite etc., iar pentru om, consumul de usturoi. Se mai pot alunga și cu zgomote de bucium, cu crengi de rug, cu leuștean, pelin descântat etc. Un procedeu magic de destrigoizare, cu eficacitate maximă, este baterea unui țăruș de lemn sau a unei țepușe de fier în corpul mortului predispus a fi strigoi, pentru fixarea definitivă în mormânt (I. Evseev, *Dicționar*, p. 444-445).

Știma apei este, în mitologia noastră populară, un spirit feminin al apelor. Înfățișarea lui diferă de la o zonă etnografică la alta a țării. În Bucovina este reprezentată ca „o femeie albă și rece, înaltă". După alții este o femeie tânără, înaltă și voinică, „cu pieptii mari că-i dă pe spate". Adesea este imaginată jumătate femeie, jumătate pește, cu părul care sclipește ca aurul și lung până la pământ (Tudor Pamfile, *Dușmani și prieteni*, 1960, p. 284). Textele referitoare la ea afirmă că cere, în fiecare noapte, sacrificarea unui cap de om. În amiaza zilei, Știma iese din apă și-i cheamă la ea pe cei care îi vede, ca să-i înece. Chemările ei din adâncurile apelor sunt periculoase și irezistibile. Într-o poveste răspândită în Moldova se relatează că niște oameni, care treceau cu carele pe lângă un iaz, au auzit un glas din străfundurile apei zicând de trei ori: „Ceasul a sosit, omul n-a venit!" Un om care prășea în apropiere și-a lăsat sapa și a fugit la iaz. Oamenii l-au oprit să se scalde, dar el i-a rugat să-l lase să-și bage picioarele în apă. Dar cum le-a băgat, „deodată a lăsat capul pe spate și a fost gata" (Elena Niculiță-Voronca, *lucr. citată*, p. 211) [I. Evseev, *Dicționar*, p. 454].

Știma banilor este duhul comorilor care are în stăpânire comoara de bani și de lucruri scumpe pe care i-a lăsat-o, prin legământ, cel care a dat ființă

comorii. Se mai numește *Știma*, *Scima banilor* sau *Duhul comorilor*. Ea are mai multe chipuri. *Știma comorilor* bune sau curate este un chip de femeie cu îmbrăcăminte albă. Dacă e bărbat are barbă albă, dacă e femeie are cosițe albe. Comorile blestemate sunt vegheate de *Știma* care are capacitatea de metamorfoză. Ea poate apărea în chip de om, vulpe, lup, mâță, cocoș etc, iar apucăturile ei nu se deosebesc de cele ale dracului, denumit în această funcție *Cel-de-pe-comoară* (I. Evseev, *lucr. citată*, p. 454).

Vaca neagră – este un demon reprezentat de o vacă infernală, care-i îmbolnăvește pe oameni de epilepsie (A. Olteanu, p. 441).

Vampirul este un personaj al mitologiei românești, sinonim cu strigoiul. Credința în spirite, care, după moartea lor se întorc printre cei vii, pentru a suge sângele oamenilor în somn, există la multe popoare ale lumii. Ele erau cunoscute și la toți slavii, de unde cuvântul *upiri* a ajuns, mai întâi în Balcani, apoi și în Europa Occidentală, sub forma francezului *vampire*, care l-a completat pe *revenant*. Aceasta s-a întâmplat la sfârșitul Evului Mediu, după toate probabilitățile, nu fără impactul pe care l-au avut primele povestiri germane și slave despre *Dracula* (I. Evseev, *lucr. cit.*, p. 481-482).

*

Vampir, în mitologia europeană, este un mort demonizat, care, ieșind noaptea din mormânt, adesea având înfățișarea unui liliac, suge sângele oamenilor adormiți, le provoacă coșmare, transormându-i adesea în ființe asemănătoare lor. Împotriva acțiunilor sale s-au inventat numeroase practici de destrigoire: scoaterea trupului din mormânt și înțeparea lui cu un țăruș în piept, decapitarea vampirului alături de utilizarea amuletelor tradiționale: usturoiul, fier etc. (A. Olteanu, p. 442).

Vasiliscul este o ființă fabuloasă, comună popoarelor mediteraneene, de unde, prin intermediul textelor biblice, a pătruns și în folclorul nostru. Numele lui (Basiliscul) derivă de la cuvântul *basileus* „rege", crezându-se că este șarpe cu cap de cocoș și cu trei excrescențe asemănătoare unei coroane regale. Are o înfățișare stranie: posedă aripi de dragon, patru picioare (o pereche de vultur și alta de gâscă) și corpul acoperit de solzi. Este un animal malefic care ucide cu privirea tot ce este viu. În vârful cozii are trei țepi otrăvitori, iar răsuflarea lui otrăvitoare arde ca para focului. Pe unde calcă usucă pământul pentru nouă ani, până la un stânjen adâncime. Se crede că s-a născut dintr-un ou de cocoș năzdrăvan, de culoare neagră și clocit de o broască țestoasă pe o grămadă de gunoi.

În legende apare ca păzitor al comorilor, iar în creștinism a devenit sinonimul lui Satan. Victor Aga menționează, în *Simbolica biblică* (p. 406), că imaginea lui se află în biserici pe broderii, covoare sau pe postamentul din

mozaic, unde semnifică ideea că Diavolul a fost călcat în picioare prin puterea credinței (I. Evseev, *Dicționar*, 1998, p. 482).

Zburătorul este un personaj important în mitologia noastră care reprezintă un demon erotic de tipul incubilor, care tulbură noaptea somnul fetelor pubere sau al femeilor dornice de dragoste. În popor se mai numește și Zmeu, Lipitură, Ceasul Rău, Crâsnic (O. Bîrlea, *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, p. 448).

În folclor, Zburătorul e un reprezentant al lumii duhurilor, al haosului și al morții. Din însoțirea cu Zburătorul nu se naște nici dragostea adevărată, nici viață. „Zburătorul chinuiește toată noaptea pe femeia sau fata care au lipitură, căci simte pe corp o mare greutate, mușcătură, ciupeli, gâdilături. Femeia măritată naște copilul mort." (G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*. 445). Fixația erotică de acest tip e considerată în popor o boală grea, denumită *Boala Zburătorului* sau *Lipitură*. Ea trebuie izgonită din corpul și mintea omului bolnav prin puterea cuvântului și a gestului magic. Se crede că persoana căreia i-a apărut în vis Lipitura poate scăpa de aceasta dacă povestește visul său (O. Bârlea, 450) [*Cf.* I. Evseev, 499-500].

*

Zburătorul este o personificare a pasiunii sexuale, demon ce le agresează pe tinere și pe soțiile a căror soți sunt departe de casă. Ca în cazul strigoilor, frecvent se spune că Zburătorul este un mort demonizat, care revine pe pământ din cauza unui exces de iubire (din cauza lui sau a perechii rămase în viață). Alte nume: Zmeu, Ăl-mai-Rău, Ceasul cel Rău etc. (A. Olteanu, p. 472).

*

Aceștia sunt în bună parte acoliții Sorții și ființele malefice care luptă împotriva existenței umane. Încercând un raport între cele două categorii, observăm că forțele demonice potrivnice omului sunt net superioare ca număr și atribuții. Acestea se pot clasifica în mai multe grupări:

• spirite malefice care acționează asupra lehuzelor și a copiilor nebotezați sau neastâmpărați: *Avestița, Baba Coja. Borza. Deochiul, Goga, Pocita, Samca, Striga* etc., fiind gruparea cea mai numeroasă.

• unele patronează casa și gospodăria: *Spiridușul. Șarpele casei*, ori deprinderi umane negative: *Pâca*.

• altele administrează meșteșugurile: *Înătoarea*, *Joimărița*, *Marțolea*, provoacă intemperiile naturii: *Hala*; prevestesc nenorociri și decese: *Cobea*, *Cucuveaua* sau patronează bolile și moartea: *Iazma*.

• o altă parte a lor au devenit stăpâni ai unor elemente terestre sau cosmice: ai apelor: *Stima apei*; ai pădurilor: *Brehnele*, *Muma pădurii*; ai nopții: *Licuriciul, Moroiul, Strigoiul* etc. și ai adâncurilor pământului: *Cățelul Pământului*.

• ultima grupare și cea mai periculoasă o reprezintă duhurile diabolice care acționează, prin consecințe dezastruoase, asupra ființei umane în general: *Mamarca, Mamona, Ăl din Baltă* etc.

Împotriva acestor forțe și spirite malefice, obiceiurile de naștere cuprind un număr mare de acte sau practici magice apotropaice. Printre acestea se numără arsenalul de mijloace și modalități consfințite de Biserică: rugăciuni, icoane sfinte, crucea și lemnul crucii, lumânări și candele aprinse, texte de tipul *Visul Maicii Domnului*, dar și procedee de apărare magică a lăuzei și a pruncului, cum sunt descântecele, obiectele de fier, cercurile și nodurile magice, măturile, plantele apotropaice, fumigațiile etc. În acest sens, obiceiurile de naștere mai cuprind (pe lângă magia stimulării fecundității) o serie de acte rituale, credințe și datini asociate magiei augurale.

În final, mai trebuie precizat că o parte din aceste duhuri demonice se recrutează, la moarte, din rândul indivizilor cu o structură existențială malefică: oameni răi, păcătoși, vicleni, vrăjitori etc., cu final fatal (înecați, spânzurați, născuți cu tichie sau căiță pe cap, copii nebotezați ori uciși de mamele lor).

Astfel, cunoscând rolul și finalitatea acțiunii pe care o întreprind, pământeanul zilelor noastre își poate lua măsurile necesare de precauție și de apărare.

III. PREVESTIREA URSITEI UMANE

1. Calendarul practicilor magice premaritale (ceremonii, descântece, vrăji, farmece de dragoste, ursită, măritiș și noroc)

Într-un domeniu complet opus, dar legat de Soartă și de Ursită, se situează practicile magice premaritale prin care flăcăul de însurat sau fata de măritat vor să-și cunoască anticipat viitorul soț/soție, cu însușirile lor umane și deprinderile familiale, casnice. I. Evseev precizează că practicarea acestui tip de ghicit sau de aflare a ursitei/ursitului aparține magiei erotice premaritale, fiind specific îndeosebi fetelor ajunse la vârsta măritișului. Ele sunt beneficiarele divinației (artei ghicitului) și oficiantele acestui act magic. Cunoscutul exeget mai precizează că timpul prielnic derulării unor asemenea predestinări îl constituie serile din preajma marilor sărbători calendaristice. Ele sunt legate de ciclul solar și o bună parte se derulează la solstiții și echinocții: Sf. Gheorghe (23 aprilie), Sânziene (24 iunie), Sf. Dumitru (26 octombrie) și Sf. Andrei (30 noiembrie). O altă parte sunt concentrate în intervalul celor 12 zile dinaintea Anului Nou sau în preajma altor sărbători (Ajunul Crăciunului, Boboteaza, Sân-Toader, Ispasul, Sf. Paști etc.).

În rândurile următoare vom derula, conform bibliografiei parcurse, acest calendar în centrul căruia se află dragostea, sentiment major și fascinant

A. Dragostea – tema centrală a practicilor magice premaritale

Mereu cerșim vieții ani mulți, așa-n neștire
Ne răzvrătim, ne plângem de piericiunea noastră.
Și încă nu-nțelegem că fără de iubire
Se vestejește timpul în noi ca floarea-n glastră.

(V. Voiculescu, *Sonetul CLXXXIII*)

Dragostea, cu toate corolarele ei, reprezintă cel mai înălțător și răscolitor sentiment al existenței umane. În folclorul românesc, dragostea apare deseori personificată ca o boală grea, a trupului și a sufeltului, de care nu scapă nicio ființă omenească: „*Câte boale sunt pe lume,/ Toate-mi au leacuri și nume,/ Numai boala dorului,/ N-o știe nici doctorii,/ Că și doctorii de dor/ Capătă*

boală și mor,/ Că și doctorii de drag,/ Capătă boală și zac" (*Antologie de lirică românească*, p. 26).

I. Evseev subliniază că acest sentiment patetic a îmbrăcat, în cultura noastră, forma unui mit (Mitul Erosului) care a generat structuri poetice elevate, de mare forță sugestivă. În cadrul acestui complex mitico-simbolic, reputatul semiotician și etnolog distinge patru personificări ale dragostei care ilustrează tot atâtea ipostaze ale ei.

Prima dintre acestea, *Dorul*, este ipostaza dragostei neîmplinite și a „iubirii la distanță" care generează sentimente de tristețe copleșitoare, dar și de perpetuă speranță. După aprecierea unanimă a folcloriștilor și literaților noștri, Dorul ilustrează „unul dintre cele mai substanțiale și mai tulburătoare aspecte ale folclorului nostru" (Edgar Papu, *Evoluția și formele genului liric*, p. 132).

Acestui sentiment răvășitor și complex („*Nicio boală nu-i mai grea/ Ca dorul și dragostea*"), cu atâtea nuanțe și stări sufletești încât a devenit indefinibil și intraductibil, poetul Lucian Blaga i-a închinat pagini profunde și nemuritoare între care amintim *Antologia de poezie populară* (1966) și volumul de versuri *La curțile dorului* (1938).

A doua ipostază personificată a dragostei o reprezintă *Brumărelul*, întruchipare a dragostei „tomnatice" sau a iubirii premaritale, care se finalizează adesea cu nunta.

Zburătorul ilustează a treia personificare a dragostei nocturne în forme exacerbate, de exaltare și tulburare psihică, care pot atinge patologicul.

În sfârșit, *Dragostele*, a patra formă a acestui sentiment, întruchipează personificări ale iubirii, într-o mare varietate și profunzime de sentimente umane. Dragostele așteaptă și pândesc omul pe toate drumurile vieții (mai ales în anii tinereții), indiferent că sunt poteci bătătorite sau căi alergate. Ele pot avea sexe diferite ca în următorul descântec: „*Pleacă N.N./ Pe cărare, pe cale,/ Cu dragostile/ Cu mândruțele,/ Cu mândru, cu drăguțele*".

Dragostele acestea, „când întâlnesc doi tineri sau un bărbat și o femeie pe care vreau să-l îndrăgească unul de altul, le schimbă înfățișarea și apoi le toarnă în suflet para dragostei. Acei vrăjiți de dragoste nu mai văd pe cei ce-i iubesc așa cum sunt, ci mult mai frumoși" (M. Olinescu, *Dragostea*, în vol. *Mitologie românească*, p. 216).

În volumul *Mitologie română* (1987), Romulus Vulcănescu închină un întreg capitol (*Erotogonia*) acestui complex și profund sentiment, în care semnalează lipsa de erotism în mitul creației cosmogonice, deoarece „primele creaturi, care erau androgine, nu știau ce este sexualitatea și erotismul." Erotismul a apărut după separarea sexelor, iar inițiera erotică

aparține Nefârtatului (Diavolului). El a încercat să extindă erotismul și în rândul divinităților și eroilor, dar acțiunea nu i-a reușit. Fârtatul a dat drumul în lume Dragostelor, făpturi mitice feminine, care au devenit *Zâne delicate.* Ele înfrumusețează pe cei ce se iubesc și slutesc sau urâțesc pe cei care se urăsc. Așa cum reiese din lirica populară, Dragostele ies în calea „mândruților/ cu mândruțele,/ drăgostiților/ cu drăgostițele" și-i fac să se placă din priviri tandre, alintătoare, din vorbe dulci și gusturi potrivite.

Aceste zâne îi determină să se întrebe mereu: „dragostea de unde-ncepe?/ de la ochi, de la sprâncene,/ de la buze subțirele..." sau „dragostea de un' se naște?/ de la gâtul cu mărgele,/ de la sâni cu drăgănele..." ori „de la ochii două muri,/ de la boi și de la nuri...", „de la mersul legănat,/ de la șoapte și oftat"; de la „du-te-ncolo, vino-ncoace/ lasă-mă și nu-mi da pace".

Același consacrat etnolog precizează că poeziile erotice dețin: „un loc important în lirica română", surprinzând „toate etapele și formele erotismului popular, de la începutul până la sfârșitul dragostei", iar în expresia acestui sentiment „adoptă o gamă largă de tonuri: grave, solemne, calme, satirice, ironice, șăgalnice, de la dulcegării și răsfățuri la ahturi și ură, de la vrăji și farmece, la blesteme și urgii" (Cf. R. Vulcănescu, *Erotogonia,* în vol. cit., p. 286-288).

După ce am schițat câteva trăsături definitorii ale dragostei și am subliniat intensitatea fără granițe a trăirilor, revenim la semioticianul I. Evseev care constată că „dragostea este și un lucru drăcesc", unde Nefârtatul și-a băgat coada printr-un bogat arsenal de vrăji și farmece. De aceea trebuie recurs la exorcizări și Nefârtatul trimis în pustietăți. În acest sens, textele descântecelor de dragoste (de Lipitură, de Zburător) interferează adesea cu limbajul cântecelor lirice: „Du-te, dor, cu Timișu'/ Nu-mi mai strica sufeltul;/ Du-te, dor, cu Târnava/ Nu-mi mai strica inima" – cântă fata dezamagită în dragoste (Cf. I. Evseev, *Enciclopedia simbolurilor religioase*, p. 181-182).

B. Practici magice premaritale

> *E-atâta de bine să ai*
> *Un suflet care să te iubească,*
> *Să nu te ofilești ca un scai,*
> *Să nu te usuci ca o iască.*
>
> *(V.P.)*

Această incursiune în universul erotic al liricii populare constituie tema următoarei secțiuni a lucrării intitulată *Practici magice premaritale.* Ele

reprezintă o altă modalitate de scrutare a destinului, de către flăcău sau fată, în vederea căsătoriei.

Cele mai multe dintre practici aveau ca scop aflarea ursitului/ ursitei și a timpului când acești tineri se vor căsători. Prin această finalitate, ele se înscriu în cadrul actelor de divinație (ghicire a viitorului) și includ numeroase ceremonii, farmece, descântece, vrăji etc., efectuate în preajma marilor sărbători creștine.

* *

I. Calendarul practicilor magice premaritale debutează în seara de ajun a *Anului Nou* și a *Sfântului Vasile*. O bună parte din aceste ritualuri sunt consemnate de Elena D.O. Sevastos, Marcel Olinescu, I. A. Candrea, Sim. Florea Marian și Elena Niculiță-Voronca.

*

• Nu mânca toată ziua nimic, aproape de miezul nopții așază două oglinzi, una în fața alteia, între ele pui patru lumânări, două de-o parte și două de alta; stai la spatele unei oglinzi și te uiți printre lumânări în cealaltă parte fără să clipești. În casă trebuie să fii singură și de la o vreme ai să vezi pe cel care are să te ia, sau ceea ce ți se va întâmpla ți se arată în oglindă. Unii zic că trebuie să fii dezbrăcată până la brâu, dar asta e după voie și putință.

• Te duci la o casă de gospodar cu gloată și asculți la ușă sau la fereastră; de auzi în casă vorbă: „du-te, ce zăbovești?" sau așa ceva, te măriți anul acela; iar de s-aude în casă: „Unde-o pleci, rămâi!" e semn c-o să mai fetești.

• Din brâu iai pe ac de nouă ori, pui brâul cu ac cu tot pe prag, bați peste el nouă mătănii fără cruce și zici:

Urs, ursitorul meu,
De Dumnezeu dat,
De oameni lăsat,
Vină-n vis să te visez,
Aievea să te văd.

• Mături casa, lipești pe jos, mai tragi brâiele la vatră, până pe aproape de cântatul cocoșului, atunci, cu mătura în mână, să te uiți țintă la ușă și într-o târzie vreme ți se va arăta ursitul în pragul ușii.

• Înainte de a porni băieții cu Plugușorul se strâng mai multe fete; uneia din ele îi leagă ochii cu un testemel (basma, năframă) și ea trebuie să meargă

la un trunchi, să ridice de jos dintr-o dată un braț de lemne câte poate duce; le duce în casă, fetele le numără și de-s cu soț, se mărită anul acela, iar dacă nu-s cu soț, ia-ți nădejde de la măritat pentru câtva vreme.

• În sfârșit, spre Anul Nou, când se deschide cerul, orice fată trebuie să fie cu priveghere și, de-l va vedea deschizându-se, orice ce va cere îi va da Dumnezeu.

Unele abilități se referă la noroc, la belșug sau la bunăstare.

• Când fetele vreau să știe cum are să le fie norocul, fac următoarea vrajă: iau patru străchinuțe, pun în una păr de porc, în alta flori, în a treia beteală și-n a patra pâne, și le acoperă cu pocrișe (capace de lut) și cheamă fata ce vrea să vrăjească; de-și alege cea cu păr de porc, bărbatu-i va fi bătrân și nenorocită viață va duce, de se vor nimeri florile, puține zile bune va petrece, de se întâmplă beteala, nimic nu-i va lipsi, lumea o va socoti norocită, dar mult amar va hrăni inima ei; de ia însă pânea, cu bine își va petrece toată viața.

• Unele au obiceiul de a pune zahăr, pene, bani și pâne; de ia zahăr, ca zahărul îi va fi viața; de se nimeresc pene, cu ușor va trăi pe lume, de se întâmplă banii, ca banul de zbucium va fi pe lume; de ia pânea, ca pânea de bun îi va fi și traiul.

• Pun în două strachini două pahare totuna de pline; a doua zi a cărui pahar va fi mai plin, cela pentru care e menit va fi cu noroc și va avea belșug în toate, iar pentru cela, căruia i-a scăzut apa, înseamnă pagubă și viață anevoioasă.

• În ajunul Anului Nou se strâng câteva fete, ia fiecare câte o ceapă, o scobește bine înăuntru, îi pune sare până la jumătate, le așază pe fereastră unde stau până a doua zi; cepele slobod mai multă sau mai puțină apă, și cu cât fata găsește ceapa mai plină de apă cu atât norocul îi este mai bun (Cf. Elena D.O. Sevastos, *Literatura populară*, vol. I, p. 136-137).

*

• În noaptea de Sf. Vasile fetele pun punți ca să viseze pe tânărul ce-l vor lua în căsătorie. Punțile se fac din rămurele de măr dulce, care sunt construite din două crăcuțe și se așază în marginea gârlei sau prin locuri ascunse. De ele se leagă busuioc, o para de argint legată cu un fir de arnici roșu, un inel, o batistă și un șir de mărgele. Dacă puntea are chidă (brumă) e semn că fata va lua un bărbat bogat, iar de nu are, va fi sărac.

• În seara de Anul Nou, fetele mari pun pe o vatră arsă două fire de păr ursite, unul cu numele fetei și altul cu al tânărului, pe care dorește fata să-l aibă ca soț. Dacă firele de păr, arzând, se împreună, atunci fata va lua în căsătorie pe acel tânăr, altfel nu.

• În alte părți, fetele pun busuioc la ghizdurile fântânei. Dacă a doua zi găsesc busuiocul cu promoroacă pe el, fata se va mărita în acea iarnă.

• În altă parte fetele scriu două bilete, unul cu numele fetei și altul cu numele celui ce gândește că are să o ia. Amândouă biletele le pun la culcare sub pernă. A doua zi dimineața bagă mâna sub pernă și ia un bilet. Dacă nimerește pe cel pe care a scris numele băiatului, se va mărita în acel an cu el, dacă nu, mai târziu.

• Mai e și alt obicei, fata care vrea să știe dacă se va mărita în cursul anului sau în anul viitor ori peste doi, trei ani, merge la cotețul porcilor sau în grajdul vitelor și, dând cu piciorul într-un porc sau într-o vită, zice cu glas tare: „hui atimp (anul acesta), hui atimp (anul viitor), hui dincolo de atimp (al doilea an). Dacă porcul grohotește sau vita se mișcă la prima strigare, fata se mărita chiar în câșlegile care vin, iar dacă se ridică la a doua sau a treia strigare, atunci se va mărita peste un an sau doi. Iar dacă se-ntâmplă să nu se miște deloc, atunci fata mai are să aștepte (Cf. Marcel Olinescu, *Calendarul vrăjilor, farmecelor de dragoste, ursită și măritiș de peste an*, în vol. *Mitologie românească*, p. 267-268).

*

La rândul lui, I.A. Candrea consemnează mai multe credințe privitoare la aflarea ursitului/ ursitei, a viitorului soț/ soție care frământă gândul și sufletul fetelor de măritat și flăcăilor de însurat.

Deschiderea acestui ritual se face după apusul soarelui printr-o ceremonie care impune, la început, purificarea spațiului de duhurile malefice: fata aprinde o lumânare de ceară curată și o lasă să ardă dinaintea icoanelor, ca să poată intra norocul în casă. Unge ușorii (părțile laterale ale ușii) și pragul casei cu usturoi, întocmai ca în noaptea Sf. Andrei, și tot astfel face la grajduri și la șuri. Unge cu usturoi animalele și pe toți ai casei în chip de cruce, ca să alunge din preajma lor duhurile necurate și strigoaicele care umblă să ia mana de la vaci.

• Prima practică se derulează astfel: într-o casă cu obloanele trase se strâng în jurul unei mese mai multe fete și fiecare a depus pe ea câte un obiect: un inel, un pieptene, un ban, un cărbune, un cuțit, o pietricică, un fus, o oglindă și o floare. Fiecare obiect e acoperit cu o străchinuță de una din fete fără ca celelalte să vadă unde s-au așezat diferite obiecte. După aceea, pe rând, fiecare fată pune mâna pe câte o străchinuță și scoate obiectul de dedesubtul ei. Aceleia care a nimerit inelul i se prorocește că se va logodi curând și că va avea parte de un bărbat chipeș, „tras ca prin inel”. Cea care a nimerit banul

de argint se crede că va avea un bărbat putred de bogat. Fata care a pus mâna pe oglindă – spre bucuria ei – va avea parte de un bărbat frumos: cea care scoate de sub strachină cărbunele, va avea parte de un bărbat negru la față și la inimă; fata care a scos pieptenele – va avea un bărbat urât, poate chiar țigan, căci țiganii fabrică piepteni la țară. Fata care nimerește sub strachină fusul se va căsători cu un bărbat zâmbat și colțat ca fusul, iar cea care pune mâna pe cuțitaș, ursitul ei va fi aprig și iute la mânie. Cea care nimerește pietricica înseamnă că va rămâne ca o piatră neurnită de la casa părintească, iar cea care găsește floarea se va ofili tot așteptând să se mărite.

• Într-o altă formă se desfășoară această practică a ursitei în Transilvania, Bucovina sau Moldova unde obiceiul se numește *Vergel* sau *Vergelat*. Acolo se pune pe masă un ciubăraș sau alt vas cu apă neîncepută, iar fiecare din cei prezenți, fete și flăcăi, bărbați și femei de vârste diferite, aruncă în apa din ciubăr un mic obiect: un inel, un nasture, un cercel, ș.a. Un băiețaș de 12-13 ani e numit să scoată din vas, rând pe rând, câte unul din obiectele aruncate înăuntru. Un om bun de gură, numit Vergelator sau Vestitor de Anul Nou, stă lângă băiat cu un bețișor verde de pom în mână. El toacă cu aceste bețișoare pe marginea vasului și prinde a ura: „Cine trece și petrece?/ Erodia Doamne!/ Trece Toma cel bogat,/ Cu biciu de foc înfocat/ Erodia Doamne!". Urmează mai multe versuri omise de autor după care Vergelatorul rostește: „Semnele din acest vas/ Să vă fie tot de tras/ De tras sorți de bucurie/ Din anul ce o să vie/ Scoate-un semn și-mi spune drept/ Mâine care an să-ncep?".

Băiatul vâră mâna în apă, scoate un obiect și, arătându-l adunării, întreabă: „Al cui e anul care începe dimineață?". Proprietarul obiectului răspunde: „Al meu este!". Atunci Vergelatorul urează: „Al tău noroc are să ți-l Dumnezeu de Anul Nou, de Sf. Vasile!".

Apoi Vergelatorul repetă versurile de mai înainte, tocând cu bețișoarele pe marginea vasului, iar băiatul scoate din apă un alt obiect și întreabă al cui e semnul și, după răspunsul dat de proprietarul obiectului, Vergelatorul augurează: „Al tău noroc să ți-l dea Dumnezeu de Bobotează!" În acet fel se continuă până la scoaterea ultimului obiect din ciubărașul cu apă, Vergelatorul urând fiecăruia, în ordinea sărbătorilor și sfinților din calendar, ziua în care îi va da Dumnezeu norocul.

Această datină pare a fi veche: este pomenită la începutul secolului al XVIII-lea de D. Cantemir în *Descrierea Moldovei*. Originea ei trebuie căutată în Orient căci în Europa se găsește numai la slavi și la greci.

• O altă vrajă este cu plumbul. Fetele iau un vas cu apă neîncepută și toarnă înlăuntru plumb topit. După forma pe care o ia metalul când se răcește în apă, ele deduc cum va fi ursitul. Dacă forma seamănă cu un om, fata se va mărita curând; dacă seamănă cu un cal, ginerele va fi bogat; dacă forma aduce

a biserică, bărbatul va fi preot, dacă forma seamănă cu o pădure, ursitul va fi pădurar; dacă metalul răcit seamănă cu o cruce sau un sicriu e semn de moarte; iar daca nu se destinge nicio formă, fata rămâne nemăritată în anul care vine.

• Alt mijloc de a scruta viitorul: fetele iau două coji de nucă; una dintre ele pune în fiecare coajă o lumânărică de ceară aprinsă și le lasă să plutească pe o strachină cu apă. Dacă cojile se apropie una de alta, fata se va mărita în cursul anului; dacă nu se întâlnesc, fata va trebui să încerce și la anul. Dacă una din lumânările cade din găoace și se cufundă în apă e semn de moarte pentru persoana căreia i-a fost menită lumânarea.

• O fată aduce o strachină cu apă proaspătă. Fiecare fată se apropie pe rând de strachină și, după ce face semnul crucii, aruncă de sus, cu putere, un bănuț ușor în strachină, rostind următoarele cuvinte: „Dac-ar fi să sară banul/ Să mă mărit pân' la anu'!".

Dacă banul sare din apă e semn bun, căci o va lua flăcăul la care se gândește. Dacă bănuțul nu sare din strachină, înseamnă că fata se va mărita, probabil, la anu'!.

• Se aduce o strachină cu apă și o lumânare de ceară, de regulă una rămasă de la Sf. Paști. Una din fete picură în apă două picături de ceară, menindu-le: una pentru fată, alta pentru ursit. Dacă picăturile se apropie una de alta și se unesc, atunci nunta-i aproape; dacă picăturile de ceară o iau razna (în părți diferite), fata trebuie să mai aștepte până la măritiș.

• Tot așa se face și cu ceară topită, în care se poate ușor cunoaște chipul viitorului soț.

• Un alt mijloc de a scruta viitorul se desfășoară în ogradă, unde, un grup de fete, cu câte o lumânare aprinsă în mână, se apropie de fântână. Fiecare se apleacă pe rând încercând să lumineze fața apei. Dacă îi este dat să se mărite, zărește pe luciul apei, ca într-o oglindă, chipul ursitului. Dacă nu, vorba aceea: „Mai stai fată la argea,/ La anu' te-i mărita!".

• Un alt obicei se derulează astfel: o fată cu ochii legați este dusă de mână de altă fată și se apropie amândouă de gard. Fata cu ochii legați numără parii gardului până la nouă și pe cel de-al nouălea îl leagă cu o strămătură (fir de lână sau de bumbac) roșie. În dimineața următoare fata se va duce să vadă cum e parul pe care l-a însemnat. Dacă va fi drept și neted, ursitul ei va fi tânăr, dar sărac. Dacă parul va avea coajă groasă, viitorul ei bărbat va fi om bogat, iar dacă va fi scurt și noduros, va avea parte de un om bătrân și sărac. Dacă parul va avea mai multe crăci, ursitul ei va fi văduv și cu o spuză (mulțime) de copii.

Deseori, ca oracole sunt consultate și animalele de la țară care își exprimă opinia în graiul lor sau prin gesturi. În acest sens se consultă îndeosebi câinele și pisica, vitele și oile, cocoșul și ... porcul.

• Fetele fac niște turtițe din făină sau din mălai, le pun în casă pe un scaun lung sau pe o scândură, menind sau ursind fiecare turtiță uneia din fete care vrea să se mărite și cheamă apoi câinele casei. Pe a cărei turtiță o apucă câinele întâi, fata aceea se va mărita înaintea celorlalte. Apoi, pe rând se vor mărita fetele după ordinea în care câinele a mâncat celelalte turtițe.

În alte părți se fac colțunași/ găluște sau se așază pe scândură cocolși de mămăligă ori bucăți de slănină și se cheamă câinele (pe alocuri și pisica) să le mănânce.

• Pentru a ști din ce parte vor veni pețitorii sau ursitul fiecăreia, fetele iau din casă câte nouă linguri și, ieșind în ogradă, înainte de cântatul cocoșului, se suie pe poartă și ascultă cu luare aminte. Dincotro vor cânta cocoșii întâi sau din ce parte vor auzi câinii lătrând, din locul respectiv vor veni pețitorii sau ursitul.

• Alteori, fata se duce în întuneric la staul oilor, prinde una dintre ele și o leagă cu un fir roșu pe după gât. A doua zi de dimineață se duce în staul să vadă oaia însemnată. Dacă oaia e tânără atunci și ursitul ei va fi tânăr și frumos. Dacă oaia e bătrână, va avea parte de un om bătrân. Dacă firul e legat la gâtul unui berbec, atunci... nunta e aproape.

În afară de aceste datini, mai sunt și o mulțime de practici magice privitoare la măritiș din care autorul amintește câteva pe care le însumăm și noi.

• În unele părți ale Moldovei se iau două boabe de orz și se aruncă în vatra focului. Dacă unul dintre boabe sare în sus e semn că fata se va mărita. Dacă boabele doar se învârtesc în foc, fără să sară în sus, fata trebuie să își ia gândul de la măritiș.

• Alte fete aruncă pe rând ciobota sau papucul peste casă. Încotro va cădea încălțămintea cu vârful, din acea parte va veni și ursitul fiecăreia.

• În Moldova, fata pregătește pe masă două tacâmuri și bucate făcute anume. Când bate miezul nopții, fata zice: „Poftim la masă!" sau bate la ușă zicând: „Urs, Ursitul meu,/ Care-i dat de Dumnezeu/ Vin' de stă cu noi la masă!". Atunci ursitul ei sau umbra lui răsare ca din pământ, se așază la masă și mănâncă împreună cu dânsa.

În sfârșit, ultima secvență la care se referă I.A. Candrea vizează vrăjile pe care le fac fetele în pielea goală sau dezbrăcate până la brâu.

• La miezul nopții fata se dezbracă în pielea goală și aleargă așa dezbrăcată în jurul casei, și ... ori își vede ursitul ori contractează o pneumonie care o vindecă pe veci de măritiș.

• Alteori fata ia o oglindă și lipește în fiecare din cele patru colțuri câte o lumânare aprinsă. Apoi se dezbracă până la brâu, își despletește părul și

ocolește de trei ori masa pe care a așezat oglinda. Apoi se uită în oglindă și își vede ursitul.

• În alte părți, fata se duce la trunchiul unde se despică lemnele, se dezbracă în pielea goală și seamănă la trunchi sămânță de cânepă. După aceea își ia straiele în mână și face gesturi ca și când ar da cu grebla. Se îmbracă apoi cu cămașa și se duce în casă de se culcă punând celelalte straie sub pernă. Peste noapte, fata își visează ursitul.

• În Bucovina se spune că e de ajuns ca fata, când se culcă, să-și pună straiele pe masă, ca să-și viseze ursitul (Cf. I.A. Candrea, *Vrăjile de ursită de Anul Nou*, în vol. *Graiul. datini și credințe,* p. 83-96).

*

Magia premaritală, cu practicile pe care le derulează, este prezentă și la Sim. Fl. Marian.

• După ce au perindat toți parii și au constatat cum sunt, iau o mână de grâu și se duc la produul (coca) ce l-au făcut decuseară sau la alt produu ori la o fântână și îl aruncă în apă. Dacă tot grâul aruncat se cufundă în apă, atunci au speranță bună că se vor mărita la câșlegile de iarnă (înaintea Crăciunului, când se mănâncă de dulce).

În caz când uneia sau alteia din fete nu i s-a arătat nici ursitul sau că se va putea mărita la câșlegile de iarnă, atunci reiau diferite vrăji și farmece ca și în Ajun.

• În unele părți ale Transilvaniei, fetele se duc dis-de-dimineață până la râu, taie un produh (copcă) în gheață și umplându-și vasele cu apă zic: *Sân-Văsii tărcat,/ Doamne, dă-mi bărbat,/ Fie cât de blăstămat/ Numai s-aibă clop în cap.*

• Fetele din unele părți ale Bucovinei merg în ziua de Sf. Vasile până la fântână, scot patru ciuturi de apă și dintr-a patra ciutură beau nouă guri de apă, în credința că numărul de oameni care vor veni în ziua de Anul Nou la fântâna respectivă va fi egal cu numărul pețitorilor ce le vor veni și lor.

• Acele fete, tot din Bucovina, care doresc să fie iubite și jucate de feciori, se scoală în ziua de Anul Nou dis-de-dimineață, iau câte o bucățică de pâine și sare, se duc la o fântână sau la un râu și, aruncându-le în apă, spun: *Bună dimineața apă albastră!/ Fă-mă mândră și frumoasă/ Ca sfântul soare/ Când răsare,/ Ca garoafa când înfloare,/ Ca strutul flăcăilor/ Și ca jocul fetelor!*

• Tot atunci, unele dintre ele pun busuioc în troaca sau halăul din care beau vitele apă pentru a atrage feciorii la ele, cum trag și vitele la apă. Fata ce-a făcut aceasta, ducându-se după amiază la joc, feciorul care o cheamă primul la joc și o joacă, se crede că acela îi va fi partea.

• Fetele din unele părți ale Moldovei, când se duc în această dimineață (de Anul Nou) la muls vacile, iau apă din doniță și, spălându-se, rostesc: *Apă albă pomiroasă,/ Mă spală, mă fă frumoasă,/ Să le plac flăcăilor/ Ca vinul boierilor,/ Să fiu ca sfântul soare/ Când răsare./ Ca și mărul plin de floare./ Ca o capră bourată,/ De toată lumea lăudată!*

După ce s-au spălat și au rostit de trei ori aceste cuvinte, în timpul spălării, încep să mulgă vacile.

• Alte fete din Moldova, stând în picioare când răsare soarele, cu mâinile la piept și cu fața la răsărit spun: -*Soare, soare/ Frățioare!/ Ochii mei de mierloșiță,/ Limba mea de brândușiță,/ Limba mea de glas de cuc./ Soare/ soare,/ Frățioare!/ Nu răsări/ Pe munți, pe codri,/ Pe curți zugrăvite,/ Pe movili clădite,/ Răsai pe satul meu/ Și fă frumos trupul meu,/ Să vadă, să știe/ Lumea și norodu;/ Să stai în gura mea/ Cum stă lumea și ascultă cucu/ Când cântă în mijlocul codrului/ Și telegarii din fundul grajdului.*

• O persoană care dorește să-și cunoască viitorul soț sau soție se așază în fața unei oglinzi și cu ochii pironiți asupra propriului chip, iar cu mintea la persoanele pe care le iubește, stă ore întregi. Dacă vede o câmpie verde sau un peisaj frumos înseamnă că e spre bine; în schimb, dacă vede un loc prăpăstios, o apă furtunoasă, vreun monstru sau mort etc, acestea îi prevestesc un viitor trist.

• Se strâng mai multe fete și fac chiroște (plăcintă – colțunași umplut cu carne sau marmeladă). După ce le-au fiert pun fiecăreia un nume de fată, astfel încât toate fetele adunate să aibă o chiroșcă. Apoi le așază afară, sub perete și cheamă mâța de i le arată. Pisica mănâncă una sau mai multe chiroște; fetele privind înțeleg că pe a cărei chiroșcă a mâncat-o mâța mai întâi, acea fată se va mărita prima ș.a.m.d. Dacă mâța nu mănâncă nicio chiroșcă înseamnă că nicio fată nu se va mărita în acel an.

• La vremea culcării, unele fete, fără a-și face cruce, bat nouă metanii și spun: „Maica Domnului, fă să-mi visez ursitul!". Apoi se culcă și peste noapte li se împlinește dorința.

• O variantă a datinei *Vergel* este consemnată și de Sim. Fl. Marian: „O femeie bătrână, fără să fie văzută de fete și flăcăii adunați în casă, pune pâne, piepteni, sare, cuțite, cărbuni, păr sub talgere pe o masă. Apoi ia de mână câte un fecior sau o fată, ce așteaptă în altă odaie, și-i duce la masă. Flăcăul sau fata ridică la întâmplare un talger (blid), iar bătrâna le proorocește ursita după obiectul ce-l va găsi. Dacă a găsit sare va fi norocos, dacă va găsi pâine, atunci soțul sau soția va fi harnică și bună. Cărbunele înseamnă un soț urât și negru la față. Cuțitul înseamnă că viitorul soț sau soție va fi rea de gură. Părul arată că soții vor fi norocoși la vite."

Aceasta este a doua variantă a obiceiului, după cea prezentată de I.A. Candrea. De altfel, Sim. Fl. Marian consemnează, cu lux de amănunte, mai multe forme de *Vergel* (*Sărbătorile*, I, pp. 44-70). Cea mai recentă rămâne însă varianta lui I. Ghinoiu, care are în vedere două tipuri: vergelul fetelor și vergelul feciorilor. Forma consacrată are însă următoarea desfășurare: numele obiceiului vine de la *vergel*, o nuia cu coajă verde care devine un substitut divin ce prevestește căsătoria fetelor și feciorilor în serile și nopțile marilor sărbători calendaristice.

În seara Anului Nou, la sunetul buciumului sau al trâmbiței, se strângeau fetele și feciorii, tinerii și bătrânii la o gospodărie dinainte aleasă. După cinstirea oaspeților, Vergelatorul așeza pe masă un ciubăr cu apă neîncepută în care participanții aruncau câte un semn (inel, cercel, nasture etc) iar Vergelatorul bătea cu vergelele în marginea ciubărului precum toaca la biserică și recita un colind-urare de bunăstare în noul an.

Un băiat neprihănit (10-13 ani) scotea din ciubăr câte un obiect care, după ce era recunoscut de proprietarul său, Vergelatorul sau Vestitorul de Anul Nou îi prorocea că norocul i-l va aduce în ziua de Sf. Vasile, la Anul Nou, primul sfânt al calendarului. Operațiunea se repeta până se scoteau toate obiectele din apă și se terminau sfinții aducători de noroc din calendarul popular.

Obiceiul este atestat sub diferite forme în Moldova, Bucovina, Transilvania, Banat și supraviețuiește astăzi în noaptea de Revelion sub forma jocurilor de noroc (cărți, zaruri, table, ruletă etc), a plăcintelor cu surprize ș.a. (I. Ghinoiu, *Sărbători și obiceiuri românești*, p. 163-164).

Datina are mai multe forme de desfășurare, se practică îndeosebi la Anul Nou, dar și la Crăciun și chiar Bobotează (A. Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea*, p. 361) și are o vechime îndelungată, fiind amintită în Moldova și prezentată de Dimitrie Cantemir în *Descriptio Moldaviae* (p. 345) care-i precizează caracterul divinator.

*

Alte practici premaritale de la sărbătoarea Anului Nou și a Sf. Vasile sunt consemnate de Artur Gorovei:

• Flăcăul sau fata care dorește să știe care-i va fi ursita, să ieie în sara Anului Nou obielele sau colțunii și să le puie sub cap, și apoi se crede că va vedea, în acea noapte, partea sa în vis.

• În seara de ajunul Sf. Vasile, când se pun fetele la masă, întâia bucătură o mestecă și o pun jos. Cam pe la mijlocul mesei mai pun una, și la sfârșit alta. După masă le ia și le pune pe fereastră, afară, ca să le ureze băieții cu

Plugușorul, iar ursita lor să vie în vis, și să li se spuie dacă cel la care se gândesc le-a lua sau ba.

• În seara lui Sf. Vasile, băiatul sau fata punând prima bucată ce voiesc a o mânca pe mânecă, să iasă afară și dincotro vor auzi câni lătrând, dintr-acolo își vor lua soția sau soțul.

• La vrăjitori, în seara lui Sf. Vasile, cine nimerește oglinda, ia bărbat sau soție frumoasă și fudulă. Cine nimerește cărbune ia negru; cine nimerește ghem ia bărbat gușat, cine nimerește porumb îl ia bogat; cine făină sau sare iar bogat. Sau ducându-se la parii gardului si numărându-i din șapte în șapte și nimerind un par nejupuit ia bărbat bogat, dacă parul e jupuit, ia bărbat sărac, daca parul e strâmb îl ia cocoșat.

(A. Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, p. 247-248)

*

În fine, câteva „vrăji" consemnate de Elena Niculiță-Voronca încheie grupajul practicilor premaritale de Anul Nou.

• În ziua de Anul Nou e bine ca fetele să deschidă poarta de-cu-noapte, că se mărită.

• În Mihalcea, spre Anul Nou, la miezul nopții, pune fata cămașa pe ușă, aleargă de trei ori dezbrăcată în jurul casei și când vine a treia oară își vede ursitoriul.

• În Broscăuți, spre Anul Nou, sara, când se culcă, fetele pun straiele pe masă și visează ursitoriul.

• În Botoșani, spre Anul Nou se pregătesc două tacâmuri și se pun bucate pe masă. Când sunt drept 12 ore (orele 12) zice fata: „Poftim la masă!" Atunci acel ce are să o ia – umbra lui – vine și se pune și mănâncă cu dânsa.

• În Moldova, spre Sfântul Vasile se face „plăcinta cu sorți". Fac o plăcintă de foi subțiri de aluat puse una peste alta și printre foi se presură carne hăcuită, prăjită amestecând sorții tipăriți sau scriși care se află și la bomboane. Seara, când se pun la masă, scoate fiecare partea sa și peste ce sorț nimerește acela îi va fi menit.

(Elena Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, I, p. 95-96)

**

II. A doua grupare de practici divinatorii se centrează în jurul Sf. Botez (Boboteaza). În menționarea lor respectăm ordinea de la sărbătoarea Anului Nou. În acest sens, Elena D.O. Sevastos inventariază următoarele credințe.

• Seara, fără să-ți faci cruce, bați nouă mătănii și zici: „Maica Domnului, fă să-mi visez ursitorul"; și fără să vorbești cu nimeni un cuvânt te culci și peste noapte ai să-ți vezi partea.

• De dimineață strânge cea întâi îmbucătură, leag-o în colțul batistei sau al testemelului, ș-o poartă toată ziulica în sân, peste zi nu mânca nimic până-n seară; când ai să te culci păturește-ți straiele, așază-ți-le sub cap, mănâncă îmbucătura cea de dimineață, nu vorbi nimănui un cuvânt și peste noapte o să-ți vezi ursitorul.

• Ia tort de învățătură, sau din fuiorul de la cruce, pune-l în trei pentru feștilă și întinde pe el o lumânărică de ceară; nu mânca nimic toată ziua, seara înainte de culcare aprinde-ți lumânărica, închină-te, bate mătănii, bucățica de lumânare ce ți-a mai rămas pune-o sub cap și în somn îți vei vedea ursitul.

• De vrei să știi cum are să-ți fie ursitorul, ia din fuiorul preotului câteva fire de cânepă ș-o crenguță de busuioc de dragoste, apoi o bucățică de iarbă mare și năvalnic, petrece firele de cânepă peste toate și pune-le pe o șiră de paie, pe un pătul sau pe un porumbar, într-un loc, unde socotești că nu va umbla nimeni; a doua zi, de găsești lucrurile încărcate cu fulgi de zăpadă, cu țurțuri sau promoroacă, ursitorul ți-e bogat, iar de le iei precum le-ai pus, e semn că ursitorul îți va fi ca degetul.

• Ia un meleșteu sau un sucitor, cotrobăiește prin foc zicând: „cum sar scânteile din jăratic, așa să scânteie inima lui, și nu întețesc focul, ci-ntețesc inima lui". Când te culci, pune sucitorul sub cap și peste noapte aidoma ai să-ți visezi ursitul.

• În ziua de Bobotează, când iese preotul cu Iordanul, fetele s-ațin să vadă flăcăii când or trece; de găsește unul călare pe un cal alb, de bună seamă se mărită în câșlegile de iarnă (timpul când nu se postește) și de nu vede cal alb, atunci numără flăcăii, și de-s cu soț îi va merge bine.

• Fă un omușor de ceară, menește-l pe cine ți-e drag, pune-l lângă foc, lasă-l să se încălzească și să se topească pe-ncetul, zicând: „Cum se topește omănașul acesta de ceară la fața focului, așa să se topească inima dragului meu după mine".

(Elena D.O. Sevastos, *lucr. cit.*, p. 137-138)

*

Legate de Bobotează și ajunul ei, alte datini sunt consemnate de Marcel Olinescu.

• Fetele mari pun mărgelele, pe care le poartă la gât, pe pragul ușii, ca să treacă preotul peste ele, când vine cu crucea, apoi le ia și le pun la gât, ca să se mărite curând.

• Ia busuioc de la crucea popii și seara, când se culcă, pune stebla (ramura) de busuioc sub perna pe care doarme, ca să i se arate în vis scrisul (ursitul ei).

• Fetele nemăritate nu mănâncă nimic în ajunul Bobotezei, ca să aibă noroc, să se mărite curând și bine.

• Fetele și femeile – care au curajul – se duc noaptea să se scalde în gârlă ca să fie sănătoase, frumoase și plăcute tot anul.

• În ziua de Bobotează se repetă aceleași datini ca și la Anul Nou, pentru că se crede că și în noaptea aceasta, ca și în noaptea Sfântului Vasile, cerul se deschide și harul Domnului se revarsă asupra tuturor și toate vrăjile se vor împlini.

• Dacă o fată cade pe gheață pe neștiute, atunci sigur se va mărita repede.

(M. Olinescu, *lucr. cit.*, p. 268)

*

O bună parte din obiceiurile premaritale ale Bobotezei sunt menționate de Sim. Fl. Marian.

• Fetele din unele părți ale Bucovinei, sculându-se în ziua de Ajunul Bobotezei, dis-de-dimineață, se spală și se roagă lui Dumnezeu. După aceasta, pregătind mama masa pentru preot, fata vine pe furiș și luând o plăcintă de pe masă, o bagă și o ascunde sub fața de masă. După ce vine și merge preotul, ia plăcinta de sub fața mesei și o ține ascunsă până seara. Seara, mănâncă plăcinta însă nu bea apă, iar apoi se culcă. Dormind ea însetată, vede un fecior care o îmbie cu apă ca să bea. Acela care îi dă apă de băut este viitorul ei bărbat.

• Fetele din Bucovina, cari voiesc să fie căutate, iubite și jucate de feciori, se duc seara spre Bobotează și aduc apă neîncepută de la fântână. După ce au adus-o pun în ea câteva fire de busuioc și apoi o așază într-un loc s-o bată soarele, când va răsări a doua zi dimineața.

A doua zi dimineață, adică în ziua de Bobotează, cum se scoală încep a descânta apa aceasta în următorul mod:

Dimineața m-am sculat,
Pe obraz că m-am spălat,
La biserică m-am gătat,
La icoane m-am închinat,
Lui Dumnezeu m-am rugat;
Iar după ce m-am rugat
La biseric-am plecat
Pân' nu era popa-n altar

Nici pasărea sculată-n cuibar,
Pe bură nescuturată
Și pe cale necălcată.
Cum am mers și cum m-am dus.
La biseric-am ajuns,
La biseric-am intrat,
La icoane m-am închinat.
Bărbații cum m-or zărit

Unul l-altul o ochit
Femeile s-o cotit,
Toți de mine rău or grăit.
Eu tare m-am scârbit
Și de acolo am ieșit.
Jelindu-mă și văitându-mă.
Nimeni nu m-o auzit.
Nimeni nu m-o văzut
Numa Maica Domnului
Sus din poarta cerului,
Numa ea m-o auzit.
Numa ea m-o văzut
Și pe scară
De ceară
S-o scoborât
Și la mine o venit
Și pe mine m-o-ntrebat
Și din gur-o cuvântat:
- N. ce te vaieți,
Ce te cânți?
- Da cum nu m-oi văita
Și cum nu m-oi cânta,
Că de dimineață m-am sculat,
Pe obraz m-am spălat,
La icoane m-am închinat,
Lui Dumnezeu m-am rugat.
La biserică m-am gătat.
Și după ce m-am rugat,
La biseric-am plecat
Pân' nu era popa-n altar,
Nici pasărea sculată-n cuibar.
Pe bură nescuturată
Și pe cale necălcată
Cum am mers și cum m-am dus,
La biseric-am ajuns.

Toți de mine rău or grăit
Eu tare că m-am scârbit
Și d-acolo am ieșit.
Jelindu-mă
Și văitându-mă!
Maica Domnului i-a răspuns
Și din gur-așa i-a zis:
- Taci N., nu te cânta.
Nu te văita.
Că eu cu mine te-oi lua,
În apa lui Iordan te-oi spăla
Cu cămeșă de dragoste
Te-oi îmbrăca
Cu brâu de dragoste
Te-oi încinge,
Coroană de aur în cap ți-oi pune.
Mândru mi te voi clăti,
Mândru te voi limpezi,
Ca argintul strecurat
Ca maica ce te-a dat,
Ca soarele când răsare
Ca busuiocul cu floare...
Răsari soare, frățioare
Cu nouă răzișoare!
Nu știu soarele-o răsărit
Ori un crai o ieșit?
Ba nici crai nu-i, nici crăiasă,
Ci-i N.N. cea frumoasă
Dintre toate fete mai aleasă!
Când la joc o ajuns
Toți flăcăii 'nainte i-o ieșit
Cu cușmele în mână,
Cu paharele pline,
Toți la dânsa au cinstit,
Toți la joc-o au poftit,
Toți cu dânsa or vorbit.

După ce rostesc cuvintele aceste, se spală cu apa în care se află busuiocul și care a fost astfel descântată. Apoi se îmbracă frumos, se duc la biserică și după-amiază la joc.

• Fetele din unele părți ale Transilvaniei se duc în ziua de Bobotează, des-dimineață, până a nu răsări soarele, la fântână și zic:

- Bună dimineața,
Apă mândră leuroasă!
- Sănătate bună,
Fată mândră și frumoasă!
- Eu am venit la tine,
Apă mândră leuroasă,
Să mă faci mândră și frumoasă,
Că m-am aflat de ochi orbită,
De urechi asurzită
De gură amuțită,
De mânuri legată
De picioare-mpiedicată
Și-n ură până-n grumaz băgată!
-Nu te teme,
Fata mândră și frumoasă
De ochi dezrobi-te-oi,
De urechi dezsurzi-te-oi,
De gură dezamuți-te-oi,
De mânuri dezlega-te-oi,
De picioare despiedeca-te-oi,
Cu apa Iordanului spăla-te-oi,
Mândră și frumoasă face-te-oi,
La toți feciorii arăta-te-oi.

• Româncele din unele părți ale Banatului, „cari voiesc ca feciorii și fetele lor să fie văzuți", se duc în ziua de Botez, înainte de ce a pocnit piva (treascul) cea dintâi, des-dimineață, și „pun acolo unde zace ca spre pocnire puțină unsoare și la punere zic: -Cum pocnește piva și s-aude de toți și vorbesc de ea, așa să se pocnească și să se vestească numele lui N. În tot locul!"

• Tot în Banat este datina, ca în ziua de Bobotează, mama care voiește ca feciorul său, dar mai ales fiica sa, când vor ieși în lume, să fie bine văzuți, să fie iubiți și căutați de toată lumea, cu un cuvânt să fie tuturor dragi, luând unsoare, se duce și o pune sub piva ce va pocni prima dată la începerea slujbei mari (leturghie) zicând:

Cum se vestește,
Cum răsună și pocnește
Astă pivă
Așa să fie N. vestită,
Să se pocnească-n lume despre dânsa
În toate casele,
La toate mesele,
Prin oboare,
Prin ogoare,
Pe la joc,
Peste apă, peste foc
Peste țări
Și peste mări.

După ce piva a pocnit, se ia unsoarea și se păstrează până la Paști. Pe seara de Paști, legându-se în cârpșoară, se leagă sub aripa cocoșului din curte și se zice:

Cum cocoșul din aripi o pălpăi
Lumii Paștile-o vesti,
Din somn toți s-or pomeni
La biseric-or veni
Și cu toți s-or veseli
Așa să fie N. vestită.
De toată lumea iubită.

Dimineața, luându-se de sub aripa cocoșului, se pune la brâu și, mergând, ocolește biserica la Înviere.

Această unsoare apoi se păstrează în casă peste întreg anul, ungându-se cel ce voiește a fi iubit și văzut când merge la joc ori locuri publice, din ea pe sprâncene, pe dosul mâinilor și, dacă tocmai fata a pus pe cineva ochiul, de se poate să-i ungă respectivului o haină cu această unsoare, care nu se spală.

• La Bobotează se deschide cerul și îngerul păzitor îi spune celui de însurat sau celei de măritat încotro îi va fi norocul.

• Dacă în ziua de Bobotează, dimineața înainte de sfințirea apei, un flăcău sau o fată alunecă și cade, se crede că respectivul sau respectiva se vor însura sau mărita în acel an.

• Cele mai multe fete merg în ziua de Bobotează la biserică, mai cu seamă de aceea ca să calce în urma preotului, când iese acesta cu procesiunea spre a sfinți apa, crezând că, dacă vor călca în urma lui, atunci se vor mărita mai degrabă.

(Sim. Fl. Marian, *lucr. cit.,* vol. I, pp. 138-139; 142,144)

*

• Fetele de măritat, când se ridică de pe scaun, îl clătesc, ca să-și clătească „data".

• Cu busuioc de la popă se culcă fetele sub perină, ca să viseze pe ursit.

• La Botez, când umblă preotul cu crucea, fetele și feciorii care nu mănâncă și nu beau nimic până ce ies stelele pe cer, și atunci numai o pogăciță cât fundul olului, tare sărată, își văd „data" în vis, îmbiindu-i cu apă rece.

(A. Gorovei, *lucr. cit., Ursită*, p. 247-248)

**

III. A treia clasă de credințe premaritale se ordonează în jurul sărbătorii de Sân-Toader și ele sunt conturate numai de Sim. Fl. Marian și Marcel Olinescu.

• Fetele din Moldova fac spre Sân-Toader diverse vrăji. De pildă, pun într-o strachină apă curată ori descântată de o femeie, apoi busuioc, păr din cap și pieptenele cu care s-au pieptănat. După aceea, pun strachina cu obiectele respective sub pat, în locul unde dorm cu capul, ca să le crească părul frumos și să-și viseze pețitorii.

• Tot în ajunul Sf. Toader, fetele pun în buzunar sau în sân câteva grăunțe de grâu din care s-au făcut cinci pâini, ca după ce se vor culca cu grăunțele asupra lor, peste noapte să-și viseze fiecare ursitul ei.

• Grâul (de la colivă sau parastas), după ce este împărțit publicului din biserică, restul rămas se aruncă pe pardoseala bisericii și se adună de către tineri (fete și flăcăi) cu următorul scop: cine vrea să știe care-i va fi viitoarea consoartă sau viitorul soț, trebuie să „fure" puțină făină din trei case unde s-a serbat numele Teodor și din această făină să facă un colac. Fiecare dintre cei care au adunat grâu din ajunul Sf. Toader să pună câte o bucățică din acest colac în sân. Seara, când se culcă, restul colacului, împreună cu grâul adunat în acea zi și cu un ulcior cu apă, se pun sub pernă.

În somn, se crede că i se va arăta fata sau flăcăul cu care se va căsători. Ulciorul cu apă, grâul și colacul sunt simbolul îmbelșugării prin care fata sau flăcăul caută să atragă pe iubitul sau iubita sa.

• Fetele mari și nevestele tinere din Banat, dimpotrivă, luând câte nouă grăunțe de grâu din coliva ce se aduce în această zi la biserică, pregătesc mai multe farmece ca să fie sănătoase și frumoase.

• Fetele din unele părți ale Bucovinei fac în această zi nouă turte umplute cu miere și le dau pisicii să le mănânce. Dacă mâța le mănâncă pe toate nouă, se crede că în câșlegile ce urmează (timpul când nu se postește) se vor mărita.

• După Sân-Toader, mamele lasă puțină miere din care au uns pogacele membrilor familiei, sâmbătă, la Calul cel Mare, ung fetele în frunte, pe piept, pe mâini, pe genunchi atunci când se duc la această petrecere.

În această miere pun puțină făină de la două case, așezate una în fața alteia și, mestecate cu o bucată de sare ce s-a purtat la poale (cingătoare) de marți până altă marți (o săptămână), fac o turtă din care mănâncă fetele și zic:
- Precum turta asta-i dulce și-o mănâncă toată lumea cu drag, așa și eu să fiu dulce și văzută la cine mă privește, cu cine vorbesc, unde șed și lucrez!

Din turta aceasta pun bucățele mici soacrei și bărbatului în mâncare.

(Sim. Fl. Marian, *lucr. cit.*, I, p. 277-278)

*

• Fetele au obiceiul în noaptea de Sân-Toader, să se spele pe cap și să se pieptene, trăgând cu pieptănul ca să le crească părul mare. În apa cu care se laie (spală), se pune iarbă mare, busuioc, izmă și alte flori mirositoare, ca să fie drăguțe ca florile și iubite ca ele. După ce s-au lăiat, pun albia sau vasul în care s-au spălat sub pat, iar pieptănul sub perna pe care dorm, ca să-și viseze ursitul. În afară de florile bine mirositoare, unele fete mai pun ogrinji (resturi de fân, paie) din ieselea vitelor și păr din coada mânjilor și, în timp ce se spală, spun: „Toadere, Sân-Toadere, îți dau coada fetei, să-mi dai coada iepei" și atunci vor căpăta păr frumos.

(M. Olinescu, *lucr. cit.*, p.269)

*

De la Sân-Toader până la Sf. Paști, practici premaritale se mai fac doar sporadic și ele sunt notificate de ultimii doi autori (Sim. Fl. Marian și Marcel Olinescu):

Astfel, pentru Sim. Fl. Marian, noaptea ultimă a câșlegilor de iarnă (înainte de începerea postului Sf. Paști) reprezintă „timpul farmecelor și al vrăjilor de dragoste" prin datul cu bobii.

• Fetele care doresc să vadă pe viitorul lor soț, se duc în această noapte cu lumânări aprinse la o apă curgătoare și, pe când aruncă în tăcere usturoi și bob în apă, se pleacă ele adânc cu lumânarea peste fața apei și văd atunci chipul aceluia care le va fi odinioară soț.

• În această noapte își taie și vrăjitoarele nuielele de alun, cu care pot aduce apoi, prin farmece și vrăji, pe cei amorezați. O nuia de alun servește celui fermecat drept cal, care-l duce prin aer la iubita sa.

• Tineretul se ocupă în această noapte cu așa-numitul oracul de bob sau cu bobii la care procedura cea mai simplă este următoarea: se trage cu un cărbune de pământ un cerc mic și se aruncă în cerc de către o fată, dintr-o depărtare anumită, zece bobi și, după cum cad mai mulți sau mai puțini bobi în cerc sau afară de cerc, se hotărăște apoi de este amorul norocit sau nenorocit, precum zice și cântecul:

Trage, mândro, cu bobii
Nu-ți mai lăcrima ochii.
De-a cădea bobii în zece,
Să știi că dorul nu-mi trece
De-or cădea bobii în opt,
Să știi că mi-e dor de tot.
De-or cădea bobii în cinci,
Să știi că eu sunt pe-aici

De-a cădea bobii în doi,
Să știi că sosesc la voi,
Să ne iubim amândoi.
Iar de-a mai rămâne un,
Să știi că eu vin nebun
Pe-o prăjină de alun.

(Sim. Fl. Marian, *lucr. cit.*, I, p. 218-219)

La rândul lui, M. Olinescu indică patru datini premaritale în ordinea derulării lor până la Sângeorz:

• În ziua de zăpostit sau de lăsat de sec, fetele mai bătrioare, care au rămas nemăritate, postesc toată ziua post negru, nemâncând și nici bând nimic până seara târziu, crezând, astfel, că se vor mărita după Paști.

• 24 februarie e cea mai bună zi de făcut de dată, de ursită și de dragoste, pentru că Dragobetele e cap de primăvară și primăvara e a dragostei.

De aceea se strâng mai multe fete și pornesc prin luncă să culeagă tămâioară și alte flori bune de dragoste și de ursită.

• La 1 martie, cu apa de zăpadă din ziua aceasta se spală fetele, ca să rămâie tinere și frumoase.

• La miezul păresimii, fetele se spală pe față cu apă curgătoare, la râu ori la pârâu, în timpul când se trag clopotele la biserică, pentru ca să fie frumoase, drăgăstoase și plăcute flăcăilor.

(Marcel Olinescu, *lucr. cit.*, pp. 268-270)

**

IV. Sfintele Paști reprezintă sărbătoarea centrală a calendarului creștin ortodox care îi oferă prilejul lui Sim. Fl. Marian să concentreze mai multe vrăji și farmece de ursită, unele de dimensiuni impresionante.

• În vremurile trecute – afirmă autorul – fiecare fată din sat se îngrijea să își coase o camașă nouă de Sf. Paști. Sosind sărbătoarea, fata care și-a cusut o astfel de cămașă lua o cofă sau un canceu (cană) și trei fire de busuioc și mergea cu obiectele respective la un râu care curgea prin apropiere, umplea cofa cu apă, o punea pe cap și apoi se întorcea spre casă rostind:

„O stea, steluța mea!
Eu oi durmi,
Tu nu-i durmi.
Eu m-oi culca,
Tu nu te-i culca!
Eu m-oi odihni
Tu nu ti-i odihni!
Și deseară,
Cât e vară,
Să te duci mereu
Spre norocul meu,
Și în sărbători
Până-n cântători;
La-mpărați cu împărătese,
La crai cu crăiese,
La maiori cu maiorese,
La preoți cu preotese
Și la generari,
Cari a fi mai mari,
La toți căpitanii
Și la toți hatmanii.
De la-mpărăție
Pân' la biråie,
De la vlădicie

Până la popie
Perindează-i toți,
Fă tu tot ce poți,
Și-apoi ie-le lor:
Dragostele lor:
Toată vâlfa lor:
Omenia lor:
Toată cinstea lor
Și frumusețea lor.
Te du la vaci cu viței
Și la oițe cu miei,
La capre cu iezi,
Colo prin livezi,
La toate dughenele,
La toate șetrele,
La toate fluierele,
La toate bănzile.
Și apoi ie-le lor
Din dragostea lor:
Din cinstea lor,
Din vâlfa lor.
Toate mi le adună
Când e vreme bună
Și le pune de cu seară
Cât e vară,
Până-n zori
Și cântători,
În canceul ăst cu flori.
Cum din apa-i m-oi spăla,
Toți feciorii m-or juca.
Fir de busuioc
Eu oi intra în joc
Tu să-mi dai noroc!"

Ajungând la ușa casei, bea de trei ori apă din cofă sau canceu și apoi încheie zicând:

Cum nu poate popa face agheasmă
Făr' de busuioc,
Așa să nu poată începe feciorii
Făr' de mine niciun joc!

A doua zi de dimineață, adecă în ziua de Paști, pe când cântă cocoșii a treia oară, iese din casă afară și, ducându-se în partea de către răsărit, șoptește următoarele:

Sinecai,
Mânecai,
Dimineața mă sculai
Înaintea cântătorilor:
Înaintea zorilor:
Înaintea bouarilor:
Înaintea clopotelor:
Înaintea toacelor,
Înaintea fetelor,
Înaintea nevestelor:
Pe roua nestrecurată
Pe cărarea neumblată,
La râul Iordan am alergat,
Apă de dragoste mi-am luat.
La râul de râu,
Cu stropii de mir,
Cu unda de vin,
Cu bicășeii de tămâie,
Cu țărmurii de hârtie,
Apă de dragoste mi-am luat,
Înapoi m-am înturnat:
Voioasă,

Sănătoasă,
De toți jucată
De toți lăudată.
Când am fost la miez de cale
De cărare,
Înainte mi-au ieșit,
Pe loc m-au oprit:
Nouăzeci și nouă merișoare,
Nouăzeci și nouă frunzișoare,
Nouăzeci și nouă rondunele
Nouăzeci și nouă păsărele.
Mândru cânta,
Mândru salta,
Mândru ciripea
Dragostea mea,
Dragostele mele,
Jocurile mele,
Iar când m-am uitat înapoi
M-am văzut rău îmbotită
Și rău gârbovită,
De picioare-mpiedecată,
De gură legată,
De nas cârnită,
De urechi asurzâtă,
De ochi înholbată,
De păr înodată,
Butuc făcută,
Jos căzută...
Începui a mă cânta
Cu glas mare până-n ceri,
Cu lacrimi până-n pământ:
Cine m-auzi
Doar mi-a folosi!
Nimeni nu m-aude
Toate parcă-s surde,
Numai Maica Domnului,
Sus din poarta ceriului,
De cât loc m-a auzit,
Înainte mi-a ieșit,
Haine albe – ntinsu-mi-o
Și calea cuprinsu-mi-o:
- O, copila mea frumoasă,
Tu Săftică drăgăstoasă!
Nu te cânta, nu te văieta,
Că curând înapoi m-oi înturna,
Un canceu cu flori în mână oi lua
Și mândru te-oi descânta,
Și mândru te-oi înturna,
În dragoste te-oi băga!
Cuc viu în cap
Scrie-ți-oi
Și pune-ți-oi
Pe umerele
Două luceferele,
Scrie-ți-oi
Și pune-ți-oi
În haine stele
Mărunțele,
Scrie-ți-oi
Și pune-ți-oi,
În cosița Ilenei
Cosînzenei
Sui-te-oi...
Pe ulița satului te-oi lua,
Calul s-a sumuța,
Cucu viu din cap va cânta,
Pe toți feciorii vei deștepta,
Pe garduri s-or aburca,
Pe cotețe s-or înălța,
Toți la tine s-or uita,
Toți or întreba:
Ce doamnă?
Ce crăiasă?
Nu-i doamnă,
Nici crăiasă,
Că-i Săftica cea frumoasă.
Aid, feciori, să o luăm,
Aideți toți să o jucăm,
Înaintea danțului
Și înaintea jocului!

După aceasta își face de câteva ori cruce și începe a recita următoarele:

- Cum e mai ales grâul de sământă din toate buruienile, așa să fiu eu mai aleasă și mai frumoasă decât toate fetele!

- Cum e mai ales păunul decât toate paserile, așa să fiu eu mai aleasă și mai frumoasă decât toate fetele!

- Cum nu poate popa face agheasmă făr-de busuioc, așa să nu poată începe feciorii fără de mine niciun joc!

Apoi își face din nou cruce, se închină spre răsărit, și merge iarăși la râul la care a fost de cu seară, ia cu mâna dreaptă apă și o aruncă peste cap, recitând următorul farmec:

Mă uitai pe râu în sus,
Nu văzui nimic;
Mă uitai de râu în jos,
Nu văzui nimic;
Văzui trei sori,
Trei surori
A sântului soare.
De cât loc m-au văzut,
De cât loc m-au auzit,
La mine au alergat,
În sfântă haină m-a îmbrăcat,
În scaun de aur m-a înălțat.
În cosiță fir de-argint pusu-mi-a,
În dreapta bucin de aur pusu-mi-a,
În mâna stângă trâmbiță
Și m-am luat pe uliță,
Cu trâmbița trâmbițând,
...
Cu bucinul bucinând.
Toate doamnele,
Toate crăiesele
Copiii în scaldă și-au lăsat
Și la mine-au alergat
Și din gur-au cuvântat:
- Ce doamnă, ce crăiasă?
- Nu-i doamnă, nu-i crăiasă
Ci-i Săftica cea frumoasă!
La casa jocului am stat,
Din trâmbiță am trâmbițat,
Din bucin am bucinat.
Toți feciorii m-au luat,
Toți m-au jucat,
Tot în fruntea jocului,
Tot în fruntea danțului!

După acestea, umplându-și cofa cu apă proaspătă, neîncepută, se întoarce acasă ca să n-o vadă nimeni, precum a făcut și când a mers la râu.

Ajungând acasă, ia o strachină mare, nouă, toarnă apă într-însa, ia apoi cele trei fire de busuioc, cu cari a fost de cu seară la râu, le pune și pre acelea în strachina cu apă dimpreună cu un ou roșu și vro câteva monede de argint sau de aur și apoi începe a se spăla pe obraz, învârtind în același timp oul în umerii obrazului, anume ca să fie sănătoasă și roșie la față ca oul; plăcută, iubită și atrăgătoare ca busuiocul; curată ca argintul sau ca aurul; să aibă bani mulți peste an; să fie jucată în duminicile și sărbătorile ce urmează, și să se poată în curând mărita.

După ce s-a spălat și închinat și după ce a spus rugăciunile, se schimbă în cămașa cea nouă, care a cusut-o înainte de Paști, se îmbracă apoi și în celelalte haine, care le are mai noi, mai bune și mai prețioase.

Înainte însă de a se schimba în cămașa cea nouă, petrece prin ea un cărbune aprins zicând:

- Precum este cărbunele acesta aprins și viu, tot așa să fiu și eu sprintenă, și precum pică cărbunele de iute și nu se oprește în haină, tot așa să fiu și eu văzută și băgată în seamă de toți!

O seamă de fete însă, în loc de cărbune aprins, petrec prin cămașă lumina de la Înviere, asemenea aprinsă, zicând:

Cum a fost ziua-nvierii
De văzută,
Luminată,
Prețuită
Și iubită,
Cum au tras oamenii-atunci
La biserică,
Așa să vină
Și să tragă
Și la mine
Orișicine,
Să fiu văzută,
Prețuită
Și iubită
Și eu în toată vremea!

Fata ce face aceasta e sigură că în sărbătorile ce urmează de bună seamă va fi iubită și stimată de toți, va fi bine văzută și jucată de feciori și că în scurt timp se va putea chiar și mărita.

Însă ea nu se mulțumește numai cu atâta, ci stând după Înviere la masă, dimpreună cu ceilalți căseni, când se scoală de la masă și dă să iasă din casă afară, își face cruce și zice:

Sunt în paus!
Înaintea mea vă duceți,
La toți feciorii umblați,
Pe umărul drept îi călcați,
La inima lor vă băgați,
Pe toți îi înturnați
Cu vorbe bune,
Cu cuvinte bune,
Niciunul să nu poată păși
Pân' la mine n-a veni,
De mâna dreaptă m-or lua,
În fruntea jocului m-or juca.

După ce a ieșit din casă afară și a pășit trei pași de la pragul casei, își desprinde puțin catrința și apoi, prinzând-o iarăși și uitându-se la soare, zice:

Sfinte Soare
Sfânt domn mare!
Eu nu rădic vânt
De la pământ,
Ci cercul tău
În capul meu,
Razele tale
În genele mele.

Sfinte Soare
Sfânt domn mare!
Ai 44 de răzişoare.
Patru mi le dă mie
Şi patru ţine-le ţie,
Două să mi le pun
În sprâncenele mele
Şi două în umerii obrazului,
La toţi feciorii să le par
Cireş de munte înflorit
Cu mărgăritar îngrădit!

Rostind aceste cuvinte, se duce apoi la adunarea sau petrecerea unde se află feciorii şi celelalte fete de seama ei.

• E de însemnat aicea încă şi aceea, că fiecare fată mare, nu numai în ziua de Paşti, ci şi mai pe urmă, pregătindu-şi hainele pentru joc, are datina, după ce le-a scos din locul unde au fost păstrate, să le acaţe pe uşă, pentru că, precum este uşa umblătoare şi fiecare care vrea să intre în chilie (casă) trebuie s-o atingă, tot aşa şi fata văzută, căutată de feciori, neîntrecând-o nimeni cu vederea.

• Înainte de a pleca la joc, cele mai multe fete au datina de a-şi freca mâinile şi toate hainele cu busuioc, pentru ca să fie plăcute şi să fie întocmai ca busuiocul de căutate de toţi feciorii şi parte ca să miroase.

• O seamă de fete însă îşi fac în ziua de Paşti de dragoste nu numai după cum s-a arătat până aici, ci totodată şi prin legături de flori, numite flori de dragoste şi culese din patru dealuri ori patru câmpuri, care caută faţă în faţă.

• Afară de aceasta îşi mai fac încă şi pe parte sau pe ursită, şi anume nu numai ele singure, ci şi prin fermecătoare sau vrăjitoare, şi în acelaşi timp îşi dezleagă drumul spre căsătorie cu tort tors de o fetiţă de şapte ani.

• Pe lângă cele înşirate până aici, o seamă de fete mai îndătinează, când merg în ziua de Paşti la biserică, de a-şi pune un ou roşu în sân, ca să fie totdeauna roşii.

• Iar peste zi, tot în ziua de Paşti, lipesc găoci de ouă roşii la uşile caselor lor, anume ca să le vie mai degrabă peţitorii.

(Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile*, II, pp. 190-194)

• Tot la Paşti, în preziua sărbătorii, fetele se scaldă la râu ca să fie curate de Sf. Paşti şi, deopotrivă, îşi fac de dragoste şi de ursită. Astfel, cum ajung la apă, se scaldă sau se spală în mare grabă, rostind următoarele cuvinte:

Duminică dimineață,
M-am sculat,
Duminică dimineață
M-am suliminicat
Și m-am dus la o apă
Mândră și curată,
Care curge
Din creierul munților:
C-am auzit
Că e bună de folos,
Și m-am plecat
Și m-am rugat
La Maica Preacurată.
Și Maica Preacurată
M-a ascultat
Și m-a întrebat:
- Ce te plângi N.,
Ce te vaieri?
- Da eu cum nu m-oi văiera
Dacă-s de picioare-mpiedecată
Și de mânuri sunt legată,
Cu ochii nimic nu văd,
Cu urechile n-aud,
Cu nasul nu pot sufla,
Cu gura nu pot grăi!
Maica Domnului
Din poarta ceriului
M-a auzit.
Scară de aur a făcut
La mine s-a coborât,
De cămeșă neagră
M-a dezbrăcat.
De mâna dreaptă
M-a luat,
În apa Garaleului
De trei ori m-a cufundat,
De tot urâtul m-a spălat,
De picioare m-a deschiedecat,
De mânuri m-a dezlegat,
Viderile mi le-a dat.
Cu ochii văd,
Cu urechile aud,
Cu nasul pot sufla
Și cu gura pot grăi.
Și-am rămas mai curată
Și mai luminată
Ca de Maica Domnului lăsată.
- Bună dimineața, mieru de râu
Cu prundu de grâu,
Cu ţimorma de busuioc,
Să-mi dăruiești noroc,
Șă fiu de-acuma mai văzută
Și cu mult mai căutată
Ca firu de grâu,
Ca vinu, ca auru
Și ca argintu
Între tot norodu.

• În Transilvania și Banat este datina ca feciorii si fetele să se ducă în ziua de Paști, dis-de-dimineață, la un râu ca să se scalde ori să se spele cu apă neîncepută.

Deosebirea între aceste două ținuturi este aceea că tinerii din Banat se duc când trage clopotul la biserică, iar cei din Transilvania când aud toaca întâia oară la biserică. Dacă nu curge râu sau pârâu prin satul lor, merg la un pârâu de pe hotar. Acolo, la primul sunet de clopot, feciorul sau fata își face de trei ori semnul crucii apoi zice:

Bună dimineața
Râu mare
Domn mare!

Apoi, el sau ea răspunde:

- Să fii sănătos
N., nume frumos
Dar ce te-ai sculat
Și ai mânecat
Așa de dimineață
Pe rouă, pe ceață?
- Că eu m-am sculat
Și am mânecat,
Că Maica Maria.
M-a îndemnat
Să mă curățească
Să mă limpezească
De făcături,
De aruncături,
De minciuni
Și de uriciuni.
Să fiu mândru și curat,
Cum Maica Maria m-a lăsat!

După aceea, luând apă cu pumnii de trei ori și aruncând-o pe obraz zice:

Cum e de plăcut
Și de ascultat
Sunetul arangului,
Așa să fiu și eu
De plăcut
Și ascultat
(De plăcută
Și ascultată)
Preste sat
Preste Banat!

Tot cu mâna aruncă apă de trei ori peste umărul drept și cel stâng și zice:

Nu leapăd apa,
Ci eu leapăd de pe mine
Toate făcăturile,
Fărmăcăturile
Și uriciunile!...

• Dacă fata sau junele care se spală la râu se consideră fermecați cu diverse uriciuni de la dușmanii lor, atunci pomenesc și numele aceluia când aruncă apa peste umeri. La urmă aruncă câteva boabe de cucuruz ori de grâu în râu, pentru leac. După aceea fac iarăși semnul crucii și pornesc spre casă.

• Pe lângă scăldat ori spălat, o seamă de fete din Bucovina îndătinează să meargă în noaptea spre Paști în clopotnița bisericii pentru a spăla clopotul cu apă neîncepută. Cu aceeași apă, ele se spală în ziua de Paști, dis-de-dimineață, pe față ca să fie frumoase în decursul anului și, precum aleargă oamenii la Înviere, când se trag clopotele la biserică, așa să alerge și feciorii la ele.

(Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile*, II, *Scăldatul*, pp. 160-164)

*

O altă serie de credințe și practici premaritale săvârșite în postul Sf. Paști ori în zilele acestei sărbători sunt prezentate de A. Gorovei și Elena Sevastos.

• În ziua de Paști, dis-de-dimineață, înainte de a merge la biserică, se spală sătenii cu un ban de argint, ca să fie albi ca argintul și să aibe bani peste an, și cu un ou roșu, ca să fie roșii ca oul cel roșu.

• Când vii de la Paști, e bine să intri în casă pe brazdă verde că e bună de sănătate, și s-o iei în ziua de Sf. Gheorghe, că e bună de vite, când li se împietrește ugerul. E bine să se ia cu capul și pielea goală.

• Lumânările ce rămân de la Paști să le aprinzi când pleacă dănacii (flăcăii) și fetele mari la horă și să treacă printre ele, ca să se uite lumea la ei ca la Domnul Hristos.

• Când vin dănacii și fetele mari, la Paști, de la biserică, să se uite în fântână, ca să fie ca apa de frumoși, tot anul.

(A. Gorovei, *lucr. cit.*, pp. 192-198)

*

• Când dau fetele în postul mare, postesc în întâia săptămână luni, în a doua marți, în a treia miercuri și tot așa înainte până-n săptămâna din urmă. În Joia Patimilor merg la biserică de ascultă cele 12 evanghelii și când preotul mântuie fiecare evanghelie de citit, fata face un nod într-o sforicică; după ce s-au mântuit evangheliile, vine acasă, pune sfoara sub cap și-n vis își vede partea ce-i lăsată de Dumnezeu.

• Tot în postul mare fata toarce omenesc (străin) și cu paralele acelea dă de leturghie și-și scoate părticică care o mănâncă în ziua de Paști, când iese cu Învierea; atunci, de bună seamă, Maica Domnului, are să-i trimeată bărbat bun și gospodar.

• De Paști face o păscuță și dedesubt lipește două paie de grâu, menindu-le unul pentru ea și altul pentru cela ce i drag; pune păscuța în cuptor și când o scoate se uită să vadă, de sunt paiele o va lua cel numit, iar de s-au desprins, nu mai poate trage nădejde.

(Elena Sevastos, *lucr. cit.*, p. 138)

**

V. A cincea categorie de practici premaritale este statornicită în jurul sărbătorii de Sf. Gheorghe (Sângeorz) și ele sunt însumate de Elena Sevastos, Sim. Fl. Marian, Ion Ghinoiu și Marcel Olinescu.

• La fiecare casă de gospodar, unde este fată mare, trebuie să se găsească busuioc de dragoste. În ziua de Sf. Gheorghe, înainte de a răsări soarele, fata seamănă busuiocul cu gura, și tot până a nu răsări soarele, îl udă din gură cu apă neîncepută și tot din gură-l udă până ce răsare; acest busuioc e socotit că are putere să facă fata drăgălașă, căci se zice „să tragă unul cu altul, cum trage busuiocul cu dragostea". Fata românului, în zile de sărbătoare numaidecât să aibă-n brâu busuioc de dragoste și de vreo una mai îndrăzneață izbutește să puie unui flăcău în brâu sau în păr o crenguță din acest busuioc, de bunăseamă c-are s-o îndrăgească.

• Unii vin pe lume cu cămeșă; aceasă cămeșă țărăncile noastre o întind pe steble de busuioc de dragoste, ca să le fie copilul norocos; și când o fată capătă o asemenea cămeșă o poartă cusută-n hainele ei, având credință nestrămutată ca va alunga faptul de la ea, și-i va aduce noroc și bărbat bun.

• Dacă într-o zi de sărbătoare te duci la pădure încă până a nu se scutura roua și de găsești mătrăgună și năvalnic (ferigă) adă-l acasă, pune-l în pod sau vâră-l în streașina casei, căci are putere de a atrage belșug și pețitori buni și cuprinși la casă.

• O fată bătrână, de vrea să se mărite, să se ducă la stână, băgând de seamă să nu hărțuiască câinii, să ceară la cioban o fărămătură din drobul de sare din târla oilor. A doua zi cu sarea aceea să-și săreze mâncarea foarte tare, să mai puie în ea și usturoi păzit în seara Sfântului Andrei, să stea toată ziulica culcată la soare și nu cumva să bea apă, și peste noapte va vedea ursitorul aducându-i apă, și care în curând o va lua.

(Cf. Elena D.O. Sevastos, *lucr. cit.*, p. 138)

*

• Fetele din unele părți ale Bucovinei se uită, în noaptea spre Sf. Gheorghe, în cofa cu apă ca să-și vadă ursita. Dacă în apă se arată vreun chip de fecior, acela le va fi ursitul, iar în anul acela le vor sosi pețitori și se vor mărita.

• În ziua de Sf. Gheorghe, înainte de a răsări soarele, cele mai multe fete din Bucovina iau câte o brazdă și o pun în drum, pe unde vor trece feciorii care le plac și zic:

„Dacă N.N. va călca
Pe brazdă nu m-a lua
Iar dacă nu v-a călca
Atunci mă va lua!

Apoi strâng bucățile de brazdă și le întrebuințează peste an ca leac împotriva unor boli, îndeosebi contra sclintiturii (luxațiilor).

• Tot în Bucovina, în ziua de Sf. Gheorghe fetele seamănă dis-de-dimineață usturoi pe care, după ce se coace, îl strâng și-l păstrează până anul viitor în ziua de Sf. Gheorghe; atunci îl mănâncă în credința că vor primi toate darurile din lume și în acest an se vor mărita.

• Fetele din Moldova, în general, în aceeași zi de sărbătoare, seamănă, înainte de a răsări soarele, semințe de flori cu gura, mai ales busuioc și îl udă din gură cu apă neîncepută, în fiecare dimineață, până ce răsare. Se crede că acest busuioc va face fetele drăgăstoase, cu lipici, spunându-se: „Să tragă unul la altul, cum trage busuiocul cu dragostea". Pentru aceasta, ele trebuie să poarte busuiocul la brâu ori la cap, în zilele de sărbătoare, pentru că, dacă un flăcău va rupe o crenguță, se va îndrăgosti de fata ce-l poartă.

• În Banat, fata sau feciorul care vor să-și facă de dragoste, în dimineața de Sf. Gheorghe, ia o sticlă și dis-de-dimineață merge într-un loc, unde se îmbină două ape, și pune trei linguri de apă în sticlă, apoi trei linguri dintr-un loc unde se întoarce apa, și trei linguri dintr-un vas scos în curte la amiază. Apoi, uitându-se prin acel vas ca să vadă soarele, spune: „Cum văd soarele așa să fiu văzută și cum lucește pe cer soarele, așa să lucesc și eu lui N.".

Apa din sticlă o pune într-un blid în care mai așază trei flori curate din trei grădini și trei ramuri de salcă care, fiind aplecate, au fost legănate de apă, în credința că așa cum s-au învârtejit ramurile în apă, așa și N. să se bată după N.

În blid se mai pune și puțină sare, pită și când clopotul trage pentru prima dată la liturghie, luând din blid florile și ramurile, le descântă:

Cum trage mărținosul la sare,
Flămândul la mâncare,
Setosul la apă,
Cum nu poate lumea
Fără pită, fără sare,
Făr' lumină, făr' mâncare,
Cum s-au bătut jorzile în apă
Ziua, noaptea,
Cum au înflorit aste flori în grădină
Așa să tragă N., să nu poată
Fi făr-de mine N.!
Și să fiu la N.
Și la toată lumea văzută.
Înflorită,/ Frumoasă,/ și drăgăstoasă!

După aceasta, „Se pune apa din nou în glajă cu toate agredienții (ingredienții) și se păstrează vreo câteva zile" și în fiecare dimineață cel ce

voiește a fi iubit și văzut se spală cu apă de aceasta pe față, „stropind și casa proprie înlăuntru și din afară".

• „Fetele cele mari" din Moldova mai îndătinează de a se duce în pădure până nu apucă a se scutura roua, „și de găsesc mătrăgună și năvalnic, îl strâng, îl aduc acasă, și-l pun în pod, sub streașina casei, ca să steie, căci aceste plante au" după credința lor, putere mare de a aduce în casă pețitori bogați și gospodăroși.

• Fetele din Muntenia, pun ca și la Bobotează, în ajunul Sf. Gheorghe câte un fir de busuioc afară, la pătul sau la coșar, ca să-și încerce norocul, au însă grijă să-l ascundă bine spre a nu putea fi găsit de flăcăi, care umblă după asemenea lucruri, ca să ia mai pe urmă bani de la fete, căci sunt nevoite să-și răscumpere busuiocul cu bani, numai să nu piardă norocul.

Cea dintâi grijă a fiecărei fete, când se scoală dimineața, este să vază ce s-a întâmplat cu busuiocul. Dacă busuiocul a scăpat negăsit de flăcăi, și plin de rouă, este semn că se mărită, iar dacă nu e plin, e semn că nu i-a venit timpul.

• Dar nici flăcăii nu se lasă mai prejos. Îndată ce lumea s-a culcat, se strâng în cete de câte 10-12 și se duc acolo, unde este vreo dumbravă sau niscaiva tufe, purtând fiecare câte un vas cu apă curată și neîncepută. Aceste vase le pun într-un loc ascuns și se retrag în tăcere, zicând fiecare numele fetei, pe care și-a propus să o i-a de soție.

După ce flăcăii merg până la un loc hotărât mai dinainte, se opresc, fac horă și cântă din fluier, din gură, în frunză, spun povești, cimilituri, și care știe mai multe de acestea, acela este socotit cel mai isteț. În acest chip, ei petrec toată noaptea. Iar când se crapă de ziuă, atunci pleacă cu toții la vasele cu apă.

Dacă se găsește în vasul unui flăcău un fir de iarbă verde sau o floare, este semn că se însoară, trăiește mult până la adânci bătrâneți. Dacă se găsește vreo floare uscată sau pălită, se zice că nu se însoară în anul acela, iar dacă găsește pământ, se zice că acela în curând moare.

Cei ce li s-a prevestit bine aruncă apa din vas spre răsărit, ca să-i crească norocirea împreună cu răsărirea soarelui; iar aceia cărora li s-a prevestit rău, aruncă apa spre apus, ca să dispară nenorocul cu apunerea soarelui acelei zile.

Autorul continua notificarea unor practici premaritale, executate îndeosebi de fete și în capitolul următor intitulat Împrouratul (udatul) *de Sf. Gheorghe* (pp. 307-309).

(Cf. Sim. Fl. Marian, lucr. cit. II, pp. 303-306)

*

• O practică foarte obișnuită era semănatul ritual al busuiocului care urma să crească mai frumos și să aibă un miros mai plăcut decât busuiocul semănat în alte zile. Busuiocul, plantă ierboasă din familia *Labiatae*, originară din India și China, cu miros caracteristic și foarte puternic, era semănat de fete și femei în ziua de Sângeorz. El era folosit în medicina populară (având proprietăți febrifuge, diuretice, antispasmodice) în practicile cultice creștine, în obiceiurile din ciclul familial și ciclul calendaristic. Conform tradiției, planta s-ar fi născut pe mormântul unei fete, udat de lacrimile iubitului său, numit Busuioc. Pentru a câștiga calități tămăduitoare și puteri divinatorii, busuiocul trebuia semănat în dimineața de Sf. Gheorghe și apoi plivit, udat, cules și păstrat după anumite reguli. Se credea că numai acest busuioc este înzestrat cu putere miraculoasă: ajută fetele să afle cum le va fi ursitul (tânăr sau bătrân, frumos sau urât), să fie drăgăstoase și atrăgătoare flăcăilor, precum în zicala populară: *„A trage unul la altul, cum trage dragostea la busuioc"*. Fata care purta busuiocul la brâu, în sân, în păr sau îl punea sub pernă în ajunul marilor sărbători calendaristice, își visa ursitul, avea noroc în dragoste și căsătorie, era plăcută și atrăgătoare (Cf. I. Ghinoiu, *Practici divinatorii*, în vol. *Sărbători și obiceiuri românești*, p. 293-294).

*

• De Sânjorz, mamele care au fete de măritat, pun leuștean sub pragul ușii de la biserică, îl duc acasă și stropesc cu el și cu agheasmă, adusă de la biserică, fetele, pentru ca să fie norocoase în măritiș (M. Olinescu, *lucr. cit.*, p. 270).

**

VI. Următoarea categorie de practici divinatorii este destinată sărbătorii Sf. Andrei și ele sunt precizate de Elena Sevastos, Marcel Olinescu și Tudor Pamfile.

• Fetele pentru a-și vedea ursitul se vrăjesc de Sf. Andrei; atunci mai multe fete și flăcăi se adună la o casă, pe masă așează mai multe căciulii de usturoi, pun împrejurul lor tămâie, smirnă și aprind câteva lumânări de la Paști; aduc în masă plachie, meșniță, chițimani și mălai ori pâne și cu toții se așează roată în jurul mesei și mănâncă, vorbesc și râd până înspre ziuă, când se împrăștie. Fetele împărțesc usturoiul între ele; a doua zi îl duc la biserică învelit în basma de-l sfințește preotul; când s-au întors acasă îl pun pe policioara de la icoane, păzindu-l bine căci e bun de făcut de dragoste.

• Tot spre Sfântul Andrei, se duce fata la fântână, ţinând în mână o lumânare de ceară de la Paşti, se pleacă pe ghizdele, şi uitându-se pe faţa apei zice: „Sfinte Andrei, scoate-i chipu-n faţa apei, ca-n vis să-l visez, ca aievea să-l văd. Apa din fântână se tulbură, apoi se linişteşte şi vede chipul celui ce are s-o ia".

• Unele fete, dacă pot căpăta o strună de sârmă de la scripcă, ce-i socotită că are putere să moaie inima omului şi că prin urmare, stă în strânsă legătură cu inima lui, învălătuceşte struna pe deget şi o face ghemuşor, pe urmă o coase în bata fustii ce o poartă şi zice de trei ori pe zi câte de trei ori: „cum îi învârtită sârmuşoara asta, aşa să se învârtească mintea şi inima lui după mine".

• Spre Sf. Andrei, când mai multe fete vor să ştie, care dintre ele se va mărita cea dintâi, cu toate merg la fântână, iau apa-n gură şi pe drum nu râd, ca nu cumva să le curgă apa, căci atunci nu mai este de leac. Fiecare fată face o turtiţă cu apa ce-a adus-o şi cu usturoiul păzit înspre Sfântul Andrei; aşază turtiţele pe rând după cum fiecare le-a mântuit de făcut, cheamă un câine şi pe a cărei fată o mănâncă întâi, aceea se va mărita mai curând.

(Elena D.O. Sevastos, *lucr. cit.* , p. 134-135)

*

• În seara de Sfântul Andrei, fetele măsoară nouă ceşcuţe cu apă, umplute cu vârf şi le toarnă într-o strachină, care se pune sub icoane. A doua zi, dimineaţa, se măsoară din nou cu aceeaşi ceşcuţă apa din strachină. Daca va mai rămâne pe fundul strachinii, cât de puţină apă, chiar câteva picături, atunci va avea noroc. Iar din contră, dacă ultima ceşcuţă va rămâne neumplută cum trebuie, atunci nu va avea noroc şi nu se va mărita.

• În noaptea de Sfântul Andrei, ca să-şi viseze ursitul, fata îşi pune sub cap 41 de boabe de grâu şi dacă visează că-i ia cineva grâul, se va mărita.

(Cf. M. Olinescu, *lucr. cit.*, p. 271)

*

În seara de Sf. Andrei, fetele şi văduvele îşi fac „pe ursită", vrăjind de peţire, de dragoste, căutându-şi de noroc sau făcând farmece de răutate, care trebuie să se lipească de duşmani şi de casele lor. Ca vrăji de dragoste, pomenim următoarele:

• Prin Transilvania, com. Râpa de Jos, se rostesc de nouă ori în șir următoarele versuri:

Descântecul de la mine,
Leacul de la Dumnezeu.
A plecat Începutul
De la casa lui,
De la masa lui,
Sănătos,
Voios,
Și-a luat-o pe cale
Pe cărare.
Când a fost la miez de
miez de cale,
L-a întâlnit,
L-a întâmpinat,
Nouă urcoi,
nouă urcoaie,
Nouă moroi, nouă moroaie,
Nouă strgoi, nouă strigoaie,
Nouă diavoli, nouă diavoloaie,
Nouă lei, nouă leoaie,
Nouă pocitori, nouă pocitoare,
Nouă ursitori, nouă ursitoare,
Nouă făcători, nouă făcătoare,
Nouă mirători, nouă mirătoare,
Nouă mâncători, nouă mâncătoare,
Nouă zâni, de la nouă stâni,
Nouă vânturi de vânt
De pe pământ,
Toate s-au strâns și s-au adunat,
Grozav l-au încurcat
Și-n pat de moarte l-au lăsat.
S-a stârnit Începutul cu glas
mare până-n cer,
Cu lacrimi lungi până-n pământ!
Nimeni nu-l aude
Fără Maica Domnului
Din poarta cerului.
Ea din grai așa-a grăit:
- Începutule, ce plângi cu glas mare
până-n cer?
Cu lacrimi lungi până-n pământ?
- O, Maica Domnului,
Din poarta cerului
Cum n-aș plânge cu glas mare
până-n cer,
Cu lacrimi lungi până-n pământ!
Am plecat
De la casa mea
Sănătos,
Voios,
M-am luat pe cale, pe cărare.
Când am fost la miez de cale
M-au întâlnit/ M-au întâmpinat,
Nouă urcoi, nouă urcoaie,
Nouă moroi, nouă moroaie,
Nouă strigoi, nouă strigoaie,
Nouă draci, nouă drăcoaie,
Nouă diavoli, nouă diavolaie,
Nouă lei, nouă leoaie,
Nouă zmei, nouă zmeoaie,
Nouă pocitori, nouă pocitoare,
Nouă ursitori, nouă ursitoare,
Nouă făcători, nouă făcătoare,
Nouă mirători, nouă mirătoare,
Nouă mâncători,
nouă mâncătoare,
Nouă zâni
De la nouă stâni,
Nouă vânturi de vânt
De pe pământ,
Toate s-au strâns

Grozav s-au încurcat
Și în pat de moarte m-au lăsat
- Nu gândi nimica, Începutule!
Pe scară de aur m-oi scobori
Poale albe oi întinde,
Pe tine te-oi cuprinde,
Cuțit de zână,
Din teacă de zână,
Cu mâna dreaptă oi apuca,
Și bine ți-oi alege,
Bine ți-oi culege.
De-s urcoi, de-s urcoaie,
De-s strigoi, de-s strigoaie
De-s moroi, de-s moroaie,
De-s drăcoi, de-s drăcoaie,
De-s diavoli, de-s diavolaice,
De-s lei, de-s leoaie,
De-s zmei, de-s zmeoaie.
De-s ursitori, de-s ursitoare
De-s pocitori, de-s pocitoare,
De-s făcători, de-s făcătoare,
De-s mirători, de-s mirătoare,
De-s mâncători, de-s mâncătoare,
De-s nouă zâni,
De la nouă stâni,
De-s nouă vânturi de vânt
De pe pământ.
Crăpe-le inima-n patru,
Cum crapă păsatul.
Pice-le cosițele,
Curgă-le țâțele,
Să piară,
Să răspiară
Cu scuipatu-n cale,
Ca roua de soare,
Începutul să rămâie curat,
Luminat,
Cum Dumnezeu l-a dat
Și Maica Sfântă l-a lăsat.
Sănătos,
Voios,
Și veselos.

• Prin județul Covurlui, fetele mari – astăzi și cele mici – cari se adună la casa uneia pentru facerea turtei de Andrei, aduc apă cu gura. Pentru colacul de Andrei, aduc apă neîncepută. La turtă se pun în aceeași măsură apa, sarea și făina, măsurându-se aceasta cu o coajă de nucă. Fiecare fată își coace turta sa pe vatră și apoi o mănâncă, așteptând peste noapte voinicul care va veni să-i dea apă pentru astâmpărarea setei ce-i pricinuiește turta, în vis, și acela este ursitorul.

Colacul îl face din pâne dospită, punând în mijlocul lui câte un cățel de usturoi. Dus acasă, colacul este așezat într-un loc călduros, unde este lăsat vreme de o săptămână. Dacă răsare usturoiul din mijlocul colacului, fata cunoaște că va fi cu noroc. Dacă nu răsare, fata se întristează și spune că va fi lipsită de noroc.

• Prin alte părți, fetele merg în această noapte la fântână, aprind acolo o lumânare de la Paști și o afundă, cu ajutorul ciuturei sau lumânăricii până când se luminează bine fața apei. Când a ajuns lumânarea acolo, fata zice:

Sfinte Andrei,
Scoate-i chipul în fața apei.
Ca în vis să-l visez,
Ca aievea să-l văz!

Atunci apa din fântână se tulbură și fata își vede, se spune, chipul ursitului ei.

• Alte fete vrăjesc cu oglinzile. Se pune o fată pe un scaun, având înaintea ei o oglindă, în spate alta, iar la dreapta și la stânga câte două sau patru lumânări. Dacă fetei i se arată ceva în oglindă, ea își va face câteva socotințe cu privire la viitorul ei. Astfel, de pildă, dacă i se va părea că vede un mort, va zice că bărbatul pe care-l va lua va muri peste puțin timp de la căsătorie.

• Alte fete, cari doresc să se ibovnicească cu anumiți flăcăi, caută în această seară câte o sârmă de scripcă – instrumentul ce se socotește că are puterea minunată de a înmuia sau potoli inima omului – pe care o pun la gât, zicând de trei ori: – *Cum îi învârtită sârmșoara asta, așa să se învârtească inima lui N. după mine!*

• Alte fete vrăjesc în foc cu câte un resteu furat de la casele unde bărbatul este însurat a doua oară, dar nu este cununat.

• Pentru a ști din ce parte vor veni pețitorii, alte fete iau din casă câte nouă linguri, și ieșind afară, înainte de cântatul cocoșilor, se suie pe poarta ogrăzii, unde ascultă: încotro vor cânta cocoșii întâi, din partea aceia cred că le vor venii pețitorii, și se înțelege, se pot gândi la cei ce sunt într-acea parte.

• Prin Bucovina, în unele părți, fetele, ca să-și vadă ursitorul, pun sub căpătâi, înspre Sf. Andrei, 41 de fire de grâu, menindu-le în chipul următor:

- Voi, 41 de fire de grâu,
Eu voi adormi
Și voi hodini,
Dar eu mă rog lui Dumnezeu,
Să-mi trimită îngerul meu,
Să-mi arate pe ursitorul meu,
Cel ce mi-i dat de Dumnezeu!

Peste noapte, fetele cred că-și vor vedea ursitorul în vis, arătându-li-se.

• Alte fete, și tot prin aceste părți, samănă în această noapte, la trunchiul unde taie lemnele, cânepă, pe care o grapă cu cămașa, ca să le vie ursitorul.

• Prin alte părți se face de ursită în această seară cu nouă potcoave, nouă fuse, nouă ace, trei cuțite și o coasă, toate înfierbântate în foc. După ce s-au înroșit, se scot afară, se sting în apă și apoi se descântă.

• Ursitele, pe la Sf. Andrei, umblu și vin de cearcă fetele și le întreabă prin somn:

- *Dormi?*
- *Dorm și nu prea,* îi zici.
- *Vrei să te măriți, că eu îți trimit pe cutare și pe cutare;*
Dacă vrei, să-ți alegi... Cap am, dar bani n-am, - răspunde ursita;

• Atunci să răspunzi:

- *Na-ți brâul meu, să-l pui în capul tău. Dar dacă vrei pe cineva, îi spui anume în capul cui să-l pună.*

• Tot prin Bucovina, fetele fac în această seară hapucele de câlțișori pe care apoi le aprind. Dacă cenușa unui astfel de hapucel se suie în sus, atunci se crede că fata care l-a făcut, și l-a aprins, se va mărita în acel an. Dacă însă cenușa rămâne jos, se zice că acea fată mai are de așteptat.

• Prin Basarabia, unele fete umblă cu picioarele goale. Aceea care se va înțepa, se va mărita mai curând, aceea care va călca peste o surcea uscată, va avea un bărbat bătrân.

• Prin unele părți din jud. Botoșani, unele fete fură crupe, uruială de la o vecină, le fierbe și seara iese afară cu strachina de uruială, și apoi bate de trei ori cu lingura în drugul porții. După ce mănâncă trei linguri și bate astfel de nouă ori, ascultă. Dincotro va auzi întâi lătrat de câne, dintr-acolo îi vor veni pețitorii.

• La târgul din Găina, care seamănă cu nedeile din Țara Hațegului sau mai bine zis cu târgul fetei ce se ține la Bobotează la Recea din Țara Făgărașului, sau cu cel de la Sântă Măria din Teiuș, de pe valea Mureșului, ori cu cel de la Ispas din Blaj, se fac, ca de obicei, cunoștine între feciori și fete, din care rezultă și câte o căsătorie între un crișan cu o moață, niciodată între un moț cu o crișană, fiindcă crișencele nu sunt așa de frumoase ca moațele. Cununia însă se celebrează cu toată cuviința acasă în sat, înaintea altarului bisericii, iar nu în munte, unde se zice că ar fi pustnici sau călugări, cari în țara moților n-au existat de când e lumea.

(T. Pamfile, *Sărbătorile*, p. 102, 225-229)

**

VII. În fine, ultima categorie de practici premaritale sunt cele săvârşite în Ajunul Crăciunului; ele sunt reliefate de Sim. Fl. Marian, Marcel Olinescu, Elena Sevastos, T. Pamfile, Elena Niculiţă-Voronca şi Gh. F. Ciauşanu.

*

• Când sosesc câşlegile de iarnă, fiecare fată, când mătură casa, începe mereu de la prag, crezând că făcând aşa, îi vor sosi mai curând peţitorii.

• Cum au sosit câşlegile, încep şi feciorii, care vor să se însoare, a merge în peţit, aşa că până la Bobotează cei mai mulţi inşi sunt deja logodiţi şi timpul serbării nunţii lor hotărât, ceea ce se poate vedea şi din următoarea doină din Transilvania:

Colea-n postul lui Crăciun.
Toate fetele-s de rând.
Cându-i pe la Bobotează.
Se vede care-i vitează
Că se uită pe fereastă.
Şi din grai aşa grăieşte:
- O! amar, maică, de mine,
Că iară rămân cu tine.
Niciun peţitor nu vine.

Aceeaşi idee reiese şi dintr-o variantă a acestei doine:

Câtu-i Postul lui Crăciun,
Toate fetele se ţin:
Cându-i pe la Bobotează
Se tot uită pe fereastă:
- Vai de mine, vai de mine,
Că la noi nu vine nime!

(Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 137-138)

*

• În ziua de Ajun (24 decembrie) fata mare pune toate lingurile cu care a mâncat la masă, aşa nespălate, sub perina pe care doarme şi îşi va visa ursitul.

• Fata, după ce s-a lăut(spălat), îşi pune săpunul şi pieptănul sub pernă, tot ca să-şi viseze ursitul.

• De la Ajun şi până la Iordan se mătură casa de la prag spre răsărit, spre icoane, ca să vie peţitorii la casa cu fete mari.

• Tot aşa, în acest timp, nu se toarce, pentru acelaşi motiv. Tot în Ajun, când fata mare face colaci, ia seama ca să nu greşească, ca să iasă frumoşi din cuptor, căci de vor fi frumoşi şi viitorul bărbat va fi frumos;

• După ce i-a copt, taie o bucată dintr-un colac şi o dă câinelui şi încotro va porni câinele cu colacul în gură, dintr-acea parte îi va veni alesul.

• În ajunul Crăciunului, de cum s-a-nserat, fata mare se duce afară, ia un braț de lemne tăiate mărunt sau de așchii și le pune sub masă. După ce au stat cu toții la masă și au mâncat, le numără și de vor fi cu soț, atunci chiar în acel an se va mărita.

• În ajun, la masă, fata nu șade la colțul mesei, pentru că nu se va mărita niciodată sau chiar dacă se va mărita, va lua un văduvoi.

• În seara de Crăciun, fata nu se culcă, iar la miezul nopții așterne o față de masă albă pe masă, și după ce pleacă toți ai casei la biserică (pentru că la țară se începe slujba după ora 2 noaptea), iese în curte, înconjoară casa de trei ori și se uită pe fereastră în casă și de va vedea fața unui om, acela va fi scrisul ei.

• Fata mare iese în grădină, când aude clopotul la biserică, începe să scuture pomii din grădină, pe rând, până încetează clopotele; după aceea numără pomii și de vor fi cu pereche, atunci se va mărita în anul acela.

Până la aceste credințe din ajunul Crăciunului, Marcel Olinescu inventariază toate prescripțiile divinatorii care urmează după Sângiorz.

• La 1 mai, fetele și nevestele tinere se scoală dis-de-dimineață ca să se spele înainte de a răsări soarele, pe mâini și pe față cu roua ce cade noaptea pe iarbă și flori, ca să fie curate la față, plăcute și drăgăstoase.

• La Todorusale, fetele mari, ca să se mărite mai repede, sacrifică un cocoș, pe care îl bagă de viu în cuptorul încins.

• În noaptea de Ispas se duc feciorii și fetele în aluniș ca să culeagă flori de alun, care sunt bune de leac și de dragoste. Tot în noaptea aceasta, adună și vrăjitoarele și femeile pricepute vărguțe de alun, cu care fac de dată și cu care aduc ursita.

• La Sânziene (24 iunie) se fac cununi de sânziene ori de sulfină galbenă și se aruncă pe casă. Dacă a doua zi cununa este cu rouă, acela care a aruncat-o se va însura sau se va mărita peste an și va fi cu noroc.

• La 14 septembrie se strânge mătrăgună și năvalnic, cu care fac, fetele și nevestele, de măritat și de dragoste.

• În 13 noiembrie femeile și fetele duc lumânări la biserică și le aprind de la capătul cu care se pun în sfeșnice, pentru a întoarce inima celui iubit spre ele, asemenea și inimile dușmanilor.

• De ziua Sfintei Varvara (4 decembrie) fetele postesc pentru a se mărita mai curând. Tot în această zi se face turta de dragoste.

• Fetele se roagă de Sfântul Nicolae (6 decembrie) ca să le dea noroc și măritiș bun. Și în această zi se face turta dragostei.

(Marcel Olinescu, *lucr. cit.*, p. 270-271)

*

• De mai multe fete vreau să se vrăjească, iau o pâine și o taie în atâtea bucăți câte fete sunt, pun bucățile ce-s toate una și una prin colțurile casei, în aceeași depărtare una de alta, iau apoi o mâță și-i dau drumul jos cu spatele spre pământ; mâța cade drept în picioare, fuge de ia o bucată de pâine și pe-a cărei fete a luat-o, aceea se va mărita cea dintâi.

• De cu vreme să facă o lumânărică de ceară cât degetul cel mic în lungime și grosime; când vine vremea de culcare, să se roage la Maica Domnului, să-și aprindă lumânărica și trebuie să bată atâtea mătănii până se va trece, și în somn de bună seamă, va vedea partea ei, ce i-o va trimite Maica Domnului.

• O fată de vrea să se mărite, să facă aluat pentru vărzări (plăcinte cu varză) în ajunul Crăciunului și din el să rupă o bucățică pentru o vărzare, s-o întindă și după ce a umplut-o cu mac, s-o puie pe aceea întâi în cuptor, iar când a fi la scos, tot pe ea s-o scoată cea dintâi; s-o rupă în două, jumătate s-o mănânce, iar jumătate s-o strângă-n plămida lăzii și cine va face această vrajă, de bunăseamă se va mărita în iarna aceea.

• Presară grâu pe laiță sau pe pat, unde socotești că va ședea preotul și de se nimerește ca preotul să se așeze tocmai acolo, atunci în câșlegile de iarnă fata noastră face nuntă.

Pe lângă aceste practici, Elena Didia Odorica Sevastos consemnează și câteva vrăji și descântece de dragoste și de ursită.

Vrajă de dragoste

Spusă de Catinca Bechet, satul Iacobeni, județul Botoșani

M-am mânecat, m-am mânecat,
Duminecă dimineața m-am sculat,
Când toaca-ntâi a tocat,
Eu cofa-n mână am luat,
La fântână-am alergat,
Apă limpede și curată am luat,
Fața albă și frumoasă mi-am spălat,
La icoane m-am închinat,
Cu cămeșă albă m-am schimbat,
Cu colțuni albi m-am încălțat,
Cu rochie bună m-am îmbrăcat,
Cațeveică în spate am luat,
Cozile mi-am netezit,
Cu tulpan bun m-am îmbrobodit,
Lumânare de ceară albă în mână am luat
Și la sfânta biseric-am plecat.
Când pe cale,
Pe cărare,
La jumătate de punte,
Mi-au ieșit înainte
Negurele poporane,
Fete fermecătoare.
Înainte mi-a ieșit

Straiele de pe mine-au rupt,
În picioare m-au călcat,
De mână m-au luat,
De gură m-au amuțit.
Ochii mi-au păienjenit,
Fața mi-au negrit,
Urechile mi-au astupat,
Dragostile mi-au luat,
Creierii mi-au tulburat,
Cozile mi-au drăpănat,
Cămeșă de urât m-a-mbrăcat,
Cu brâu de măceș m-a-ncins,
Colțuni de pele de șarpe mi-au pus,
Tulpan de buruieni m-au îmbrobodit.
Eu am țipat
Și m-am văicărat,
Nime-n lume nu m-a auzit.
Numai Maica Precista,
Din portița raiului,
Pe scări de aur s-a coborât,
În raze de argint s-a rezemat,
Și la mine-a alergat:
Nu te teme, nu te tângui,
Nu te mișeli, nici în seamă nu băga.
Că eu de mâna dreaptă te-oi lua,
Și te-oi porni pe calea lui Adam,
La fântâna lui Iordan,
Cruce de aur în mână ți-oi pune,
În fântână te-oi cufunda,
Straiele ast-rele le-oi lepăda,
De picioare te-oi desculța,
Și de mână te-oi dezlega.
Și de gură te-oi dezmuți,
Fața ț-oi desnegri,
Urechile ți-oi destupa,
Ochii ți-oi despăienjeni,
Creierii ți-oi limpezi,
Cozile ți-oi netezi,
Dragostile ți-oi înapoii:
De trei ori în fântână te-oi cufunda,
Și cu apă te-oi spăla,
În pârâu te-oi așeza,
Faptul cu busuioc l-oi alunga,
Cu păunul l-oi sufla,
De tine l-oi depărta,
Pe lespide de piatră albă,
Pe tine din apă te-oi scoate,
Coroană de aur pe cap ți-oi pune,
Cu cămeșă de iubire te-oi îmbrăca,
Cu rochie de dragoste
te-oi împodobi,
Cațaveică de cutnie-n spate
ți-oi pune,
Colțuni de mătase te-oi îmbrăca,
Cu papuci de saftian te-oi încălța,
Cu tulpan de borangic
te-oi îmbrobodi,
Cu mărgele la gât te-oi găti,
Lumânare albă de ceară în mână
ți-oi pune
Și la sânta biserică te-oi porni,
Cu trupul de porumbiță,
Cu gura de vrăbiuță.
Când în biserică-i intra,
Toaca singur-a toca,
Clopotul singur a trage,
Cei tineri în brațe te-or lua,
În față te-or săruta,
Cei bătrâni te-or dezmierda,
Cuvinte bune ți-or da,
Cu pahare pline te-or cinsti
Și cu toții te-or iubi.

Vrajă de ursită

Auzită de la mama Nica din Saucinița, jud. Dorohoi

Murgule,
Intră murgule,
Na-ți brâul meu,
Frâu calului tău,
Mergi de cată ursitorul meu,
Care-i dat de Dumnezeu.
De-a fi aice-n sat,
De-a fi în altu sat,
De-a fi în al treilea sat,
De-a fi în al patrulea sat,
De-a fi în al cincilea sat,
De-a fi în al șaselea sat,
De-a fi în al șaptelea sat,
De-a fi în al optulea sat,
De-a fi în al nouălea sat,
De-a fi peste nouăzeci și nouă de mări,
De-a fi peste nouăzeci și nouă de țări,
Unde l-ăi întâlni,
Unde l-ăi găsi,
Să-l iușnești,
Să-l plesnești,
Cu biciu de foc,
Să nu poată sta-n loc
La mine să-l pornești,
La mine să-l grăbești,
La mine să sosească,
La mine să gândească.
L-ăi găsi la masă,
Dă-l sub masă,
L-ăi găsi în pat . .. .
Dă-l sub pat,
A visa, să-l visez,
Aievea să-l văz.
Să vie în pas ca vântul,
În mers ca gândul,
Să nu poată sta
Nici cu văduve grase,
Nici cu fete frumoase
Pân' la mine n-a gândi
Pân' la mine n-a veni.

Descântec de dragoste

apud. Teodorescu, *Poezii populare*, p. 376

Tu șarpe balaur,
Cu solzii de aur,
Cu nouă limbi împungătoare,
Cu nouă cozi izbitoare,
Să te duci la (cutare)
Și tu să o cauți unde vei afla-o.
De-i afla-o-n casă,
De-i afla-o afară,
De-i afla-o vorbind,
Cu tată-său,
Cu maică-sa,
Cu frate-său,
Cu prietenul său
Sau cu ibovnicul;
Culcată sau sculată,
Tu să nu o lași;
Pân-oi ce ea cu mine s-o întâlni
Și n-o vorbi,
Tu să nu-i dai stare,
Așezare,
Ca unui paros de foc.

Facere de dragoste

în *Rev. pt. ist. arch. și fil.*, anul II, 1884, vol. I, p. 886

Frunză verde de alun
Să vie (cutare) nebun;
Frunză verde lemn de fag
(Cutare) să moară de-al tău drag;
Frunză verde lemn de sânger
Să vie (cutare) ca un înger
(Cutare), nu zăbovi,
Scoală-te nu mai dormi, ...
Vin' de grab' că te-oi iubi.
Frunză verde dirmotin
(Cutare) vin' să ne iubim.
Foaie verde mărgărit,
Pentru tine m-am gătit.
Hai (cutare) pui boboc,
Nebun să vii la acest loc.
Nu scutur gardul, ci tulbur lacul,
Să iasă dracul,
Ce l-am fermecat.
Să-mi aducă,
Pe cel drag.

Vrajă de ursită

Apud Teodorescu. *Poezii populare*, p. 377

Brâne, brânișorul meu,
Fă-te șarpe laur,
Șarpe balaur,
Cu solzii de aur,
Cu totul de aur,
Cu douăzeci și patru picioare,
Mergătoare,
Cu douăzeci și patru limbi împungătoare,
Cu douăzeci și patru aripi zburătoare:
Brâne, brânișorul meu,
Pas la ursitorul meu.
De a fi aici în sat,
De a fi la al doilea,
De a fi la al treilea,
De a fi la al patrulea,
De a fi la al cincilea,
De a fi la al șaselea,
De-a a fi la al șaptelea
De a fi la al optulea,
De a fi la al noulea,
De ar fi ori și unde ar fi,
Cu limbile să-l împungi,
La inimă să-l străpungi
Și la mine să-l aduci.
Și cu solzii să-l solzești
Și la mine să-l pornești.
Eu nu strâng aicea
Brâul meu colac,
Ci aduc ursitorul
Cu cai de olac,
Prin târg, fără rușine,
Prin codru, fără de sine;
Eu nu înfig aicea
Acu-n brâul meu,
Ci o săgeată-n inima
Ursitorului meu.

(Cf. Elena D.O. Sevastos, *lucr. cit.*, pp. 185-186, 139-145)

*

O altă practică de scrutare a destinului și prefigurare a viitorului soț/ soție de către fată ori flăcău o reprezintă *vrăjile la stele.* O bună parte dintre acestea sunt relevate de Tudor Pamfile.

• Astfel, prin Bucovina, fetele care doresc să se mărite mai devreme ies afară spre noaptea de Sf. Vasile și, privind o stea strălucitoare, zic:

Săriți săteni,
Săriți poporăni
Că arde înaltul cerului!
Da' nu arde
Înaltul cerului,
Ci arde cușma ursitorului meu,
Cel ales de Dumnezeu:
Cușma-n capul său
Și cămeșa pe dânsul
Și inima-n-trânsul.
Stea frumoasă
Și luminoasă,
Eu voi dormi,
Dar tu nu dormi,
Ci te du-n lume,
Peste lume,
La ursitorul meu anume,
Și de l-ăi afla
C-a sta la mese-ntinse,
La făclii aprinse,
Cu neveste grase
Și copile frumoase,
Fă-l să-i pară
Cățele viermănoase,
Numai eu să-i fiu mai frumoasă.
Și mi-l adă
Prin pădure, prin desime,
Și prin sat fără rușine,
Și prin câmp fără de drum
Și peste ape fără pod
Și peste gard fără de pârlaz...
M-am uitat la răsărit
Și n-am văzut nimic;
M-am uitat la asfințit
Și-am văzut:
Pajură pajurată
Și cu foc înfocată.
- Un-te duci așa-nfocată?
- Mă duc codrii să-i pălesc,
De verdeață să-i gătesc
Și văile să le sec
Și pietrile să le crep!
- Lasă codrii să-nfrunzească
Și văile să-nverzească
Și pietrile ca să crească,
Da te du mai bine
În lume,
Peste lume,
La ursitorul meu anume;
Cu foc îl încinge,
Cu foc îl aprinde,
Foc în gura cămeșii îi bagă,
La inimă îi așază,
Să ardă cămeșa pe dânsul
Și inima într-însul.
Să nu poată dormi,
Să nu poată hodeni
Pân' la noi n-a veni
La părinți a mă peți.

Apoi privește steaua, se bucură dacă o vede luminoasă ori se întristează dacă i se pare mai întunecoasă.

• Prin Suceava, fetele menesc stelele să le aducă ursitul astfel:

„Sfântă stea,
Te mulțămesc cu sfinte metanii
Să-mi trimiți pe ursitorul
Ursitorul meu,
În vis să-l văz,
- Aievea să-l visez"

• În orașul Turnul Măgurele, fetele se pun în genunchi duminică seara, când ceru-i senin și lună plină și, privind către steaua cea mai strălucitoare, repetă d trei ori, cu încredere, următorul text:

„O, tu, stea
Steluța mea,
Toate stele să stea,
Steaua mea să nu mai stea,
Să umble în lung și-n lat,
Să se ducă și la scrisul meu în sat.
De la Dumnezeu și Maica Domnului îndreptat,
Să nu-i dea odihnă a odihni
Nici stare a sta,
Nici mâncare a mânca,
Nici bere a bea,
Nici somn a dormi
Până va veni să mă ia:
Să treacă prin apă fără vad,
Pe câini fără ciomag,
Prin văduve grase,
Să i se pară broaște țestoase
Prin fete frumoase,
Să i se pară cățele râioase.
Numai eu stea luminoasă."

• Tot prin aceste târguri se rostește următorul descântec pentru fata dorită:

„O, tu, stea
Steluța mea,
Toate stele să stea.
Și tu *să te faci năpârcă viforită,*
Din-naltul cerului coborâtă.
Cu patruzeci și patru ciocuri de oțel,
Cu patruzeci și patru ciocuri de fier.
Să te duci la ursita mea ursită,
De la bunul Dumnezeu dată,
Să te duci necontenit
Printr-un sat neumblat,
De câini nelătrat.
Pe cine vei întreba
La mine te va îndrepta.
Pe cine vei întâlni,
La mine te va porni.
Cu coada ca să lovești,
La min- ca s-o pornești,
Cu ciocul s-o ciocănești,
La mine ca s-o pornești.
Tot omul frumos,
Orice băiat fălos,
Să se facă uricios,
Numai eu băiat frumos.
Să nu poată să mai stea
Pe mine fără a mă vedea."

• În alte județe, menirea la stea are drept scop ca fata sau flăcăul să-și vadă ursitul, ursita în vis și, în acest sens, procedază astfel: miercurea sau, dacă nu sunt stele pe cer, sâmbătă seara, vrăjitoarea se dezbracă în pielea goală, apoi cu o batistă luată de la cel căruia îi descântă, merge în pragul ușii și rostește de trei ori următorul descântec, fluturând batista în vânt, în direcția stelei:

„Tu, stea,
Logostea,
Toate stelele să stea,
Numai tu să nu stai,
Să umbli-n lung și lat
Și la noi în sat,
Până unde-i găsi
Scrisa lui N.
La ea să te duci,
Cu biciu să plesnești,
Din somn s-o trezești,
La mine s-o trimiți,
În vis s-o visez,
Aievea s-o văz,
Și unde oi vedea-o
S-o cunosc;
Cu biciu s-o bați
La mine s-o abați;
Cu biciu de foc,
Să nu-i vie a sta pe loc;
Cu biciu de curea,
Să nu-i vie a sta,
Să nu-i vie a dormi;
Nici a odihni
Pân' la mine n-o veni"!

După terminarea descântecului, vrăjitoarea se îmbracă, pune batista pe o perină și se culcă pe ea, pe partea dreaptă. Peste noapte visează pe acela/aceea care-i va fi ursita pentru care se descântă.

• Alteori, stelele sunt vrăjite ca să adune frumusețile altora pentru ca aceea care vrăjește să fie cât mai plăcută feciorilor:

O stea, gostea,
Două stele, gostele,
Trei stele, gostele,
Patru stele, gostele,
Cinci stele, gostele,
Șase stele, gostele,
Șapte stele, gostele,
Opt stele, gostele,
Nouă stele, gostele,
Eu ma culc, mă odihnesc,
Voi ve-ți porni
La împărat cu împărăteasă,
La primar cu primăriță,
La vătav cu vătăviță,
La sătean,
La poporan,
La mire cu mireasă,
Dragostele, gogostele
În apa asta îți las (sic).
Care s-a spăla,
S-a curăți, s-a lumina."

În alte zone, într-o vrajă de dragoste mai mare, rugăciunea către trei dintre cele mai strălucite stele pe care fata le privește, se derulează astfel:

Trei stele,
Gogostele,
Duce-vă-ți
La-mpărat,
La-mpărătească:
Dragostea i-o furați
Și o aduceți la mine în cană
Și-o lăsați.
Trei stele,
Gogostele
Duce-vă-ți
La zâna cerului:
Frumusețea i-o luați
Și-o aduceți la mine-n cană
Și-o lăsați.
Trei stele,
Gogostele.
Duce-ți-vă la rege și la regină:
Dragostea le-o furați.
Mândria i-o apucați
Și-o aduceți la mine-n cană
Și-o lăsați.
Cele trei stele.
Gogostele,
Duce-ți-vă la împărații și împărătesele,
Regii și reginele, principii și prințesele,
La toate zânele lumii
Și tot ce-i bun culegeți,
La mine cu brațul aduceți
În cană puneți.
Peste cap mi-aruncați!"

(Cf. Tudor Pamfile, *Mitologia poporului român*, p. 289-292)

*

Un alt descântec la stea, făcut „pe scrisă", adică de dragoste, este înregistrat de Gh. F. Ciaușanu și se desfășoară astfel: se ia o batistă, mărgele ori betele (cingătoarele) unei fete sau ale unui băiat care vrea să i se facă pe „scrisă" și se amenință cu ele spre o stea luminoasă dinspre răsărit. Dacă steaua nu se mișcă din loc, se zice că moare ursita; iar dacă steaua se mișcă e bine: cel îndrăgostit se însoară (mărită) repede. Apoi se face batista colac și se pune sub căpătâiul îndrăgostitului după care se rostește următorul descântec:

„Stea, steluța mea,
Totate stelele să stea,
Numai tu să nu stai,
Să umbli în sus ca gândul,
Jos ca vântul.
Să umbli din casă-n casă,
Din masă în masă.
Până la ursitul (cutare) acasă.
La masă să-l găsești,
Cu coada să-l izbești,
La (cutare) să-l pornești,
Să vie cu gura căscată,
Cu limba bășicată,
Să nu-i vie a sta,
Să nu-i vie a mânca.
Până la cutare n-o da.
În vis să-l visez,
Aievea să-l văz.
Mâine-n zori să-l cunosc
Și cu el să vorbesc."

(apud. Gr. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, tom. I, p. 687)

Același autor consemnează și două practici premaritale:

• Fetele care doresc să-și vadă ursitul, iau pământ de la un mormânt uitat și-l pun, pe furiș, sub căpătâi, descântând ceva. Se crede că ele își visează astfel ursitul lor.

• Inelul mortului slujește și el la descântece de iubire. Fata care a purtat un inel de la un mort, - este de preferat inelul de la mâna dreapă – privește prin el la flăcăul care-i „cade cu tronc" și prin această acțiune magică crede că-l face să-i ardă călcâiele după ea și că în curând are să vină la ea cu inele și daruri de logodnă.

(Cf. Gh.F. Ciaușanu, *Superstițile poporului român*, pp. 95-126)

Ultimele practici divinatorii sunt inventariate, în cercetarea noastră, de Elena Niculiță-Voronca și au caracter general, nefiind legate de o anume sărbătoare. Ele se încheie cu portretul Ursitelor și cu rolul lor.

Calul. Ursita

• Cal de visează fata e ursitor; cum va fi coloarea calului, așa va fi și acela ce o va lua.

• Cal de visează fata că-i înhămat la căruță, îi e ursitoriul însurat și o va lua văduvoi.

• Cu căruța de te visezi, de ești fată te măriți.

• Când se face de ursită, dacă ți se arată cal, e bărbat însurat; dacă câne, e holtei.

• De dragoste, ursită, se descântă, când vezi crai-nou:

Crai-nou, mire tânăr!
Na-ți brâuțul meu,
Frâu la calul tău,
Du-te la cel mi-i drag mie.
Să te duci la mă-sa,
Să te duci la tatăl-său,
La sora-sa,
La frate-său.
La tot neamul lui,
De unde va fi, de acolo să mi-l aduci,
În vis să-l visez
Ș-aievea să-l văz.
De-l vei găsi pe pat,
Dă-l sub pat,
De-l vei găsi pe laiță,
Dă-l sub laiță,
De-l vei găsi pe cuptori,
Dă-l în cuptori,
Inima să-i ardă,
Gândul să-i ardă,
La mine să-l pornești,
Tare ca vântul,
Iute ca gândul.

Dragostea. Pânza

• Când ți se dezleagă straiul, se descinge, te dorește cineva;

• Când se dezleagă mărgelele sau cămeșa de la gât, la fată, au să-i vie pețitori;

• De pestelca (catrința, șorțul) unei femei dacă te ștergi, ești nebun după ea;

• Cu ață sau scamă din strai, se poate face de dragoste cuiva sau de ură;

***De dragoste și de ursită** (descântec)*

Descântec la soc, la alun și la măr dulce. Mergi și tai trei mlade (mlădițe) de soc, trei de alun și trei de măr dulce. Descânți la fiecare pom și bețele le pui sub cap, de visezi ursitoriul – și vine:

Soc Solomon! Soc Solomon!
Eu cu soc te solomonesc,
Cu inimă bună și mare dragoste
La mine te îndoiesc.
Eu cu alun adun
Omul cel bun.
Eu cu alun te-adun
Și cu măr dulce te-ndulcesc
Și la mine te pornesc.
La mine te sosesc.
Vii? Vin!
Vii? Vin!
Dar de nu-i veni și nu-i veni,
Inima din tine pe loc a plesni.
Dar de nu-i pleca și nu-i pleca,
Inima din tine pe loc a crăpa.
Iute și de grabă să pornești,
La mine să sosești!
Eu când la tine am gândit,
Mie noaptea mi-a părut
Că ești un câne jupit.
Și tu când ai gândit la mine,
Ți s-a părut că sunt o cățea buhoasă.
Dar eu mai tare ție să-ți par
mai frumoasă.
Da' cum să-ți par eu ție?
Ție să-ți pară că tu ești
Într-o casă de aur îmbrăcată
Și cu mine te-ai sărutat
Și cu mine te-ai dezmierdat.

*

Ursitele sunt nouă femei; ele mărită fetele, fac să moară nevestele – când cineva face anume pe ursită și le cheamă cu descântece. Acela ce face, de-i femeie ori bărbat, pe dânsele le trimite. Ele tot una torc și destorc; mă rog, lumea-i mare, pentru fiecare ele lucră, să-i vie partea, torc zilele omului, viața – și destorc și deapănă. Pe cine vreau îl înzilesc, pe cine vreau îl omor.

(Elena Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele*, vol. 2, p. 138-139; 335; 348; 416)

Considerăm că *Ursitele* este încheierea cea mai potrivită pentru acest lung periplu al practicilor magice premaritale. Ele vin să întregească, marea, profunda și eterna dorință de împlinire și fericire a ființei umae.

2. Ursitele și Zodiacul

A. Zodiacul uman și ciclul zodiacal

În finalul demersului nostru teoretic despre Soartă, ursită sau predestinare, vom zăbovi asupra horoscopului. Căci încă din timpurile străvechi (cu peste 4000 de ani în urmă) ființa umană a încercat să-și deslușească Soarta, cu etapele vieții și evoluția lor, care se desprind din multitudinea de semnificații (individuale și macrocosmice) ale zodiacului, numit și *roată a vieții.*

Prin horoscop ori zodiac se înțelege prezicerea destinului unei persoane după configurația de simboluri pe care acesta le relevă în ziua nașterii sale. La întocmirea unui horoscop, astrologii sau zodierii iau în considerație mai multe corespondențe și asocieri de ordin simbolic pentru a întocmi zodiacul, un semn complex cu multiple semnificații, ce derivă din simbolistica elementelor componente: planetele, constelațiile, cercul, numerele de ordine și numele figurilor de animale sau umane etc.

Dacă predestinarea umană, realizată de Ursitoare, nu poate fi modificată în părțile ei esențiale (alegerea soției/ soțului, numărul copiilor, felul morții etc.) nici de Providența divină, „anecdotica" ei (faptele mai puțin cunoscute) poate depinde însă de cele 12 constelații ale zodiacului uman, numite și zodii.

*

Moștenirea artistică veche și foarte dezvoltată a Europei atinge numeroase aspecte ale vieții cotidiene, ale credinței spirituale și ale gândirii ezoterice. Moștenirea culturală a Greciei și a Romei Antice, reluată în Renaștere, a fost hotărâtoare în formarea artei europene, unde a furnizat modele simbolice pentru reprezentarea unor concepte sacre și ilustrarea unui vocabular vizual. Ele au avut o contribuție importantă în dezvoltarea sistemelor heraldice, simbolice și alegorice, precum și a temelor care ne ajută să înțelegem lumea. La rândul lor, subiectele și simbourile creștine au dominat arta europeană, dar și acțiunea influențelor păgâne, trainic înrădăcinate, a creat stiluri unice, bogate în simboluri. Iar zodiacul face parte din acest sistem de simboluri, cu o vechime îndelungată și perpetuată până în zilele noastre. Cele 12 semne ale zodiacului european, ce reprezintă anul solar, au o vechime milenară. Ele încorporează elemente telurice și cosmice care au o semnificație macrocosmică.

Termenul „zodiac" derivă din grecescul *zodiakos* care înseamnă „cercul ființelor vii". În lumea europeană, el descrie cele 12 constelații prin care trece soarele în fiecare an.

Derivate din constelațiile mesopotamiene, zodiile utilizate de astrologia clasică și târzie egipteană, sunt folosite și în zilele noastre. Creștinismul a asociat zodiacul clasic cu muncile lunilor, în timp ce împărțirea sa în 12 făcea trimitere la cei doisprezece apostoli (Cf. Clare Gibson, *Cum să citim simbolurile. Introducere în semnificația simbolurilor în artă*, p. 163).

În cultura noastră tradițională am întâlnit două variante de zodiac. Prima, care aparține secolului al 19-lea, reprezintă imaginea legendară a acestui horoscop și a fost creionată de Marcel Olinescu în volumul *Mitologie română* (p. 183-184). O reproducem în rândurile următoare.

Zodiile sunt niște stele care întruchipează niște ființe cu înfățișarea numelui ce-l poartă. Ele țin în mâinile lor soarta oamenilor. Fiecare om își are o soartă după zodia în care s-a născut, iar cei care se pricep la vrăji, pot ghici soarta și, deci, viitorul oamenilor după zodia respectivă. Ele sunt în număr de douăsprezece, după câte luni sunt într-un an și se numesc: Peștii, Berbecul, Taurul, Gemenii, Racul, Calul (Leul), Fecioara, Balanța, Scorpia, Arcașul (Săgetător), Țapul (Capricorn), Vărsător.

Peștii sau Crabii sunt cei doi pești cu care a nutrit Hristos cele cinci mii de oameni. Berbecul, din care nu se văd decât coarnele, a fost dus de către om în călătoria lui la Dumnezeu și a rămas acolo, de când cu lupta lui cu Diavolul. Taurul sau Gonitoru a rămas tot de atunci. Gemenii sau Frații nu sunt alții decât strămoșii noștri Romul și Rem, pe care Dumnezeu i-a pus pe cer, ca să ne cunoaștem obârșia. Racul a fost pus acolo în amintirea faptei bune, care a făcut-o racul, furând pironul cel mare, pe când îl răstigneau pe Iisus Hristos. Calul e tovarășul omului pornit să ceară îndurarea lui Dumnezeu. Fecioara reprezintă pe Fecioara Maria pe care Dumnezeu a înălțat-o la cer și a pus-o între stele ca o regină a cerului, ca să se adeverească vorbele sfinte: „precum în cer așa și pre pământ". Steaua, spicul, prin albeața lucirii ei arată inima curată a fecioarei. Balanța sau cântarul reprezintă faptele oamenilor. Scorpia, cu ochiul ei de sânge și cu ghearele întinse, a rămas așa cum a aruncat-o Diavolul ca să înspăimânte pe om în lupta lor de pe câmpiile cerului.. Arcașul e un luptător roman și unii zic că ar fi chiar Traian, care stă acolo de pază soartei poporului românesc. Țapul sau Cornul Caprei, pentru că numai un corn se vede, e țapul omului ce s-a luptat cu Diavolul. Vărsătorul e ciobanul gospodar care vroind să lupte cu nagodiile Diavoului și-a vărsat vedrele cu lapte, când a aruncat cu cobilița în balaur. Rar sunt acei care le pot cunoaște pe toate, dar aceia știu multe și cele viitoare nu le sunt acunse.

Aceasta a fost o imagine fabuloasă a zodiacului, cu numeroase reflexe în credințele și „miturile" creștine și, deopotrivă, în istoria faimoasă a strămoșilor noștri.

O prezentare științifică a zodiacului, cu istoricul lui, structura și semnificațiile fiecărei zodii, realizează semioticianul și etnologul I. Evseev.

Zodiacul este unul din semnele simbolice extrem de complexe și dintre cele mai răspândite în lume. Complexitatea lui rezultă din semnificația globală de „roată a vieții", dar și din sensurile sale particulare din care derivă simbolistica elementelor componente: *cercul, planetele, constelațiile, numerele de ordine și numele* figurilor animale sau umane folosite pentru configurarea acestui cerc miraculos, înzestrat cu toate atributele numinosului și ale sacrului.

Numele zodiacului este de origine grecească: *zoe* „viață" + *diakos* „roată". Arhetipul unei asemenea „roți a vieții" este *ouroborosul* – șarpele ce își mușcă coada, „cercul viu" și dinamic la vechii indieni.

Ca structură, zodiacul are forma unui cerc, împărțit în 12 segmente; fiecărei porțiuni îi corespunde un semn reprezentând, iconic sau convențional, o figură umană, un animal sau un obiect simbolic. Imaginea lui împodobește pereții stâncilor și ai incintelor sacre. El face parte din ornamentica vitraliilor, în bisericile catolice și din motivele frescelor, în bisericile creștine. Aproape niciun suveran sau un alt demnitar din trecut nu au renunțat la serviciile astrologilor și ale zodierilor. De pildă, domnitorul Constantin Brâncoveanu avea la curte un astrolog care-i prezicea momentul când se va prăbuși Imperiul Otoman (V. Simion, *Imagine și legendă*, p. 103).

Semnificația profundă a zodiacului, analizată în detalii de M. Senard (*Le zodiaque*, Lausanne, 1948), e legată de credința în existența unei energii cosmice și a legăturilor dintre diversele nivele ale vieții. Dacă este fecundată de un anumit principiu, energia cosmică se transformă din potențialitate în realitate; *unul* nediferențiat tinde spre diferențiere și multitudine; formele inferioare evoluează spre cele superioare, iar materia devine spirit. Un astfel de drum se poate reface și în sens invers, iar acesta a fost efortul tuturor înțelepților, iluminaților și nemuritorilor lumii. Astfel, zodiacul este, înainte de toate, o „roată" a universului, dar și un drum parcurs de fiecare om, de la naștere până la moarte.

Istoric și structură

Acest drum arhetipal al omului era cândva identificat cu evoluția Lunii, patroana nașterilor, a creșterilor, a morții și a învierii planetelor, animalelor și oamenilor, la vechii agricultori din neolitic. Până în zilele noastre, zodiacul

unor popoare, precum chinezii ori japonezii, este unul lunar și nu solar. Chiar și atunci când punctul de referință al zodiacului devine Soarele, se păstrează diviziunea în douăsprezece cicluri ale roții zodiacale, iar începutul anului zodiacal coincide cu începerea anului calendaristic lunar, primăvara. Astfel, primul semn al zodiacului este Berbecul care începe la 21 martie și se termină la 19 aprilie.

Urmele cultului lunar în zodiac se manifestă și în faptul că întregul ciclu zodiacal se împarte în două faze opuse, corespunzătoare creșterii și descreșterii astrului nopții: semiciclul involuției (*Berbec – Fecioară*) și cel al evoluției (*Balanță – Pești*) .

Toate zodiacele, de la cele mai vechi (apărute la asirobabilonieni cu 4000 de ani în urmă) și până la cele noi (cu un simbolism amplificat), de la cele existente în Extremul Orient, în Babilon, Egipt, America precolumbiană și până la zodiacele grecilor sau ale celților din Europa, toate păstrează diviziunea în cele 12 sectoare ale roții zodiacale.

În zilele noastre, zodiacul european este unul solar; el are în vedere evoluția anuală precum și una, pe cicluri mai mari, a astrului zilei pe bolta cerului. Zodiacul cuprinde o fâșie de cer, lată de 8 grade și așezată de-a lungul eliptícii Soarelui. Acest brâu zodiacal se intersectează cu orbitele Lunii și a altor planete, excluzând planeta Pluto.

În anul 150 î.Hr. , astronomul grec Hipparchos a împărțit zodiacul în 12 zone, fiecare din ele ocupând 30° (360:12=30). Aceste zone sau „căsuțe ale Soarelui" au primit fiecare câte un nume, în funcție de constelația la care se raportează fâșia respectivă. Deoarece, din străvechime, constelațiile aveau numele unor animale reale sau imaginare, majoritatea semnelor zodiacale sunt de tip zoomorf: *Berbec, Taur, Rac, Leu, Scorpion, Capricorn, Pești.* Trei dintre ele reprezintă simboluri antropomorfe: *Gemeni, Fecioară, Vărsător.* Zodia *Balanței* e reprezentată prin cântar (cumpănă), simbol străvechi al echilibrului, iar *Săgetătorul* e o figură mixantropică, având ca prototip *Centaurul* grecilor.

Astrologia apuseană pleacă tocmai de la aceste corespondențe dintre poziția Soarelui, în cursa lui anuală, cu cele 12 constelații și cu orbitele planetelor ce intersectează fâșia de cer a zodiacului.

Semnificații și corelații ale semnelor zodiacale

La corelațiile anterioare se iau în considerare și alți factori care se adaugă la întocmirea horoscoapelor (horoscop – gr. *hora* + *scop* „persoană"). La noi, horoscopul se numea *rojdanic* (din rădăcina slavă care înseamnă naștere). Primul rojdanic a fost copiat după o sursă străină, în anul 1620, de popa Ion

Românul din Sânpetru (Ardeal) și se păstrează la un loc cu *Alexandria* și cu *Floarea darurilor (Fiore de virtu)* în *Codex*-ul *Neagoneanus* din Biblioteca Academiei Române (N. Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*, p. 139).

Dar Soarele, planetele și constelațiile își modifică poziția lor în raport cu pământul la anumite intervale mai mici sau mai mari. Cum granițele zonelor zodiacale au fost stabilite cu două mii și ceva de ani în urmă, ele nu mai corespund acum constelaților ce au servit la denumirea lor. De pildă, semnul Berbecului corespunde constelației Peștilor și abia peste 24.000 de mii de ani el va reveni la locul său inițial. Diviziunile în interiorul zodiacului depind și de datele solstițiilor și ale echinocțiilor, dar și acestea se modifică cu un semn (cu 30°) la fiecare 2160 de ani. Există și cicluri mari astrologice care durează 25.920 de ani.

Semnificația semnelor zodiacale

În afară de acești factori de natură astrologică, în întocmirea unui horoscop, zodierii iau în considerare și alte corespondențe și asocieri de ordin simbolic. Este vorba, mai întâi, de punerea în acord a semnelor zodiacale cu cele patru elemente sau stihii ale naturii, care, în vechiile cosmologii, guvernează lumea: *apa, focul, aerul, pământul*. Semnele zodiacale de tip „acvatic" (Racul, Scorpionul, Peștii) sunt caracterizate prin emotivitate și senzualitate. Cele „ignice" (Leul, Berbecul, Săgetătorul) se asociază unor caractere ardente, impulsive, energice. Zodiile „eterice" (Gemenii, Balanța, Vărsătorul) se asociază intelectului, caracterelor cumpănite și unor abilitați practice. Semnele zodiacale de esență „htoniană" (Taurul, Fecioara, Capricornul) sunt puse în corespondență cu asemenea însușiri psihice și caracterologice precum consecvența, stabilitatea, spiritul practic.

O altă însușire a zodiei rezultă din raportarea ei la binomul „masculin" – „feminin", esențial sub aspect simbolic și axiologic în toate civilizațiile arhaice și în toate culturile tradiționale. Semnele zodiacale „masculine" (Berbecul, Leul, Gemenii, Balanța, Săgetătorul și Vărsătorul) poartă în sine un simbolism preponderent benefic, activ și constructiv. Zodiile „feminine" (Taurul, Racul, Fecioara, Scorpionul, Capricornul, Peștii) se află sub influența maleficului, a pasivității, a haoticului și deconstructivului.

Mai există și o diviziune tripartită a semnelor zodiacale care are în vedere un gen de ierarhie calitativă: *semnele cardinale* (Berbecul, Racul, Balanța, Capricornul) sunt asociate spiritului de inițiativă (aceasta nu este dusă până la capăt), *semnele constante* (Taurul, Leul, Scorpionul, Vărsătorul) sunt atribuite persoanlor echilibrate și calculate, în timp ce semnele *inconstante* conotează

plasticitatea, maleabilitatea, adaptabilitatea la mediu și la circumstanțe (Gemenii, Fecioara, Săgetătorul, Peștii).

Zodiacele, care constituie o adevărată modă a zilelor noastre, țin adesea seama și de „compatibilitățile" și de „incompatibilitățile" dintre diferite semne. Pe baza lor se elaborează diferite rețete pentru cupluri ideale de tip familial, erotic sau profesional. Ele sunt sugerate de o veche tradiție privind interacțiunea elementelor din filosofia chineză, din metafizica hindusă, din speculațiile alchimiștilor, dar și de unele realizări ale psihologiei moderne.

Există și alte axe de determinare și de proiecție cultural simbolică a naturii unui semn zodiacal. Amintim aici diferite determinări numerice, rezultând din locul semnului în roata zodiacală, de anul și de nașterea beneficiarului unui horoscop (numere cu soț, numere fără soț). Nu lipsesc din știința și din arta zodiacului nici raportările la tipologia temperamentelor (sangvinic, coleric, flegmatic, melancolic) sau la caracterele lui C.G. Jung (introvertit – extrovertit).

Adesea semnele zodiacale se pun în corespondență cu simbolica pietrelor prețioase sau cu cea a culorilor. În zodiacul druizilor nordici, un rol însemnat îl au plantele, deoarece fiecare arbore, pom sau arbust are o bogată mitologie și o simbolică care provine din religiile și credințele de tip dendrolatric.

Pentru specialiștii în antropologie și în istoria culturii, zodiacul și calendarul reprezintă adevărate „noduri" sau puncte de intersecție ale liniilor de forță, urmate de gândirea umană de-a lungul secolelor și mileniilor istoriei sale. Ele sunt dovezi grăitoare ale căutărilor și eforturilor de integrare ale individului în simfonia vieții cosmice. Chiar și pentru cei ce nu cred în predestinare, lectura unui zodiac sau consultarea unui horoscop e utilă pentru o mai bună cunoaștere a propriei persoane și pentru înțelegerea multiplelor fire culturale ce îi leagă de lumea înconjurătoare.

Zodiacul și zodiile umane

Deși originile zodiacului se află în Mesopotamia, cei care au dezvoltat sistemul astrologic din zilele noastre sunt vechii greci. De aceea cuvântul zodiac derivă din grecescul *zodiakos* care înseamnă „cercul vieții" sau „cercul ființelor vii". El descrie cele 12 constelații prin care trece Soarele în fiecare an, iar poziția astrului pe acest itinerariu influențează viața și evenimentele de pe pământ.

Reflectând anul solar, ciclul zodiacal începe în perioada echinocțiului de primăvară cu Berbecul, prima din cele 12 constelații sau semne ale zodiacului, urmate la intervale de aproximativ o lună de Taur, Gemeni, Rac, Leu, Fecioară, Balanță, Scorpion, Săgetător, Capricorn, Vărsător și Pești.

În artă, fiecare din aceste zodii poate fi simbolizată prin imaginea sa figurativă.

În alchimie, zodiacul reprezintă diferite stadii ale Muncii, începând cu zodia Berbecului, iar în zodiacul chinezesc, cele douăsprezece zone astrologice sunt reprezentate de următoarele animale: șobolan, bou, tigru, iepure, dragon, șarpe, cal, capră, maimuță, cocoș, câine și porc.

În rândurile următoare vom prezenta cele douăsprezece zodii, așa cum sunt descrise de I. Evseev, pe care le completăm cu date sau referințe din bibliografia parcursă.

Berbecul (Aries); 21 martie – 19/20 aprilie ♈

Astronomii încep anul la echinocțiul de primăvară (21 martie), când soarele intră pentru prima dată în Berbec, conform zodiacului tropical. Este o zodie de foc, de element masculin și de semn cardinal pus sub incidența planetei Marte.

Berbecul este prezentat uneori alergând înainte, dar privind înapoi, fapt ce sugerează mișcarea sa impetuoasă spre noul an, în timp ce privește încă înapoi spre anul trecut. Simbolul său reprezintă coarnele unui berbec sau forța unui izvor.

Berbecul este un vechi simbol zoomorf. Imaginea lui ocupă 7% din totalul reprezentărilor animale din arta paleoliticului și a neoliticului. În mitologia greacă, numele acestei constelații din emisfera boreală se leagă de celebrul berbec care i-a salvat pe cei doi copii ai zeiței Nephele și ai regelui Aphamant, Friscus și Hella, pe care mama lor vitregă Ino, doarea să-i piardă. În timp ce acest berbec cu lâna de aur îi ducea în ținuturile Colhidei, Hella cade în apele strâmtorii marine, care de atunci poartă numele de Hellespont (Dardanele). Friscus îi aduce lui Zeus drept jertfă acest berbec, iar stăpânul Olimpului îl urcă în cer. Blana cu lâna de aur a acestui berbec miraculos a fost ținta expediției Argonauților. Este semnul zodiacal al descoperirilor și al luptătorilor.

Din punct de vedere anatomic, Berbecul este asociat cu capul. Condus de Marte, elementul său este focul cardinal, iar piatra sa prețioasă este diamantul. Este asociat cu zeii egipteni Osiris, Amon și Khnum, cu zeița greacă Minerva și cu Sf. Petru.

Cei născuți în zodia Berbecului sunt curajoși, energici, încrezători în forțele lor, impulsivi și idealiști; dintre ei se recrutează adepții dragostei libere. Se caracterizează prin mândrie exacerbată, prin nerăbdare, prin tendința de dominare. Manifestă deseori intoleranță față de alții și sunt extrem de geloși.

În alchimie, Berbecul indică adesea începutul Muncii: echinocțiul de primăvară este considerat cel mai bun moment pentru începutul muncii și al căutării după *prima materia*.

Taurul (Taurus); 20/ 21 aprilie -20/ 21 mai ♉

Este o zodie legată de pământ, de principiul feminin și de planeta Venus. Simbolul taurului întruchipează capul unui taur. El reprezintă de asemenea luna plină și semiluna care se ridică în taur. Semnul său este guvernat de Venus, iar piatra sa este smaraldul.

Taurul guvernează gâtul și urechile. Este asociat cu zeița egipteană antică Hathor (care are cap de vacă) și cu mitul greco-roman al răpirii Europei de către Jupiter, deghizat în taur. Elementul său este pământul.

Ca și Berbecul, e un semn ce reflectă un cult agropastoral, fiind unul dintre cele mai vechi semne ale zodiacului. După greci, constelația aceasta amintește de capul taurului. E vorba de taurul alb în care se transformă Zeus pentru a o răpi pe Europa, prințesa feniciană, pe care o duce în insula Creta, unde ea va deveni mama viitorului rege Minos.

Cei născuți în zodia Taurului sunt prietenoși, devotați, răbdători, generoși. Sunt spirite constructive, înzestrate cu voință și cu simț practic. Sunt firi conservatoare, încăpățânate și greu de înduplecat. Pot fi sâcâitori, se cramponează de ideile lor și au slăbiciune pentru valorile materiale. Pot fi generoși în dragoste. Sunt însă, în general, lipsiți de fantezie.

Gemenii (Gemini); 21/ 22 mai-21 iunie ♊

Este semnul guvernat de planeta Mercur, iar dintre elemente i se asociază aerul (eterul). Simbolul Gemenilor poate reprezenta numărul II sau o poartă; Soarele intră prin poarta solstițiului de vară la sfârșitul Gemenilor. Zodia Gemeni este condusă de Mercur, elementul său este aerul, iar piatra agata. Este asociată cu brațele, mâinile și plămânii. De asemenea, zodia este părtașă cu Horus cel Tânăr și Horus cel Bătrân, Shu și Tefnut, și Castor și Polux.

Cei născuți în această zodie sunt dominați de principiul feminin (Anima). Este un semn zodiacal extrem de arhaic, legat de străvechiul cult al gemenilor divini, de tipul Așvinilor din mitologia indiană, al Dioscurilor grecești sau al legendarilor Romulus și Remus ai romanilor. În mitul grecesc se povestește că cei doi Dioscuri, Castor și Pollux, erau fii lui Zeus. După ce Castor a fost ucis, Pollux, care era nemuritor, îl roagă pe părintele său divin să-l facă și pe el un simbol muritor ca să-l urmeze pe fratele său geamăn. Amândoi au fost

proiectați în cer sub forma unei constelații în emisfera boreală, compusă din două stele mari și o puzderie de stele mărunte.

Persoanele născute sub zodia Gemenilor sunt generoase, comunicative, pline de inventivitate și idealism. Au un caracter vioi și sunt curioși din fire. Îi caracterizează totuși și inconsecvența faptelor și a vorbelor, un gen de superficialitate și infantilism. Sunt inconstanți în dragoste, ca și în ură. Au neajunsul contrazicerii altor persoane.

Racul (Cancer) 22 iunie – 22/23 iulie ♋

E guvernat de Lună. Are caracter acvatic și feminin. Conform mitului grecesc, acest crustaceu e legat de isprăvile lui Hercule. Când marele și îndrăgitul erou al grecilor antici lupta cu Hidra, monstrul cu mai multe capete, un rac l-a apucat cu cleștele sale de picior. Hera, care îl ura cumplit pe Hercule, drept răsplată proiectează acest animal pe cer sub forma unei constelații.

Zodia Racului începe cu solstițiul de vară, când, după ce răsare și se așază tot mai la nord, în fiecare zi, Soarele își schimbă direcția ca un rac. Simbolul său poate fi asemuit cu cleștii unui rac sau poate simboliza luna care crește și descrește. Vechiul simbol al zodiei racului era unul de tip iconic; astăzi el are o formă convențională care unora le sugerează cleștele racului, iar altora doi spermatozoizi reprezentând complementaritatea „masculin – feminin ”.

Zodia fiind condusă de Lună, elementul său este apa cardinală, iar piatra sa este Adularul (Piatra Lunii). Este asociată cu pieptul, sânii și stomacul. Din punct de vedere alchimic, Racul are legătură cu apele primordiale și cu maternitatea; protejându-și emoțiile în carapacea sa, dispoziția Racului se schimbă la fel ca mareele care cresc sau descresc. El reprezintă visarea, intuiția și memoria. A fost asociat cu zeii egipteni Khepri și Nepthys.

Cei născuți în zodia Racului sunt deosebit de sensibili, cu o bogată fantezie. Sunt firi romantice, comunicative și inteligente. Prevăzători, intuiesc bine toate situațiile viitoare, au un simț practic dezvoltat. Sunt buni familiști și gospodari, înzestrați cu mult bun gust. Dau însă dovadă de timiditate și sfială, sunt exagerat de precauți și prea încrezuți în sine pentru a ține seama de părerile celor din jur. Au o slăbiciune pentru acapararea bunurilor materiale și depind mult de starea lor momentană.

Leul (Leo) 23/ 24 iulie – 22/ 23 august ♌

Este un semn zodiacal guvernat de astrul zilei, iar persoanelor născute în această zodie li se atribuie un caracter „solar”, predominant benefic. Ele sunt legate, în mod simbolic, de stihia focului și de precumpănirea principiului

masculin (Animus). Apariția acestei constelații zodiacale se leagă tot de faptele lui Hercule (Herakles); se spune că, lângă orașul Nemeea a apărut un leu fioros, ce era invulnerabil pentru săgeți. Hercule a fost nevoit să-l omoare, sugrumându-l cu puterea brațelor sale. Este prima dintre cele 12 isprăvi eroice înfăptuite de el. Marele erou va purta toată viața, ca podoabă și pavăză, pielea lui, iar figura acestui animal divin și regal va fi proiectată pe cerul înstelat.

Se spune uneori că simbolismul său ar fi sugerat de coada lui condusă de Soare, elementul acestei zodii este focul fix – o descriere potrivită pentru cea mai fierbinte parte a verii din emisfera nordică. În alchimie, Leul reprezintă un foc controlat. Piatra sa este rubinul, iar organul guvernat de ea este inima.

Cei născuți în zodia Leului sunt puternici, extrem de curajoși, plini de generozitate și se bazează întotdeauna pe propriile forțe; au foarte dezvoltat sentimentul demnității, sunt deschiși spre alteritate și capabili de fapte mari, fiind gata oricând să sară în ajutorul altora. Le place să primească oaspeți. Dar gesturile și faptele lor nu sunt lipsite de o anumită ostentație, deoarece sunt, de regulă, vanitoși, prea încrezători în sine și nu prea țin seama de părerile altora.

Egiptenii antici asociau zodia cu Ra, Herakhty-Ra și Horus combinați ca zeul Soarelui. În China, constelația aceasta este cunoscută ca și calul sau (cu mai multe stele) dragonul galben, în timp ce o secțiune a sa a purtat numele de *Palataul celor cinci împărați.*

Creștinii asociază Leul cu Sf. Marcu.

Fecioara (Virgo); 23/24 august – 22/ 23 septembrie ♍

Este un semn htonian, feminin și inconstant, guvernat de planeta Mercur. Semnul zodiacal al Fecioarei poartă în sine elementele cultului Marilor Zeițe ale naturii, care patronau dragostea, nașterile și creșterile, aidoma Persephonei sau Demetrei. În inconografia astrologică a Evului Mediu, era reprezentată de o fecioară ținând în mână un mănunchi de flori, iar pe cap o coroniță. Semnul convențional al zodiacului reprezintă azi o monogramă formată din inițialele Fecioarei Maria – Maria Virgo.

Astrologia arabă reprezenta constelația ca pe un *snop de porumb* – datorită stelei Spica, cea mai strălucitoare stea din Fecioară, care este redată adesea ținând în mână un snop de porumb și o seceră.

Fecioara a fost asociată cu cele mai mutlte zeități feminine din Occident, printre care Iștar, Geb, Hathor, Isis, Demetra, Persephona, Rhea, Afrodita, Astarateea, Dike (zeița romană a justiției) și Fecioara Maria. Anul chinezesc începe când luna plină e în Fecioară, din care un sector se consideră că face parte dintr-un mare Dragon care ajunge până la Săgetător.

Zodia a fost asociată cu intestinele, splina și plexul solar, condusă de Mercur. Elementul său este Pământul, iar piatra sa este carneolul.

Cei născuți în zodia Fecioarei sunt caracterizați prin înclinația lor spre ordine și armonie; sunt firi practice, pline de hărnicie și punctualitate. Au o minte pătrunzătoare și elastică. Îi caracterizează o anumită grație în gândire și comportament. Sunt însă prea mândri, cu multe ifose și plini de sentințe luate din cărțile citite. Au un spirit critic dezvoltat, iar uneori pot fi răzbunători.

Balanța (Libra); 23/24 septembrie – 23 octombrie ♎

Este cel de-al șaptelea semn zodiacal și face parte din zodiile cardinale. Se asociază stihiei aerului, este de esență masculină, se află însă sub incidența planetei Venus. Reprezintă singurul semn zodiacal de esență obiectuală, deși vechii greci vedeau în el prelungirea cleștilor Racului, aflat în imediata apropiere de Balanță. Se presupune că semnul poartă această denumire doar din primii ani ai creștinismului, deoarece, în acele secole, echinocțiul de primăvară, când ziua și noaptea sunt egale, coincidea cu această constelație, iar apoi s-a mutat spre zodia Fecioarei. Uneori, iconografia astrologică înfățișează „balanța echității" ca atribut al Fecioarei, întrucât aceasta o ține în mâna ei dreaptă. Semnul convențional al zodiei este o hieroglifă egipteană, reprezentând Soarele ce se ascunde dincolo de linia orizontului.

În astrologia greco-romană, Balanța reprezenta carul care o purta pe Persefona (Fecioara) în Infern: ea marca echinocțiul de toamnă, când sosea iarna și Persefona se retrăgea din lume.

Multe civilizații au asociat Balanța cu un cântar, deoarece zilele și nopțile sunt adesea la fel de lungi la echinocțiu. Chinezii o numesc Tien Jing („Balanța cerească") iar indienii, Tula („Balanța"). Talerele Balanței sunt asociate cu talerele Justiției.

Asociată cu rinichii și cu ficatul și condusă de Venus, elementul său este aerul, iar piatra sa este safirul.

Persoanele născute în zodia Balanței sunt politicoase, delicate, au înclinații artistice, sunt firi pașnice și binevoitoare, gata să-i ajute pe alții. Iubesc ordinea și se adaptează ușor la mediu. Nu sunt lipsite de o doză de idealism, în schimb, adesea le lipsește simțul practic și sunt nehotărâte, deoarece nu se implică prea mult în viață, din lene sau indiferență. Eleganța lor face casă bună cu frivolitatea și sunt firi extrem de influențabile la părerile altora, deși, de regulă, sunt oameni vanitoși.

Scorpionul (Scorpio): 24 octombrie – 21/ 22 noiembrie ♏

Este predominant feminin și acvatic. Cândva se afla sub incidența planetei Marte, iar astăzi se consideră că este influențat de planeta Pluto, cea mai îndepărtată de Soare. Conform mitului grecesc, atunci când vânătorul Orion a supărat-o pe zeița Artemis, aceasta a trezit un scorpion care l-a înțepat mortal. Amândoi protagoniștii acestei drame au fost proiectați pe cerul înstelat, sub formă de constelații.

Scorpionul, reprezentat de simbolul M, asociat adesea cu moartea, marchează toamna, timpul morții dinainte de iarnă. Pentru maiași, era semnul zeului morții, în timp ce egiptenii antici îl asociau cu Anubis, paznicul necropolei. Se credea că este Scorpionul trimis să îl ucidă pe vânătorul grec antic Orion (pe care egipentii antici îl asociau cu Osiris) a cărui constelație se află în apropiere. O cometă în Scorpion semnala sosirea unei molime. Constelația guvernează coapsele, organele de excreție și regiunea pelviană. Condusă de Marte și Pluto, elementul său este apa, iar piatra este opalul. În legătură cu semnul convențional al zodiei, având forma literei M, terminat cu o coadă țepoasă, există mai multe interpretări printre astrologi. Unii cred că e un simbol al picioarelor și al acului Scorpionului. Alții văd în acest desen o aluzie la organele genitale masculine, asupra cărora are influență zodia. Mai curând, e vorba de o moștenire din simbolistica Egiptului Antic unde exista o ieroglifă ce semăna cu o șopârlă a cărei coadă se termina cu o săgeată.

Sub aspect zodiacal, Scorpionul este un semn puternic. Cei ce s-au născut în această zodie, au o viață emoțională extrem de intensă și posedă un gen de magnetism psihic. Sunt firi energice, hotărâte și perseverente. Sunt luptători din fire și le place orice competiție. Nu sunt lipsiți de inteligență nativă, de spirit critic și de inventivitate. În dragoste pun mult suflet, dar sunt geloși și posesivi. Au vădite înclinații egocentriste și pot fi nedrepți și chiar grosolani cu alții. Sunt neîncrezători, suspicioși și răzbunători, până la neîndurare. În același timp, sunt ființe ușor manevrabile de către cei din jur.

Săgetătorul (Sagittarius); 22/ 23 noiembrie – 21 decembrie ♐

Este un semn zodiacal de factură masculină și ignică, aflat sub incidența planetei Jupiter. Provine din astrologia babiloniană, unde cel de-al nouălea semn zodiacal și cea de-a zecea constelație erau figurate de un călăreț cu arcul întins. În astrologia și în mitologia greacă a fost asociat cu centaurul Chiron, ucis de săgeata otrăvită a lui Hercule. Prin voința lui Zeus, acest centaur a fost

urcat în cer, unde își îndreaptă săgeata împotriva Scorpionului. Săgetătorul este arcașul, iar simbolul său, reprezintă o săgeată. Grecii antici credau că centaurul Chiron a fost primul care a trasat imagini, inclusiv pe a sa, în constelații, oferindu-le oamenilor posibilitatea de a citi în stele.

Condus de Jupiter, elementul Săgetătorului este focul mutabil, iar piatra sa este topazul. El guvernează coapsele și regiunea pelviană. A fost asociat cu Neith, una din cele mai vechi zeițe egiptene și cu Sf. Iacob/ Iacov Apostolul. O parte din Săgetător a fost asociată de către astrologii arabi cu struții care mergeau să bea din Calea Lactee.

„Săgetătorii" sunt persoane deschise, prietenoase, cinstite și optimiste. Au o noblețe sufletească, sunt plini de entuziasm și de idealuri înalte. Mintea lor este iscoditoare și au înclinații spre filosofie. Au prea mare încredere în propriile forțe, de unde rezultă absența precauției și lipsa unor „frâne interne". Nu știu să se oprească acolo unde trebuie, sunt firi impulsive și au „gura slobodă". Uneori, manifestă delăsare și chiar lene.

Capricornul (Capricornus); 22 decembrie – 19/ 20 ianuarie ♑

Este un semn zodiacal de tip cardinal, aflat sub incidența planetei Saturn, asociat pământului și principiului feminin. Capricornul este un nume latinesc, alcătuit din *caper* „capră" și *cornu* „corn" (în românește țap). El reprezintă un străvechi simbol al fertilității și o ipostază zoomorfă a divinităților masculine ale naturii. Vechii babilonieni îi atribuiau și însușiri acvatice, de aceea, în zodiacul lor, acest țap avea o coadă de pește. La greci, motivul îl găsim integrat în mitul zeului Pan. Ca să scape de monstrul Typhon, cel cu o mie de capete, Pan s-a prefăcut într-un țap. Această metamorfoză nu se încheiase încă, în momentul în care el ieșea din apele Nilului. De aceea, partea superioară a corpului, rămasă deasupra apei, are formă caprină, iar partea inferioară, aflată sub apă, a luat forma unui pește.

Capricornul este reprezentat totdeauna cu coadă de pește, iar acest fapt este redat de semnul său. Se spune că există o referire la „peștele-capră" în primele cronici chineze, iar coada peștelui are legătură cu zeul babilonian Ea sau cu Seth, zeul haosului și al nenorocirilor care era reprezentat uneori ca o capră. Semnul a mai fost asociat cu zeul grec antic din Arcadia, Pan (pentru romani Priap), care era reprezentat cu cap de om, piept de capră și coadă de pește (care făcea aluzie la falusul său). Semnul guvernează scheletul și genunchii.

Așa cum se cuvine unei zodii care începe odată cu solstițiul de iarnă, Capricornul este condus de Saturn. Elementul său este Pământul cardinal, iar piatra sa este granatul.

Semnul convențional al zodiei e format din două elemente: primul seamănă cu litera grecească *tau* (din *tragos* „țap"), iar cel de-al doilea element este fie un *ro* grecesc, fie o coadă.

Este semnul oamenilor extraordinar de consecvenți și încăpățânați. Cei născuți în zodia Capricornului sunt plini de ambiții, extrem de harnici, hotărâți, calculați și metodici. Au dezvoltat spiritul de precauție și dau dovadă de multă diplomație în situații dificile. Sunt corecți și cinstiți, cu un pronunțat simț al datoriei. Când aceste trăsături de caracter și de comportament trec peste o anumită limită, „capricornii" devin temători, nesiguri, conservativi. Consecvența lor e vecină cu încăpățânarea, iar prudența exagerată îi duce la pesimism și neîncredere. Adesea dau semne de egocentrism și slăbiciune pentru valori materiale.

Vărsătorul (Aquarius): 20/ 21 ianuarie – 18/19 februarie ♒

Este cel de-al unsprezecelea semn al zodiacului, legat de stihia aerului și guvernat de planeta Saturn, deși unii astrologi afirmă că, în zilele noastre, el se află sub incidența planetei Uranus. Constelația Vărsătorului era la mare cinste și în astrologia din vechiul Sumer, unde îl reprezintă An (u) – marele stăpân al cerului și tatăl tuturor zeilor, cel ce revarsă pe pământ „apele vieții". Matematicianul și astronomul grec Ptolemeu, care a trăit în Egipt, a numit această constelație „vărsător", iar astrologii de mai târziu o înfățișau sub forma unui bătrân înțelept purtând în mâini sau pe umeri două amfore. Unul din vase e înclinat, lăsând să curgă din el lichidul atât de necesar vieții pământene.

Simbolul purtătorului de apă sau al Vărsătorului reprezintă apa și comunicarea. A fost asociat cu Hapy, zeul antic egiptean al revărsării Nilului, care și-a înmuiat găleata în Râul de Stele când s-a stabilit în Vest. Grecii antici l-au asociat cu Zeus, care a adus înapoi abundența și fertilitatea, turnând apă pe pământ. Mai târziu, Vărsătorul a fost asociat cu paharnicii zeilor, Ganimede și Hebe și cu singurii supraviețuitori ai potopului, Deucalion și Pirha.

Vărsătorul a fost asociat cu gleznele și gambele și este condus de Saturn și Uranus; elementul său este aerul, iar piatra sa este ametistul.

Semnul convențional al zodiei este o linie ondulată dublă – unul din cele mai vechi simboluri ale apei, datând din arta paleoliticului, iar în hieroglifia egipteană era una din emblemele Nilului.

În interpretarea astrologilor, vlaga ce se revarsă din vasul Vărsătorului, e un lichid „eterat", ce poate fi asemănat cu undele de aer, cu fluidele oceanului aerian, care purifică mai mult sufletul decât corpul, eliberează omul de povara egoismului și îl face să trăiască în lumea afinităților elective și într-o

comunitate spiriritualā cu toţi oamenii (Dsy, 1001). Nu întâmplător mişcarea contemporană de sorginte ecologistă, denumită New-Age, are Vărsătorul drept simbol fundamental.

Cei născuţi sub această zodie sunt persoane afectuoase, cu vocaţia prieteniei şi a solidarităţii umane, înzestraţi cu diferite talente, plini de curiozitate, de optimism şi de năzuinţă spre progres. Sunt firi independente, iubesc ştiinţele şi artele. Din cauza unui gen de încăpăţânare şi a unei complexităţi a vieţii interioare sunt mai greu de înţeles pentru alţii. Nu le este străină nicio anumită lejeritate în tratarea obligaţiilor şi a răspunderilor, au chiar o tendinţă spre lenevire.

Peştii (Piscis): 19/ 20 februarie – 20 martie ♓

E un semn eminamente acvatic, feminin, inconstant, guvernat de planeta Neptun, deşi până la descoperirea acestei planete era considerat că se află sub incidenţa lui Jupiter. Acest al doisprezecelea şi ultimul semn al zodiacului, legat însă de prima constelaţie a crugului zodiacal, este explicitat, în mitopoezia grecilor, printr-o naraţiune despre Afrodita şi Eros. Ca să scape de monstrul Typhon, cei doi protagonişti divini s-au prefăcut în peşti, aruncându-se în apă. Peştii sunt reprezentaţi având capetele inversate. Se spune că acest fapt ar semnifica un conflict între spirit (raţiune) şi suflet atât de specific omului. Peştii sunt legaţi cu o „aţă de argint" ieşind din gurile lor şi înoată în direcţii opuse. Simbolul zodiei reprezintă acest aspect contradictoriu.

Asociată cu sistemul limfatic, codusă de Neptun şi Jupiter, elementul său este apa mutabilă, iar piatra sa este hematitul. În alchimie, această ultimă zodie a zodiacului reprezintă momentul morţii şi renaşerii, întâlnirea finală între Soare şi Lună, procesul final înainte ca alchimistul să moară pentru a renaşte.

Chinezii antici credeau că Peştii aveau putere asupra sorţii navelor şi marinarilor, provocând naufragii şi furtuni. Ei descriau această parte a cerului ca pe o zvastică, cunoscută sub numele de Ba Gui, cei opt şefi, despre care se crede că are o influenţă malefică.

Cei născuţi în zodia Peşti, sunt optimişti, plini de afectivitate, generoşi şi drăgăstoşi. Posedă o intuiţie şi o imaginaţie foarte dezvoltate. Sunt iertători, dar vor ca oamenii din jur să nutrească faţă de ei aceleaşi sentimente, să le răspundă cu aceeaşi monedă la gesturile lor. Romantici şi sentimentali, ei sunt lipsiţi de simţ practic şi se lasă uşor influenţaţi. Îşi iartă uşor orice păcat şi orice slăbiciune, sunt predispuşi spre autocompătimire şi spre melancolie (Cf. Ivan Evseev, *Zodiacul*, în vol. *Enciclopedia simbolurilor*, pp. 657-666; Clare

Gibson, *Semne zodiacale occidentale*, în vol. *Cum să citim simbolurile*, Ed. Litera, 2010, pp. 218-293; Rovenna și Rupert Sheperd, *1000 de simboluri. Semnificația formelor în artă și mitologie*, Ed, Aquila 93, 2007, pp. 23-27).

Zodiacul european (prezentare generală)

În cultura europeană, o prezentare generală a zodiacului, dar și una specifică, caracteristică zodiilor, realizează autorii dicționarului de simbolui (3 vol.) Jean Chevalier și Alain Gheerbrant. În rândurile următoare vom reproduce prezentarea lui generală, urmată de cele 12 zodii.

*

Zodiacul este atât un simbol în sine, cât și un ansamblu de simboluri particulare a căror semnificație variază în funcție de relațiile pe care le întrețin între ele.

„În toate țările și în toate epocile explorate de știința istorică, se regăsește aproape identic, cu forma sa circulară, cele douăsprezece subdiviziuni, cele douăsprezece semne purtând același nume și cele șapte planete. Babilonul, Egiptul, Iudeea, Persia, India, Tibetul, China, America de Nord și cea de Sud, țările scandinave și cele musulmane și multe altele au cunoscut Zodiacul și au practicat astrologia. Peste tot, el este asociat cu monumentele omenești cele mai importante: stele, temple, locuri în care se oficiau misterele și inițierile" (Senard M. *Le Zodiaque*, Paris – Lausanne, 1948).

Cercul zodiacal este împărțit prin numărul perfect 12, corespunzând cu cele 12 constelații. Patru dintre ele marchează timpii forte din cursa solară: Leul, Taurul, Vărsătorul și Scorpionul. Perioade culminante ale unui ciclu, ele se intersectează între echinocții (21 martie, 21 septembrie) și solstiții (21 iunie, 21 decembrie); ele despart anotimpurile (21 iunie, 21 decembrie): „ele împart cercul zodiacal în patru părți egale de 90 de grade fiecare". Zodiacul este și o sumă de simboluri cosmice, fiziologice și psihologice, ilustrând și specificând simbolismul fundamental al cercului (G. D. Champeaux, dom Sterckx S (O. S. B.), *Introduction au monde des Symboles*, Paris, 1966).

În astrologie, Zodiacul este numele fâșiei ce înconjoară eliptica și în care se mișcă planetele și luminătorii (pe care Astrologia îi numără de asemenea printre planete, adică „aștrii rătăcitori"). Acest nume de Zodiac este tradus de obicei prin „cerc de animale" deși zodiacul nostru occidental conține de asemenea imaginea unei femei (Fecioara), a unui bărbat (Vărsătorul) și a unor copii (Gemenii). Singurul zodiac cu adevărat animal este acela al chinezilor.

Dar mai este probabil că acest cuvânt înseamnă într-un fel general „constelaţia celor vii".

Zodiacul reprezintă un ciclu complet prin excelenţă şi fiecare din semnele sale exprimă o fază evolutivă, descrisă în notiţele proprii fiecăreia în parte:

Berbec = Impulsie (în ordinea cosmică este impulsia primordială care precede „ziua lui Brahma" sau naşterea unui univers).

Taur = Efort, elaborare a „*numen*"-ului şi a „*semen*"-ului.

Gemeni = Polaritate („*Prakriti-Purusha*" al hinduşilor, sau distincţia dintre spirit şi materie).

Rac (Cancer) = Pasivitate, ataşament (în ordinea cosmogonică). „Apele" sunt cele care au depus germenii lumii manifestate sau „Oul Lumii" şi deasupra lor „plutea duhul lui Dumnezeu").

Leu = Viaţă

Fecioară = Diferenţiere, fenomenalism.

Balanţă = Sociabilitate, linie de mijloc care stabileşte armonie în tendinţele contrare.

Scorpion = Fermentaţie, dezagregare.

Săgetător = Dualitate între instinctele şi aspiraţiile superioare (din punct de vedere cosmogonic înseamnă întoarcerea omului la Dumnezeu).

Capricorn = Înălţare (*Pralaya* hinduşilor, adică moartea universului fizic).

Vărsător = Trecere către stările superioare.

Peşti = Lumea Inferioară („Apele" de sus prin opoziţie cu „Apele" inferioare ale semnului Racului), trecerea la indiferenţierea iniţială.

Semnele Zodiacului pot fi împărţite în patru grupuri principale – fiecare fiind dominat de unul din timpii forte semnalaţi – ale căror corespondenţe psihologice au fost rezumate de M. Senard (*Le Zodiaque*, p. 23 şi urm.) după cum urmează:

Peşti, Berbec, Taur. Acest ansamblu ar corespunde cu perioada mitologică a lui Uranus, aceea a exuberanţei biologice nediferenţiate: este ansamblul „Principiilor" sau „Energiilor" cosmice care se exprimă din punct de vedere omenesc prin caracterul instinctiv – preparaţional, ce se traduce prin supremaţia inconştienului, impulsivitate, senzorialitate şi predominanţa facultăţilor imaginative.

A doua grupă cuprinde *Gemenii, Racul şi Leul*. Corespunde perioadei mitologice a lui Cronos, aceea a unei opriri în evoluţie, timp marcat de o nevoie de aşezare, de despărţire, de clasificare, de conceptualizare, în care preocuparea pentru ordine o depăşeşte pe aceea pentru progres. Este, spune cu pertineţă M. Senard, sectorul „principiilor de disociere. Entitatea omenească

se desparte de starea colectivă nediferențiată primitivă; ea se individualizează, se trezește la conștiința eului, apoi la aceea a non-eului, la sensul dualității, și concepe orice lucru sub unghiul distincției subiect – obiect. Această perioadă este cea a discernământului, a analizei, dar și a opozițiilor, disensiunilor, luptei dintre contrarii rezultând din disociere. Intelectul analitic și conștiința rațională domină. Conștiința eului, foarte dezvoltată, înclină către egocentrism".

Al treila sector grupează *Fecioara, Balanța* și *Scorpionul*. Corespunde cu perioada mitologică a lui Zeus, marcată de un nou punct de pornire evolutiv, dar care s-ar caracteriza de astă dată prin organizare, ierarhie, pe scurt, printr-o evoluție armonizată. Este începutul unei noi înălțări către Zenit în care încep să mijească conștiința supra națională și iluminarea. Această fază este aceea a „Principiilor de asociere exprimate prin nașterea sentimentului potrivit și căutarea echilibrului între facultățile psihologice, precum și între eu și non-eu, între subiectiv și obiectiv. Conștiința devine sensibilă față de manifestările intuiției".

În sfârșit, ultima triadă: *Săgetătorul, Capricornul, Vărsătorul*. S-ar putea spune că în timpul celei de-a patra perioade mitologia se dă la o parte, dispare cedând locul religiilor mistice și, în special, revelației creștine, întrupării Logosului. Acestea, spune M. Senard, sunt sectoarele Principiilor de sublimare: intuiția devine treptat ghidul recunoscut și acceptat de „entitate pe calea de întoarcere către nemanifestat". Dante, însoțit de Beatrice, își sfârșește călătoria în Paradis (zi ori lumină supremă). Conștiința funcționează liber în afara planului manifestat. Eliberată de opreliștile puse de materiale, timp și spațiu, ea participă din nou la viața unică și universală. Se confundă atunci cu Principiul creator. Se ajunge astfel la supraconștiință sau omnisciență".

Acest simbolism al evoluției biologice și psihologice se nuanțează la infinit prin studiul raporturilor dintre semne și poate duce nu numai la un diagnostic individual, dar și la o adevărată psihagogie.

Aspectele zodiacale, în termeni de astrologie, se aplică distanței dintre două planete sau dintre doi alți factori ai horoscopului (ca de pildă un punct sensibil și meridianul sau orizontul). Principalele ei aspecte sunt:

• *conjuncția* care, așa cum o indică și numele ei, este prezența astrelor (sau a altor factori horoscopici) în același punct al cerului, unde își conjugă strâns influențele formând un singur tot, așa cum doi soți formează un cuplu unit;

• *sextilul* care este distanța de 60° simbolizând o anume armonie și un acord între cei doi factori în chestiune;

• *pătratul* de 90° care este un aspect de ciocnire, de tensiune, de conflict, șocul dintre două influențe astrale;

• *trigonul* care este distanța de 120°, realizând raportul cel mai armonios, favorabil și intim între cele două puncte din cerc;

• *opoziția* care este distanța de 180°, subliniind incompatibilitatea totală între cele două astre. Teoretic, opoziția se prezintă ca un dublu pătrat, dar anumiți astrologi se îndoiesc de caracterul lui uniform, malefic și nociv.

Există în momentul de față tendința de a înlocui expresiile aspecte benefice (sextilul și trigonul) prin cea de facilități și împrejurări venind în ajutorul individului; și aspecte malefice (pătratul și opoziția) prin cea de aspecte ale voinței, ale efortului personal și de luptă; căci s-au găsit horoscoape ale unor criminali cu o majoritate de aspecte benefice (de pildă, cel al lui Landru) și dimpotrivă personaje de prim plan ca Foch, a cărui temă astrologică este împănată cu aspecte rele. Înscrise în cercul zodiacal, aspectele formează figuri geometrice și se împărtășesc din simbolismul obișnuit al triunghiului, al pătratului și al hexagonului.

Al-Iklil – sau *Iklil Al Jabbah* („Domul Capului”) este numele arab al celei de-a XVII-a case a Zodiacului lunar – pe care unii îl socotesc anterior Zodiacului solar (douăsprezece semne) și care consistă în împărțirea cerului în 28 de părți de 12° 51’ 26”. *Al-Iklil* se plasează între 25° 42’ 53” din semnul Cumpenei și 8° 34’ 8” din cel al Scorpionului. Se pare că rolul său și influența sa astrologică au fost deosebit de mari în mai multe tradiții și că așa se mai întâmplă și azi în mai multe țări orientale pentru care această casă servește de reper. Cum se știe, trăsătura comună dintre sistemele lunare din diferitele tradiții (chineză, hindusă, arabă, persană, etc) o constituie existența stelelor determinatoare care servesc drept limită acestor 28 de diviziuni și poartă în India numele de *Jogatara*. Deși mai multe case lunare poartă același nume cu aceste stele, ele nu trebuie să fie confundate sau identificate cu acestea. Din cauza precesiei echinocțiilor, majoritatea acestor stele – repere sunt deplasate și nici nu mai ocupă casele ce le poartă numele; dar aceasta nu schimbă cu nimic semnificațiile acestor repere, casele lunare – ca și Zodiacul solar – fiind formate în viziunea astrologului, din influența Lunii, răspândită pe crucea solstițiilor și a echinocțiilor.

În India, aceasta a XVII-a casă lunară poartă numele de *Anurada* (a face un cerc, a face roate, a fi frumos). Simbolismul său hindus este păunul care-și desface coada (poate tocmai din cauza cercului) deși Poti ne dă despre ea imaginea unei tipsii, încărcată cu orez, cu fructe, cu miere și cu flori, servind drept ofrandă zeilor. Recenzarea diferitelor simboluri care se leagă de casele lunare în tradiții, studiul schimbărilor lor în decursul veacurilor și cercetarea lor critică nu au fost însă întreprinse. Ele rezervă surprize și vor aduce desigur date mai precise asupra semnificațiilor lor primitive.

Zodiacul european. Ciclul zodiacal

Berbecul (21 martie – 20 aprilie)

Berbecul zodiacal corespunde ascensiunii Soarelui, trecerii de la frig la căldură, de la umbră la lumină; ceea ce nu este lipsit de legătură cu acele deja semnalate căutări ale Lânii de Aur.

Este întâiul semn al Zodiacului și acoperă, începând cu echinocțiul de primăvară, 30 de grade. Natura se trezește acum după amorțirea iernii, iar acest semn simbolizează, înainte de orice, dospirea primăverii, deci zvâcnetul, virilitatea (semnul cel mai important al lui Marte), energia, independența și curajul. Semn pozitiv sau masculin prin excelență. Puternica sa influență este defavorabilă femeilor atunci când, în momentul unei nașteri feminine, se situează la răsărit.

Zodia Berbecului – prin care trece Soarele în fiecare an de la 21 martie la 20 aprilie – este un simbol intim, legat de natura focului originar. El este o reprezentare cosmică a puterii animale a focului care țâșnește, care izbucnește, care explodează în primul moment al manifesării. Este vorba de un foc totodată creator și distrugător, orb și răzvrătit, haotic și împrăștiat, generos și sublim, care, pornind dintr-un punct central, se răspândește în toate direcțiile. Această forță de foc este asemănată țâșnirii vitalității primordiale, elanului primitiv al vieții, cu tot ceea ce un asemenea proces are ca impuls pur și brut, ca descărcare răbufnitoare, fulgerătoare și neîmblânzită, ca pornire violentă, ca respirație incandescentă. Tradiția hermetică spune că ne aflăm în prezența unui logos ale cărui sonorități sunt din aur și purpură (roșu), având afinități astrale cu Soarele și cu Marte. Un logos agresiv prin esență și hiperviril, care corespunde unei naturi gâfâite, grăbite, năvalnice, clocotitoare, convulsive. Astrologia asimilează câte un caracter omenesc fiecărui semn zodiacal, precizând însă că nu este suficient să te fi născut în lumea zodiacală, nici că este necesar să te fi născut atunci, ca să semeni cu tipul semnului acesta. Ori, tipul Berbec aparține colericului (emotiv – activ – primar) din caracterologia modernă, cu vitalitatea sa arzătoare, cu patima sa pentru trăirea nezăgăzuită în tumultul și intensitatea emoțiilor puternice, a senzațiilor tari, a isprăvilor neobișnuite, a șocurilor existenței sale.

Taurul (21 aprilie – 20 mai)

Cel de-al doilea semn al Zodiacului se situează între echinocțiul de primăvară și solstițiul de vară. Simbol al unei mari puteri de muncă, al tuturor instinctelor și în special al instinctului de conservare, al senzualității și al

unei exagerate propensiuni spre plăceri. Această zodie este, cum se spune în astrologie, guvernată de Venus, adică este în deplină și intimă armonie cu natura planetei amintite. Zodiei Taurului îi este asociată simbolistica materiei prime, a substanței inițiale, asimilabile cu pământul ca element, cu Glia Mumă.

Dacă Berbecului îi corespunde cinetica focului originar, întrupată printr-un animal uscat, hiperviril, dominat de un cap masiv, repezit înainte, Taurul se prezintă drept „statica unei mase purtătoare de viață" – caracterizată printr-o creatură robustă, puternică, cu predominanță orizontală. Aici domnește un spirit greu, greoi, gros, lent, stabil, solid, dens, fix... Acestei zodii hiperfeminine i se asociază valoarea unui sens pe deplin terestru, în linia unei simfonii în verde – crud – ca o pajiște. În concertul zodiacal, partitura Taurului se aseamănă cu un cântec bahic într-o slavă a Venerei, a lui Venus Genitrix, cu trup fremătător și sânge aprins, răscolită de vibrațiile ce emană din teluric, un cântec al lunii pline, închinat naturii-mamă. Taurul conferă o fire animală, dominată de instinct și bogată în senzorialitate: a trăi într-un asemenea univers înseamnă a adulmeca, a gusta, a pipăi, a vedea, a auzi... Înseamnă să te lași în voia poftelor pământești, a îmbătătoarelor farmece dionisiace. Setea de viață este aici înrădăcinată într-un temperament generos, robust și cu o vitalitate solidă. Ea poate fi potolită fie printr-o viață de plăceri, plină de patimi de tot felul, fie printr-o viață de muncă menită de a satisface pofta de a poseda.

Gemenii (21 mai – 21 iunie)

Simbol general al dualității în asemănare și chiar în identitate. Reprezintă imaginea tuturor opozițiilor interioare și exterioare, contrare sau complementare, relative sau absolute, care se împlinesc într-o tensiune creatoare; faza Gemenilor se încheie o dată cu apogeul verii.

Este al treilea semn al Zodiacului, situat înaintea solstițiului de vară, semn principal al lui Mercur, Gemenii reprezintă, înainte de toate, dublul simbol al contactelor umane, al transporturilor, al comunicațiilor, al contigențelor mediului de viață, al polarității, chiar și sexuale. Anumite zodiace figurează acest semn nu prin imaginea obișnuită a doi copii ținându-se de mână, ci printr-un bărbat și o femeie sau chiar – precum în zodiacul copt – prin doi amanți.

Doi efebi înlănțuiți pot reprezenta acest semn considerat dublu care ne introduce în lumea contrariilor polare: masculin – feminin, întuneric – lumină, subiect – obiect, interior – exterior... Prin aceasta, el se află în afinitate cu Mercur, mesagerul cu aripi la picioare și având drept emblemă caduceul (sceptru în forma unui baston pe care se încolăcesc doi șerpi, care era însemnul zeului Mercur și simbolul comerțului). În concertul zodiacal, partitura celui de al treilea semn ar putea fi mai degrabă asimilată înșiruririi în *presto* (muz.; ca

indicație de execuție; în tempo rapid) a arpegiului. Aici, nu mai beneficiem de curgerea caldă a instinctelor; spiritul intervine în jocul personalității, formând un duel cu sensibilitatea. Personalitatea nu se sprijină în mod automat pe respirația naturală și pe zvâcnirea liberă a vieții animale. Dimpotrivă, ea se elaboreză pornind de la un mecanism de apărare împotriva supremației activității: viața sensibilă este ținută la respect, suspectată și zeflemisită, circumscrisă în sfera unui Eu preocupat să trăiască în tihna liberei apartenențe la sine însuși. De aici decurge un proces de cerebralizare care conferă, între altele, gustul pentru joc, plăcerea exercițiului ideilor și a dialogului spiritual, elanul inteligenței. De fapt, ființa trăiește într-o dedublare interioară: o jumătatea din ea simte, acționează, trăiește, în vreme ce cealaltă jumătate o privește acționând, simțind și trăind; actor și, în același timp, spectator al propriei ființe, spectatorul supraveghind actorul cu o privire dezamagită sau malițioasă. Aceasta fiind valabil atât pentru ființa extrem de adaptabilă, cât și pentru cea extrem de complexă...

Racul (Cancer; 22 iunie – 22 iulie)

Al patrulea semn din zodiac care se situează imediat după solstițiul de vară, când zilele încep să scadă. Hieroglifa lui, semănând cu două spirale, exprimă schimbarea de sens a mișcării solare, care devine descendentă, din ascendentă cum era și reprezintă în mod schematic valurile vieții. Semn lunar, el înseamnă retragerea spre sine, sensibilitatea, timiditatea și tenacitatea. Odată cu Cancerul, apare un întreg univers acvatic; el se înfățișează ca simbolul apei originare: ape-mume liniștite și adânci, cu izvor șopotitor, trecând prin laptele matern și seva originară. Racul și crabul care îl reprezintă este un animal de apă trăind sub o carapace ocrotitoare. Spiritului apelor i se asociază o valoare de intern, de intim, sau de interior, care amintește că aparențele sau prefigurările vieții care renaște, germeni, ouă, fetusuri și muguri, sunt înconjurate de cochilii, matrice, scoarțe și învelișuri, sortite să adăpostească puterea de renaștere închisă în aceste cuirase (platoșe). De fapt, cel de-al patrulea semn se identifică cu arhetipul matern pus în lumină de Jung: întreaga lume a valorilor de conținut, adică tot ceea ce este mare și învelește, adăpostește, păstrează, apără și încălzește ceea ce este mic. Principiul matricial și hrănitor care se întinde de la uter la pământul matern: adâncime, abis, puț, grotă, peșteră, buzunar, vas, adăpost, casă, oraș... ajungând la marele refugiu al omenirii, care era Marea Mumă. Semnului îi este asociată Luna, cu chipul palid și lumina cenușie, simbol planetar al acestui principiu matricial, al psihismului inconștient, al luminii vegetative crepusculare, al pulsării vitale neasumate

încă de rațiune. În concertul zodiacal, partitura Cancerului, atunci când nu este vorba de o tăcere, se asimilează unui murmur metodic de penumbră sau unui cântec visător în clarobscur. Iar natura celor născuți sub acest semn provine din dezvoltarea sensibilității sufletului copilului pe lângă mamă, precum și din amplificarea originalului cu lumea de subiectivitate, de vis, de romanesc, de fantezie, de lirism...

Rolul Cancerului este și acela al medierii, al mediumnității (mediumnitate = calitatea unei persoane de a trece în stare de hipnoză, de medium), al mediului înconjurător. El marchează mijlocul anului, leagă lumea formală de cea informă, este pragul reîncarnării, trecerea de la zenit la nadir. Ființele marcate de acest semn se bucură de o mare putere secretă, potrivită pentru a favoriza renașterile viitoare.

• •• •

Leu (23 iulie – 22 august)

Este al cincilea semn al Zodiacului plasat în mijlocul verii. Se caracterizează deci printr-o înflorire a naturii sub razele calde ale Soarelui care este stăpânul său planetar. Inimă a Zodiacului, el exprimă bucuria de a trăi, ambiția, orgoliul și elevația. Cu leul ne întoarcem la Focul-element; dar, de la Berbec la Leu se elaborează metamorfoza unui principiu care, din puterea animală brută, instantanee și absolută ca scânteia sau fulgerul ce era, se transformă într-o putere desfășurată pentru a deveni putere stăpânită și disponibilă, precum flacăra iradiind în miezul căldurii și al luminii. Trecem, de altfel, de la zorile primăverii la magnificiența amiezilor de vară. Semnul este reprezentat prin maiestuoasa ființă a regelui animalelor; emblema puterii suverane, a puterii nobile și este acuplat cu Soarele, semnul și astrul care simbolizează viața, sub aspectele ei de căldură, lumină, strălucire, putere și aristocrație strălucitoare. De aceea, partiția leonină este asemănătoare unei ode triumfătoare din aurării, învăpăiere de arderi vitale. Acestui tip zodiacal îi corespunde caracterul celei mai înalte puteri: Împătimitul, ființă de voință născută sub imperiul nevoii și a gustului de acțiune, puterea lui de emotiv – activ fiind disciplinată, orientată spre un scop, și servind ambiții cu bătaie lungă. Este o natură puternică, născută pentru a face viața să cânte cât o ține gura și pentru a-și găsi suprema rațiune a existenței făcând să răsune o notă sonoră pe cerul destinului său. Această putere poate să se exeseze pe o suprafață orizontală și produce un tip herculean realist prin excelență, eficace, de o mare vigoare concretă și prezență fizică. Dar se poate desfășura și pe o tensiune verticală, dând un tip apolinian, idealist, în care puterile luminoase tind să domnească singure.

Fecioara (23 august – 22 septembrie)

Al șaselea semn al Zodiacului, care se situează chiar înaintea echinocțiului de toamnă. Simbol al secerișului, al îndemânării anuale, al acurateței minuțioase, este al doilea semn al lui Mercur care se manifestă aici într-un registru mai *coborât, pământesc* și practic în semnul Gemenilor care corespunde cu aspectul *aerian* al vestitorului zeilor. Cu Fecioara ne aflăm la sfârșitul ciclului anual al elementului Pământ, înaintea pământului rece al Capricornului, acela al însămânțărilor de iarnă, după pământul gras, cald și umed al Taurului, acoperit cu vegetația abundentă și înmiresmată a primăverii. Acum se prezintă un pământ uscat de razele soarelui de vară și secătuit de virtuțile sale nutritive pe care se culcă spicul tăiat, așteptând ca bobul uscat să se desprindă din spic și din învelișul său. Ciclul vegetal se sfârșește pe un pământ nou, virgin, hărăzit să primească ulterior sămânța. De unde imaginea ce reprezintă acest semn, o fecioară înaripată ce poartă un spic sau un snop. Mercur este planeta diriguitoare: în timpul secerișului și al adăpostirii în hambare a recoltei, când rezultatele muncii depuse se cântăresc și se calculează, ne aflăm într-adevăr într-o lume care se diferențiază, se particularizează, se selecționează, se cerne, se reduce, se despoaie, își dă limite precise.

Diferența virginală seamană mai curând cu un exercițiu de stil vizând puritatea lineară a arabescurilor. În acest univers se proiectează silueta unui caracter care-și are drept echivalent complexul anal retras asupra sieși din psihanaliza freudiană. Este vorba despre o dispoziție generală pentru a reține, a controla, a stăpâni și a se disciplina; despre o tendință către economie, parcimonie, acumulare, conservare, temporizare; despre un caracter serios, conștiincios, scrupulos, rezervat, sceptic, metodic, ordonat, legat de principii, de reguli, de consemnuri, sobru, cu sensibilitate și iubitor de respectabilitate, muncitor, întors către lucrurile dificile, greu de făptuit, ingrate sau penibile, vizând să satisfacă, înainte de toate, un sentiment de securitate.

În Egipt, corespundea cu semnul lui Isis. Locul al șaselea în ordinea zodiacală îl face să se împărtășească din simbolismul numărului șase și a peceții lui Solomon; ține totodată de foc și de apă și simbolizează conștiința născând din confuzie precum și nașterea spiritului.

Balanța (23 septembrie – 22 octombrie)

Intrând în acest semn, Soarele este la punctul median al anului astronomic. Trecerea lui din emsifera nordică în emisfera sudică marchează echilibrul dintre edificiul construit și forțele care-i pregătesc ruina, ca și pe cel dintre

zile și nopți. Este reprezentat printr-o balanță, cu pârghia și cele două talere ale sale. Acest punct de echilibru în jurul căruia oscilează totul este mărturia unei oscilații între amurgul unei toamne exterioare și zorile unei primăveri interioare. În acest punct central, la egală distanță de care se echilibrează cele două talere, al motorului și al frânei, al elanului și al reținerii, al spontaneității și al cugetării, al abandonului și al spaimei, al chemării și al retragerii din fața vieții, noi vedem mai ales neutralizându-se forțele contrare, de aici se naște o lume a mediei, a măsurii, a semitonurilor, a culorilor și a nuanțelor. Este un univers esențializat pe care îl vedem prezentându-se în simbolistica elementului Aer, de natură subtilă. Mediul aerian al Balanței este, față de cel al Gemenilor, ceea ce locul inimii este față de locul spiritului. Eul se așază aici, împreună cu un Altul, de valoare egală, introducând dialogul afectiv dintre *Tu* și *Eu*. Semnul serbărilor galante este de altfel plasat sub dominația planetei Venus, în prezența căruia Saturn aduce o notă de detașare și de spiritualizare. Este vorba de Venus Afrodita a trandafirilor de toamnă, zeița frumuseții ideale, a gingășiei sufletului, a Nunții sacre ca și a serenadelor și a menuetelor.

Scorpion (23 octombrie – 21 noiembrie)

În astrologie, Scorpionul este cel de-al optulea semn al Zodiacului, ocupând jumătatea trimestrului de toamnă, când vântul smulge frunzele îngălbenite, iar animalele și copacii se pregătesc pentru o nouă existență. Simbol, în același timp, al rezistenței, al fermentației și al morții, al dinamismului, al asprimii și al luptelor, această parte a cerului are drept cârmuitor planetar pe Marte.

Scorpionul evocă natura din timpul Sărbătorii tuturor sfinților, din vremea căderii frunzelor, a ceasului de pe urmă al vegetației, a întoarcerii materiei brute la haos, în așteptarea humusului care pregătește renașterea vieții; el mai evocă cuaternarul acvatic dintre apa neîncepută de izvor (Rac) și apele vărsate în ocean (Pești), adică apele adânci și tăcute ale stagnării și macerării. Animalul negru care fuge de lumină trăiește ascuns și are un ac înveninat. Această alăturare compune o lume de valori întunecate, făcute să evoce chinurile și dramele împinse până în adâncurile absurdului, ale neantului și ale morții. De aici decurge și așezarea sa sub ocârmuirea planetară a lui Marte, dar și a lui Pluto, care reprezintă puterea tainică și inexorabilă a umbrelor și a Infernului. Ne aflăm în plin complex – sado-anal-freudian: valorile psihice ale anusului se întâlnesc cu cele ale sexului. Vedem astfel instalându-se o întreagă dialectică a distrugerii și a creației, a morții și a renașterii, a damnării și a mântuirii, Scorpionul fiind cântec de dragoste pe câmpul de luptă sau strigăt războinic pe câmpul dragostei... Într-un astfel de spațiu – roșu și negru –

individul se înrădăcinează în convulsiile piedicilor sale și nu este el însuși cu adevărat decât atunci când este zguduit de transa sălbatică a unui demon interior, însetat nu de bunăstare, ci de nestare, ajungând până la gustul aspru al angoasei de a exista, între chemarea lui Dumnezeu și ispita diavolului. Această natură vulcanică face din tipul Scorpion o pasăre ale cărei aripi nu se desfac cu plăcere decât în mijlocul furtunilor, climatul său fiind cel al uraganelor, țara sa – cea a tragediei.

Săgetătorul (22 noiembrie – 20 decembrie)

În tradiția *Upanișadelor*, săgetătorul este omul care tinde să se identifice cu săgeata, care se dedică „exaltării brahman-ului – a cărui cunoaștere asigură eliberarea de ciclul renașterilor". E interesant de notat că această eliberare a ciclului coincide efectiv cu sfârșitul secerișului și al culesului viilor la intrarea în iarnă, când orice urmă de viață pare să se stingă. „Ceea ce este mai strălucitor și mai subtil decât subtilul, acel ceva pe care se sprijină lumile și locuitorii lumilor: *iată-l pe nepieritorul brahman.* El este răsuflarea, este cuvântul și spiritul, el este realul, nemurirea. Află, dragul meu, că aceasta este ținta ce trebuie atinsă".

Silaba Om este arcul, atmanul este săgeata, iar brahmanul ținta, așa suntem povățuiți. „Trebuie să atingem ținta fără a ne lăsa gândul întors de la ea. Trebuie să devenim aidoma săgeții" (*Mundaka Upanișad*, 11,2, 2-3-4; VEVD, 421).

Săgeata cu care se identifică săgetătorul înfăptuiește sinteza dinamică a omului zburând către transformarea sa prin cunoaștere, din animal în ființă spiritualizată.

Săgetătorul este cel de-al nouălea semn al Zodiacului: este înaintea solstițiului de iarnă, atunci când, odată terminate muncile câmpului, oamenii se îndeletnicesc mai mult cu vânătoarea. Este un simbol al mișcării, al instinctelor nomade, al independenței și al reflexelor iuți. Această parte a cerului se află în general așezată sub influența lui Jupiter, deși, mai degrabă, ar trebui pusă sub cea a lui Pluto.

Ne aflăm la capătul trinității Focului. Dacă, în Berbec, forța văpăii este viscerală, iar în Leu, fiind de natură voluntară, era închinată preamăririi Eului, în Săgetător această forță devine cea a decantărilor spirituale, a iluminării spiritului, a elevației interioare, prin care instinctul și ego-ul se depășesc în transcendență, prin înălțare spre supra uman. Acest semn este reprezentat printr-o imagine a sublimării: un centaur cu cele patru copite înfipte în pământ, înfruntând cerul și ținând în mâini un arc încordat, cu o săgeată îndreptată

spre stele. Tablou al unei preapline creaturi, care își fixează viața în spațiul celei mai largi deschideri spre Univers. De aceea este pus în corespondență cu semnul lui Jupiter, principiu de coeziune și edificare, care topește unitatea globală a unei sinteze generoase, terestrul și celestul, omenescul și divinul, materia și spiritul, inconștientul și supraconștientul... Secvența caracteristică Săgetătorului se înrudește deci cu o epopee, cu o simfonie, cu o catedrală, cu itinerarul unui elan panteist, de integrare în viața universală. La obârșia tipului sagitarian, distingem un Eu intens sau aflat în expansiune, care își caută limitele și aspiră să le depășească, sub imboldul unui instinct al anvergurii sau al măreției. De aici rezultă și aspirația către o anume elevație, sau dimensiunea căutată printr-un entuziasm care poate fi un elan de participare, de integrare ideală în viața colectivă sau, dimpotrivă, o revoltă stimulantă împotriva unei forțe ce trebuie dominată, dacă nu chiar o simplă inflație a unui eu rătăcit în beția grandorii.

Capricorn (21 decembrie – 19 ianuarie)

Al zecelea semn din Zodiac, care începe la solstițiul de iarnă, poartă a zeilor, când moartea aparentă a naturii corespunde plenitudinii spirituale, perioadei celei mai mari ingeniozități a omului, scăpat de povara muncilor câmpului. Simbol al sfârșitului unui ciclu nou: este semnul cu care debutează zodiacul în Extremul-Orient. El exprimă răbdarea, prudența, perseverența, iscusința, realizarea, simțul datoriei. Este subordonat lui Saturn.

În emisfera de nord, Capricornul simbolizează despuierea, zgribulirea și concentrarea iernii în severa ei măreție; el este asimilat cu miezul nopții de Crăciun, punct culminant la frigului și întunericului; ora zero pentru sămânța îngropată în sol în vederea îndepărtatului seceriș. Elementul pământ își începe procesul: în adâncurile sale hibernale se elaborează opera înceată și dificilă a încolțirii. Această pornire se cuplează în mod dialectic cu noțiunea de sosire, destinație, țintă, concepută ca o amiază pământeană, ca un zenit. Semnul din zodiac este reprezentat printr-un animal fabulos, jumătate țap, jumătate delfin, sau printr-o capră, patruped căruia îi place să se cațere pe creste. Capricornul se află sub puterea lui Saturn, asociat și el oricărei situații aspre, ingrate, întunecate și sumbre. Zeu nemilos al timpului care stăvilește ambițiile supreme ale omului atunci când nu-l condamnă la lipsuri și renunțare. Cei ce aparțin acestei zodii sunt marcați de universul rece, tăcut, nemișcat al perioadei repective. Firea celor născuți sub semnul Capricornului poartă pecetea acestui univers rece, mut, neclintit, ce se zămislește printr-o mișcare primordială de retragere în sine și de concentrare; pe dinafară aceste persoane par lipsite de

vitalitate, înfățișarea lor fiind mohorâtă și modestă, sobră și ștearsă. Energia lor vitală se refugiază în propriile lor adâncuri și ascensiunea lentă a acestor forțe profunde, deseori neștiute chiar de respectiva persoană, îi permite acesteia să-și afirme valoarea, asigurându-i totodată deplina stăpânire de sine, rezultat al unui răbdător antrenament al voinței, exercițiu necesar afirmării dominației asupra instinctului și a sensibilității. De unde și supremația virtuților reci; cel puțin atunci când eșecul autoreglării nu-l face pe cel în cauză să devină taciturn, pesimist sau melancolic...

Figura sa simbolică, corp de țap și coadă de pește, subliniază natura ambivalentă a celui aparținând zodiei Capricornului, cele două tendințe ale vieții: atras în direcția prăpastiei, dar și în direcția înălțimilor, în direcția apei, dar și în direcția muntelui. Acest om este înzestrat cu posibilități inverse, evolutive și involutive, și își află un echilibru precar în necontentita tensiune dintre tendințele sale opuse.

Vărsătorul (20 ianuarie – 18 februarie)

Cel de-al unsprezecelea semn din Zodiac se situează în mijlocul iernii. El simbolizează solidaritatea colectivă, cooperarea, fraternitatea și detașarea de lucrurile materiale. Ascendentul său tradițional este Saturn, căruia i s-a adăugat și Uranus, după ce a fost descoperit.

Imaginea prin care este înfățișat cel de-al unsprezecelea semn al Zodiacului reprezintă nobila figură a unei ființe umane împlinite, având trăsăturile unui bătrân înțelept care ține sub braț sau pe umăr una sau două amfore: aceste urne înclinate răspândesc șuvoiul de apă ce le umple. Dar starea lichidă a acestui șuvoi este aeriană și eterată, caracterul fluid al aerului contribuind la aceasta, în aceeași măsură în care intervine natura lenevită și molatică a apei. Mediul invocat aici poate fi asemuit cu acela al apelor din cer răspândite prin unde, sau cu cel al fluidului din oceanul aerian în care ne scăldăm. Acest semn de Aer cu o rezonanță acvatică trimite la o substanță nutritivă, mai curând destinată să potolească setea sufletului decât pe cea a trupului. Dacă aerul Gemenilor evocă o comunicare a spiritului, iar cel al Balanței – dialogul inimii, cel din Vărsător impune lumea afinităților elective, care fac din noi niște ființe trăind într-o comunitate spirituală și aflate în centrul sferei universale. Semnul a fost pus în relație cu Saturn, în măsura în care astrul eliberează ființa din lanțurile ei instinctuale și degajă forțele sale spirituale, prin intermediul unei deposedări. I se mai dă ca ascendent Uranus, cel ce remobilizează ființa eliberată în focul puterii prometeice, având drept finalitate depășirea de sine. În comparație cu Leul herculean, ne aflăm în fața Vărsătorului serafic. Materia intimă a acestui

tip zodiacal este fluidă, uşoară, eterată, volatilă, transparentă, respirând în întregime o limpezime spirituală aproape angelică. Vărsătorul poartă darul detaşării de sine unit cu seninătatea şi generozitatea însoţită de altruism, de simţul prieteniei, de devotamentul social. Mai există un Vărsător uranian, prometeic, semn al fiinţei reprezenând avangarda, progresul, emanciparea, aventura.

Peştii (19 februarie – 20 martie)

Peştii, al doisprezecelea şi ultimul semn al Zodiacului, se situează chiar înaintea echinocţiului de primăvară. El simbolizează psihismul, lumea lăuntrică, întunecată, prin care omul comunică fie cu Dumnezeu, fie cu diavolul. Aceasta se traduce, în interpretarea horoscopică, printr-o fire fără consistenţă, receptivă şi foarte impresionabilă. Dominanta lor tradiţională este planeta Jupiter, căreia i s-a adăugat, după descoperirea sa, Neptun.

Termenul astrologic al ternarului acvatic poate fi asemănat revărsărilor de după iarnă, cu valuri ce se umflă şi înghit totul ca un potop purificator, precum şi noianului mişcător şi anonim al oceanului unde ajung toate. Aici domneşte principiul Umed ca principiu al topirii, al dizolvării, al învăluirii, al contopirii părţilor într-o totalitate, aceasta extinzându-se pe măsura imensităţii fluide ce ne înconjoară, şi chiar a oceanului cosmic infint. Tradiţia reprezintă acest semn prin doi peşti alăturaţi, în sensuri opuse şi ale căror guri sunt legate printr-un soi de cordon ombilical. Sub auspiciile Peştilor, luăm parte la mareea marelui Univers şi aparţinem comunităţii tuturor oamenilor de pe pământ, ca picătura de apă din ocean. Ne plasăm şi în lumea nedesluşirii, a nediferenţierii, a scufundării, a contopirii prin ştergerea particularităţilor în folosul nesfârşirii, mergând de la zero la infinit. Acest semn a fost pus sub tutela lui Jupiter ca proces de amplificare, şi sub cea a lui Neptun ca arhetip al dizolvării şi integrării universale, de la mitul original, la contopirea finală. Trama profundă a firii de tip Peşti este făcută dintr-o extremă plasticitate psihică. În lumea sa interioară, unde legăturile sunt dezlegate, unde forţele de coeziune sunt abolite, iar formele sunt estompate, domneşte un impresionism ce favorizează permeabilitatea: delăsarea, dilatarea, inflaţia emotivă prin care fiinţa se revarsă confundându-se cu conştiiţa unei valori ce o depăşeşte, o înglobează, asimilând-o unei condiţii mai generale.

B. Alte tipuri de zodiac

Reprezentarea Zodiacului european, cu cele două versiuni (răsăriteană, a lui I. Evseev și apuseană a lui M. Senard), se cuvine a fi întregită cu alte variante de horoscop (*Zodiacul alchimist*, *Zodiacul totemic al animalelor*, *Zodiacul mitologic al defectelor*) și, deopotrivă, cu alte compliniri (*Semnificația planetelor în astrologie*; *Culorile și zodiile*; *Astrologia și sănătatea*) pentru a rotunji imaginea sistemului zodiacal.

*

Zodiacul alchimist

În Evul Mediu oamenii își propuneau să transforme metalele în aur și argint sau să găsească elixirul vieții și tinerețea veșnică, folosindu-se de alchimie. Astfel s-a creat o punte între astrologie și alchimie și s-a elaborat chiar și un horoscop pe această temă, pe care îl reproducem în rândurile de mai jos.

Horoscopul alchimist are nouă zodii și fiecare corespunde câte unui număr: Zodia Argint corespunde numărului 1; Fier = 2; Mercur = 3; Zinc = 4; Cositor = 5; Plumb = 6; Platină = 7; Cupru = 8 și Aur = 9.

Pentru a afla numărul corespunzător fiecărei persoane se procedează în felul următor: ex. 8/12/1972 – se calculează astfel: 8+1+2+1+9+7+2=30; 3+0=3;

Zodia Argint; este metalul considerat nobil și valoros, preferatul celor favorizați, numit (de unii) și „metalul zeilor". Nativii acestei zodii sunt energici, sensibili emoțional și au un farmec aparte. Pot fi înzestrați cu harul de a-i vindeca pe ceilalți și au o influență pozitivă asupra celor din jur. În preajma lor, semenii au sentimentul siguranței, se simt reconfortanți și energici. Toți nativii semnului Argint trebuie să accepte că sunt ca un leac pentru cei cu care vin în contact.

Zodia Fier; ca masă, fierul ocupă primul loc pe Pământ, iar în Univers este clasat al zecelea element. Aceste date spun totul despre importanța acestui metal în viața pământeană. Este considerat un metal rece, rezistent și asociat planetei Marte. Nativii acestui semn sunt autoritari, uneori chiar prea duri, reușesc tot ce își propun și au mari pretenții asupra lor și a celor din jur. Îi putem cuceri definitiv ca prieteni dacă știm să le atingem punctul sensibil. Tăria lor nativă îi determină să îi ajute pe cei care au nevoie cu adevărat de ei. Ca defect au doar o severitate exagerată.

Zodia Mercur; în alchimie este un material primordial, fiind asociat cu zeul care îi poartă numele, cunoscut și ca mesagerul zeilor, dar și zeul comerțului, al călătoriilor și al hoților. Planeta Mercur guvernează aceeași materie. Cei care au numărul trei, corespondent al zilei nașterii, sunt ușor adaptabili oricărei condiții, comunicativi, dinamici, optimiști și se fac plăcuți datorită firii lor joviale. Sunt operativi și își îndeplinesc cu ușurință sarcinile creând impresia că trăiesc după un alt fus orar. Menirea lor pe Pământ este aceea de a-i face fericiți pe cei din jur.

Zodia Zinc; cei care aparțin acestui semn sunt echilibrați, dar au nevoie de siguranța și confortul date de familie și, implicit, de sufletul pereche, pentru aceștia dragostea fiind sensul vieții. Se simt împliniți când sunt înconjurați de familie și prieteni. Iubesc liniștea, însă nu și singurătatea. Dacă rămân singuri se vor retrage în lumea lor interioară. Adesea se lasă conduși de regulile societății în care trăiesc doar de dragul de a fi în rândul lumii. Ca defecte: sunt cusurugii, prăpăstioși și își schimbă prea des dispoziția.

Zodia Cositor; este socotit de alchimiști uimitor, mai ales datorită sunetului emis la îndoirea unei bare din acest metal și din cauza provenienței pe care nu o înțelegeau suficient. Nativii acestui semn sunt priviți de ceilalți ca fiind misterioși, iar prezența lor este considerată asemenea magicienilor. Deși se înconjoară de un aer taciturn, sunt atrași de tainele vieții, dar și de misterul existenței de dincolo. Explorează tot ce le oferă viața și încearcă propriile limite. Iubesc descoperirile, însă nu se lasă descoperiți.

Zodia Plumb; în alchimie, despre acest metal se spune că ar fi conducătorul întunericului și o materie fără strălucire. Este guvernat de plantea Saturn. Cei născuți în această zodie sunt dinamici, repeziți, își fac cu ușurință simțită prezența, dar sunt și de multe ori prea căpoși și molateci. Nu se ascund atunci când trebuie să-și asume responsabilitățile, având și o incredibilă forță de muncă. Sunt percepuți de cei mai sensibili prea necizelați și imprevizibili. Menirea lor pe Pământ este de a trăi întâi în bunăstare și apoi de a avea grijă de sufletul lor.

Zodia Platină; este considerat un metal prețios, un amestec nobil între argint și aur. Reprezintă hotărârea, curajul și fermitatea. Toți care se nasc sub această zodie sunt conduși de dorința de a realiza în viața lor și a celor dragi tot ce este important. Dacă alții nu știu până mor ce își doresc de la viață, acești nativi se pare că își cunosc interesele încă de la cele mai fragede vârste. Grație calităților și felului lor de a fi sunt capabili de sentimente înalte. Generoși, cinstiți și sinceri, își vor găsi fericirea doar dacă își urmează drumul drept în viață.

Zodia Cupru; aproape cel mai vechi metal folosit pe Pământ, cuprul este asociat planetei și zeiței Venus. Încă din Antichitate, datorită frumuseții

obținute prin lustruire, era folosit la fabricarea oglinzilor. Fiind identificat cu Insula Cipru, cea care a aparținut mult îndrăgitei zeițe Venus, a căpătat în alchimie valențe feminine și simbolizează iubirea, creativitatea, frumusețea feminină și echilibrul. Nativii acestei zodii sunt diplomați înnăscuți, au o prezență îndrăgită de cei din jur, o fire deschisă, echilibrată și sunt înnobilați cu un farmec aparte. Având atâtea calități frumoase se consideră stăpâniți de un bun gust, un fin simț al esteticului și mari iubitori de artă și rafinament.

Zodia Aur; este asociat cu Soarele, iar în alchimie este considerat metalul suprem, cel care simbolizează perfecțiunea minții, a trupului și a spiritului. Datorită rezistenței la mediul acid și la căldură, este și simbolul eternității. Cel mai nobil metal din lume este caracterizat prin vitalitate, sănătate, cunoaștere, strălucire și integritate morală. Cei care se nasc sub acest semn sunt cei care conduc, călăuzesc, stimulează și însuflețesc, pun lucrurile în mișcare și îi fascinează cunoașterea, indiferent de forma ei. Sunt respectați, trăiesc viața cu intensitate, dar, uneori, pot deveni de temut. Punctul lor nefavorabil în viață este mândria, iar cel care le va pune piedici este orgoliul. Planeta care îi guvernează, Soarele, este cea care le dă o viziune pozitivă asupra vieții și respectul de sine. Sensul vieții ar trebui să-i determine pe acești nativi să-și conștientizeze potențialul uriaș cu care sunt înzestrați.

(Cf. Casandra, în revista *Magazin*, nr. 24/ 12 iunie 2014, p.16).

*

Zodiacul totemic al animalelor

Amerindienii se ghidau după Zodiacul totemic al animalelor care cuprinde 12 semne ca și Zodiacul european și cu aceleași perioade. Doar că zodiacul acesta începe în ianuarie, se termină în decembrie și este prezentat sintetic.

Vidră (20 ianuarie – 18 februarie)
Trăsături definitorii: nativii sunt un pic ciudați și uneori greu de înțeles.
Calități: curajoși, sinceri, simpatici și sensibili.
Defecte: rebeli, manifestă tendință de izolare, lipsiți de scrupule.

Sunt percepuți de cei din jur ca spontani și plini de naturalețe, dar nu sunt aleși pentru a îndeplini sarcini, oricare ar fi ele. Aceasta este o mare greșeală deoarece ei le rezolvă eficient. Au un mod obișnuit de a privi lucrurile, sunt dotați cu imaginație strălucitoare și cu inteligență, fiind mereu în avantaj față de ceilalți. Perspicace și intuitivi, își aleg prietenii cu foarte mare atenție.

Lup (19 februarie – 20 martie)

Trăsături definitorii: profund sensibili, sunt aleșii zodiacului, atât în sens filosofic cât și în sens fizic.

Calități: generoși, afectuoși, blânzi, profunzi.

Defecte: recalcitranți, obsesivi, răzbunători și, uncori, imposibili.

Sensul lor de a trăi se rezumă la nevoia de dragoste. Dorința de libertate este asiduă, dar, fiind blânzi și plini de compasiune, nu fac decât să obțină imaginea unui lup singuratic.

Șoim (21 martie – 19 aprilie)

Trăsături definitorii: lideri înnăscuți, în situații limită privesc lucrurile cu luciditate și judecă clar.

Calități: statornici, reușesc să mențină relațiile vii, întotdeauna plini de compasiune față de nevoile celorlalți.

Defecte: nepoliticoși, intoleranți, nerăbdători.

Nu le place să piardă timpul și aplică zicala: „Bate fierul cât e cald", reușind să ia măsurile cuvenite la timp. Nativii-Șoim sunt vanitoși și din acest motiv, aroganța este înțeleasă și acceptată de cei cu care intră în contact.

Castor (20 aprilie – 20 mai)

Trăsături definitorii: în orice situație se adaptează și depășesc limitele.

Calități: generoși, loiali, cooperanți, compătimitori.

Defecte: nervoși, lași, posesivi, aroganți.

În afaceri sunt primii, lucrează cu maximă eficiență și cu un aplomb de neîntrecut. Au strategii, beneficiază de viclenia necesară pentru a lupta cu tot felul de probleme și își păstrează acuitatea mentală.

Cerb (21 mai – 20 iunie)

Trăsături definitorii: profunzi.

Calități: isteți, plini de viață.

Defecte: egoiști, capricioși, nerăbdători, leneși și, uneori, devin imorali.

Acești nativi-Cerb, sunt muza zodiacului. Sunt serioși de fiecare dată când tratează o problemă și nu au obiceiul de a-i lua în râs pe ceilalți. Prietenilor le face plăcere să-i asculte pentru că sunt înzestrați cu un dar natural, acela al conversației desăvârșite. Aproape în orice relație sunt un adevărat izvor de inspirație, dar uneori umbresc aceste calități datorită narcisismului.

Ciocănitoare (21 iunie – 21 iulie)

Trăsături definitorii: de obicei, sunt cei mai creativi nativi ai acestui zodiac.

Calități: grijulii, devotați, romantici.

Defecte: posesivi, furioși, geloși.

Înțelegători, empatici și ascultători desăvârșiți, nativii-Ciocănitoare sunt foarte potriviți când avem nevoie de sprijin. Ei devin părinți minunați și ca prieteni sunt parteneri de viață la fel de grozavi. Tendința lor este de a fi mereu organizați, modești și inventivi.

Somon (22 iulie – 21 august)

Trăsături definitorii: sunt mereu plini de energie și dominați de creativitate

Calități: calmi, senzuali și au un bogat simț al dăruirii.

Defecte: vulgari, egoiști, intoleranți față de alții.

Un factor care îi motivează este încrederea, însă entuziasmul este ușor influențabil. Nu duc lipsă de prieteni, fapt ce nu-i de mirare deoarece sunt generoși, inteligenți și se pot modela după cei din jur.

Urs (22 august – 21 septembrie)

Trăsături definitorii: prietenii se pot bizui la nevoie pe ajutorul lor.

Calități: răbdători, cumpătați, mentori excelenți.

Defecte: sceptici, leneși, retrași.

Nativii-Urs au o inimă mare, se dăruiesc cu tot sufeltul și sunt generoși, însă timiditatea pare să îi domine și tind să fie modești. În situații delicate își ascultă vocea inimii și apoi acționează.

Corb (22 septembrie – 22 octombrie)

Trăsături definitorii: sunt foarte entuziaști, au un farmec aparte ce pare să îi vrăjească pe cei care intră în contact cu ei.

Calități: romantici, buni vorbitori.

Defecte: excesiv de exigenți, răzbunători, firi schimbătoare.

Sunt ușor de recunoscut după energia debordantă pe care o degajă și adesea opiniile lor constituie punctul de plecare al realizării unor proiecte, mai ales datorită ingeniozității și diplomației cu care sunt înzestrați.

Șarpe (22 octombrie – 22 noiembrie)

Trăsături definitorii: excelează în profesii medicale, având reale capacități de vindecare.

Calități: sensibili, grijulii, pasionali, imaginație bogată și un acut simț al umorului.

Defecte: pesimiști, violenți, predispuși la schimbări anormale de dispoziție.

Amerindienii susțin că cei mai mulți șamani sunt născuți în această zodie. Nativii-Șarpe sunt persoane spirituale, în armonie cu tărâmul eteric. Preocuparea lor față de problemele necorporale îi pune adesea în ochii celorlalți ca misterioși și uneori chiar înfricoșători.

Bufniță (23 noiembrie – 21 decembrie)

Trăsături definitorii: schimbători ca vântul, acești nativi sunt imprevizibili.

Calități: sensibili, entuziaști, buni ascultători.

Defecte: exigenți până la exagerare, firi războinice, uneori prea triști.

Acești nativi sunt prieteni buni și au caracter acceptabil, fiind și fideli ascultători. Iubesc aventura și le place să trăiască viața la viteză maximă, însă aceste trăsături îi pot transforma în persoane nesăbuite și lipsite de griji. Ca profesii, datorită adaptabilității înnăscute pot deveni mari artiști sau profesori.

Gâscă (22 decembrie – 19 ianuarie)

Trăsături definitorii: găsesc totdeauna motivații pentru a reuși cu orice preț, indiferent de ce li se propune să realizeze.

Calități: senzuali, plini de umor, gregari.

Defecte: comportamente obsesive.

Dacă aveți ceva de făcut și vi se pare aproape imposibil, dați-le unor nativi Gâscă și aceștia vor îndeplini fără crâcnire totul. A conduce este cuvântul de ordine al acestor nativi și potrivit personalității lor.

(Cf. Casandra, în revista *Magazin*, nr. 13-14/ 27 martie și 3 aprilie, 2014, p. 16).

*

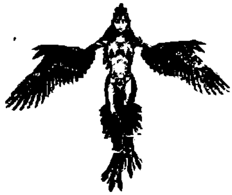
Zodiacul mitologic al defectelor

În umbra fiecărei zodii se spune că veghează câte un animal, simbol al mitologiei Greciei antice. Vechii greci credeau că horoscopul este stăpânit și de forțele întunericului despre care se spune că ne scot în evidență defectele. Acest horoscop are doar zece zodii care relevă trăsăturile negative ale fiecărei zodii în parte. El începe în ianuarie și se încheie rotund tot în această lună.

Centaur (8 ianuarie – 12 februarie)

Pentru a realiza semnificațiile acestei zodii este necesar să cunoaștem personajul mitologic numit Centaur, care este jumătate om, jumătate cal, chipul lui fiind de om. Cei născuți în această perioadă sunt stăpâniți de natura animalică care predomină asupra celei umane. Nativii își controlează cu greu sentimentele și emoțiile, furia, dorințele sexuale, frica și gelozia. Sunt considerați a fi prea duri, brutali și greu de oprit. Totodată sunt iuți la mânie, dar după ce le trece supărarea regretă totul.

Harpie (13 februarie – 18 martie)

Mitologia greacă o reprezintă ca un animal înfricoșător, cu ghiare puternice pe care le folosește fără ezitare, dar numai atunci când este cazul. Arată ca o pasăre de pradă cu cap de femeie. Nativii acestei zodii sunt răzbunători, nutresc gânduri ascunse și țin ranchiuna ani de-a rândul. Se dezleagă de pizmă doar atunci când dușmanii suferă. Sunt greu de suportat ca prieteni însă constituie un sprijin adevărat la locul de muncă.

Pegas (19 martie – 24 aprilie)

Este un cal înaripat, miraculos, considerat simbol al inspirației poetice. Cei născuți în această zodie sunt mândri, superficiali și întotdeauna cred în valoarea lor mai mult decât este în realitate. Urăsc rutina și doresc să trăiască iluzoriu. Nu se îngrijorează nici măcar atunci când este cazul și se integrează cu greu în societate. Sunt tipul de oameni veșnic nemulțumiți.

Cerber (25 aprilie – 30 mai)

Înfățișat de grecii antici ca un monstru, de fapt un câine cu trei capete, ce păzește poarta Infernului. Persoanele născute în această zodie sunt unele dintre cele mai neadaptabile din întreg zodiacul. În discuții, sar mereu la gâtul oricărui adversar, chiar și pentru cele mai mărunte lucruri. Trebuie să-și stăpânească emoțiile pentru că sunt vulnerabili la stres. Din cauza iritabilității, relațiile cu cei din jur sunt dificile. Au un permanent sentiment că nu se simt bine niciunde.

Satir (31 mai – 3 iulie)

Este un monstru cu două coarne care seamănă cu un țap și se bagă exact unde nu-i fierbe oala. Nativii-Satir au tendința de a fi veșnic cuceritori, ce sfâșâie multe inimi, distrugând familii fără a resimți nicio remușcare. Iubesc mult și pe oricine, poftesc la tot ce văd, iar căsnicia o consideră o povară. Devin penibili și desgustători dacă sunt puși la punct sau obligați să stea în pătrățica lor.

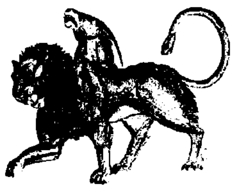
Sirena (4 iulie – 10 august)

Erau înfățișate ca femei-pește având cap de om și coadă de pește. Le suceau mințile marinarilor ale căror nave se loveau de stânci și se distrugeau. Mai apar și ca femei cu aripi și picioare de pasăre. În viață, oamenii-Sirenă sunt niște prefăcuți, mincinoși și profitori. Încearcă să obțină ceea ce doresc folosindu-se de farmecul lor. Sunt vicleni, dominați de lăcomie și știu să-i manipuleze pe ceilalți. Mai ales femeile din această zodie sunt periculoase.

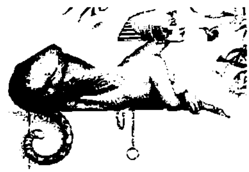
Grifon (11 august – 15 septembrie)

Jumătate leu, jumătate vultur, așa îl înfățișează mitologia greacă pe acest monstru. Are aripi și gheare de vultur, iar urechi de cal. Oamenii născuți în această zodie sunt fanatici și au ca scop să apere tot ceea ce ei prețuiesc, prin orice mijloace. Devin periculoși deoarece sunt oameni de neclintit, adevărați despoți și egoiști. Putem spune despre ei că sunt ca niște cetăți greu de cucerit.

Himera (16 septembrie – 22 octombrie)

Animal fantastic care are trei capete: unul de capră, unul de leu și unul de șarpe. Cei care aparțin acestei zodii au tendința de a fi ipocriți, nu sunt de încredere în relații și își schimbă comportamentul de la o clipă la alta, în funcție de interesele lor.

Sfinx (23 octombrie – 30 noiembrie)

Este considerat de mitologia greacă un monstru înaripat cu corp de leu și cap de om. Ce defecte au nativii

acestei zodii? Sunt reci, egoiști, vicleni... Întotdeauna profită de cineva, păcălindu-l. Sunt ahtiați după bani și alte valori. Putem spune că marii zgârciți fac parte din această zodie.

Minotaur (1 decembrie – 7 ianuarie)

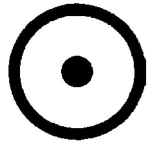
În mitologia greacă este un monstru cu trup de om și cap de taur. Se credea că un om cu cap de taur are un rang inferior în viață și de aceea pe nativii acestei zodii îi vom găsi făcând parte din turmă, nefiind conducători. Partea bună a lor este aceea că știu cum să se bucure de roadele vieții, iar cea rea este că au tendința de a fura ideile altora, asumându-le ca și cum ar fi ale lor. Deși se cred adesea buricul pământului, în realitate nu știu decât să se folosească de ceilalți pentru a-și atinge scopurile.

(Cf. Casandra, *Zodiacul mitologic al defectelor*,
în rev. *Magazin*, nr. 24/ 12 iunie 2014, p. 16)

C. Semnificațiile planetelor în astrologie

Subliniază rolul planetelor în viața umană, evidențiind caracteristicile acestei asocieri.

Se cunoaște că principalele planete sunt: Soarele, Luna, Mercur, Venus, Marte, Jupiter, Saturn, Uranus, Neptun și Pluto. Au fost incluse aici și cele două astre Luna și Soarele fiindcă, din cele mai vechi timpuri, astrologii antici, înțelepții și alchimiștii au așezat puterile acestor corpuri cerești în șirul planetelor. În rândurile următoare vom încerca să relevăm trăsăturile caracteristice fiecărei planete, așa cum au fost statornicite în mai multe numere ale revistei *Magazin*.

I. Soarele

• guvernează zodia Leu, casa a V-a și ziua de duminică;

• elemente simbol (ale Soarelui): bronz, aur, diamant, rubin, topaz;

• în numerologie semnifică cifra 1;

• animale mitologice considerate simbol ale Soarelui: șoim, leu, cocoș, cal, lebădă, arici, păianjen, vultur, balaur;

• flori care simbolizează acest astru: trandafir, lotus, floarea-soarelui, crizantemă;

• semnificații: reprezintă viața, puterea, energia, vigoarea, claritatea;

• alte simboluri: spirală, stea, roată, disc, inimă, car de război, față, ochi, cerc.

Strămoșii noștri au considerat că centrul existenței umane este strâns legat de Soare. De-a lungul istoriei, acest astru este reprezentat în toate culturile și este considerat de toate popoarele o mare putere cosmică, fiind înfățișat în numeroase scrieri și artefacte. El simbolizează mintea, intelectul.

Semnul planetar al Soarelui (un cerc cu un punct în centru) este un simbol alchimic care semnifică Marea Operă. El reprezintă Sinele uman în relația cu întregul cosmos. Poziția lui în astrograma umană a nașterii personifică o iluminare specială, care face mult mai vizibil omul în lume.

În creștinism, acest astru reprezintă casa Arhanghelului Mihail, fiind deopotrivă și un simbol al lui Hristos. În Egiptul Antic a fost asociat cu zeii Horus, Ra și Osiris. Horus reprezintă Soarele în creștere, Osiris apusul Soarelui și Ra, apogeul.În mitologia greacă, Soarele este considerat Ochiul lui Zeus, iar în cea hindusă, Ochiul lui Varuna.

În cele mai multe culturi, Soarele rezonează cu energia de sex masculin; însă celții, vechii africani, japonezii și unele triburi nativ americane îl percep ca pe o forță feminină care emană din razele lui.

Oamenii cu trăsături solare sunt de talie mijlocie, bine făcuți, cu păr castaniu, față ovală, frunte largă, trup musculos și, în general, trăsături regulate. Au următoarele calități: generoși, entuziaști, mândri, ambițioși, meniți să devină conducători sau să strângă averi. Unii au tendința de a-și impune ambițiile și de a teroriza pe alții, devenind insuportabili. Ca defecte sunt furioși, tirani, egoiști și orgolioși.

II. Luna ☾

• guvernează zodia Rac, casa a IV-a și ziua de luni;

• elemente simbol ale ei: argint, smarald, perlă;

• în numerologie semnifică cifra 2;

• animale mitologice considerate simboluri ale lunii: liliac, lup, bufniță, câine, molie, pisică, crab, delfin, broască;

• flori considerate simboluri ale acestui astru: lalea, mac;

• semnifică: reînnoire, mister, emoție, influență, pasivitate, fertilitate și familie;

• posedă numeroase omologii energetice: lumină/întuneric, masculin/feminin, creștere/descreștere;

Deși este considerată o planetă feminină, negativă, triburile americane, japonezii, maurii, teutonii și sumerienii o califică ca forță masculină. Interesant este și mijlocul prin care își exercită forța și influența. Deși a fost considerat un astru, ea nu produce lumina proprie, ci reflectă lumina Soarelui, fiind apreciată ca un simbol de subtilitate.

Din punct de vedere astrologic, Luna este conducătorul celor născuți în zodia Racului, reglementează intuiția și emoțiile. Este un suflet pereche care simbolizează apa și, în general, fluidele.

În simbolismul animal este asociată cu toate creaturile marine, iar numele de „regină a nopții" include în regatul ei și totalitatea creaturilor nocturne.

În alchimie semnifică argintul, unul din cele trei metale fundamentale (alături de aur și platină) devenit simbol al clarității, purității și strălucirii.

În mitologie a fost asociată cu mai multe zeități:

• cu Artemis, zeița vânătorii la greci, care evidențiază personalitatea, protecția și nașterea;

• cu Diana, zeița pădurilor la romani, considerată și protectoarea femeilor și a animalelor;

• cu Hecate, zeița grecilor, care are în grijă nașterile, purificarea și cumpenele;

• cu Toth, zeul egiptean care are legături cu magia, înțelepciunea și înțelesurile ascunse;

• cu Kuan Yin, zeița chinezilor ce simbolizează puritatea, grația, bunătatea, altruismul și bunăvoința;

• tot Luna este invocată pentru vindecare și în ajutorul gravidelor; deopotrivă, ea protejează sufletele călătoare ori aflate în tranziție.

Oamenii selenici sunt nervoși și au aptitudini pentru hipnoză. Par mereu melancolici, au mersul dificil și gesturi timide.

*

Autoarea precizează că Soarele, Luna, Mercur și Venus sunt considerate planete personale; ele simbolizează, în astrogramă, persoana însăși. Spre deosebire de acestea, planetele Marte, Jupiter, Saturn, Uranus, Neptun și Pluto reprezintă planul colectiv și forțele care acționează din exterior asupra persoanei.

III. Mercur ☿

• guvernează zodiile Gemeni și Fecioara, casa a III-a, casa a IV-a și ziua de miercuri;

• elementele simbol ale acestei planete sunt: mercur, opal, agat, japs, aventurin;

• în numerologie semnifică numărul 4;

• animale mitologice ce o simbolizează: cocoș, taur, berbec, dragon;

• plantele simbol ale planetei Mercur sunt: migdal, narcisă, păpădie, crin;

• ea semnifică: mișcare, inteligență, subtilitate, receptivitate și dexteritate.

Mercur este o planetă neutră care simbolizează tinerețea, comunicarea, frații, surorile, vecinii, literatura, studiul, conștientul, raționalul și învățământul; caracteristicile ei îi dau nativului un echilibru între rațional și emoțional.

Simbolismul pietrelor care corespund planetei Mercur: agatul ajută o judecată bună; ambra îmbunătățește fluxul gândirii și memoria; jaspul încurajează, dă siguranță și protejează în călătorii, iar aventurinul oferă abilități pentru comerț.

Mercurienii sunt oameni îndemânatici, intuitivi, buni oratori și dominați de grație. În general au statură mică, iar ca organe sensibile sunt: splina, intestinele și plămânii. Se adaptează ușor evenimentelor, posedă calități (inteligenți, elocvenți, diplomați) și defecte (au un acut spirit critic, sunt într-o continuă agitație și uneori prea mincinoși).

IV. Venus ♀

• guvernează zodiile Taur, Balanță, casa a II-a, casa a VII-a și ziua de vineri;

• elementele simbol ale planetei: cupru, agată, smarald, turcoaz, safir, jad;

• în numerologie semnifică cifra 6;

• animale care simbolizează planeta: șarpe, șopârlă, vacă, pește, scoică, lebădă;

• plantele simbol ale planetei sunt: trandafir, palmier, măr, crin, măceș;

• semnifică: dorință, frumusețe, pasiune, dragoste, armonie, creativitate, inspirație.

Simbolismul ei vine de la zeița romană Venus și de la zeița corespunzătoare ei, de origine greacă, Afrodita, a cărei prezență străbate mările. Simbolul

elementar alchimic al planetei este cuprul, iar sălaşul cu acest nume este, în Cipru, unul dintre cei mai mari şi străvechi exportatori de acest metal.

Planeta influenţează zodiile Taur şi Balanţă, ambele doritoare de apreciere a celor mai bune lucruri în viaţă. Este considerată o planetă exclusiv feminină, iar în tradiţiile asiatice este asociată cu energia yin. Vechii incaşi însă o consideră masculină şi protectoarea Lunii. Mayaşii au folosit planeta ca bază pentru complicatele lor sisteme de calcul al timpului, iniţiind şi o fundaţie pentru stabilirea calendarelor.

Venus este reprezentată de Quetzalcoatl (zeul mayaş al vântului) căruia i-a insuflat dualitatea viaţă/ moarte ori răsărit/ apus. Unele interpretări o văd ca pe o imagine a oglinzii lui Venus, simbol al frumuseţii, dar şi al plăcerilor şi al înfumurării. Se mai spune că este planeta artiştilor şi a curtezanilor.

Pietrele care o simbolizează au proprietăţi demne de reţinut: turcoazul stimulează receptivitatea, safirul încălzeşte sângele, smaraldul ajută la vindecare şi dă înţelepciune, iar jadul atrage stabilitatea financiară.

Nativii venusieni iubesc desfătările şi emoţiile lor sunt legate mai mult de planul material. Prin cunoaştere, planeta aduce oamenilor spiritul justiţiar. Organele care le cauzează probleme sunt cele genitale şi rinichii. Calităţi: sociabili, amabili, blânzi. Defecte: geloşi, nepăsători, uneori prea trişti, irascibili.

V. Marte ♂

- guvernează zodia Berbec, casele I, a VIII-a şi ziua de marţi;
- elementele simbol ale planetei: fier şi ametist;
- în numerologie semnifică numărul 3;
- înseamnă: dinamism, putere, agresiune, pasiune, entuziasm, vitalitate.

Cunoscută sub semnul masculinităţii, simbolul acestei planete întruchipează principiul yang. Are o reputaţie dubioasă fiind menţionată adesea ca „planetă de foc” datorită culorii roşiatice pe care o reflectă. Mai este cunoscută şi ca o planetă războinică, în strânsă legătură cu zeul Ares din mitolgia greacă. Ea exprimă capacitatea de a ne influenţa confruntarea cu problemele legate de viaţă şi de moarte.

Simbolul planetei este afiliat semnului Berbec, semn de primăvară care semnifică naşterea, iniţierea şi noile începuturi, dar asociat cu lupta şi agresivitatea.

Zeul roman al războiului, Marte, este simbolizat printr-un scut şi o suliţă, iar nativii zodiei Berbec ar fi bine să poarte un pandantiv cu aceste însemne care susţin încrederea în ei. Mai ales când propun o nouă idee şi au nevoie de

susținere, când sunt implicați într-o dezbatere aprinsă ori o luptă și au nevoie de putere pentru a ieși învingători.

În alchimie este simbolizată de fier, metal echivalent cu duritatea, forța și rezistența.

Nativii născuți sub simbolul acestei planete sunt energici, rezistenți și îndemânatici. Au părul de culoare închisă (adesea negru), sunt iuți și cu privirea dură. Problemele cu sănătatea sunt generate de dinți, cap, creier, sistem nervos, gât. Fiind extrem de prevăzători, cei mai mulți nu ajung bogați. Sunt înzestrați cu următoarele calități: curaj, spirit de competiție și practic dezvoltat, dinamism etc. Dar au și defecte: sunt geloși, răzbunători și uneori prea brutali.

VI. Jupiter ♃

• guvernează zodiile Săgetător, Pești, casele a IX-a, a XII-a și ziua de joi;
• elemente considerate simbol ale planetei: cositor, turcoaz, granat;
• în numerologie semnifică numărul 5;
• simbolizează: protecție, noroc, bogăție, abundență, optimism, generozitate, echilibru, justiție.

Sensurile planetei Jupiter sunt strâns legate de poziția în sistemul solar. Ea se situează în centrul liniei orbitale de planete având patru planete precendente (Mercur, Venus, Pământ, Marte) și patru care se extind după ea (Saturn, Uranus, Neptun, Pluto). Această poziție de echilibru face ca energia planetei Jupiter să fie ideală pentru justiție, exprimare și ordine perfectă.

Este cea mai mare planetă a sistemului nostru solar și are corespondenți în mitologie pe marele Zeus la greci și pe Jupiter la romani. Celții l-au asemănat pe Taranis – zeul fulgerelor – cu această planetă pentru trăsăturile furtunoase. De reținut că o parte a simbolului lui Jupiter este litera grecească zeta care deține valoarea 7, un număr al perfecțiunii și al ordinii.

Din punct de vedere astrologic, simbolul planetei influențează zodia Săgetător, un semn de Foc care are ca trăsături înțelepciunea, pasiunea călătoriilor, zodia fiind în continuă expansiune, încercând să dobândească mai multe cunoștințe. Jupiter mai acționează și asupra zodiei Pești prin dezvoltarea receptivității și prin cunoașterea intuitivă.

În simbolismul chinez, Jupiter este aliat al elementului Lemn și semnifică răbdare, compasiune, rezistență și durabilitate. Pentru chinezi, elementul lemn este un simbol al primăverii, asociat cu creșterea, reînnoirea și tranziția.

Pentru a asimila energia planetei Jupiter și a-i atrage norocul, încrederea, bogăția și prosperitatea, trebuie să purtați anumite pietre care rezonează cu ea: safir, turcoaz, citrin sau ochi de tigru.

Planetă masculină, Jupiter reprezintă norocul, predispune la reușite în plan material, afectiv și spiritual. Nativii jupiterieni sunt sinceri, idealiști dar și lacomi. În general, au o statură înaltă. Ca organe sensibile au ficatul și sunt stăpâniți de o aprigă tendință spre obezitate. Sunt mari amatori de plăceri senzuale și iubesc petrecerile. Au mai multe calități: sunt înțelepți, respectuoși, au mult bun simț și un dezvoltat instinct al sacrificiului. Ca defecte sunt orgolioși și răzbunători.

VII. Saturn ♄

• guvernează zodiile Capricorn și Vărsător, casele a X-a și a XI-a și ziua de sâmbătă;

• elementele simbol ale planetei sunt plumb și onix alb;

• în numerologie semnifică numărul 7;

• animale mitologice care simbolizează planeta: șarpe, șoarece, vulpe, dragon, bufniță;

• semnifică: autoritate, dominație, încăpățânare, muncă, stabilitate, putere, studiu îndelungat și ritm mai lent;

În general, planeta Saturn reprezintă o energie stimulatoare și se poate spune că fără prezența ei în viața umană nimic nu s-ar putea finaliza. Se poate visa o casă, dar aceasta nu va fi construită fără influența planetei Saturn (stabilitate, muncă grea, structură).

De asemenea se poate începe o afacere, dar reușita ei nu înseamnă nimic fără o planificare metodică a lui Saturn și fără sfatul autoritar ce conduce ferm spre calea succesului. Când este nevoie de perseverență, concentrare și vigilență pe termen lung putem ține cont și chiar să ne folosim de rezonanța anumitor pietre cu energia planetei Saturn: obsidian sau onix alb.

În alchimie, simbolul acestei planete este dublat de cel al plumbului care semnifică transformarea, consolidarea și voința puternică.

Planetă masculină, ea simbolizează stabilitate, spirit practic, răbdare. Nativii saturnici sunt melancolici, disciplinați și ambițioși. Au caracteristici opuse, dețin multă energie, sunt sobrii și eleganți, dar greu de scos din structura lor. Problemele de sănătate sunt generate de: oase, încheieturi, genunchi, piele, glezne. Posedă calități ca: seriozitate, diplomație, ambiție, dar și defecte: sunt încăpățânați, pesimiști, răzbunători.

VIII. Uranus ⛢

• guvernează zodia Vărsător și casa a XI-a;
• elementele simbol ale planetei sunt: uraniu, opal, ametist;
• în numerologie reprezintă numărul 8;
• semnifică: schimbare, excentricitate, știință, artă, originalitate, inspirație.

Planeta Uranus influențează mai mult generațiile decât indivizii și caracterizează tot ceea ce ține de inventivitate, extravaganță, știință, viitor, tehnologie, dezvoltând talente deosebite pentru ocultism și metafizică. Ea reprezintă simbolul intelectului superior care înseamnă schimbare și inconformism. Din această cauză, Vărsătorii sunt înclinați să găsească soluții „neortodoxe” și mai puțin folosite de ceilalți pentru a rezolva problemele.

În mitlogia greacă, zeul Uranus este personificarea cerului, iar planeta împărtășește aceeași energie simbolică.

Uranus îi determină pe cei care îi guvernează să fie curajoși, înclinați spre recorduri, dar care devin deseori nervoși și ineficienți. Pot avea probleme de sănătate cu picioarele, glezenele sau sângele. Drept calități sunt prietenoși, invenitivi și curajoși, iar ca defecte egoiști și irascibili.

IX. Neptun ♆

• guvernează zodia Pești și casa a XII-a;
• elementele simbol ale planetei sunt: paladiu, acvamarin, safir;
• în numerologie reprezintă numărul 9;
• semnifică: intuiție, inventivitate, ezoterism, filosofie, imaginație, misticism, emoție-partea ascunsă a vieții.

Este o planetă feminină care simbolizează viciul, suferința, melancolia, dar și intuiția, premonitia, imaginația. La fel ca Uranus, influențează mai degrabă generațiile decât indivizii.

Mitologia greacă îl înfățișează pe zeul Poseidon (Neptun, în mitologia romană) ca fiind născut din Cronos și Rhea, patronează marea și îi atrage pe nativi spre contemplare și visare, inspirându-le emoții profunde.

Acvamarinul este piatra care ajută și facilitează energia planetei Neptun. Se poartă când cineva vrea să interpreteze precis visele și are nevoie de o gândire clară.

Nativii acestei planete sunt meditativi, romantici, sensibili, ușor naivi, dar au și o tendință spre autodistrugere, spre haos, fiind atrași de lucruri abstracte. Ca organe sensibile putem menționa limfa, mucoasele, plămânii. Printre calități sunt menționate: capacitatea mare de concentrare, inventivitatea, intuiția, iar ca defecte: obsesiile, cicăleala, dispozițiile foarte schimbătoare.

X. Pluto ⯓

• guvernează zodia Scorpion și casa a VIII-a;

• elementele simbol ale planetei sunt: plutoniu, granat, onix, heliotrop, obsidian negru;

• în numerologie reprezintă numărul 0 (zero);

• plantele simbol ale acestei planete sunt: trandafirul negru, narcisa și tisa;

• semnifică: puterea ascunsă, obsesia, renaștere, reflecție, regenerare.

Este planeta care se află la cea mai mare depărtare de Soare, iar mișcarea sa lentă influențează mai mult generațiile decât indivizii. În plan uman reprezintă crima, moartea și lumea de dincolo.

Mitologic, Pluto este unul dintre fiii lui Saturn care a fost devorat la naștere, fapt ce reprezintă un indiciu pentru trăsăturile retrase ale nativilor Scorpion, dar și spre mentalitățile profunde și, uneori, tulburările emoționale. Este recunoscut ca zeul lumii subterane și al lumii spirituale, fiind asociat cu moartea. Se poate spune că se află mereu în umbra întunecată, acolo unde puțini îndrăznesc să intre.

Astrologia mai asociază planeta Pluto cu tranzițiile masive, cu reînnoirea sau schimbările semnificative de la o formă la alta.

Oamenii plutonieni sunt nativi curioși, secretoși și încearcă întotdeauna să-și explice lucrurile după percepțiile și lumea lor. Influența planetei îi îndreaptă spre acceptarea destul de ușoară a schimbărilor, spre purificare și autocontrol. Din punct de vedere al sănătății pot întâmpina probleme cu oasele nasului, prostata, intestinul gros sau uretra. Au calități agreabile (inteligenți, puternici, cu spirit de lideri), dar și defecte (sunt intoleranți, extremiști, iar, uneori, mincinoși și înșelători).

(Cf. Casandra, în rev. *Magazin*, nr. 19-20-21-22/ mai 2014, p. 16)

D. Culorile și zodiile

Încă din timpuri străvechi semnele zodiacale au fost legate de diferite culori, pietre prețioase, minerale, alimente, flori și alte elemente. Nativii horoscopului european ar trebui să știe care sunt culorile favorabile zodiei lor pentru a profita de o stare bună și un echilibru favorabil. Autoarea, care semnează cu pseudonimul Casandra, prezintă, în rândurile următoare, un succint ghid al culorilor fiecărei zodii, cu semnificația fiecărei culori.

Berbec: este un semn care are nevoie de claritate și de energie, iar roșul este partenerul cel mai potrivit pentru aceștia. De asemenea, combinațiile cu alb, simbol al purității și al afinității, le pot stimula simțurile.

Taur: semn de Pământ; nativii au o afinitate deosebită pentru verdele pur până la nuanțele profunde de verde-pădure. Combinațiile de galben-verde par să le fie în grații, însă nici albastru pal nu le dispalce.

Gemeni: mereu în foame de cunoaștere, aceștia sunt atrași de culoarea și combinația cu portocaliu care pare a fi pe gustul lor. Portocaliul le completează pofta de cunoaștere.

Rac: este semnul Lunii; nativii se armonizează cu argintul, verdele smarald și nuanțele perlate. Culorile care reflectă astrul nopții ne indică starea mereu schimbătoare, dar în armonie cu tot ce îi înconjoară.

Leu: guvernați de regele Soare, cea mai bună corespondență o au cu nuanțele de auriu, galben profund și portocaliu întunecat. Gradul de intensitate al galbenului și al portocaliului le dă o notă de flexibilitate. De asemenea, aceste culori asociate cu regalul violet le dă un aer de superioritate.

Fecioară: griul, bleumarinul și nuanțele maronii până la kaki sunt asociate cel mai bine acestui semn din cauza veșnicului aer de sobrietate, de adaptare la versatilitatea lor și la modestia gesturilor. Rămâne doar atenția pe care trebuie să le-o acorde combinațiilor.

Balanța: datorită asocierii acestor nativi cu planeta Venus, a iubirii, se pare că rozul rămâne favorit. Galbenul lămâie este culoarea care îi liniștește și le aduce armonia. E bine să le combine cu albastru, culoarea păcii și a intelectului, pentru a întâlni perfecțiunea.

Scorpion: maiestuoși și pasionali, acești nativi au ca favorabilă culoarea roșu-burgund și vișiniu. Dar nici culoarea neagră nu le este străină, cea care se ocupă de transformarea moarte-înviere. Trebuie să fie atenți însă la măiestria combinațiilor.

Săgetător: vizionari și entuziaști, acești nativi sunt strânși legați de albastru ultramarin, verdele măsliniu și albastru electric. Nuanțele ultra marine promovează dăruirea spirituală. Jupiter, planeta bucuriei și a norocului, îi îndeamnă spre combinații cu nuanțele de violet deschis, galben sau magenta.

Capricorn: planeta Saturn le impune să aleagă nuanțe rigide, care le conferă încredere. Nu stau prea mult pe gânduri când optează pentru negru, maro și gri închis. Se impune însă o mare atenție deoarece au tendința să folosească deseori combinații rigide și mult prea serioase.

Vărsător: afinitatea acestor nativi pentru acțiunile umanitare îi fac să opteze pentru culoarea albastru azuriu și acvamarin. Conducătorul lor tacit, planeta Uranus, este rapid și electric.

Pești: nativi visători și evazivi, mai aproape de ei este culoarea violet, îndeosebi prin simbolismul său. Combinațiile ideale pot fi cu verde marin, alb și lavandă.

- *Semnificația culorilor*

Alb – simbolizează puritatea, așterne pacea, stimulează bunătatea, optimismul și ajută la atingerea perfecțiunii.

Galben – stimulează memoria, încrederea în sine, fericirea, inventivitatea, puterea și energia.

Auriu – este asociată cu puterea, înțelepciunea, cunoașterea; combate depresia și teama, ajută inspirația.

Albastru – culoare strâns legată de intelect, ajută să ne relaxăm, atrage pacea și liniștea, crește creativitatea, încrederea, integritatea și puterea.

Violet – este culoarea folosită de psihiatrii pentru a calma stările de nervozitate, temerile și obsesiile. Reprezintă un puternic stimulent pentru intuiție, transformare spirituală și crește abilitățile artistice.

Roșu – semnifică dragoste, putere, încredere în sine, optimism, vitalitate. Poate avea o mare influență asupra celor care o utilizează deoarece pot deveni iritabili și nerăbdători.

Portocaliu – diminuează durerea, nesiguranța și stimulează intelectul, combate depresia și ne face să ne simțim plini de energie.

Roz – simbolizează îngrijire, protecție, calmează emoțiile și arată o dragoste altruistă.

Verde – întărește dragostea față de natură, ajută la crearea unui mediu liniștit, insuflă energie, permite empatia cu alții.

Turcoaz – controlează stresul, ajută inventivitatea, crește comunicarea și creativitatea.

Gri – semnifică independența, emotivitatea, generozitatea, stabilitatea și este ca un scut împotriva influențelor din exterior.

Maro – simbolizează culoarea pământului și este strâns legată de sentimente, exaltare, temeri, realism sau stabilitate. Ar trebui folosită doar în combinații cu culori vesele.

(Cf. Casandra, în rev. *Magazin*, nr. 22/ 29 mai 2014, p. 16)

E. Astrologia și sănătatea

Majoritatea oamenilor se străduiesc să își mențină sănătatea ținând tot felul de diete, formându-și anumite stiluri de hrană, dar puțini iau în considerare și astrologia. Se cunoaște că zodiacul are la bază o clasificare ce ține cont de elementele primordiale: foc, pământ, apă și aer. În rândurile ce urmează, vom prezenta câteva sfaturi pentru a ne hrăni cât mai sănătos în funcție de elementul din care face parte zodia fiecăruia.

Semnele de Foc posedă cea mai multă vitalitate dintre toate semnele zodiacale. Semnele de Aer sunt mult mai reactive la stimulii externi. Cele de Apă reacționează emoțional și de aceea sunt și schimbătoare, iar semnele de Pământ au o mare stabilitate și rezistență. Fiecare dintre noi avem tendința de a fi în raport cu elementul nostru constituțional în exces sau în deficit, fapt ce ar necesita o modificare a dietei noastre zilnice sau o suplimentare a anumitor produse pentru a ne compensa.

Semnele de Foc: BERBEC, LEU, SĂGETĂTOR

Nativii acestui element au arderile interne și absorbția elementelor nutritive rapide. Organismul luptă prin arderea toxinelor, virușilor sau a bacteriilor și din acest motiv bolile sunt parcă mai ușor de învins.

În *perioadele de exces*, când ritmul alert al vieții provoacă dezechilibre și hiperstimulează, sunt predispuși spre accese de furie, devin nerăbdători, ceea ce le poate provoca hipertensiune arterială, probleme cardiace, ulcere sau inflamații. Se recomandă un consum sporit de cereale, legume și rădăcinoase. Trebuie evitate alimentele picante sau carnea roșie. Plante vindecătoare: mușețel, valeriană.

În *perioadele de deficit*, atunci când aveți o stare de lentoare, organismul poate funcționa prin arderi lente și luptă mai greu împotriva bolilor. Digestia și absorbția sunt inadecvate și este bine să consumați alimente calde, aromate.

Evitați alimentele reci. Se recomandă iaurturi, varză, muștar, lămâi. Evitați produsele procesate din carne. Stimulente digestive: cuișoare, scorțișoară, usturoi, ghimbir.

Semnele de Aer: GEMENI, BALANȚĂ, VĂRSĂTOR

Oamenii născuți sub aceste semne zodiacale au o gândire rapidă, sunt sensibili și ușor de dezechilibrat. Organismul lor are ca puncte nevralgice sistemul nervos și circulator, funcțiile mișcării, aparatul respirator și urniar.

În *perioadele de exces*, hiperactivitatea, starea de agitație continuă, nervozitatea, instalează semne de epuziare și le poate afecta părul, pielea, insomnii sau chiar pierderi de memorie. Căutați să vă relaxați în aer liber pentru a permite sistemului nervos să se reîncarce. Se recomandă legume preparate în abur, nuci, crutoane. Atenție, în această perioadă consumați cât mai multe enzime ce ajută la absorbția corectă a substanțelor nutritive. Evitați alimentele crude sau care fermentează, zaharul rafinat sau cerealele.

În *perioadele de deficit*, atunci când organismul este slăbit e semn al dificultăților fluxului de energie din corp. Sistemul nervos trebuie menținut cu un aport de minerale(calciu, magneziu) precum și stimulente circulatorii. Alimentația în această perioadă trebuie să conțină crudități, sucuri de legume, ceaiuri și semințe. Se recomandă consumul de kefir, iaurt, ghimbir, usturoi, ardei roșu și ceaiuri din rădăcină de păpădie.

Semnele de apă: RAC, SCORPION, PEȘTI

Cei care fac parte din acestă categorie sunt extrem de sensibili la mediul înconjurător, contractează ușor viruși, bacterii și ciuperci. Le sunt foarte des afectate sistemul limfatic și cel de reproducere. În general, problemele de sănătate au o puternică influență emoțională. Aceștia tind să exagereze puțin starea sănătății lor și își imaginează probleme mai mari decât cele existente.

În *perioadele de exces*. Excesul de apă poate manifesta probleme cu greutatea, un metabolism lent sau chiar tumori sau umflături suspecte. Cele mai bune rezultate în aceste cazuri provin prin creșterea ratei metabolice, scăderea consumului de lichide și schimbarea dietei. Se recomandă consumul legumelor fierte și al fructelor. Trebuie evitate mâncărurile grase, dulciurile, pâinea și sarea în exces. Plante vindecătoare: busuioc, cimbru, pătrunjel, boabe de ienupăr, usturoi, frunze de măslin.

În *perioadele de deficit*, când organismul suferă prin scăderea randamentului, pot interveni dificultățile de somn, deshidratarea, piele uscată. Se recomandă consumul sporit de lichide, de castraveți și legume cărnoase, pepeni, alge marine, produse lactate, zaharuri naturale, orez, ovăz. Evitați

fasolea, morcovii, țelina, varza, sparanghelul și alte diuretice naturale. Ca remedii, folosiți ceaiul de lemn-dulce și sucurile de fructe îndulcite cu miere.

Semnele de Pământ: TAUR, FECIOARĂ, CAPRICORN

În general, sunt rezistente la răceli și gripă însă partea lor sensibilă o constituie sistemul osos și supraponderabilitatea, dată bineînțeles, de consumul în exces al alimentelor și agravată de lipsa de exerciții fizice și de obiceiurile sedentare.

În *perioadele de exces*. Digestia și metabolismul sunt lente și pot dezvolta depozite de calciu, pilozitate crescută a corpului sau scleroză. Recomandate sunt fructele, legumele fierte, sucuri proaspete, supe și ceaiuri. Ca remedii pot fi folosite tonicile amare, cum ar fi: bitter-ul suedez, condimentele iuți (ghimbir, piper negru și roșu).

În *perioadele de deficit*. Deși mulți nu conștientizează când au nevoie de un aport sporit pentru a-și ajuta organismul, dacă încearcă să se energizeze au nevoie categoric de mai mult somn decât celelalte elemente și să beneficieze de contact fizic cu pământul. Dieta trebuie să cuprindă cereale nerafinate, carne, rădăcinoase, produse lactate, legume fierte, zahăr și ulei. Evitați fructele și cruditățile. Ca remedii pot folosi algele marine și ginsengul.

(Cf. Casandra, în rev. *Magazin*, nr. 42/ 17 octombrie 2013, p. 16)

Am inserat în acest capitol mai multe tipuri de zodiac uman. Primul reprezintă imaginea lui legendară specifică secolului al XIX-lea și are ca autor pe Marcel Olinescu.

Al doilea aparține semioticianului și filologului Ivan Evseev care realizează o prezentare științifică a horoscopului, cu istoricul, structura și semnificațiile lui. Acesta a fost întregit de noi cu unele considerații preluate din mai multe dicționare de simboluri și constituie un zodiac sintetic, reprezentativ pentru cultura Europei răsăritene. El cuprinde, pe lângă istoricul, semnificațiile și corelațiile semnelor zodiacale, și cele 12 zodii umane cu caracterizarea sintetică a fiecăreia și prezentarea trăsăturilor morale specifice nativilor născuți în constelația respectivă.

Al treilea tip de zodiac aparține exegetului francez M. Senard (*Zodiacul, cheie a ontologiei aplicată la psihologie*) și este inclus în cele trei mari volume ale *Dicționarului de simboluri* (autori Jean Chevalier și Alain Gheerbrant). Spre deosebire de zodiacul cercetătorului român I. Evseev, acesta este un horoscop reprezentativ pentru zona apuseană a culturii europene, fiind mai încifrat și cu un pronunțat spirit critic.

Pentru întregirea fiecărei zodii, la ultimele două tipuri de horoscop am adăugat încă trei categorii: *Zodiacul alchimist*, *Zodiacul totemic al animalelor* și *Zodiacul mitologic al defectelor*.

În fine, periplul nostru zodiacal a fost rotunjit și cu alte trei compliniri adiacente (*Semnificația planetelor în astrologie*, *Culorile și zodiile* precum și *Astrologia și sănătatea*).

În afară de tipurile zodiacale amintite mai există și alte varietăți care nu intră însă în sfera noastră de interes. Amintim aici doar *Zodiacul chinezesc*, specific culturii orientale, care este un horoscop celebru, dar stufos și complicat, strucurat în jurul unui concept filosofic al vieții (binomul YIN și YANG) care, în filosofia chineză, reprezintă unitatea alcătuită din două forme de energie opuse (negativă și pozitivă) și care constituie echilibrul vieții. Pentru cunoașterea zodiacului chinezesc recomandăm cititorului volumul lui Virgil Ionescu intitulat *Zodiacul chinezesc* (O abordare științifică), Ed. Coresi, S.R.L., București, 1991, 560 p.

*

Toate aceste referințe se înscriu, alături de practicile premaritale, în conceptul de predestinare, legat de soarta și de ursita umană. Zodiacul însă și complinirile lui adiacente își au specificul lor, care trebuie bine precizat și conturat.

În rândurile următoare vom întreprinde o succintă incursiune în universul fabulos al prezicerilor zodiacale, începând cu științele care stau la temelia lor, iar acestea sunt astronomia și astrologia.

Astronomia, știința care se ocupă cu studiul aștrilor, al sistemului de aștri,al galaxiilor și Universului are un trecut faimos. Încă din mileniul 3 î.Hr. în țări precum China, India, Egipt etc., se făceau observații sistematice asupra cerului, iar babilonienii sunt primii care au delimitat constelațiile. În Europa, prin secolul VI î. Hr., grecii studiau forma cerului și a Pământului, deopotrivă cu mișcarea aștrilor.

Tot în antichitate s-a născut astrologia, ca știință desprinsă din astronomie, care se ocupă cu descifrarea destinelor umane, individuale sau colective, pe baza studierii poziției aștrilor și a constelațiilor de pe bolta cerească.

Prin urmare, practica predestinării umane, întreprinsă pe baza studiilor astrologice a cunoscut o dezvoltare progresivă până în zilele noastre. În acest sens s-a spus că zodiacul reprezintă un îndrumar ori îndreptar de destine și comportamente. Astfel, principalele forme de zodiac, prezentate de noi, constituie un ghid practic pentru existența umană, adică pentru reușitele omului în viață (în afaceri, în dragoste, căsătorie etc.).

Trăim într-o lume de mari dezechilibre materiale și profunde bulversări sufletești, în care cunoașterea aprofundată a zodiacului ne conduce la căutarea și găsirea cheilor spre armonie și echilibru cu semenii noștri. Horoscopul nu trebuie privit ca un simplu divertisment banal, care integrează omul în tipare prestabilite, lipsite de dinamismul vieții.

Dimpotrivă, deși reprezintă „știința anticilor", el constituie o „carte de învățătură" care ne invită la meditație și introspecție reprezentând, în final, o demonstrație practică cum trebuie să ne trăim viața. Căci existența umană nu este supusă și determinată doar de mediul terestru, ci și de interacțiunea cu spațiul planetar și cu cel cosmic.

Totodată, zodiacul ne pune într-o relație comparativă cu alte comportamente, acțiuni și idei, cu care trebuie să intrăm în rezonanță pentru a ne cunoaște forțele ostile, potrivnice și pentru a putea realiza o contracarare a lor și, totodată, pentru a ne dezvolta laturile noastre pozitive.

Chiar dacă face parte din sfera științelor neconvenționale, horoscopul se înscrie în valorile specifice umanității. Și așa cum astrologia nu are nimic comun cu prezicerile sau profețiile mistice, aventuriere ori hazardate, el se înscrie într-o dinamică astrologică care n-are nimic comun cu prezicerile de tip mistic.

Fiecare zodie a lui este un fel de „fotografie" a unui chip uman, dar care nu redă înfățișarea fizică, ci personifică ființa noastră morală. În acest sens, cele 12 zodii ale lui ne relevă statutul nostru princiar, de esență divină, în care figurăm ca oameni buni, toleranți și dotați cu rațiune, nu numai cu patimi și instincte.

BIBLIOGRAFIE

I. Dicționare

1. Pr. AGA, Victor, *Simbolica biblică și creștină.*, Dicționar Enciclopedic (cu istorie, tradiții, legende, folclor), Ediția a II-a, Editura „Învierea", Arhiepiscopia Timișoarei, 2005.

2. BĂLTEANU, Valeriu, *Dicționar de divinație populară,* Editura Paideia, București, 2001.

3. BĂLTEANU, Valeriu, *Dicționar de magie populară românească,* Editura Paideia, București, 2003.

4. BIEDERMANN, Hans, *Dicționar de simboluri*, vol. I-II (trad. din limba germană Dana Petrache), Editura Saeculum I.O., București, 2002.

5. BONTE, Pierre; IZARD, Michel (coord.), *Dicționar de etnologie și antropologie* (colectiv de traducători), Editura Polirom, Iași, 2007.

6. CHEVALIER Jean., GHEERBRANT Alain, *Dicționar de simboluri*, (mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere), Vol. I-III, Editura Artemis, București, 1994-1995.

7. EVSEEV, Ivan, *Dicționar de magie,demonologie și mitologie românească.* Editura Amarcord, Timișoara, 1998.

8. EVSEEV, Ivan, *Enciclopedia simbolurilor religioase și arhetipurilor culturale,* Editura „Învierea", Arhiepiscopia Timișoarei, 2007.

9. FERRARI, Ana, *Dicționar de mitologie greacă și romană* (trad. Dragoș Cojocaru, Emanuela Stoleriu, Dana Zămoșteanu), Editura Polirom, Iași, 2003.

10. GHINOIU, Ion, *Panteonul românesc. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2001.

11. GIBSON, Clare, *(Cum să citim) Simbolurile. Introducere în semnificația simbolurilor în artă*, Editura Litera, București, 2010.

12. KERNBACH, Victor, *Dicționar de mitologie generală,* Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.

13. OLTEANU, Antoaneta, *Dicționar de mitologie (Demoni, duhuri, spirite),* Editura Paideia, București, 1998.

14. OLTEANU Antoaneta, *Metamorfozele sacrului. Dicționar de mitologie populară*, Editura Paideia, București, 1998.

15. TALOȘ, Ion, *Gândirea magico-religioasă la români,* Dicționar, Editura Enciclopedică, București, 2001.

16. VERTEMONT, Jean, *Dicționar al mitologiilor indo-europene* (trad. Doina Lică și Lucian Pricop), Editura Amarcord, Timișoara, 2000.

17. ***, Reflecții și maxime, vol. I-II, (Ediție îngrijită de C. Bădescu), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.

II. Volume de autor

1. BÎRLEA, Ovidiu, *Folclorul românesc*, vol. I-II, Ed. Minerva, București, 1981 și 1983.

2. BERNEA, Ernest, *Cadre ale gândirii populare românești*, Ed. Cartea Românească. București, 1985.

3. BERDAN, Lucia, *Fețele destinului. Incursiuni în mitologia românească a riturilor de trecere*, Ed. Universității „Al. Ioan Cuza", Iași, 1996.

4. BUJOREAN, George, *Boli, leacuri și plante de leac* (cunoscute de țăranul român), (Ediție îngrijită de Antoaneta Olteanu), Ed. Paideia, București, 2001.

5. BUTURĂ, Valer, *Cultura spirituală românească*, (Ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu), Ed. Minerva, București, 1992.

6. CANDREA, Ion Aureliu, *Folclorul medical românesc comparat*, Ed. Polirom, Iași, 1990.

7. CHIPER, Niculina, *Reprezentări ale destinului în folclorul românesc*, Ed. Saeculum I.O., București, 2006.

8. CIAUȘANU, Gheorghe F., *Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și noi*, (Ediție critică, prefață și indice tematic de I. Oprișan), Editura Saeculum I.O, București, 2001.

9. CUCEU, Ion; CUCEU, Maria, *Vechi obiceiuri agrare românești*, Ed. Minerva, București, 1988.

10. COMĂNICI, Germina, *Cercul vieții* (roluri și performanță în obiceiurile populare), (Cuvânt înainte de A. Olteanu), Ed. Paideia, București, 2001.

11. COȘBUC, George, *Elementele literaturii populare*, Ed. Dacia, Cluj, 1986.

12. DUMITRU, Luiza Maria, *Sacrul monstruos* (mitologie-mitistorie-folclor românesc), Ed. Paideia, București, 2007.

13. ELIADE, Mircea, *Aspecte ale mitului*, Ed. Univers, București, 1978.

14. ELIADE, Mircea, *De la Zamolxis la Genghis Han*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980.

15. EMINESCU, Mihai, *Opere IV, Poezii postume*, Ed. Saeculum, I.O. București, 1998.

16. ENACHE, Ștefan, *Viziunea românească tradițională asupra lumii*, Ed. Sitech, Craiova, 2001.

17. GENNEP, Arnold van, *Riturile de trecere*, (Traducere de Lucia Berdan și Nora Vasilescu. Studiu introductiv de Nicolae Constantinescu. Prefață de Lucia Berdan), Ed. Polirom, Iași, 1996.

18. GHERMAN, Traian, *Meteorologia populară*, Ed. Paideia, București, 2002.

19. GHINOIU, Ion, *Lumea de aici, lumea de dincolo*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999.

20. GHINOIU, Ion, *Sărbători și obiceiuri românești*, Editura Elion, București, 2003.

21. GOROVEI, Artur, *Datinele noastre la naștere și la nuntă*, (Cuvânt înainte de Antoaneta Olteanu), Editura Paideia, București, 2002.

22. GOROVEI, Artur, *Credinți și superstiții ale poporului român*, (Ediție îngrijită de Iordan Datcu), Editura Grai și Suflet, București, 1995.

23. HOMER, *Iliada*, Traducere G. Murnu, Ed. Univers, București, 1985.

24. KERNBACH, Victor, *Universul mitic al românilor*, Editura Științifică, București, 1994.

25. FLOREA MARIAN, Simion, *Nașterea la români*, (Ediție critică de Teofil Teaha, Ioan Serb, Ioan Ilișiu), Editura Grai și suflet-Cultura națională, București, 1995.

26. FLOREA MARIAN, Simion, *Sărbătorile la români*, (Ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu), vol. I-II, Editura Polirom, Iași, 2001.

27. MARINESCU, Atanasie Marian, *Cultul păgân și creștin*, vol. I, Sărbătorile și datinile române vechi, (Ediție îngrijită de Iordan Datcu), Ed. Saeculum I.O., București, 2005.

28. OLTEANU, Antoaneta, *Calendarele poporului român*, Ed. Paideia, București, 2001.

29. OTESCU, Ion, *Credințele țăranului român despre cer și stele*, Editura Paideia, București, 2002.

30. OLINESCU, Marcel, *Mitologie românească*, (Ediție critică și prefață de I.Oprișan), Editura Saeculum I.O, București, 2003.

31. PAMFILE, Tudor, *Cerul și podoabele lui*, (Ediție îngrijită de Antoaneta Olteanu), Editura Paideia, București, 2001.

32. PAMFILE, Tudor, *Diavolul – învrăjbitor al lumii*, (Ediție îngrijită de Antoaneta Olteanu. Cuvânt înainte de Nicolae Constantinescu), Ed. Paideia, București, 2001.

33. PAMFILE, Tudor, *Sărbătorile la români – studiu etnografic*, (Ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu), Ed. Saeculum I.O., București, 2005. PAMFILE, Tudor, *Mitologia poporului român*, (Ediție îngrijită și prefață de I. Oprișan), Editura Vestala, București, 2006.

34. PAPADIMA, Ovidiu, *O viziunea românească a lumii* (ed. a doua revizuită), Ed. Saecumum I.O., București, 1995.

35. SEVASTOS, D.O. Elena, *Nașterea la români*, vol.II, (Ediție îngrijită și prefață de Ioan Ilișiu), Editura Minerva, București, 1990.

36. VORONCA-NICULIȚĂ, Elena, *Datinile și credințele poporului român*, vol. I-II, (Ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu), Ed. Saeculum I.O., București, 1998.

37. VULCĂNESCU, Romulus, *Coloana cerului*. Ed. Academiei, București, 1972.

38. VULCĂNESCU, Romulus, *Mitologie română*, Editura Academiei, București, 1985.

DE ACELAŞI AUTOR:

– *Augustin Buzura. De la romanul existenţialist la sociografia romanescă. Eseu monografic*, Editura Hestia, Timişoara, 1993 (premiul Filialei din Timişoara a Uniunii Scriitorilor din România);

– *Fragmentarium. Glose despre orizonturile spiritului creator în cultura română*, Editura Hestia, Timişoara, 1995;

– *Generaţia '60 şi redescoperirea modernităţii*, Editura Timpul, Reşiţa, 2001;

– *Sărbători religioase şi datini la români. Interferenţe, extrapolări, semnificaţii*, Editura Marineasa, Timişoara, 2006;

– *Triptic pascal: crucea, mielul, oul şi simbolismul lor*, Editura Episcopiei Caransebeşului, 2013;

– *Sărbători religioase şi datini la români* (ediţia a doua, revizuită şi mult întregită), Editura Episcopiei Caransebeşului, 2013.

ISBN: 978-973-1717-61-6